

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE
MİZAHIN İŞLEVLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Havva BULUT GÖKÇE

Danışman
Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

SAMSUN
2023

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE MİZAHIN İŞLEVLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Havva BULUT GÖKÇE

Danışman
Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Havva BULUT GÖKÇE tarafından, **Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR** danışmanlığında hazırlanan **“TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE MİZAHIN İŞLEVLERİ”** başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 12.10.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Ahmet DAĞLI Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Mustafa Uğur KARADENİZ Samsun Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

07/07/2023

Havva BULUT GÖKÇE

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : TÜRKİYE'DE ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE MİZAHIN İŞLEVLERİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 06/07/2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 2

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

06/07/2023

Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

ÖZET

TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE MİZAHIN İŞLEVLERİ

Havva BULUT GÖKÇE

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Ekim/2023

Danışman: Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

Çocuk edebiyatı eserlerinin ana amaçlarının başında, sağlam bir dil becerisi ve bilinci kazandırarak çocukların dünyaya umutla ve gerçekçi bir gözle bakabilmelerini sağlamak, onlara insancıl değerleri çeşitli yollarla öğretmek gelmektedir. Sürekli değişen ve gelişen bir dünyada büyüyen çocuklar, bu değişim ve gelişimi onları çevreleyen medya araçlarıyla tecrübe edinmektedirler. Çocukların içinde yaşadıkları bu karmaşık dünyayı anlamlandırmada onlara yardımcı olmanın en doğru yolu onların çocuk edebiyatı eserleri ile tanışmalarını sağlamaktır. Bu çalışma Türkiye’de yayınlanan edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerinde bulunan mizah unsurlarını, yapısını, kurgusunu, işlevlerini, hangi bağlamlarda kullanıldığını incelemek; ortaokul (5., 6., 7. ve 8. sınıf) dönemi çocuklarının mizah gelişimi ile birlikte eğitim-öğretim faaliyetlerine olan katkısını araştırmayı amaçlamaktadır. Mizahın eğitim-öğretim hayatına ve özellikle Türkçe öğretimine olan katkısını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu çocuk edebiyatı alanında eserler vermiş yazarların eserleri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan birincil kaynaklar, amaçlı örneklem yöntemi ile tespit edilmiştir. Bu kapsamda 28 yazar ve 50 eser araştırma örneklemi olarak kullanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama kullanılmıştır.

Çocukların okuma kültürü ediniminde en büyük etmen onların eğleneceği, komik ve güldüren kitaplarla buluşmasıdır. Burada en önemli husus mizah unsurudur. Bu doğrultuda araştırmanın problemleri sorgulanmış, belirlenen çocuk edebiyatı eserleri tek tek incelenmiş, mizah öğeleri tespit edilmiş ve bu öğelerin işlevleri saptanmıştır. Mizah içeren anlatımlar belirlenmiştir. Mizah unsuru içeren çocuk edebiyatı eserlerinin; etkin okuma eylemi sergileme, estetik zevk ve anlayışı edinme, sözcük dağarcığını geliştirme, kültürel değerleri öğrenip özümseme gibi işlevleri olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak görülmüştür ki çocuk kitapları, çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırma, kendini yazı ile ifade edebilme, etkili iletişim kurma ve kendi benliğini oluşturma gibi çok geniş bir etki alanına sahiptir.

Anahtar Sözcükler: Mizah, Mizahın işlevi, Çocuk edebiyatı, Okuma kültürü

ABSTRACT

FUNCTIONS OF HUMOR IN CHILDREN'S LITERATURE WORK IN TURKEY

Havva BULUT GÖKÇE

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Turkish and Social Sciences Education

Master, October/2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cafer ÖZDEMİR

At the beginning of the main objectives of the works of children's literature, it is to ensure that children can look at the world with hope and a realistic eye by giving them a solid language skill and consciousness, and to teach them human values in various ways. Children growing up in an ever-changing and developing world experience this change and development with the media tools surrounding them. The most accurate way to help children understand this complex world in which they live is to meet the works of children's literature. This study published in Turkey literary and popular children's literature works found in humor elements, structure, fiction, functions, which context is used to examine; secondary school (5, 6, 7 and 8.The class) period aims to investigate the contribution of children to educational and educational activities with the development of humor. It aims to reveal the contribution of humor to education-teaching life and especially Turkish education.

In this study, literature review was used from qualitative research methods. The study group of the research is the works of the authors who have produced works in the field of children's literature. The primary sources that make up the research sample have been identified by the purposeful sampling method. In this context, 28 authors and 50 works were used as research samples. In the process of collecting data, literature scanning from qualitative research methods was used.

The biggest factor in children's reading culture acquisition is that they meet funny and laughing books that they will have fun with. The most important issue here is the element of humor. Accordingly, the problems of the research were questioned, the determined works of children's literature were examined individually, the elements of humor were determined and the functions of these elements were determined. Descriptions containing humor have been determined. Children's literature works containing humor; It has been determined that they have functions such as exhibiting effective reading action, acquiring aesthetic pleasure and understanding, developing vocabulary, learning and absorbing cultural values. As a result, children's books have a wide range of influence, from the love and habit of reading to the child, to express himself in writing, to communicate effectively and to form his own self.

Keywords: Humor, Function of humor, Children's literature, Reading culture

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca, yaptığım araştırmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan danışmanım Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR'e, hayatımın her anında bana destek olan en değerli varlığım canım aileme, yüksek lisans eğitimim boyunca beni yolda bırakmayan biricik ablam Mücahide ve eniştem Hakan'a, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eşime ve hayatıma varlığıyla mizah katan canım oğlum Mehmet Akif'e teşekkürlerimi sunarım.

Havva BULUT GÖKÇE

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Problem Cümlesi	5
1.4.1. Alt Problemler	5
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar	5
1.7. Tanımlar.....	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Çocuk Edebiyatı	7
2.1.1. Çocuk Edebiyatının Temel İşlevler	10
2.2.2. Türk Çocuk Edebiyatı	11
2.2. Gülme Kavramı	14
2.2.1. Gülme Kuramları.....	17
2.3. Mizah Kavramı.....	19
2.3.1. Mizahın Anlam Evreni.....	20
2.3.2. Mizah Türleri.....	22
2.3.3. Mizah Tarzları	25
2.3.4. Mizahın İşlevleri.....	28
2.3.5. Mizah-Çocuk/Çocuk Edebiyatı	32
2.3.6. Türk Mizahı ve Gelişimi	34
2.3.7. Mizahın Eğitim Öğretim Faaliyetlerindeki Rolüne Dair Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar ve Çalışmalar	36
3. YÖNTEM	39
3.1. Araştırma Modeli	39
3.2. Evren ve Örneklem.....	39
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.4. Verilerin Analizi.....	40
4. BULGU VE YORUMLAR.....	41
4.1. Seçilmiş Edebi ve Popüler Çocuk Edebiyatı Eserlerindeki Mizah Unsurları	41
4.2. Seçilmiş Edebi ve Popüler Çocuk Edebiyatı Eserlerindeki Mizah Unsurlarının İşlevleri.....	136
5. SONUÇ VE ÖNERİ.....	143
5.1. Sonuç	143
5.2. Öneriler	146
KAYNAKÇA.....	148
ÖZGEÇMİŞ	152

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Korkma Isırmaz adlı kitabın 7. sayfasındaki karikatür.....	87
Şekil 4.2. Korkma Isırmaz adlı kitabın 36. sayfasındaki karikatür.....	88
Şekil 4.3. Korkma Isırmaz adlı kitabın 58. sayfasındaki karikatür.....	88
Şekil 4.4. Korkma Isırmaz adlı kitabın 66. sayfasındaki karikatür.....	89
Şekil 4.5. Korkma Isırmaz adlı kitabın 76. sayfasındaki karikatür.....	89
Şekil 4.6. Korkma Isırmaz adlı kitabın 103. sayfasındaki karikatür.....	90

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Mizah, insanın var olduğu her yerde karşımıza çıkmaktadır. Evde, işte, okulda, sokakta, sinemada, tiyatroda ve hatta siyasette de insanların sıkça başvurduğu bir araçtır. Birey mizahı; kendini savunma, eğlenme, alay etme, problem çözme vb. durumlarda kullanabilmektedir. Kişi mizahı kullanarak hayata pozitif bakabilmekte ve yaşadığı olayların olumsuz sonuçlarından kendini koruyabilmektedir. İnsanlar arasında iletişim aracı olarak da önemli bir işleve sahip olan mizah, kişiyi ruhen rahatlatan, sosyalleştiren, toplumun aksak yanlarını göstererek düzeltilmesini sağlayan eğitici ve öğretici bir işleve sahiptir. Sosyalleşmenin en önemli merkezlerinden biri olan okullarda da mizaha yer verilmektedir. Okul müdürü, öğretmen, öğrenci-veli ve okul çevresi bir bütündür ve mizah kullanımı açısından önemli bir saha arz etmektedir. Gününün büyük bir bölümünü okulda geçirdiği, okulda eğitim öğretim için en büyük paya sahip olan kitap ile içli dışlı olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda okulun ve kitapların; çocukları güldüren, eğlendiren ve sıkmayan tarzda yapılandırılmış olması önemlidir. Çünkü çocuk topluma adapte olma, sosyalleşme sürecinde en büyük adımlarını okulda atar ve bunu kitaplarla pekiştirir. “Çocukların yazınsal nitelikli metinlerle en erken yaşlarda buluşturulması ve onun gelişim sürecinde düzeyine uygun davranışları edinmesi için onu düşünmeye, sormaya, sorgulamaya iten görsel açıdan zengin kitaplara gereksinimi vardır.” (Karatay, 2011: 83). Okuyan çocuk, gelişmelerin iç yüzünü öğrenir, düşünce ufkunu genişletir, olayları inceleme ve olaylar arasında bağlantı kurma yeteneği kazanır. Ayrıca çok okumanın beraberinde getirdiği zengin kelime dağarcığına sahip olur. Zengin kelime dağarcığı, çocuğun daha fazla kavramla düşünebilmesini sağlar. Aynı zamanda çocuğun etkili konuşabilmesini ve insanlarla ilişkisini kuvvetlendirmektedir. Bu durum da çocuğa daha sosyal bir karakter kazandırmaktadır.

Çocuk edebiyatı eserleri çocuklara yeni bir dünya, yeni yaşantılar sunar. Bu yaşantılardaki kahramanlarla kendilerini özdeşleştirirler. Kendini tanıma, kişiliğini oluşturma yolunda olan çocuk, eser kahramanı ile hem hoş vakit geçirir hem de gerçek yaşamı duyumsar. Çocuk edebiyatı eserlerinin çocuk gerçekliği ile yazılmış olması da burada önemlidir. Yetişkinlerle iç içe yaşayan çocuk, yaşamı yakından tanımaya çalışırken edebi eserler sayesinde de gerçek dünyanın bilincine varma

fırsatı bulur. Bu yüzden çocuk edebiyatı yazarları çocukların beklentilerine cevap veren eserler yazmalıdır.

Okuma, dört temel dil becerisine yaptığı katkılar yanında zihinsel becerilerin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Türkçe öğretiminde olduğu gibi diğer disiplinlerin öğretiminde de en önemli unsurdur. Okuduğunu anlayamayan bir çocuk matematik formüllerini de anlamlandırıp zihninde kodlama yapamayacaktır. Bu nedenle okuma işinin çok yönlü bir beceri olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Şirin okuma eğitiminin önemini şöyle vurgulamaktadır:

“Türkçe öğretiminin anlama (okuma ve dinleme) ve anlatma (konuşma ve yazma) becerilerinin kazandırılmasıyla çocuk edebiyatının temel işlevi olan okuma alışkanlığı kazandırmak arasında koştur bir ilişkinin bulunduğu... Edebiyat eğitimi ile okuma öğretimi birbirini beslemedikçe olumlu sonuç almak imkânsızdır.” (Şirin, 2019: 64).

Bu sebeple, okur yazar olma durumu sadece okuyor ve yazabiliyor olma ile sınırlandırılırsa okuma becerisi edinimi kendini tam manası ile gerçekleştirebilir diyemeyiz. Okuma süreci bir süreklilik arz etmektedir. Yaşamın her alanında kullanılmalı, edebiyatın en güzel örnekleri ile desteklenmeli ve bu bir yaşam tarzı haline getirilmelidir.

Kitap okumanın ve okuma alışkanlığı kazanmanın daha birçok olumlu sonucu vardır. Çocuğun üzerinde bu olumlu sonuçları görmek için yapılması gereken ilk şey çocuğa okumayı sevdirmek olmalıdır. Bu da ancak nitelikli kitaplarla başarılabilir. “Çocuk kitabı yazarlığında yazar çocuksu dil’in kâşifidir. Çocuksu fantezi ve ince mizah, anlatımını süsler.” (Şirin, 2000: 20). “Eğlence gövdemizin ana kaynağı durumunda. Eğlence bir güdü olarak, her türlü bilgi ve deneyden önce yaşantımızda ortaya çıkar. Eğlence, bütünü ile mizah olmadığı gibi, mizahın bütünü de eğlence olmuyor.” (Öngören, 1983). Çocuklar yaptıkları işlerden zevk almazlar ise onu bir daha yapma eğilimi göstermezler. Okuduğu kitaptan zevk almayan çocuk da bir daha bu sıkıcı işi yapmak istemeyecektir. Eğlenceli, güldüren, düşündüren, akıcı, okurken vaktin nasıl geçtiğini anlamadığı kitaplar çocuklarda okuma isteği ve alışkanlığı oluşturur. Mizah insan doğasında vardır. Neye gülüyorsak, nerde mutlu isek oraya yöneliriz. Kitaplardaki mizah da çocuğu okumaya, okumayı sevmeye yönlendirir.

Mizah denilen olgu sadece eğlendirmek, güldürmek ve hoş vakit geçirmek olarak algılanmamalıdır. Mizah, öteden beri bir başkaldırı, her sunulanı kabullenmeyi, sorgulama, eleştirme ve düşünme-düşündürme mekanizmasıdır.

Teknoloji çağının en verimli kullanıldığı 21. yüzyılın teknolojik çocuğunu sadece güldürüyor diye bir kitabı okuması beklenemez. Güldüren bu kitabın aynı zamanda yaşadığı yüzyılın gereklerine uygun kurgulanması ve mizahın zekâ gerektiren yönü ile cazip hale getirilmesi gerekmektedir. “Birçok kişi, gülmenin insanı rahatlattığını bilir.” (Usta, 2009: 86). Gülme, “ruhsal enerjinin mekanik enerjiye dönüşmesi” (Morreall, 1997: 42) olarak betimlenebilir. İnsan toplumsal hayatta yaşadığı gerginliklerle gülme vasıtasıyla baş edebilir. Çocuklar da mizahın rahatlatıcı yönü ile günlük hayatta karşılaştıkları sorunlar ile baş etmeyi öğrenir ve daha az çatışma yaşarlar.

İnsan davranışları üzerine çalışan bilim insanları beden dili ile birçok mesajın verilebileceği görüşü üzerinde hemfikirdirler. Gülmenin de bedensel birçok mesaj içerdiği ve gülmenin tonunun ve şeklinin yapılan mizaha göre değiştiği söylenebilir. “Mizah, tenkit vazifesini görmekle beraber, ciddi işlerle uğraşmaktan yorulmuş dimağlara bir sükûn ve huzur, gönüllere açıkça söylenmeyen şeylerin efkârı umumiye önüne serilmesinden ileri gelen bir ferahlık getirir.” (Yücebaş, 1958: 4-5). Gülmek, gülümsemek çevremizdeki insanlar üzerinde olumlu etkilere sahiptir. “Hakikat somurtkan, latife güleç yüzlüdür. Tenkit ederken gülen ve tenkide latife çeşnisi verene darılmamak tabiidir.” (Yücebaş, 1958: 5).

Mizahın daha birçok işlevinden söz edebiliriz. Türkiye’deki çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizahın işlevleri Türkçe öğretimi, dil edinimi, okuma kültürü ve alışkanlığı kazandırması açısından önem arz etmektedir. Bu bakımdan mizah ve çocuk kavramları üzerine pek düşülmediği gözlemlenmiştir. Türkiye’de basılan edebî ve popüler eserlerde mizahın nasıl kullanıldığı, mizahın işlevleri üzerine bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Çalışmada Türkiye’de yayınlanan edebi ve popüler çocuk eserleri mizahi unsurlar ışığında incelenmiştir. Bu bağlamda mizahi unsurların eserlerdeki işlevi, kurgusu ve yapısı detaylıca ele alınmış ve ortaokul öğrencilerinin mizahi gelişimlerine katkısı, mizah-çocuk ilişkisi incelenmiştir. Mizahın çocuklarda hangi beceriler üzerinde etkili olduğu, çocuğun okumaya olan ilgisine katkısı bu araştırmanın kapsamına alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk yayınlarının ana amaçlarının başında, sağlam bir dil becerisi ve bilinci kazandırarak çocukların dünyaya umutla ve gerçekçi bir gözle bakabilmelerini sağlamak, onlara insancıl değerleri çeşitli yollarla öğretmek gelmektedir. Bu çalışma Türkiye’de yayınlanan edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerinin kurgusunda kullanılan mizah unsurlarını; mizahın işlevleri, yapısı ve kurgusunu; mizah ve çocuk ilişkisini; ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya olan ilgilerine, mizahi gelişimlerine, bakış açılarını çeşitlendirme, yorumlama, sorgulama yapma yeteneklerine olan katkısını araştırmayı amaçlamaktadır. Böylece dolaylı yoldan mizahın eğitim-öğretim hayatına ve özellikle Türkçe öğretimine olan katkısını ortaya koymayı hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Mizahın merak uyandırıcı doğası, çocuk gelişimine katkısı bu çalışmayı önemli hale getirmektedir. Çocuk yayınlarının, eğitici ve öğretici olmanın yanında eğlendirici ve düşündürücü de olması gerekmektedir. Mizah içerikli kitapların diğer kitaplardan daha ilgi çekici olması ve bu bağlamdan hareketle çocukta okuma sevgisi ve alışkanlığı oluşturması gerçeği bu araştırmayı değerli kılmaktadır.

Bu çalışma, mizah içerikli edebi ve popüler eserlerin önemini ortaya koyup bu alanda çalışmalar yapan araştırmacılara katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu araştırma mizahın edebi ve popüler eserlerde yazarların ne tür mizah unsurlarını kullandığını ortaya koyması; unsurların hangi işlevlerde kullanıldığını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Mizah ile ilgili kavram ve terimlere yer vererek bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara katkıda bulunmayı amaçlaması bakımından önemlidir. Aynı zamanda Türkiye’de ortaokul düzeyindeki çocuk edebiyatı eserlerinde mizah içeren ve mizahın işlevi, yapısı ve kurgusunu ortaya koyan; çocuk ve mizah ilişkisini irdeleyen bir çalışma olmaması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan mizah içerikli eserler, ortaokul seviyesindeki çocukların dil gelişimi, bilişsel gelişim ve yaş seviyelerine uygun mizahi kitaplar seçmelerine birer örnek teşkil edecektir. Aynı zamanda okuma alışkanlığının mizah içerikli eserlerle daha kolay kazandırılacağı gerçeği, ebeveynlere ve öğretmenlere yol gösterici olacaktır.

Literatüre bakıldığı zaman mizah ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunun birkaç mizah yazarı ve eseri üzerine olduğu görülmüştür. Bu araştırma ise mizah hakkında daha kapsamlı bilgiler vermesi, birden fazla yazar ve eseri ayrıntılı açıdan incelemesi bakımından bir farkındalık oluşturacaktır. Mizah konusunda yapılan diğer araştırmalarla uyum gösteren sonuçları üzerinden bu alanda inceleme ve çalışma yapmak isteyen kişiler için özgün bir kaynak oluşturacağı düşüncesindeyiz.

1.4. Problem Cümlesi

Türkiye’de yayınlanan mizah içerikli edebi ve popüler çocuk edebiyatı kitaplarında yer alan mizahın işlevleri nelerdir?

1.4.1. Alt Problemler

1. Türkiye’de yayınlanan mizah içerikli edebi ve popüler çocuk edebiyatı kitaplarında kullanılan mizah unsurları nelerdir?
2. Türkiye’de yayınlanan mizah içerikli edebi ve popüler çocuk edebiyatı kitaplarında mizah unsurları hangi işlevlerde kullanılmaktadır?
3. Türkiye’de yayınlanan mizah içerikli edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizahın ortaokul (5., 6., 7. ve 8.sınıf) öğrencilerinin mizahi gelişimlerine katkısı nedir?
4. Türkiye’de yayınlanan mizah içerikli edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizahın Türkçe öğretimine katkıları nelerdir?

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmanın incelenmesi için seçilen mizah içeren edebi ve popüler Türk çocuk edebiyatı kitaplarının incelemeye uygun olduğu varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Türkiye’de 1980-2023 yılları arasında yazılmış, ortaokul düzeyi öğrenci seviyesine uygun 50 edebi ve popüler çocuk edebiyatı kitabı seçilmiş ve bunlar mizah açısından irdelenmiştir.

1.7. Tanımlar

Ortaokul Düzeyindeki Çocuk/Öğrenci: Ortaokul düzeyindeki öğrencilerden kast edilen ilköğretim 5., 6., 7. ve 8.sınıf öğrencileridir. Bu çocuklar 10-14 yaş aralığındadır.

Çocuk Edebiyatı Eserleri: Bu araştırmada çocuk edebiyatı eserleri sadece Türkiye’de yayınlanan eserlerdir. Batı edebiyatından tercüme eserler çalışmanın dışında tutulmuştur.

Edebî Eserler: Yaşanılan bir olayın ya da bir duygu veya düşüncenin estetik ölçüler içinde anlatıldığı eserlerdir. Bu eserler her zaman estetik değer taşırlar. Sadece yazıldığı döneme değil, gelecek çağlara da hitap ederler.

Popüler Eserler: Estetik kaygı olmadan, okuru heyecanlandırmak ve duygulandırmak için yazılan, çok sayıda ve her seviyeden okura hitap eden eserlerdir. Bulunduğu dönemin okurlarının isteklerine göre önceden belirlenen ölçütler doğrultusunda yazılır.

Türkçe Öğretimi: Çalışmada Türkçe öğretimi kavram alanı ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik verilen Türkçe dersinin öğretimini kapsamaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, ilgili literatür taranarak çalışmanın kavramsal çerçevesi açıklanmıştır. Öncelikle çocuk edebiyatı, Türk çocuk edebiyatı ile ilgili tanımlama ve açıklamalar yapılmış; çocuk edebiyatı eserlerinin öneminden söz edilmiştir. Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatının gerekliliği ve kullanımı üzerinde durulmuştur. Ardından gülme ve mizah tanımlanmış; mizah tür ve çeşitleri, mizahın işlevleri, mizahın eğitimdeki rolü, Türk mizahı ve gelişimi, yurt içinde yapılan araştırma ve çalışmalar üzerinde durulmuştur.

2.1. Çocuk Edebiyatı

Edebiyatın en güncel ve gelişimi süreklilik gösteren dalı olan çocuk edebiyatı, çocuk ve çocukluk kavramlarına yüklediği anlamlarla kendini var etmiştir. Türk Dil Kurumu hazırladığı sözlükte, “Küçük yaştaki erkek ve kız, bebeklik ve erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” (2012: 556) şeklinde tanımlanan çocuk, yazın dünyasının en önemli kitlelerinden birini oluşturmaktadır. Yıllarca üzerine çeşitli tanım ve açıklamalar yapılmış ve edebiyat-çocuk ilişkisi sorgulanmıştır. “Eğitim psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk eğitiminin toplum hayatındaki yeri ve önemini ön plana çıkarmış, bunun sonucu olarak, çocuk eğitimindeki arayışlar da insanları ‘Çocuk Edebiyatı’yla tanıştırmıştır.” (Temizyürek, 2016: 18). Çocuk ve çocukluk kavramı üzerine ortak bir tanım yapılamamaktadır. Çocuk kavramı, kültürden kültüre farklı şekilde algılanmıştır. Bu düşünceler uygun olarak Baş şunları ifade etmektedir:

“Çocuk kavramının sınırları, çıkış yerine göre değişiklik göstermektedir. Fizyolojik açıdan erginliğin başlaması, zihinsel açıdan soyut düşüncenin gelişimi, ruhsal açıdan benlik ve duygusal gelişim süreci, sosyal açıdan bireyin topluma intibakı, hukuki açıdan temel insanlık haklarının kazanım süreci, reşitlik vb. yönler çocuk kavramının sınırlarını değiştirmektedir.” (Baş, 2015: 2-3).

Çocuk ile ilgili kavramlar üzerine ilk olarak Batı’da ve 15. yüzyılda düşünülmüştür. Orta Çağda ise kilisenin eğitim üzerindeki baskısı nedeniyle, kutsal kitapların ve kutsal kitapta yer alan dini öykülerin öğretilmesi eğitimin temel işlevi olarak görülmüştür. 18. yüzyılda ise Jean Jacques Rousseau çocuk ve çocukluk kavramları ile ilgili görüşlere öncülük etmiştir. Emile adlı eserinde Rousseau, çocuğa önem verilmesi gerektiği ve eğitimin süreç odaklı olması gerekliliğini ortaya koymuştur. Çocuk üzerine düşünme 19. ve 20.yüzyılda gelişim göstermiş ve en

verimli dönemini geçirmiştir. “Edebiyatın içerisinde amaçları, ölçütleri, eğilimi, estetiği, rehberliği, aktarıcılığı ve çağdaşlığı ile çocukluk çağında bulunan bireyleri, kendisine hedef kitle olarak belirleyen çocuk edebiyatı, dil eğitimi ve öğretimi sürecinin en temel kaynaklarını oluşturmaktadır.” (Baş, 2015: 1). “Çocuk yazını, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” (Sever, 2003: 17). Bu düşüncelere paralel olarak Şirin çocuk edebiyatı konusunda şunları söylemektedir:

“Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu-düşünce ve hayal dünyasına uygun; ‘çocuk gerçekliği’ni yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.”(Şirin, 2019: 26).

Şirin, yine çocuk edebiyatının kaynağını çocukluk olarak görür (2019: 30). Çocuğa dokunmayan, onun bakış açısını bilmeyen, seviyesine uygun olmayan eserler çocuğa hitap etmez. Çocuk için yazılan eserlerde diğer eserlerde olduğu gibi eserin edebi ve estetik yönü ön planda olmalıdır. Böylece çocuk edebî eserlerin lezzetini alır ve okuma eylemini devam ettirir. Hem gençlik hem de çocukluk dönemi için yazılan eserler o dönemin gelişim ve bilinç düzeyine uygun bir dil, muhteva ve üslup ile kaleme alınmalıdır. Bu konuda en kapsamlı bilgilerden birini Gültekin vermektedir:

“Çocuk ve gençlik edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik ve gençlik dönemini de içine alan bir yaşam evresinde, çocuk ve gençlerin dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ve geliştiren ürünlerin genel adıdır.” (Gültekin, 2011: 36).

Eğitim ve öğretimin en önemli ve birincil kaynağı kitaplardır. Öğretmen ve öğrencilerin bilgi edinmede ilk başvurdukları kaynağın kitaplar olduğu görülmektedir. Aynı şekilde kitaplar insanların hoş vakit geçirmelerini de sağlamaktadır. Çocuk ve gençlik dönemi, yaşam sürecinin en önemli evresini oluşturmaktadır. Bundan dolayı çocuk ve gençlik edebiyatı eserleri özenle yazılmalı

ve sunulmalıdır. Bu edebiyatın yetişkin edebiyatından farklı yönleri üzerine şunları söylemek mümkündür:

“Çocuk edebiyatı, okurları açısından yetişkinler için yazılan edebiyattan farklıdır. Çocuk edebiyatı, yetişkin edebiyatında karşımıza çıkan tüm karmaşıklığı, tınıyı, iç görüyü, zekâyı ve sanatsallığı içerebilir. Lakin çocuk edebiyatının çift yüzlü bir doğası vardır ve bu yönüyle, sırf yetişkinlere yazılmış edebiyattan farklıdır. Çocuk edebiyatındaki bu ‘çift anlamlılık’ kısmen ikili okur kitlesine sahip olmasından kaynaklanır: Bir tanesi, çoğunlukla metni uygun bulup satın alan yetişkin, diğeri onu okuyan çocuk. Çocuk edebiyatının çift anlamlı olmasının bir başka sebebi de yetişkin edebiyatından farklı olarak bu metinleri yazarların, okuyanlarla aynı türden kişiler olmamasıdır.” (Lukens, Smith, Coffel, 2018: 6).

Çocuk kitaplarının çocuğun yaşına, cinsiyetine, gelişim düzeyine vb. birçok değişkene uygun biçimde olması gerekmektedir. Çocuk kitaplarına yaklaşım tek boyutlu olmamalı, çocuğa görelilik ilkesi ile hareket edilmelidir. “Çocuğa görelilik, konu, tip, anlatının dili ve kurgusuna yönelik yazarın ve çizerin pedagojik, görsel ve estetik yaklaşımını içerir.” (Şirin, 2019: 51). Yine edebiyatın kazanımlarını Sever şöyle sıralamaktadır:

“Edebiyat (yazın) bize, sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış bir yaşam sunar. Yaşamımıza yeni anlamlar katar. İnsan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlılığı ile kavramamıza, bu gerçekliğe sanatçının penceresinden bakmamıza olanak sağlar. Her yeni pencere, yaşama ve insana ilişkin deneyimlerimizi zenginleştirir; onlara derinlik katar. Dilin en yetkin kullanım örnekleriyle bizi başkalarının deneyimlerine ortak eder.”(Sever, 2021: 11).

Kulağa, göze hitap eden sürekliliğin ve değişimin hakim olduğu medya dünyasından çocuğu çıkarmak ve ona edebî bir arkadaş kazandırmak çok önemlidir. Hayal ve duygu dünyasını zora koşan, öğrendiği kelimeler ile kontrolü tamamen sanal dünyada olan bir çağda çocuklara kitabı sevdirmek çok zordur:

“Çocuklarda kitaplara karşı ilgi oluşturmak, onlara okuma alışkanlığı kazandırmak için, çocuk kitaplarının bir takım nitelikleri taşıyor olmaları gerekir. Büyüme ve gelişme çağında olan bu çocuklara; yaşları, ilgileri, cinsiyetleri, eğitim düzeyleri dikkate alınmadan sunulacak ya da önerilecek kitaplar istenmeyen sonuçlara yol açabilir.”(Kıbrıs, 2016: 39).

Bu müşterek görüşlerden yola çıkarak çocuk edebiyatı, çocuğun hayal dünyasına hitap eden, severek okuduğu, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimine katkı sağlayan, duygu ve düşünce dünyasını zenginleştiren, millî, manevi ve evrensel

değerleri içeren, ana dili gelişimine katkı sağlayacak yazılı ve sözlü edebiyat eserlerini kapsamaktadır.

2.1.1. Çocuk Edebiyatının Temel İşlevleri

Gücünü, topluma yön verecek olan genç nesillerden alan milletler, eğitime/bireye yatırım yapmak zorundadır. Çünkü toplum birey ile var olur. Bireyin var olması, anadiline hâkim, geçmişi ile bağı sağlam, gelecek hakkında öngörülü, çağın gerektirdiği bilgi birikimine sahip, sezgileri kuvvetli kişiler demektir. Bu donanımlara sahip bireyler de çocuklara yapılan yatırımlarla yetiştirilir. Edebiyat eserleri bireylerde kalıcı bir etki bırakmaktadır. Bu konuda Kavcar ve Sever önemli noktalara temas etmektedir:

“İnsanı konu alma ve onu her yönüyle iyiye götürme çabası bakımından edebiyatla eğitim arasında sıkı bir yakınlık vardır. Bu iki alan, kişinin kendini tanımasını, sürekli olarak iyiyi ve güzeli aramasını, daha uyumlu yaşamasını amaçlar. Her ikisi de iyi yurttaşlar, çalışkan ve yaratıcı bireyler, erdemli kişiler yetiştirme çabası güder, insanlığa saygıyı, yurt ve ulus sevgisini, kişilik ve bağımsızlık onurunu öğretir, bunları gönüllerde yerleştirmeye çalışır. Bütün bunları eğitim okul kanalıyla, bir güzel sanat olan edebiyat ise estetik yolla sağlar.”(Kavcar, 2017: 7).

“Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir. Başka bir söyleyişle, çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili birer uyaran olmalıdır. Çocuklara, yazınsal metinlerin ve resmin iletilerini tanıma anlamaya dayalı bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışların uygulayabileceği, sınıyabileceği olanaklar sunmalıdır.” (Sever, 2021: 19).

Sever, çocuk kitaplarının işlevlerini şu şekilde sıralamıştır:

Çocukların kavramsal gelişimini destekler; somut ve soyut kavramları öğrenmelerini kolaylaştırır. Resimli kitaplar, çocuğun belleğinde kavramların imgelerini oluşturur, kavramların görsel imgeleriyle çocuğun belleğine yerleşmesine olanak sağlar. Çocukların duyu algılarını geliştirir. Söyleyiş ilkelerine uygun olarak okunan metinlerin çocuklar tarafından dinlenilmesi, onlara, ses ve sözcüklerin doğru boğumlandırılmasına yönelik deneyim kazandırır. Çocukların, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirir. Çocukların dil bilinci ve duyarlılığı kazanmasına yardımcı olur. Çocukların, nesneleri sınıflandırma, gruplandırma; kavram oluşturma, anımsama, dikkat etme, düşünme gibi bilişsel süreçlerini işletir. Çocukların düş kurma becerilerini geliştirir; düşsel serüvenlere çıkmada onlara arkadaşlık eder. Çocuklara, gülme, eğlenme, oynama olanağı yaratır. Çocuğa içinde yaşadığı toplumun insan ilişkilerini tanıtır, bu ilişkileri, okuduğu farklı kültürleri tanıtan kitaplardaki insan ilişkileriyle karşılaştırma olanağı sunar. Çocuğun

kendini tanımasına, değerli bulmasına yardımcı olur. Toplumlarda kabul gören, daha çok benimsenen; kabul görmeyen, karşı çıkılan tutum ve davranışların sezilmesine yardımcı olur. Çocukların, sanatçıların kurguladığı olayların kahramanlarıyla özdeşim kurarak iyiye, güzele, doğruya yönelirler; sanatçının yarattığı insana özgü duygu yoğunluğu ile kıskançlık, nefret, düşmanlık gibi duygulardan arınabilirler. Kitaplar; çocuklara, anne, baba, kardeş dışında ilişki kurabileceği yeni arkadaşların, komşuların yer aldığı çevreyi tanıtır. Bu ilişkileri, içinde sorunların, sevinçlerin, dayanışmanın, paylaşmanın olduğu değişik durumlarla örneklendirerek çocuk için, yeni yaşam kesitleri oluşturur. Kitaplar; çocuklara, kendileriyle, çevresindeki yetişkinlerle, arkadaşlarıyla, kardeş/kardeşleriyle yaşayabileceği sorunların çözümüne ilişkin ipuçları sunar. Çocuklar, kitaplarda karşılaştığı kahramanlarla; insanların farklı farklı işler yaparak yaşamlarını sürdürdüklerini, değişik kişilik özelliklerine, duygu ve düşüncelere sahip olduklarını, olabileceklerini anlar. Kitaplar, sanatçı bakış açısıyla, geleneksel anlayışın dışına taşarak kız ve erkek çocukların birçok işte nasıl başarılı olabileceğini özgün kurgularla gösterir. Kitaplarda yaratılan kahramanlarla, birçok konuda, amaca uygun karar vermenin yolları ve aşamaları örneklendirilir; çocuklara bu kararları değerlendirme olanağı yaratılır. Kitaplar, değişik kültürlerden örnekler sunarak çocuğun yaşam deneyimini zenginleştirir. Kitaplar, çocuğun her an ulaşabileceği, yalnızlığını giderebileceği, söyleşebileceği bir arkadaş olma işlevini yerine getirir (2021: 72-74).

Bayram Baş, çocuk edebiyatının işlevi açısından şöyle bir üçlemeden söz eder:

“Kendi kitabını kendi seçebilecek bir öğrenci profili meydana getirmek. Öğrenci profili ile paralel yönde, nitelikli okuma kültürüne sahip öğretmen yetiştirmek ve yine bu yönde bilinçlenmiş bir aile modeli oluşturmak. Öğrenci, öğretmen ve ailelere hitap edebilecek, bireyi maddi bir dar boğaza sokmayacak şekilde kurulmuş kütüphane hizmeti vermek.”(2015: 21).

Çocuk edebiyatı, anadilinin en güzel örneklerinin yer alması gerektiği türlerinden biridir. Bu sebeple anadili sevgisi ve bilincini kazandırma işlevini en iyi şekilde yerine getirmektedir. Bireyin anadili ile kurduğu bağ, toplumla da kurduğu en güçlü bağ olacaktır.

2.1.2. Türk Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatımıza dair ilk örnek olarak, Nabi'nin oğluna nasihatlerde bulunduğu Hayriyye adlı eseri verilir. Sümbülzade Vehbi'nin Lütfiye-i Vehbi adlı mesnevisi de oğluna yazdığı öğütleri içermesi sebebiyle ilklerden sayılır. Fakat bunlar doğrudan çocuk edebiyatı eseri değil, çocuk eğitimi üzerine yazılan eserler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de çocuk edebiyatının başlangıcı Tanzimat dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu döneme kadar sadece çocuklara ilişkin bir çalışma mevcut değildir.

Bu dönem yazarlarından Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi ve Muallim Naci Fransızcadan çevirdikleri eserler ve kendilerinin yazdıkları fabl türündeki eserlerle ilk ürünlerini vermeye başlamışlardır.

Tanzimat döneminde diğer bütün türlerde olduğu gibi çocuk eserleri de tercüme edilmiştir. Ancak bu tercümeler çocukların anlamakta güçlük çekeceği bir dille kaleme alınmıştır. Şinasi ve Recaizade M. Ekrem'in La Fontaine'den yaptığı fabl çevirileri, Ziya Paşa'nın J.J.Rousseau'dan çevirdiği Emile adlı eser bu dönemin önemli gelişmeleridir. Muallim Naci'nin Ömer'in Çocukluğu adlı eseri de bu dönemde yayınlanmış bir yapıttır. "Tanzimat döneminde çocuklar için yayımlanmış bazı süreli yayınları da mevcuttur. Bunlar arasında önemli sayabileceğimiz çocuk dergilerine, 1869 yılında yayımlanmaya başlayan Mümeyyiz, 1896'da Selanik'te çıkarılmaya başlanan Çocuklara Rehber ve 1904'te yayın hayatına başlayan Çocuk Bahçesi örnek verilebilir." (Baş, 2015: 10-11). Yazılı çocuk edebiyatı tarihimizin ilk örnekleri Tanzimat dönemine aittir. Bu dönemde başlayan eğitim hareketleri I. ve II. Meşrutiyet Dönemi'nde devam etmiştir. II. Meşrutiyet'ten sonra çocuk edebiyatıyla ilgili olarak daha çağdaş bir anlayış çerçevesinde bazı gelişmelerin yaşandığını söylemek mümkündür. Masal ve hikaye türündeki edebi eserlerin çocuk eğitimi üzerindeki olumlu etkileri bu dönemde göz önüne alınmıştır. "İkinci Meşrutiyet'le birlikte görülen yeni bir toplum yaratma hevesi, Türk edebiyatında çocuk edebiyatıyla ilgili çağdaş görüş ve önerilerin değerlendirilmesine ortam hazırlamıştır." (Kıbrıs, 2016: 15). İkinci meşrutiyetin ilanından sonra konu, fikir, dil özellikleriyle çocukların zevk alabilecekleri nitelikte şiirler yazan (Baş, 2015: 13) şairler dikkate değerdir.

"Cumhuriyet öncesi dönemde Ömer Seyfettin, Ahmet Rasim, Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Hüseyin Rahmi Gürpınar da çocuklar tarafından sevilen hikâyeler yazmışlardır." (Temizyürek, 2016: 214). Bu dönemde *Türkçecilik ve Sadeleşme Hareketi* etkisi ile Ömer Seyfettin, çok sade bir dille hikâyeler kaleme almıştır. "Cumhuriyet döneminde yeni alfabe kullanılmaya başlanmış, dil inkılabı yapılmış, Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Bu gelişmelerden sonra çocuk edebiyatı alanında bir canlanmanın başladığı söylenebilir." (Temizyürek, 2016: 214). Cumhuriyet devrinin ilk yıllarında devrin getirdiği şartlardan ötürü eserlerin içeriği çocukların seviyelerine uygun düşmemiştir. Bu dönem daha çok vatan, millet, kahramanlık konularında eserler verilmiştir. "Millet mekteplerinin açılması, okuma-yazma seferberliğinin

başlaması ile okuryazar oranında gözle görülür oranda ilerleme sağlanır. Telif, çeviri ve uyarlama kitapların sayısında büyük artışlar meydana gelir.” (Baş, 2015: 13-14).

Kıbrıs, Cumhuriyet dönemi çocuk edebiyatını dönemlere ayırır: 1923-1940 Arası Dönem (Toplumcu ve Ulusçu Dönem): 1923'te Cumhuriyet'in kurulmasıyla başlayan yenilenme süreci, edebiyatçıları yaşanan bu yenilikleri eserlerinde işlemeye teşvik etmiştir. Böylesi bir toplumsal görevin bilincinde olan yazarlar, çocukları da hedef olarak yeniden yazmaya koyulmuşlardır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocuk edebiyatında, genellikle ulus ve yurt sevgisi, insanlık ve din konuları işlenmiştir. 1940-1970 Arası Dönem (Yeniden Batı'ya Yöneliş-Arayış Dönemi): 1940'lı yıllardan sonra özellikle şiir alanında konular giderek zenginleşmiştir. Şiirdeki gelişmeler, çocuk şiirlerini hem biçim hem içerik yönünden etkilemiştir. 1945'li yıllardan itibaren Millî Eğitim Bakanlığı, dünya klasiklerinin çevirileri için çalışmalar başlatmıştır. Türk masallarının yeni bir anlatım biçimiyle yeniden yazılması çalışmaları hız kazanmıştır. 1960'lı 1970'li yıllarda çocuk edebiyatına olan ilgi artarak devam etmiştir. Kendine özgü çıkışını yapamamış olan Türk Çocuk Edebiyatı, ilerisi için yüklü bir birikim oluşturmuştur. 1970-1980 Arası Dönem (Çocuk Edebiyatı'nda Toplumculuğun Öne Çıktığı Dönem): Edebiyatın birçok alanında olduğu gibi, çocuk edebiyatı alanında da 1970 yılı sonrasında bir çeşitlenme, bir coşku ve devinim yaşanmıştır. Bu dönemde ulusal bir çocuk edebiyatı kültürünün oluşturulması, kendi kültürümüzü yansıtan eserler yazılması ve dünya klasiklerinin daha titiz bir şekilde çevirilerle edebiyatımıza kazandırılması adına çalışmalar yapılmıştır. 1980 Sonrası Çocuk Edebiyatı (Eğitimdeki Gelişmelerin Dikkate Alındığı Dönem): Yaşanan siyasi olaylar (1981-1982), edebiyat alanında olduğu gibi çocuk edebiyatı alanında da bir belirsizliğe ve durgunluğa sebep olmuştur. Bu durgunluk ve belirsizlik fazla uzun sürmemiştir. Bu dönemde çocuk kitaplarının sayısının artmasını sağlayan ve giderek çocukların ilgisini çeken isim Muzaffer İzgü olmuştur. Çocuk yazınında asıl ağırlığın öykü ve romanda olduğu bu dönemde, Gülsen Dayıoğlu göze çarpmaktadır (2016: 15-25).

1990'lı yıllardan itibaren, çocuk kitaplarının hem dış yapısı hem içerik özellikleri farklılaşmıştır. Çocuk daha gerçekçi bir şekilde ele alınmaya başlamıştır. Çocukların yaş evreleri, gelişim düzeyleri, ilgi ve istekleri seçilecek konuları ve kitabı biçimlendirmede önemli rol oynamıştır. Artık çocuk eserleri çocuk gerçekliğinden beslenmeye başlamış, tekdüze anlayış terk edilmiş ve içerik yanında

kitabın dış yapı özelliklerinde de yenilikler gözlenmiştir. Çocuğu terbiye etmek, çocuğu eğitmek anlayışı yerini, çocuğa estetik bir zevk ve anlayış kazandırmaya bırakmıştır. Yaşanan bu gelişmeler ışığında çocuk edebiyatı hâlâ yenilenme ve ilerlemesini devam ettirmektedir.

2. 2. Gülme Kavramı

Gülmek, Türkçe sözlükte “1. İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak. 2. Mutlu, sevinçli zaman geçirmek, eğlenmek, hoş vakit geçirmek. 3. (-e) Biriyle alay etmek.” (Türk Dil Kurumu, 2012: 999) şeklinde açıklanmaktadır. Oxford İngilizce sözlükte, gülme, “İçgüdüsel bir neşe anlatımı” (Sanders, 2001: 119) olarak belirlenir. Felsefe sözlüğünde ise gülme, şu şekilde tanımlanmıştır: “İnsanın hoşuna ve tuhafına giden olgular karşısında duygusunu açıklaması... Hoşlanmayla ilgili ruhsal bir belirti.” (Hançerlioğlu, 1993: 484).

Yalçın Kâhya, Mizah Kitabı adlı eserinde gülmeyi özellikleri açısından dört ana temele ayırır: İnsana özgü olması: Bergson’un tanımından yola çıkarsak gülme insanidir çünkü gülme insanın herhangi bir nesne veya hayvanda insana benzer özellikler görüldüğünde ortaya çıkar. (akt: Eker, 2017: 23). Duygusuzluk: Bergson gülme ve acıma arasında ilişki kurar. İkisi arasında paradoksal bir ilişki olduğunu öne sürer. Yani düşen ya da sakarlık yapan bir insan görünce gülen bir kişi, aynı şey anne ya da babasının başına gelince acıma duygusuna kapılır. İşte bu sebepten dolayı gülme acımasızdır. (akt: Eker, 2014: 24). Hatanın cezalandırılması: İnsan doğası gereği mükemmel olmak ister ve mükemmeliyete ulaşmak için mümkün olduğunca her şeyi mekanik olarak yapmaya çalışır yani kendisine toplum içinde bir rol biçer. İşte bu rol bazen dalgınlık, yorgunluk ya da bir takım diğer faktörlerden dolayı sakarlığa ya da düşme gibi olaylara sebebiyet verir. Genel algının dışarı çıkılma durumu diğer insanlar üzerinde gülme etkisi yaratır (Eker, 2014: 24). Mekanik/Sıradanlık: Monotonluğun, sıradanlığın ya da mekanikleşmenin dışına çıkılma durumları gülmeye sebebiyet verir. Örneğin, aynı kelimenin ardı ardına tekrarı, bir şapkanın sürekli şekilde yere düşürülmesi gibi olaylar izleyenler tarafından sıradan bir olayın tekrarlanmasından dolayı gülünç bulunur (Eker, 2014: 24-25).

Gülme eylemine çağlar boyunca düşünürler farklı şekillerde tanımlar bulmaya çalışmışlardır. Bazı düşünürler gülmenin fizyolojik, bazıları da sosyolojik kökenli

olduğunu savunmuşlardır. Düşünürlerin ortak bir paydada buluşamadıkları yaptıkları tanımlardan anlaşılmaktadır. Gülme olgusu pek çok etkene bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu etkenler kişiden kişiye değişebilmekte hatta kişinin gülme hali yaşına, cinsiyetine, içinde yaşadığı topluma, kültüre vb. değişiklik göstermektedir. Gülmenin yansıması, gerçekleşmesi ve eylemsel yönü üzerine şu ifadelerle bakmakta yarar var: “Gülme, gülmece kapsamına giren olgulardan algılanmasıyla insanda beliren bir psikofizyolojik olaydır. Daha geniş olarak şöyle diyebiliriz: insanın kendi toplumsal ortamındaki bir nedenin etkisiyle herhangi bir haz duyumu alması sonucu, bunun dışı vurumu, gülme denilen psikofizyolojik bir belirtidir.” (Nesin, 1973: 18). “Gülme eyleminin vuku bulması için bir insanın başka şeyde ya da varlıkta insani özellik görmesini gerektirmektedir.” (Kâhya, 2019: 120). “Gülmeyi insan eylemlerine bağlamaya çalışmanın güçlükleri de vardır. Korku kaçmaya yol açar, oysa gülmenin yol açtığı hiçbir eylem yok gibi görünmektedir.” (Morreall, 1997: 6).

Çiğdem Usta, Mizah Dilinin Gizemi adlı eserinde incelemecilerin üzerinde durduğu gülme çeşitlerini şöyle sıralamıştır: Aristokratik Gülüş-Halk Gülüşü, Alaycı (Aşağılayıcı) Gülüş-Neşeli Gülüş, Mizahi Gülme-Mizahi Olmayan Gülme, Doğal Gülme-Yapay Gülme (2009: 22-25). Morreall ise mizahi gülme ile mizahi olmayan gülme durumlarını şöyle belirtmiştir:

“Mizahi Olan Gülme Durumları: Gıdıklama, cee yapma (bebeklerde), havaya atılıp tutulma (bebeklerde), sihirbazlık numarası izlemek, tehlikeyle karşılaşmanın ardında kendini yeniden güvence içinde duyumsama, bir bulmaca ya da sorunu çözme, bir spor etkinliğini ya da oyunu kazanma, yolda eski bir dostla karşılaşma, piyangodan para çıktığını öğrenme, zevkli bir işe girişme, utanç duyma, histeri, azot oksit soluma. Mizahi Gülme durumları: Fıkra dinleme, birisinin bir fıkrayı mahvettiğini duyma, bir fıkrayı anlamayan birisine gülme, birisini garip giysiler içinde görme, bir örnek giyinmiş erişkin ikizlere rastlama, birisinin bir başkasının taklidini yaptığını görme, saçma sapan böbürlenmelere ya da abartılı öykülere kulak misafiri olma, usturuplu hakaretlere kulak misafiri olma, üçlü uyaklar ya da aynı cümle içerisinde çok fazla ses benzeşmesi duyma, bir çocuğun büyüklere özgü bir ifadeyi yerli yerinde kullandığını duyma, yalnızca aptalca bir hava içinde olma ve yerli yersiz her şeye gülme” (1997: 3-4).

Tarihsel süreç içerisinde insanların gülmeye verdikleri değer ve anlamın farklılık gösterdiğini biliyoruz. Gülmek, bazı dönemler aşağılanmış hatta baskı ile kontrol altına alınmaya çalışılmıştır, bazı dönemler ise önemli görülmüş ve özgürleştirilmiştir. Felsefi açıdan gülme kavramını ele alan ilk düşünür Platon’dur. Antik Çağ düşünürlerinden Platon gülme ve komiğe dair düşüncelerini,

“Her şeyden önce kahkaha bir hazdır. Ama bu haz gülünç olma ve alay gibi çeşitli şartlarda acıyla karışabilir. Kıskançlık ‘ruh acısı’dır ve kıskanç açık bir şekilde başkasının acılarından haz alır. Dolayısıyla, komik olana gülmek ve alaycı kahkaha kıskançlık temellidir.” (Smadja, 2013: 16) şeklinde açıklar. Diğer bir Antik Çağ düşünürü Aristo, “...Poetika’da komik olanı hemen bozulmanın ve değersizleşmenin olumsuz alanına, ‘çirkinliklerinkine’ ve bedensel, zihinsel, ahlaki, hissi veya sosyal olsun; aşağı, adi şeylerinkine yerleştirir.” (Smadja, 2013: 18) şeklinde belirtir. İki düşünür de gülmek ve komik kavramlarını kişinin üstünlük duygusu ile güldüğü ve gülünç olanın bu şekilde değersizleştirilmesi üzerinde hemfikirdir. Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi gülme ve komik ile ilgili olumsuz bir tutum benimsemiştir. Bu olumsuz gülme ve komik kavramın altında ideal insan ve insan eğitiminin önemi yatmaktadır.

Orta Çağ dönemine geldiğimizde gülme konusunda siyasal bir baskı görülmektedir. Halk bu dönemde bayramlarda, meydan ve pazar yerlerinde gülmekte serbest fakat siyasal mecralarda yasakla karşılaşmıştır. Rönesans döneminde ise gülmek, insanın ağırbaşlılığından, ciddiyetinden ve saygınlığından uzaklaştıracağı düşüncesi ile günah sayılmış ve yasaklanmıştır. İslam dünyası, gülmeye sıcak bakmamakla birlikte neşeli gülümsemeye karşı olumlu bir tavır takınmıştır.

“Gülme; insanların zayıf noktalarını, tutkularını görebilen, hayata karamsar bakışı reddeden, yeni ufuklar açmayı amaç edinen bir reflekstir.” (Göker, 1993). Gülme, gülmek, gülümsemek hatta güldürmek insani bir olgudur. Gülmenin geçmişinin insanlık tarihi kadar eski olduğu araştırmacılar tarafından ortak kanıdır. Fizyolojik, psikolojik, sosyolojik sebebi ve sonuçları ile bir bütün arz etmektedir. “Gülmek, esnemek gibi sâri bir hastalıktır. Genişleyen, başkasını da etkileyen bir yönü vardır. Dolayısıyla kişi güldüğünde psikolojik bir rahatlama yaşarken diğer insanlarla iletişimi sağlayan, onlara duyguyu aktaran, sosyalleşmeyi sağlayan bir edim haline dönüşür.” (Ceyhan Coştu, 2020). Çağlar boyunca gülme, insanların rahatlamasını sağlayan bir eylem, iktidara başkaldırma, ciddiyetsizlik, değersizleştirme aracı, küçümseme, üstünlük kurma, problemleri görmezden gelme, boş vermişlik vb. amaçlarla toplum hayatında var olmuş ve var olmaya devam etmektedir. “Gülme eylemi birden fazla kişinin birlikteliğiyle anlam kazanmaktadır. Gülmenin anlam kazanması için bir topluluk ve o toplulukta gelişen durumu anlama gerekliliği vardır.” (Kahya, 2019: 121). “Gülme, yankılanmaya ihtiyaç duyar

gibidir.” (Bergson, 2020: 6). Günümüzde değeri az da olsa anlaşılmaya başlayan gülme eylemi birçok araştırmacının dikkatini üzerine çekmiş ve gizli kalmış yönleri incelenmeye başlanmıştır.

2.2.1. Gülme Kuramları

“Gülme üzerinde kafa yoranları en çok meşgul eden konu, insanı güldüren ana sebeptir. ‘İnsan neden güler?’ sorusuna, çeşitli araştırmacıların verdiği cevaplar, gülme kuramlarını doğurmuştur.” (Usta, 2009: 81). Gülme kuramlarını iki ana başlık altında toplayabiliriz:

2.2.1.1. Geleneksel Gülme Kuramları

2.2.1.1.1. Üstünlük Kuramı

Bilinen en eski kuramlardan biri olan bu kuram, kişinin kendini başkalarından üstün görmesine dayanır. İnsanın, diğer insanların talihsizlikleri ve kusurları karşısında kendini üstün hissederek güldüğü iddiasındadır. Bu kuram ilk olarak Platon ve Aristoteles’in düşüncelerinde kendini bulmuştur. “Üstünlük kuramına göre, kendilerine karşı fiziksel cesaret, zekâ ya da bir başka insani özellik konusunda üstünlük duyduğumuz kişilere güleriz, bu ise onları alaya almaktır; bu anlamda üstünlük duygusu bizi, o insanlara karşı davranışlarımızda, hor gören bir saygısız durumuna düşürür.” (Morreall, 1997: 22).

“Yunanlar (Platon, Aristo), Latinler (Çiçero, Quintilien), Descartes, Hobbes ve Bain tarafından ve dolaylı olarak Bergson tarafından da desteklenir. Gülen kişi aşağılanıp değersizleştiği için gülünç hale gelmiş olan nesne karşısında hissettiği ani üstünlük hissine bağlı olarak bir haz duyacaktır. O halde tüm fiziksel, zihinsel, ahlaki, sosyal ‘çirkinlikler’; ötekinin güncel, gülen kişininse geçmişteki tüm yetersizlikleri gülünçtür, komiktir.” (Smadja, 2013: 39).

2.2.1.1.2. Rahatlama Kuramı

Psikofizyolojik veya boşalım kuramı olarak da adlandırılan rahatlama kuramını ortaya koyan ilk düşünür Spencer’dir. Kuramın en önemli temsilcisi ise Freud olmuştur.

“Yoğun ruhsal durumdan daha az yoğun olan bir başkasına aniden geçilmesinin, diğer bir deyişle ani ve düşey bir terslik yaratan olayın ya da durumun ardından gülme meydana gelecektir. O halde bu durum, fazlası davranış yoluyla, mimiksel-solunumsal gülme eylemi ile atılan

ruhsal alandaki sıkışmanın “enerjisel taşması”na yol açar.” (Smadja, 2013: 40).

Gündelik yaşantımızda da gülmenin insanı rahatlatan bir etkisi vardır. Canı sıkın olan bir arkadaşımızı, yakınımızı morali düzelsin diye güldürmeye çalışırız. Çok gergin olan bir toplantıda ortamı rahatlatmak için katılımcılar güldürülmeye çalışılır. “Gülmek, insanın ruhen ve bedenen en değerli sermayesidir. Önce güne gülümseyerek başlamak gerekir. Güne gülümseyerek başlamak, insanın psikolojisini olumlu yönde etkiler ve pozitif enerji verir. Küçük bir gülümsemede bile şeytanı bize zarar vermeden bizden uzaklaştıracak bir potansiyel vardır.” (Yakar, 2013: 65). “Rahatlama kuramına göre gülme, herhangi bir nedenle insanın içinde biriken sinirsel enerjinin boşaltılması sonucu oluşur. Gülme yoluyla gereksiz enerjiden kurtulan insan rahatlar.” (Usta, 2009: 86).

2.2.1.1.3. Uyumsuzluk (Uyuşmazlık, Aykırılık) Kuramı

Uyumsuzluk kuramının savunucuları Kant ve Schopenhauer’dir. Bu kurama göre gülme, uyumsuzluğa verilen bir tepki sonucunda oluşur. Bu kuramla ilgili şunları aktarmak yerinde olacaktır: “Gülme kuramları arasında en çok kabul gören teori, uyumsuzluk kuramıdır. Bu teori, kişinin beklemediği uyumsuz bir sonuçla karşılaşması; ancak bu uyumsuz sonucun başka bir mantık düzeyinde uyumlu olması veya kişinin karşılaştığı durumların belirli kalıplara göre oluşturduğu dünyasına aykırı olması sonucu güldüğünü varsayar.” (Usta, 2009: 88). “Kişi; bir kişinin, nesnenin, durumun, tuhaflığın veya çelişkinin eş zamanlı iki temsili arasında anlık, soyut veya somut bir uyuşmazlık olduğunda ortaya çıkan ani ve beklenmedik algıyı takiben güler.” (Smadja, 2013: 39-40). “Bildiğimiz ya da öyle olmasını beklediğimiz durum ile espride, şakada, alayda veya mavrada cereyan eden arasında hissedilen uyuşmazlıktan doğar mizah.” (Critchley, 2020: 19-20). “Aykırılıkların kişileri güldürdüğüne değinen ilk kişi, Aristo’dur. Rhetoric’inde, dinleyiciler arasında belli bir beklenti yaratıp sonra da onları beklenmedik bir şeyle vurmanın, bir konuşmacı için iyi bir güldürme yolu olduğuna dikkat çeker.” (Usta, 2009: 89).

2.2.1.2. Çağdaş Gülme Kuramları

19. ve 20. yüzyıl düşünürleri geleneksel gülme teorilerini yetersiz görmüş ve kendi teorilerini ortaya koymuşlardır. Bu düşünürler Henri Bergson, Arthur Koestler ve John Morreall’dır. Bergson’a göre gülmenin toplumsal bir işlevi vardır. Geleneksel gülme teorileri gülmeyi yeteri kadar açıklayamamaktadır. Gülmenin

toplumsal boyutuna dikkat çekmiştir. “Bergson kuramında, ‘gerginlik-esneklik’ ve ‘mekaniklik’ kavramlarını ele alır. Ona göre, toplum bireyden, yeni durumları algılayabilecek bir dikkat yani gerginlik ve bunlara uyum sağlayabilecek bir esneklik beklemektedir. Bunu başaramayan kişi, mekanikleşir ve toplum yaşamına uyum sağlayamaz. Toplum da, onu uyumlu hale getirmek için gülerek cezalandırır.” (Usta, 2009. 91). “Gülmeyi her grubun sosyal ve kültürel hayatı olan doğal ortamında konumlandırarak ona belirli bir işlev atfeder, bu, toplumsal denetime katılma işlevidir.” (Smadja, 2013: 41). Kısacası Bergson’a göre gülme, mekanikleşen uyumsuz insana, toplumun uyguladığı bir cezadır. Koestler ise geleneksel üç kuramı birleştirmiştir. Ona göre, mizah ile bir gerilim ortamı yaratılır ve beklenmedik bir durum yaratılarak aniden kesilir. Gerilim de kahkaha biçiminde patlar.

2.3. Mizah Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “gülmece” kelimesi ile tanımlanan mizah; insanoğlunu diğer varlıklardan ayıran özelliklerden biridir. Mizah hakkında geçmişten günümüze çeşitli tanımlar yapılmıştır. İngilizce “humour” kelimesi ile ifade edilen mizah, dilimize Arapçadan geçmiştir ve kelimenin asıl şekli ‘müzâh’ tır. “Mizahı basit bir kahkahadan ayıran şey, onun insanlara canlılık katmasıdır.” (Morreall, 1997: 89). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât’ta: “şaka, latife, eğlence, aslı müzâhtır.” (Devellioğlu, 1997: 655) şeklinde tanımlanmıştır.

Ali Nar, Mizah Edebiyatı adlı eserinde mizah ve hicvi birlikte ele almıştır. “Mizah” kelimesinin, lügatlardaki karşılık veya eş anlamlıları arasında; “Hezl”, “Lu’b”, “Fukahe”, “Müdabe”, “Tebeccüh” ve “Hecv” gibi kelimeler var. Sırasıyla; şaka, eğlenme, espri, dalga geçme, küçümseme, küçük düşürme ve nihayet; ayıpları sayıp dökme (tahrif, tezyif, istihza, tahfif, iftira, acı taşbih, yalan, aldatma ve sövme noktasına varır. Yerme, taşlama, kınama, hakaret de; Türkçe’de mizah ve hicv’i anlatmak için kullanılanlardan... Farsça’da da Arapça asıllar aynen kullanılır. Böylece bütün İslam dillerinde, “mizah-hiciv” terimleriyle birlikte, “hezl” ve “istihza” yı ortak terimler olarak görüyoruz (2016: 16). Mizahın diğer kavramlarla ilişkisini şöyle ifade etmek mümkündür:

“Görüldüğü üzere mizah, çok yönlü bir kavram olup nüktencilik, ironiklik, gülmece, şaka yapma, komedi, dalga geçme, takılmak, aptalca davranışlar sergilemek, iğneleme (gizli ve ince alay), taklit, yerme (hicvetme) ve eğlence gibi şeyleri kapsamaktadır. Mizahi durumlar betimlemek için ise tuhaf, garip, gülünç, komik, yerici, hicivli, taşlayıcı, eğlenceli, anlamsız,

saçma, aptalca, kahkahalık, gülünç, nükteli, alaycı, şaşkın, keyifli, mutlu, neşeli, güldüren, komik, hayali, acayip ve şakacı gibi terimler kullanılmaktadır”(Şahin, 2018: 10-11).

Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü’ nde mizah için şu ifadeler yer verilir:

“Alay, şaka, gülmece. İçinde hayatın herhangi bir yönüne veya bir insana dair zarif bir nükte, bir şaka, ince bir alay bulunduran tarzıyla okuyana tebessüm ettiren yazı ve manzumelere mizahi eser denir. Edebiyatın ilginç çeşnilerinden olan ve daha ziyade güldürmeyi amaçlayan mizahi ürünler, zekâ eseridir. Yaşanılan dünyadaki her şey mizaha konu olabilir. Türk edebiyatı mizahi eserler bakımından zengin örneklerle sahiptir. Mizahın dozu kaçır, küçümseyici, aşağılayıcı bir hal alırsa, kara mizah/hiciv olur.” (Karataş, 2001:290-291).

Sonuç olarak mizah ile ilgili benzer ve farklı birçok tanım ve açıklama yapılmıştır. Hepsinin ortak noktasının gülmek, güldürmek olduğu açıktır.

2.3.1. Mizahın Anlam Evreni

Ferit Öngören, “Cumhuriyet’in 75. Yılında Türk Mizahı ve Hicvi” adlı eserinde mizahın çeşitlerini şu şekilde sıralamıştır: “Mizah çeşitleri, bir adlandırma olarak; latife, şaka, nükte, iğne, taş, hiciv, alay, halt gibi biçimleri; matrak, dalga, gırgır, curcuna gibi mizahi durumları işaret etmek amacıyla kullanılmıştır.” (1998: 31). Latife: Türk Dil Kurumu sözlüğünde “şaka” (2012: 1577) olarak tanımlanmıştır. Toplumumuzda ‘güldürmek, eğlendirmek için söylenen hoş söz, şaka’ anlamı ile kullanılmaktadır. Günümüzde pek kullanılmamakla birlikte karşı tarafı rahatsız etmeyecek, naif ve kibar şaka olarak bilinmektedir. Yumuşak, hoş kökünden gelmektedir. Batının ‘espri’ motifi anlayışını aşağı yukarı karşılar. Şaka, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşısındakini kırmadan yapılan hareket ve ya söylenen söz, latife” şeklinde tanımlanmaktadır.” (2012: 2198). Her yönüyle ile gerçek, hatta ürküntü, korku verici bir ilişkiler zinciri hazırlanarak hoşgörü sınırimız tartılmak istenir. Sonunda durum açıklanarak eğlence ve mizah elde edilir. Şaka, bir olaylar zincirinin gerçek olmayışından anlamını aldığı gibi, kişiler arasında özel bir dostluk istediği için de tipiklik kazanır. Burada dikkat edilmesi gereken kısım, şakanın karşıdaki kişiyi incitmek amaçlı değil onu güldürmek için yapılmış olmasıdır. Nükte, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “1. İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söz, espri. 2. esk. Yazıda, resimde, sözde ve davranışta ince, derin anlam, espri.” (2012: 1783) olarak tanımlanmaktadır. “...nükte ve mazmun, güzel buluş, hoş söz dinleyeni bazen güldürerek, bazen düşündürerek

eğlendirmekle beraber aynı zamanda bize söyleyenin yüksek zevkinden, ince ateşli zekâsından haberler verir.” (Yücebaş, 1958: 14). İğne ve taş, üstü kapalı yermeler olarak özetlenebilir. Kişi ya da olay gizlense de taş ortaya atılır. Oysa iğne iki kişi arasında ya da konuyu bilen kişiler arasında işleyecektir. Taş ve iğne çoğunlukla kelime oyunları ile elde edilir. Hiciv, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “yergi” olarak tanımlanan hiciv, mizahın en çok kullanılan türlerinden biridir. Suçlama ve küfre dönüşmeye çok yakın bir yerde işlediği için, hoşgörü yönünden en ağır mizah çeşididir. “Hicivse, başlı başına yergidir. Mizahın ve eleştirinin bir türü kullanılarak; olduğunca da edebi sanatlardan yararlanarak yapılır. Bayağı söz ve küfürlerden sakınılırsa, sanat eseri olur.” (Nar, 2016: 17). Alay: Nar’a göre alay, kişinin söz, fikir veya davranışlarını yerici veya argo sözlerle ya da gerçektışı yorum ve tasvirlerle ortaya koymaktır (2016: 17). Alay, çekişmeli kişiler arasında, övücü, yükseltici, fakat gerçek olmayan bir ilişkiler zinciri hazırlanarak, karşıdakine bunun benimsetilmesidir. Öngören, halt terimini “Mizah çeşitleri içinde en ilgi çekenidir; halt etmek, halt yemek, halt karıştırmak diye kullanım biçimleri vardır. Halt, bir iş karıştırmak, münasebetsiz söz söylemek anlamındadır.” (1998: 32) şeklinde tanımlamıştır.

Ferit Öngören’in sıralamasında yer almayan diğer mizah çeşitleri de şunlardır: satir, trajedi ve komedi, ironi, tahkir, istihza, espri. Satir, eleştirel bir türdür. Türk Dil Kurumu sözlükte “yergi” (2012: 2042) olarak tanımlanmaktadır. İroni, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “1. Gülmece. 2. Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.” olarak tanımlanmaktadır(2012: 1205). İnce zekânın ürünüdür. Alaycı bir yaklaşımla, söylenmek istenen düşüncenin tam tersinin kastedilmesi, mesajın, vücut dili, mimik, ses tonuyla da hissettirilmesi şeklinde açıklanabilir. Tahkir: Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “Aşağılama, onur kırma, onuruna dokunma.” (2012: 2243) olarak tanımlanır. Birini küçük düşürmek ve onurunu kırmak için yapılan bir mizah çeşididir. İstihza: Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “Gizli veya kinayeli bir biçimde alay.” (2012: 1216) olarak tanımlanmaktadır. İstihzada karşıdaki kişinin kusurları düzeltilme amacı ile söylenmez. İroniden farklı olarak gerçek saklanmaz. Espri, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “1. İnce söz. 2. Nükte.” (2012: 820) olarak tanımlanır.

Tüm bu mizah çeşitleri dışında Arthur Koestler’in mizah çeşitleri sınıflandırması da şu şekildedir: sözcük oyunları ve nüktecilik, insan ve hayvan,

kişileştirme, çocuksu yetişkin, önemsiz ve yüceltilmiş, karikatür ve yergi, uygunsuzlar, kırkayak paradoksu, kaydırma, rastlantı, saçma, gıdıklama, palyaço, özgünlük-vurgu-tutumluluk (1997).

2.3.2. Mizah Türleri

Mizahı en genel kapsamda ikiye ayırabiliriz: Sözlü mizah ve yazılı mizah. Birçok araştırmacı, mizahın tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu belirtmiştir. Mizah, ilk başta sözlü olarak ortaya çıkmış, daha sonra gelişen teknoloji ve yaşam şartlarına bağlı olarak yazılı mizah önem kazanmıştır. Mizah, sözlü dönemde daha çok ses ve görüntü taklitleri, gülünç hareketler şeklinde varlığını gösterirken; yazılı mizaha geçişle daha çok yazar-çizer odaklı basın yayın organlarında varlığını devam ettirmiştir.

Mizahı türlere ayırırken farklı sınıflandırmalardan yararlanabiliriz. Öngören, mizahı iki ana türe ayırır: söze dayalı ve görüntüye dayalı mizah (1998). Özer ise mizah ürünlerini işitsel, görsel ve devinim mizah olarak ayırır. Bu ayrıma göre işitsel mizah fıkra, öykü, roman, şiir vb. sözlü ve yazılı mizah ürünlerini; görsel mizah karikatürü; devinim mizah ise tiyatro, sinema, meddah ve pandomimi içermektedir (2007). Mizahın zamana göre değişimi konusunda Öngören şunları ifade etmektedir:

“Mizah ürünü değişik türlerde ortaya çıkıyor. Bunların başlıcası fıkra, mizahi hikaye, mizahi şiir, karikatür, yazısız karikatür, kukla ve komedi olarak özetlenebilir. Bu türler katı ayrımlarla sınırlandırılmazlar. Çağınaya göre, bunlara yenileri eklenebilir. Bazıları sönükleşip pek kullanılmaz olduğu gibi, kimisi de topluma göre aşırı bir canlılık ve üstünlük kazanabilir.” (Öngören, 1998: 34).

Mizah toplumdan topluma değişir, fakat benzer noktalar da vardır: “Gülmecenin değişik türlerde oluşu, ayrı toplumların ayrı koşullarda bulunmasından, aynı toplumda da ayrı sınıfların bulunmasındandır. Yaşam koşulları birbirine benzeşik toplumların halkları, birbirlerinin gülmecesini daha kolay anlarlar.” (Nesin, 1973: 16).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde fıkra, “kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik” (2012: 867) olarak tanımlanmaktadır. Fıkranın bir mizah unsuru taşıdığı tartışılmaz bir gerçekliktir:

“Fıkra, bir mizah yükünü en kolay taşıyabilen, en çabuk yayabilen bir mizah türü olarak bütün çağlarda kullanışlı bulunmuştur. Fıkra bir ikinci kişiye, ya da toplantıya anlatılmakla eğlence ve hoşgörüsünü sağlar. Bu anlamda fıkra oldum olası, bir kapalılığın, fiskosun mizahi kimliği ile

çekici olmuştur. Hoşgörü yönünden açıkça söylenemeyen mizah bölümleri hep fıkraya yükletilerek, bütün bir ülkeyi dolaştırılır. Bu nedenle en sert, en sakıncalı mizah örnekleri, fıkra türü ile bütün bir topluma duyurulmuş olur.” (Öngören, 1998: 36).

Türk fıkra türünün en önemli örneklerini Nasreddin Hoca fıkraları oluşturmaktadır. Şekil olarak kısa, mana olarak hacimli olan bu tür, Türk halkının geçmişten günümüze aktardığı ortak bir kültür birikimidir.

“Hikâye, herhangi bir olayın sözlü veya yazılı anlatılmasıdır.” (Türk Dil Kurumu, 2012: 1100). Mizahi hikâye ise içerisinde mizahi unsurlar barındıran, öyküleyici anlatıma sahip bir türdür. “Mizah hikâyesi varlığını basından alan, yeni yazılı mizah türlerindendir. Mizahi hikâyelerin sözlü mizah döneminden çok antik dönemlere kadar varan uzun bir geçmişi ve gelenekleri söz konusudur.” (Öngören, 1998: 37). Kısa hikâye ile benzer özellikler göstermekle birlikte ayırıcı en önemli özelliği amaç olarak mizahi hedeflemesidir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde şiir, “Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebi anlatım biçimi, manzume, nazım.” (2012: 2224) olarak ifade edilmektedir. Şiir, duygu yoğunluğu ve çeşitli söz sanatlarının kullanımına elverişli olması sebebiyle mizaha kullanım kolaylığı sağlamaktadır. Anlatılmak istenenlerin örtük bir şekilde anlatılması ve dinleyenleri heyecana sevk etmesi ile mizah kullanımı açısından önem arz etmektedir. Geçmişe bir baktığımızda nice şair ve yazarlar toplumun ya da siyasilerin eksik ve düzeltilmesi gereken davranışlarını şiirlerinde hicvederek anlatmışlardır. “Şiir, mizahçı için, daha çok hiciv ve taşlama aracı olarak kullanışlı düşmüştür.” (Öngören, 1998: 36). Türk Dil Kurumu sözlüğünde karikatür, “İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim.” (2012: 1332) şeklinde ifade edilmektedir. Karikatür bir anlamada çizgi mizahtır:

“Karikatür, çağımızda etkin olan bir mizah türüdür. Uzun yıllar insanlarca kullanılmış, köklü gelenekler kazanmış değil. Ancak, karikatürün ilk araştırmalarında şu iki mizah ögesini izleyebiliyoruz. İnsanın yüz ya da gövde orantılarını olağandışı büyütmek ve küçültmekle alışılmadık görüntüler elde etme eğilimi söz konusudur. İkinci teknik ise, bir insan başı ile sözgelimi bir kuş, ya da at gövdesini birleştirerek, olmadık iki sınıfı bir araya getiren önermeler gibi, mizahı sağlamak eğilimidir.” (Öngören, 1998: 37).

Karikatürde dört unsur göze çarpmaktadır: mizah, çizgi, abartı ve düşündürme. Karikatür, öteden beri mizah yapmak isteyen sanatçıların yararlandığı en kullanışlı

metin türüdür. Anlatılmak istenenin görsel materyallerle etkili şekilde verildiği ve mizah kullanımı için en kullanışlı ileti türüdür. Yıllarca karikatüristler çeşitli dergiler yayımlayarak siyasi, ekonomik vb. alanlarda çizimler yapmışlardır. Edebiyat alanında da kullanımı kolay ve estetik değeri olan karikatür, çocuk edebiyatı için verimli bir alan oluşturmaktadır. Kukla, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “Hareketli yerleri iplikle sanatçının parmaklarına bağlanarak veya eldiven gibi bir kesiti kullanarak bir perdenin üzerinden oynatılan, bez, karton vb. hafif nesnelerden yapılmış insan ve hayvan figürleri.” (2012: 1517) şeklinde belirtilmiştir. Görüntü ve hareket öğelerinin ağır bastığı bir mizah türü olarak, sonradan sivilleşmiş, panayırarda çocukların sevgilisi olmuş, Karagöz ve diğer gölge oyunlarının ortaya çıkmasına örnek olmuş, günümüze değin varlığını sürdüregelmiştir (Öngören, 1998: 37). Komedi, mizah türleri içerisinde varlığını hala koruyan ve kendini en çok geliştiren türdür. Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “1. Güldürü. 2. Gülmeye neden olan olay veya olaylar.” (2012: 1467) olarak tanımlanmaktadır. “Komedinin amacı insanları güldürme yoluyla düşündürme ve doğru yola iletmektir. Görsel ve işitsel yönleri ile ön planda olan komedi, bütün mizah türlerini içinde barındırır. Komedi, bütün gösteri sanatlarının anası olma durumundadır. Aynı zamanda bütün mizah türlerinin bir arada, iç içe sergilendiği bir gösteri olarak ilgi çeker.” (Öngören, 1998: 26).

Mizah türlerini, yukarıdaki sınıflamaların dışında araştırmacılar çeşitli biçimlerde ele almışlardır. Bu sınıflamalara ek olarak mizah türlerini üç grupta toplamak mümkündür. Türk Dil Kurumu sözlüğünde popüler, “Halkın arasında yaşayan motiflere, öğelere yer veren, onlardan yararlanan, halkın zevkine uygun, halk tarafından tutulan; herkesçe tanınan, bilinen.” (2012: 1938) olarak tanımlanmaktadır. Popüler kavramı, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen öğeleri kapsamaktadır. Popüler mizah da dönemin şartlarına uygun, kitlenin ilgi ve isteği paralelinde oluşturulmuş ürünlerden oluşmaktadır. Bulunduğu zaman diliminde halkın gündeminde bulunan konu ve olaylar üzerinde yapılan mizah ürünüdür:

“Popüler, genel anlamda, bir olay, konu, nesnenin insanların ilgilenmesine bağlı olarak artan bir kavramdır. 20.yüzyıldan sonra özellikle toplumsal modernleşme ile yayılan ve kavram olarak kültürel gelişmeleri ve gündem oluşturan olayları kapsamaktadır. Mizahın popülerliği de bu bilgiler ışığında gelişebilmektedir örnek olarak da çeşitli süreçlerde ilgilenilen ya da gündem oluşturmuş ve bir şekilde büyük gruplara hitap eden toplumsal olaylar sıralanabilmektedir.” (Yardımcı, 2010: 12).

Siyasi mizah, toplumsal bir konu olan mizah, toplumun her kesiminin dikkatini çekmektedir. Gelişen teknoloji ile yenilenen haber verme ve alma kanalları toplumda sadece yetişkin kesimi değil gençleri de devlet, hükümet, yönetim ve ekonomi gibi siyasal konular üzerinde düşünmeye ve söz söylemeye cesaretlendirmiştir. Yeni nesil özellikle sosyal medyanın da katkısı ile siyasal tartışmalara taraf olmaya ve aktif katılım göstermeye başlamıştır. Gençler politik fikirlerini mizahın koruyucu kalkanı altında paylaşarak kamusal tartışmalar başlatmaktadırlar. Siyasi mizah, kullanımı en yaygın olan mizah türüdür. Politikacılar tarafından rejime ve rejimin yasaklarına karşı bir başkaldırma aracı olarak görülmektedir:

“Siyasi mizah, politik yön ayırt etmeksizin, genellikle siyasi gündemin etkisiyle kendine malzeme bulmuş ya da çoğu zaman eğlence amacı sağlamak yeterli olmuştur. Tabiatıyla çok nadiren kendisini yapıcı görünümde sunar; çoğu zaman muhalefet ya da protestonun bir parçası gibi kullanılmış, ama daha çok sorunun ta kendisi olmuştur.” (Yardımcı, 2010: 13).

Kara mizah, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Yalnız güldürmeyi değil, düşündürmeyi ve yergiyi de amaçlayan mizah.” (2012) olarak tanımlanmıştır. Kara mizah, genellikle ciddiyetle ele alınan din, savaş, ölüm, doğal afet vb. konuları mizahi bir şekilde anlatmaya çalışmaktır. Burada önemli olan nokta, ciddi mevzuları ya da mağduriyet yaşayan kişileri gündeme getirmektir. Güldürmekten ziyade düşündürerek buruk bir tebessüm oluşturacak şekilde olayları göz önüne sunmaktır. “Kara mizah, acının, dramın, hüznün, sevincin, çaresizliğin, mutluluğun karışımıdır. Yaşamın ağırlığını anlatmakta dram da yetersiz kalınca, kara mizah ortaya çıkmış ve daha sonra farklı sanat biçimlerine yayılmıştır.” (Arık, 2002: 90). Kara mizah insafsızdır, rahat kaçırıcıdır, hatta bazen kışkırtıcı olur (Arık, 2002: 94).

2.3.3. Mizah Tarzları

“Mizahın dinamik doğasını ve kullanım biçimlerini anlayabilmek için mizahın çok boyutlu olarak kavramsallaştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla bazı araştırmacılar (Martin, 2007; Martin ve ark., 2003; Romero ve Cruthirds, 2006) tarafından kendini geliştirici mizah, katılımcı (sosyalleştirici) mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı (aşağılayıcı) mizah olmak üzere dört çeşit mizah tarzı öne sürülmüştür” (Şahin, 2018: 47). Bu mizah tarzlarına ilişkin açıklamalar şöyledir: Kendini geliştirici mizah, birey yaşadığı olumsuz durum veya kaygılarından kendi ile şakalaşarak kurtulabilir. Kendini geliştirici mizah, kişinin hayatın olumsuz taraflarına

karşı mizahi bir tavır almasını sağlar. Böylece kişiler, aşırı üzüntü ve endişeye kapılmazlar:

“İki uyumlu mizah tarzından biri olan kendini geliştirici mizah (self enhancing humor), mizahın kişisel ya da intirapsişik yönlerini kapsar ve bireyin aynı zamanda diğer insanların ihtiyaçlarını da dikkate alarak, stresle başa çıkmada, sorunlar üzerindeki bakış açısını değiştirmede ya da olumsuz duygularını azaltmada kullandığı mizah türünü ifade eder.” (Yerlikaya, 2009: 30-31).

“Kendini geliştirici mizah, nörotisizm ile negatif; öz saygıyla ve olumlu duygularla ise pozitif yönlü ilişkiye sahiptir.” (Şahin, 2018: 47). Olumsuz duygular karşısında gerçekçi bakış açısını yitirmeden olumsuz duygularla başa çıkmaya yardımcı olan sağlıklı bir savunma mekanizması olarak da düşünülebilir. Katılımcı mizah, kişiler arası bağlılığı güçlendiren, hem bireyin kendisinin hem de başkalarının onayladığı saldırgan olmayan mizah kullanımını ifade eder. Katılımcı mizah sosyalleştirici mizah olarak da isimlendirilmektedir. Birey, kendi ihtiyaçlarını göz ardı etmeksizin katılımcı mizahı çevresindeki insanlarla birlikte kullanarak sosyal etkileşimi geliştirmeyi amaçlar. “Katılımcı mizah tarzı, mizahın, birey tarafından kişiler arası ilişki ve etkileşimlerini geliştirmek için ne kendisine ne diğerlerine zarar vermeyecek bir biçimde kullanılmasını ifade eder.” (Yerlikaya, 2009: 31). “Katılımcı mizah, ilişkileri geliştirmek, kişiler arası gerilimleri azaltmak ve başkalarını neşelendirmek için eğlenceli şeyler söyleme, şakalar anlatma, spontane esprili şakalar yapma eğilimiyle ilgilidir.” (Şahin, 2018: 49). Katılımcı mizah pozitif bir ortam oluşturmaktadır. Saldırgan mizah, karşıdakini aşağılama, kötüleme, kızdırma, eleştirme ve yapılan kişideki olumsuz etkisi düşünülmeden yapılan mizah tarzıdır. Adından da anlaşıldığı üzere bu tarz mizah da kişinin şahsına bir saldırı söz konusudur. Bu durumda ortamda negatif bir hava oluşturmaktadır. “Uyumsuz kategorideki ilk mizah tarzı (aggressive humor) olarak adlandırılan; kişinin yalnızca kendi üstünlük ve haz duyguları ile ilgili olarak kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mizahı başkaları hakkında sosyal olarak uygun olmayan bir şekilde kullanmasıdır.” (Yerlikaya, 2009: 32). Kendini Yıkıcı Mizah, kendini aşağılayıcı mizah tarzı olarak da bilinir. Birey, kendini bir gruba dâhil etmek, arkadaşlık kazanmak, kendini beğendirmek ve ya sevdirmek için mizahı kullanır. Bireyin mizahı, kendi ihtiyaçlarını dikkate almaksızın kullanmasıdır:

“Kendini yıkıcı mizah kişinin kendisini aşırı derecede yediği mizah tarzını, onay kazanmanın ya da kendisini sevdirmenin bir yolu olarak

kendi aleyhine komik şeyler söyleyerek ya da yaparak başkalarını eğlendirmeye çalışmasını, başkalarının mizahının maskarası olmayı kabul etmesini, küçük düşürüldüğünde ya da kendisiyle dalga geçildiğinde bile diğerleri ile birlikte gülmesini içerir.” (Yerlikaya, 2009: 32-33).

“Ayrıca birey, yıkıcı mizah tarzını kullanarak belli başlı olumsuz duygularını saklamaya çalışır.” (Şahin, 2018: 53).

2.3.3.1. Dil Oyunları

“Mizahçılar, dilin anlatım imkânları aracılığıyla dili çeşitli oyunların içine çekerek onu komik hale getirirler.” (Usta, 2009: 97). Bu imkânları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Mübâlağa (Abartma)
2. Benzetme (Teşbih)
3. Eş Adlılık (Cinas)
4. Çok Anlamlılık
5. Ağız, Lehçe, Kesimsel Dil kullanımı
6. Argo Kullanımı
7. Alay
8. İstiare (Deyim Aktarması, Eğretileme, Metafor)
9. Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması, Düzdeğişmece)
10. Kişileştirme (Teşhis)
11. Tezat (Karşıtlık)
12. Müşakele
13. İştikak
14. Yankı/Yansıma
15. Dil Sürçmesi
16. Kaydırma
17. Alışılmamış Bağdaştırma Kullanımı
18. Karşıtlama
19. İkilem (Paradoks)
20. Aktarım
21. Değiştirim
22. Geçişme
23. Değişim
24. Türeme

25. Tersine Çevirme (Kiyasmus)
26. Önsayıtlılarla Oynama
27. İroni
28. Saçmalama
29. İmleme
30. Tekrar/Yineleme

Usta'nın (2009) tasnifi dışında tekerleme, deyim kullanımı, yansıma sözcükler, çocuksu yetişkin tavrı, uygunsuz durum, taklit etme, etnik mizah, sözcük oyunları, anlamsız sözler, kıyafetler kullanılarak yapılan mizah, yineleme gibi mizah unsurlarına başvurularak gülmece yapılabilmektedir.

2.3.4. Mizahın İşlevleri

Bu bölümde mizahın işlevlerine değineceğiz. Mizah, olayın gülünç yanlarını gözler önüne sererken olayın başka yönleriyle de ele alınmasını sağlar. Yaşamda bazı durumları anlatırken sözün aydınlatamadığı gerçekleri ve doğruları mizah, katıksız bir şekilde aydınlayabilir. Mizah, anlatımlarımıza canlılık katar. “Mizah, sadece güldürmek amacı taşımaz, aynı zamanda olayın gülünç yanını gözler önüne sererek dinleyici üzerinde aç zenginliği yaratır. Bu bakımdan diyebiliriz ki mizah, çok etkili bir iletişim aracıdır. Mizahın işlevi bununla da sınırlı kalmaz mizah iyi bir eleştiri aracıdır.” (Yakar, 2013: 17).

Özünlü, Gülmecenin Dilleri (1999) eserinde mizahı gülmece olarak tanımlar ve üç işlevinden söz eder. Bunlar: betimlemeli işlev, anlatımsal işlev ve toplumsal işlevdir. “Betimlemeli işlev, olgusaldır ve kişilerin dilediği verilere dayanır ve doğruluğunun kanıtlanması gerekir. Anlatımsal işlev, insanların davranış ve kişiliğini belirten işlevdir. Toplumsal işlev de insanların toplumsal ilişkileri ve toplum içindeki varlıklarının sürebilmesi için gerekli olan işlevdir.” (Lyons, 1977: 50-51).

Gülmenin insanları psikolojik olarak rahatlatan, sosyalleştiren, bireyler arası ilişkileri geliştiren ve sosyal yaşamda yanlış olanı göstererek düzeltilmesini sağlayan bir güce ve role sahip olduğu söylenmektedir. Mizahın siyasal bağlamda güçlü bir silah olduğunu da unutmamak gerekir:

“Mizahın bir diğer fonksiyonu da yıkıcılıktır. Mizah, “varsılın elinde kamçı, yoksulun sırtında kırbaç” olan düzene karşı bir silahtır. Bu etkili silah, kötü düzenin koruyucu maskesini zedeler; gerçek yüzünün ortaya çıkmasını sağlar. Ezenleri alaya alır. Kitlelerin karşısında gülünç duruma

düşen; itibarından, gücünden bir şeyler kaybeder. İtibarını kaybeden, üstten halkın seviyesine, aşağıya iner. Böylece halk, eşitlendiği egemenler karşısında kendine güvenir ve başkaldırır. Bunu yapamazsa bile avunur, bunalımdan kurtulur.” (Usta, 2009: 45).

Arındırıcı-uzlaştırıcı işlev, mizah gücünün egemen tarafından kullanılması ve resmi ideolojiye hizmet etmesidir. Mizahın, toplum bireylerini birbirine kenetleyici bir özelliği vardır. Birlikte gülen insanlar, birbirine sıkıca bağlanırlar (Morreall, 1997: 161). “Mizahın eğiticilik işlevi, “yanlış yapan bireye gülme” yoluyla kusurlu bireye ve diğer toplum fertlerine yanlış göstermek ve bu davranışın tekrarının önüne geçmektir. Mizahın eğitici fonksiyonu, Nasrettin Hoca fıkralarında belirgin bir şekilde görülmektedir.” (Usta, 2009: 44). Mizah, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanılması gereken ancak ihmal edilen bir unsurdur. Eğitim ve öğretimde kullanılan mizahın birçok işlevi vardır.

“İnsan yaratması olan edebi ürünler onun çeşitli gereksinimlerine cevap verecek şekilde ortaya çıkmıştır. Ancak tarih içinde gerek Doğu, gerek Batı kültüründe şiirin ve sanatın yararları kadar zararları da olduğu düşünülmüş zaman zaman yasaklanması bile gündeme gelmiştir. Bu bağlamda insanın eğlenerek gülme ihtiyacına bağlı olarak ortaya çıkan komedinin ilk işlevinin, tragedyanın ‘katarsis’ine karşılık katastasis, yani insanı, bastırılmış, itilmiş duygularından kurtararak gevşetme, rahatlama; ikinci işlevininse gülme ile budalalığı ve kusuru gösterip cezalandırma ve bu yolla toplumsal yaşamı düzeltme, iyileştirme, bütünleştirme olduğu” (Sokullu, 1979: 23) konusunda günümüzde uzlaşa sağlanmıştır.

Bu açıklamalar bağlamında mizahın işlevlerini dört başlık altında toplayabiliriz:

2.3.4.1. Sosyolojik İşlev

Gülmenin, gülümsenin insanlar üzerinde olumlu etkileri konusunda araştırmacılar hemfikirdir. Mizah aynı zamanda insanlar arasındaki sosyal ilişkileri başlatabilmekte ve güçlendirebilmektedir. “Mizahı besleyen unsurlar, yalnızca toplumda ve toplumsal yaşamda mevcut olduğundan mizahın ortaya çıkması için topluma ihtiyaç vardır. Bu, gülmenin ve mizahın toplumsal bir olgu olduğuna işaret eder.” (Usta, 2009: 42). Sosyolojik işlevi olan mizah sadece gülme amaçlı yapılamaz. Toplumsal olarak işlevlerini, toplumu kenetleme, eğitme ve aykırı olanı düzeltme şeklinde sıralayabiliriz. “İnsan hayatında eğlendirme, eğitme, düşündürme gibi pek

çok işlevinin yanında sosyal hayatta mizah; insan, makam, olay ve iktidarla yapılan örgütlü bir mücadele, gülme ise sosyal bir cezadır.” (Öğüt Eker, 2017: 53). Mizahın toplum bireylerini birlikte yaşatma, zorluklara karşı birlikte olmayı sağlamak gibi bir özelliği vardır. Aynı şehri, mahalleyi, sokağı ve yeri geldiğinde aynı evi paylaşan bireyler birlikte yaşar ve birbirlerine bağlı olurlar. Sevdiğimiz insanlara şaka yapar ve onların şakalarına hoşgörülü oluruz. Genel olarak gülme, dostça ve toplumsal bir davranıştır. Sosyal etkileşimi kolaylaştırır (Tanç, 2020). Eğitici işlevi, mizahın yol açtığı gülme tepkisi olumsuz davranışlara karşı toplumun verdiği bir cezadır (Tanç, 2020). Böylece yapılan hatanın tekrarının olmasının önüne geçilmiş olur ve toplum dolaylı bir şekilde eğitilir. Kusurlu görülen birey toplumun istediği bir haline getirilmiş olur. Yıkıcılık işlevi ise mizahın siyasi otorite üzerinde baskı kurması ve düzene karşı bir başkaldırı şeklinde örneklenebilir. Toplum beğenmediği lideri mizah yolu ile yıkabilme gücüne sahiptir. “Toplumların mizah anlayışları birbirinden farklıdır. Mizah, aynı zamanda toplumların bir kültür ögesidir. Bir Türk ve bir İngiliz aynı durum ve olaya gülmezler. Gülmece, kültürün bir parçasıdır, kültür ise millette oluşur.” (Özönlü, 1999). “Mizah aynı zamanda kişiler arası ilişkilerde sosyal mesafeyi azaltıcı yönde olumlu etkilere sahiptir. Mizah; zekâ, ihtiyaçlar ve değerler gibi insanlar arasındaki benzerlikleri öne çıkararak sosyal mesafeyi azaltır ve böylece insanları birbirine yakınlaştırır.” (Şahin, 2018: 84).

2.3.4.2. Psikolojik İşlev

Mizah insanlarda gerilim atma, eğlenme ve morali yükseltmenin bir yoludur. Gülme ve gülmecenin insan sağlığına yararlı olduğu tıp dünyasınca onaylanmıştır. Tıp dünyasındaki bilim adamları bu yararları, insanın gülerken: Dikkat hormonlarının etkilenecek çeşitli dokuları harekete geçirdiği, beynin de harekete geçerek kardiyo-nörolojik sistemdeki baskıyı ve stresi azalttığı, korkunun, öfkenin ve depresyonun geçtiği ve fiziksel hastalıklarla ilgili bütün ağrıların azaldığı, ağrı ve acılara karşı dayanma gücünün artabildiği, biçiminde sıralarlar (Haines, Wesley N., 1987: 135).

Gülme ve mizahın insan üzerindeki etkilerine yönelik birçok araştırma mevcuttur. Yapılan araştırmalarda mizahın ve gülmenin insanlardaki kızgınlık, öfke, sinir ve stres durumlarını azalttığı ve insan psikolojisini olumlu etkilediği görülmüştür:

“Mizahın insan vücuduna etkilerini anlamak için öncelikle gülmenin ne olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Gülme, nefes borusunun açılmasıyla ve ses tellerinin titremesiyle oluşan ritmik ve kasılmalı bir vücut hareketidir; eşleyişle kasılmalı hareketler ve anlamsız seslendirmeler bütünüdür. Bu hareketin vücut sistemleri üzerinde olumlu etkileri vardır. Mizah ve insan biyolojisi arasındaki bağlantı olumludur.” (Yardımcı, 2010: 18).

“Günümüzde gülmenin insan üzerinde olumlu etkisini araştıran çalışmalar sonucu geliştirilen “gülme tedavisi” gülmenin sağlık üzerindeki olumlu etkilerinden, özellikle stres hormonlarını azaltıcı etkisinden yararlanmaya yönelik bir tedavi yaklaşımıdır. İstismar, kızgınlık, çöküntü, mizah eğitimi eksikliği, zekâ düşüklüğü, olumsuz duygulanım, aşırı katı ve baskıcı çevre, kişilik bozukluğu, psikososyal bozukluk, stres gibi nedenler mizah azalımı ya da yokluğuna yol açabilir.” (Güler-Güler, 2010: 9-13).

“Mizah, ruhumuzun kendini korumak için kullandığı silahlardan biridir. Mizah birkaç dakikalığına da olsa, insan yaşamında uzaklığı ve her durumdan kurtulabilme yeteneğini geliştiren tek şeydir.” (Morreall, 1997: 146).

2.3.4.3. Eğlence İşlevi

Mizah, bireyin ruhsal olduğu kadar fizyolojik olarak da rahatlamasını sağlayan temel gereksinimlerinden biridir. Yapılan işleri zevkli hale getirerek bireylerin hayatını daha katlanılabilir hale getirmektedir. İşleri monotonluktan kurtardığı, ilişkilerdeki gerilimleri azalttığı ve kişilerin yaşadıkları ortama (aile, iş hayatı, okul vb.) aidiyet hissini arttırdığı bilinen bir gerçektir. Mizah, özellikle insanların birbirlerine negatif duygular beslediği bir ortamda fayda sağlamaktadır. Birlikte gülmek, olası sürtüşme durumlarını ortadan kaldırıp negatif hisleri yok eder ve kişilerde olumlu hisler oluşturur.

Kişi çevresi ile hoşça vakit geçirdiğinde, sevdiği kişilerle beraber olduğunda, film izlediğinde ya da kitap okuduğunda eğlence ihtiyacını karşılamış olur. Kişinin bu ihtiyacı karşılaması için gülebilmesi, gülebilmesi için de mizaha gereksinimi vardır. Eğlendiğimizi belli ettiğimiz en güzel an gülebildiğimiz andır. “Mizah, sadece bir anlatım aracı değil, deşarj olma aracıdır.” (Yakar, 2013: 19). Şaka ve mizah, insanların rahatlamasını sağlayan, motivasyonlarını arttıran, stres atmalarını sağlayan en önemli kaynaklardandır.

2.3.4.4. İletişim İşlevi

“İnsanlarla iletişim kurmanın pek çok yolu ve yöntemi vardır. Bunlardan biri de mizahtır.” (Yakar, 2013: 16). İletişimde mizah, yapıcı şekilde kullanıldığında

pozitif bir etki yaratarak açık ve olumlu bir atmosfer oluşturur. Anlama, inandırma, ikna etme ve duygusal bağlantı kurma becerisini de geliştirir. “Mizah, bir duyguyu bir düşünceyi veya bir mesajı espri ve nükte katarak anlatmak için başvuru olan etkili bir anlatım aracıdır. Başka bir deyişle mizahı, ‘Bir konunun gülünç yanlarını ortaya koyarak anlatan, anlatırken de düşündüren bir iletişim aracıdır.’ diye de tanımlayabiliriz.” (Yakar, 2013: 16).

Anlatılmak isteneni kısa ve öz bir şekilde karşı tarafa iletme mizahın en önemli işlevidir:

“Sosyal uzaklığın azalmasının liderler ve çalışanlar arası ilişkileri samimileştiren ve geliştiren mizahtan kaynaklanmakta olduğu ve mizahın grup içinde daha özgür ve daha açık iletişimi desteklediği belirtilmektedir. Bu şekildeki iletişim ise grup performansını arttırmaktadır. Aynı zamanda geliştirilmiş iletişim etkililiğinin, bilgilerin daha özgür değiş tokuşuna ve daha az yanlış anlamalara neden olduğu ifade edilmektedir.” (Şahin, 2018: 85).

2.3.5. Mizah-Çocuk/Çocuk Edebiyatı

Çocuklar doğası gereği oynamak, eğlenmek ve yeni şeyler öğrenmek ister (Sever, 2021: 22). Çocuklar, yaşamın gerçekliğinin farkındadırlar. Sosyal bir çevrede doğup büyüdüğü için onları yetişkin dünyasından soyutlayamayız. Ancak çocuk dünyasının varlığını göz önüne alarak ve bu dünyayı anlayarak çocuğun güvenli bir şekilde hayata bağlanması sağlanabilir. Yaşadığımız hayatı acısı ve tatlısı ile öğrenmek, varlığımızı göstermek ve kişiliğimizi tamamlayabilmek çocuk yaşta edindiğimiz tecrübelerle mümkündür.

Çalışma süresince literatür taraması yapıldığında mizah konusunda üzerinde en çok durulan alt başlıklar mizahın gülme, güldürme, ironi, hiciv ve alaya alma türlerine yöneliktir. Mizahın sosyal, siyasal ve ekonomik alanda kullanımı ve işlevleri ön plana alınmış ve geleceğimizin teminatı çocuklar ve mizah konusuna pek değinilmemiş olduğu tespit edilmiştir.

“Ağaç yaşken eğilir.” atasözünden çıkardığımız dersle, hayatın ilk basamaklarında çocuk olduğumuz ve her basamakta yeni bilgilerle donandığımız unutulmamalıdır. Dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi temel becerileri; aile ve arkadaşlık, akrabalık ilişkilerini; toplumsal ödev ve sorumlulukları çocuk yaşta ve çocuk gerçekliği ile öğreniriz.

İnsanın var olduğu çağdan beri içimizde olan mizahı da çocuktan ayrı düşünemeyiz. Doğduğunda el, kol ve ayak hareketlerinin dışında en belirgin ifadenin gülme, gülümseme olduğu gerçeğı bizi çocuğun doğasında ilk günlerden itibaren var olduğunun ispatıdır. Anne, baba ve çocuk arasındaki şakalaşmaları mizah olarak ele alabiliriz. Ancak her gülme ile sonuçlanan durumun da mizah olduğu söylenemez. Mizah, gülmeden bağımsız olarak ele alındığında bir öğretim şekli, sezdirme, fark ettirme, ayırımına varma ya da ayırıştırabilme fonksiyonlarına sahip bir unsur haline gelir. Sıradan olanı sıra dışı olandan, iyiyi kötünden, doğruyu yanlıştan ayırma işlevine sahiptir.

Mizahı çocuktan ayrı düşünemeyeceğimiz gibi çocuk edebiyatı ile iç içe olma vasfını da göz ardı edemeyiz. Çocuklar en yakın aile çevreleri dışında bir dünyanın varlığını kitaplar sayesinde öğrenirler ve tecrübe ederler. Bundan dolayı çocuklara kitapları sevdirmeli ve okuma alışkanlığı kazandırmalıyız.

Necdet Neydim, Çocuk Edebiyatı adlı eserinde Türkiye’deki yazarların çocuk ve çocuk edebiyatı yazarlığını şu şekilde ortaya koymuştur:

“Türkiye’de çocuk edebiyatına baktığımızda katı bir didaktik anlayışın – sanki sarsılmaz bir biçimde- yer ettiğini görmek mümkündür. Çocuk edebiyatının varlığından söz edebileceğimiz Tanzimat döneminden bu yana çocuk kitaplarında çocuğa yaklaşım öğretici olma kaygısından öte kimi zaman buyurgan bir biçimde sunulan idealize tiptemenin oluşturulmasına kadar gitmiştir. İdealize çocuk tiptemesi bütün anlayışların temelini oluşturmuştur. Her anlayış kendi tipini çocuğa sunmanın ötesinde kimi zaman bu tipi ona dayatmıştır. Çocuğun kendi gerçekliği, hayatı algılayış ve kavrayış biçimi, kaygıları, sevinçleri, kısacası çocuğun gerçek özne olduğu ve onun gerçekliğine dayanan bir edebiyat anlayışı sanırım pek gerçekleşmiş değildir. Çocuk kitabı yazarları kendilerini kimi zaman çevre ve coğrafya, kimi zaman tarih, kimi zamanda belli bir ideolojinin öğretmeni yerine koymuşlar; kitabı eline alan çocuğa dersler verme görevini yerine getirmeye çalışmışlardır. Bazı yazarlarımız kendilerine anne, baba, öğretmen rolleri biçmiş ve çocuğa sunmaya kalktıkları toz pembe ya da kapkara dünyayı toza dumana bulamışlardır.” (2020: 98).

Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarında, sanatçının duygu ve düşüncelerini çocuklarla paylaşabilmesinin temel koşullarından biri de çocuk gerçekliğini iyi bilmesidir:

“Çocuklar nelerden hoşlanır, nelere güler? Heyecanları nelerdir? Nelere üzülür? Arkadaşları ve çevresiyle neleri paylaşmak ister? Neleri, nasıl paylaşırsa sevinç ve mutluluğu artar, onun coşkusuna yenileri eklenir? Onu örseleyen, onun yeteneklerini, gizil güçlerini körelten olaylar nelerdir? Çocuklar hangi ortamlarda yeti ve yeteneklerini bütün doğallığı

ile yaşama geçirir? Onun yaşam sevgisi nasıl beslenir? Çocuklarla yaşamın hangi sorunları paylaşılmalıdır? Onlar, sorunların çözümüne nasıl ortak edilmelidir? Çocuk gerçekliğinin, yetişkin gerçekliğinden ayrılan yanları nelerdir? Farklı toplumsal ve ekonomik koşullarda yaşayan çocukları ortak duyarlılıklarda buluşturan temel öğeler nelerdir? Çocuk duyarlılığının evrensel boyutları nelerdir? Gibi soruların yanıtlanabilmesi, sanatçının sezgi ve anlatım gücünün yetkinliğini; çocukların yaşlara göre değişen, çeşitlenen ilgi ve gereksinimlerini tanımayı gerektirir.” (Sever; 2021: 29).

Hatırlanma oranlarına baktığımızda mutlu ve huzurlu olduğumuz anların oranı daha fazladır. Üzüldüğümüz, canımızı sıkan durumları ve sıkıldığımız durumları hatırlamak istemez hatta aynı durumların yaşanmaması için çabalarız. Çocuklar güvende olduklarını bildikleri ortamda ve durumlarda daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirirler. Eğlendikleri, mutlu oldukları anları unutma oranları daha azdır. Bu nedenledir ki mizah eğitim-öğretim hayatının en önemli öğelerinden biri olmalıdır. Gerek veliler gerekse eğitimciler çocuklarda kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesini istiyor ise mizahtan yararlanmalıdır. Sınıfta düz anlatım yönteminin kullanıldığı bir ders saatinin öğrenci için ne kadar zor geçeceği, o dersi hali hazırda sevmeyen bir öğrenci için çile haline geleceği aşikârdır. Ancak gülen, güldüren ve çevresine neşe saçan bir öğretmenin aynı sınıfta nasıl bir fark yaratacağı, öğrencinin dikkatini çekeceği, ufacık bir gülümsemenin öğrencide derse karşı ilgi ve istek uyandıracığı göz önüne alınmalıdır. “Sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirmek madem bu kadar önemli, neden çocuklarımızın öğrenme ortamlarını ve öğrenme süreçlerini zevk alacakları ve mutlu olabilecekleri şekilde tasarlamıyoruz?” (Şahin; 2018, s.104). Pozitif duyguların hakîm olduğu bir ortamda öğrenmeler daha kolay ve kalıcı olmaktadır.

2.3.6. Türk Mizahı ve Gelişimi

Dünya mizah tarihinde olduğu gibi Türk mizah tarihini de kesin çizgilerle belirlemek olası değildir. Türklerin var olmalarından beri hem sözlü kültürde hem yazılı kültürde mizah kendine yer bulmuştur. Özünlü (1999), mizahın başlangıcını Orhun Kitabelerine kadar vardırılmaktadır. Daha çok sözlü kültür ürünlerinde gördüğümüz mizahı, İslamiyet’in kabulü ile Kutadgu Bilig, Atabetü’l Hâkayık gibi yazılı eserlerde görmekteyiz.

Öngören, Türk mizah tarihini Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet mizahı başlığında ele alır. Cumhuriyet öncesi mizahı; Selçuklu, Osmanlı, Meşrutiyet ve Kurtuluş Savaşı’nda Mizah şeklinde dört alt başlıkta ele almıştır. Cumhuriyet

mizahını ise onar yıllık dönemlere ayırmıştır. Cumhuriyet öncesi mizah Anadolu insanının kahvehanelerde, meydanlarda eğlenmek amacı ile yaptıkları etkinlikler şeklinde oluşmuştur. “Osmanlı’nın başlıca mizah ürünleri arasında, Karagöz, Ortaoyunu, Meddah, Bektaşî fıkraları, Bekri Mustafa, İncili Çavuş fıkraları, Divan ve Halk Edebiyatı’ndaki mizahi metinler ve hiciv şairleri sayılabilir” (Öngören, 1975: 59).

1830’lu yıllarda gülmece dergisi çıkarma çabaları sonuçsuz kalmış ve ilk gülmece dergisi 1869 yılında *Diyojen* adıyla, Namık Kemal ve Teodor Kasap tarafından çıkarılmıştır. Çeşitli siyasi sebeplerden ve mizahın sansürlenmesinden dolayı Meşrutiyet’in ilanına kadar mizah gelişme gösterememiştir. 1908’den sonra sansürün ortadan kalması ile çeşitli gülmece dergileri ile mizah, varlığını göstermeye çalışmıştır.

Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasından sonra mizahın içeriği çeşitlenmiş ve daha çok politika, ev-aile yaşamı, kuşaklar arasındaki ayrım vb. şeklinde ön plana çıkmıştır.

“Cumhuriyet mizahını, II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası olarak daha keskin sınırlara sahip iki devrede incelemek daha doğru olacaktır. Bu dönemde mizah alanında dikkat çeken Rıfat Ilgaz, Aziz Nesin ve Sabahattin Ali isimleri olmuştur. *Markopaşa* ve *Gırgır* dergileri ses getiren önemli mizah dergileridir. Usta, bu dönem mizah üreticileri arasında Oktay Rıfat, Orhan Veli, Ümit Yaşar, Burhan Felek, Muzaffer İzgü, Gani Müjde gibi önemli isimlere yer vermiştir.” (Usta, 2009: 75).

Yakın dönemlere gelindiğinde mizahın çeşitli yönlerinin incelenmesi, insan psikolojisi ve ruh sağlığına olan faydaları, siyasi baskıların azalması ile özgür düşüncenin önünün açılması ile mizah kullanımı ve incelemeleri hız kazanmıştır. Pragmatik bir anlayışla mizahtan sosyal, politik, eğitim gibi alanlarda daha fazla yararlanma yoluna gidilmiştir. Mizahın faydalarının bilimsel araştırmalarla ortaya konması ile de güncelliğini hep korumuştur:

“Bilim adamları, insanların nasıl, neden ve ne çeşit şeylere güldüğünü merak etmiş, gülmece kuramları adı altında toplanan çeşitli değişik düşünceler ortaya atmışlardır. Bu çeşit kuramlar, ruhbilim ve felsefe alanında çalışmakta olan bilim adamlarının görüşlerini yansıtır. Bunlardan ayrı olarak da, dil kullanımlarının bazı belirli özelliklerini açıklamaya çalışan çalışmalarda bulunmaktadır. Özellikle anlambilim alanında, insanların olayları nasıl algıladıklarını ve fıkralara ve diğer gülmece konularına neden güldüklerini içeren noktalar oldukça inandırıcı görünmektedir. Dilbilimsel öğelerin incelenmesinin yanı sıra, sezdirme

gibi dil ötesi öğelerin de ele alınması, bu çeşit incelemelerin ufkuna bir başka açı getirmiştir.” (Özünü, 1999: 67).

2.3.7. Mizahın Eğitim-Öğretim Faaliyetlerindeki Rolüne Dair Yurtiçinde Yapılan Araştırma ve Çalışmalar

Ulusal Tez Merkezinde mizahla ilgili toplam 501 adet tez kaydı bulunmaktadır (tez.yok.gov.tr). Mizah konulu tezlerden 6’sı mizahın unsurları üzerine yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Dereli’nin (2017) çalışmasında Rıfat Ilgaz’ın çocuk romanlarındaki mizah unsurlarının çocuk edebiyatı açısından incelenmesi konu alınmıştır. Rıfat Ilgaz’ın çocuk romanları üstünlük, uyumsuzluk ve rahatlama kuramlarına göre incelenmiştir. Romanlarda yaşamın gerçeklikleri, zıtlıkları, adaletsizlikleri mizah konusu olarak ele alınmıştır.

Kılıç Roald Dahl’ın Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Mizah Unsurları adlı çalışmasında, Road Dahl’ın çocuk edebiyatı eserlerinde mizah unsurlarını nasıl kullandığını incelemiştir. Eserler 3 mizah kuramı ışında incelenmiş olup eserlerde toplam 139 adet üstünlük kuramı kapsamında mizah ögesi tespit edilirken; 128 adet uyumsuzluk; 79 adet ise rahatlama teorisi kapsamında gülme ögesi bulgulanmıştır (2019: 101).

Eroğlu, Muzaffer İzgü’nün çocuk kitaplarının mizah unsurları yönüyle incelemesini yaptığı tez çalışmasında, İzgü’nün eserlerinin güldürdüğü ve argolara yer vermediği; mizahi anlatımı sağlamak için edebi sanatlardan, Türkçenin zengin kelime hazinesinden, edebi ürünlerden ve kelime oyunlarından faydalandığını bulgulanmıştır (2008: 184).

Aslanyürek, resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin çocukların mizahi gelişimine uygunluğu açısından incelenmesi çalışmasında, 2-7 yaş aralığındaki çocuklar için yazılmış resimli çocuk kitaplarının çocukların mizah gelişimine uygunluk göstereceği tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen 100 adet resimli çocuk kitabında mizahi unsur dağılımının Türkçeye çevrilmiş kitaplarda (%73) Türkçe kitaplara (%27) göre çok daha fazla olduğu görülmüştür (2021: 81).

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde mizahtan yararlanma çalışmasında Arzu Kaynaköz, Türk dilini öğrenen kişilere Türk kültürü içerisindeki değerler mizahi bir anlayış içerisinde aktarılmalıdır. Böylelikle onların bu dili daha eğlenceli

bir şekilde öğrenirken aynı zamanda bilgilerinin kalıcı olmasına da olanak sağlanacağı (2019: 208) tespit edilmiştir.

Uğurlular çalışmasında öğrencilerin katılımcı mizah tarzı ve kendini geliştiren mizah tarzı puanları arttıkça duygusal zekâ alt boyutlarından biri olan iyimserlik puanları da artış gösterdiğini tespit etmiştir. Toplumsal ortamlara katılma durumu ne kadar artar, mizah olumlu amaçlarla ne kadar kullanılırsa, bireyin hayatı olumlu algılama, gelecekte umutlu söz edebilme ve öznel iyi oluş becerileri de o yönde artabileceğini bulgulamıştır (2019: 77).

Arslan ortaokul öğrencilerinde ASİS ile ölçülen zeka ve mizah üretme yeteneği adlı tez çalışmasında ASİS'ten elde edilen GIQ, SPE, GPE ve BKE bileşen puanları ile mizah yeteneği puanları arasında yüksek düzeyde ve anlamlı korelasyon bulunduğunu tespit etmiştir (2018: 62).

Aydoğmuş, ilkokul ders ve öğrenci çalışma kitaplarının mizahi ögeler bakımından incelenmesini konu aldığı çalışmasında, öğrenci çalışma kitaplarında mizah ögesi sayıları tüm sınıf düzeylerinde birbirine yakındır. İlkokul Türkçe ders kitaplarının yazılı mizahi yoğunlukları %0,2 - %0,7 arasındadır. Bu oranlar kitapların yazılı mizahi yoğunluklarının oldukça yetersiz olduğu tespitinde bulunmuştur (2017: 132).

Şakiroğlu ise mizah temelli etkinliklerin 7. sınıf öğrencilerinin anlatma becerilerine etkisi çalışmasında, mizahın öğrenme ortamını çekici hale getirdiği, öğrencilerin dil becerilerini ve söz varlığını zenginleştirdiği sonucuna varmıştır (2017: 112)

Eğitim-öğretim alanında mizahın kullanımına yönelik yapılan bu çalışmalara ek olarak işletme, psikoloji, sağlık bilimleri, hemşirelik, kamu yönetimi, gazetecilik, sahne sanatları, halk bilimi, psikiyatri, tarih, din, radyo ve televizyon, reklamcılık gibi çeşitli bölümlerde akademik çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Mustafa Taşçılar ve Esra Babaoğlu Çocuk Kütüphanelerinde Yer Alan Kitapların Mizahî Açıdan İncelenmesi adlı çalışmada mizahi unsurları değerlendirme formu ile toplanan veriler sonucuna göre incelenen çocuk kitaplarının tamamında mizah unsurlarına yer verildiğini tespit etmişlerdir (2023, 1-14).

Çakmak ve Uz Din Öğretiminde Mizah Yönetiminin Kullanımı adlı makalede, alternatif bir yöntem olarak mizah yönteminin kullanılması gerektiği ve öğrenme-öğretme süreçlerine olumlu katkı sağladığı sonucuna varmışlardır (2018),

Savaş ilköğretim 7. Sınıf Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Derse Yönelik Öğrenci Tutumuna Etkisi makalesinde, 7. sınıf Türkçe dersinde mizah kullanımının öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır (2014).

Dağlı Âşık Atışmalarında Mizahın Oluşumu: Kul Mustafa-Feymani Örneği adlı çalışmasında sonuç olarak aşık atışmalarında gülme mekanizmasının üstünlük, uyumsuzluk ya da rahatlama kuramlarından biri temelli değil de her üç yönteminde içinde olduğu bir işleyişle kurulduğu sonucuna varılmıştır (2022).

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın amacını gerçekleştirmek için kullanılan yönteme yer verilmiştir. Sırasıyla araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler içermektedir.

3.1. Araştırma Modeli

Yapılan çalışmada araştırma yaklaşımlarından nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Bu araştırma yaklaşımı; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği yöntemidir. Bu çalışmada, Türkiye’de yayınlanan çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizahın işlevlerinin tespit edilmesi amaçlandığı için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışmanın temelini oluşturması açısından literatür taraması da yapılmıştır. Literatür taraması yönteminde iki tür kaynak kullanılmaktadır: Birincil kaynak, ikincil kaynak. Çalışmamızda birincil kaynak kullanılarak veriler elde edilmiştir. “Birincil kaynak olarak tanımlayabileceğimiz kitaplar, çeşitli çalışmaların derlemesi olarak ortaya çıkmayan, tez veya tezlerin kitap olarak basılmadığı, özgün olan çalışmalardır.” (Büyüköztürk, 2018: 48).

Araştırmanın problemleri sorgulanmış, belirlenen çocuk edebiyatı eserleri tek tek incelenmiş, mizah öğeleri tespit edilmiş ve bu öğelerin işlevleri saptanmıştır. Mizah içeren anlatımlar belirlenmiştir. Yapılan çalışmada edebî ve popüler çocuk edebiyatı eserlerindeki mizahi unsurların tespitinde cümleler, parça ve paragraflar analiz birimi olarak kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı alanında birçok eserin varlığı sebebiyle, bu çalışmada tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın hedef evrenini Türkiye’de yayınlanmış olan çocuk edebiyatı eserleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de yayınlanan çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizahın işlevlerini tespit etmek hedeflendiğinden, mizah içerikli edebî ve popüler eserler amaçlı örneklem yoluyla tespit edilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak sağlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de yayınlanan Türkçe çocuk edebiyatı eserleri oluşturmaktadır. Bu eserler ortaokul

düzeyi (5., 6., 7. ve 8.sınıf) öğrencilerine hitap eden kitaplar arasından, çocuk edebiyatı alanında çalışan uzman görüşleri doğrultusunda seçilmiş ve 50 çocuk edebiyatı eseri ile sınırlandırılmıştır. Seçilmiş olan çocuk kitapları bu alanda uzun yıllar eserler vermiş, eserleri sevilerek okunmuş, ülke çapında tanınmış yazarlara aittir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Bir konu hakkında bilgi sağlayan her türlü materyale doküman denmektedir. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Doküman analizi, belli bir amaca yönelik kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır.

Yapılan araştırmada edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerindeki mizahi unsurların tespitinde cümleler, parça ve paragraflar analiz birimi olarak kullanıldığından bunlar sınıflandırılmış ve daha sonra içerdiği mizahi unsurlar bağlamında tasnif edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Türkiye'deki çocuk edebiyatı eserlerindeki mizah unsurlarının işlevlerinin incelenmesi sürecinde çalışma konusu olan 50 eseri bulma, okuma, inceleme ve değerlendirme işlemleri doküman analizi ile yapılmıştır. Elde edilen veriler yazılı materyaller olduğu için bulgular öncelikle mizah bağlamında incelenmiş, gruplara ayrılmış ve yorumlanmıştır. Yapılan analizde mizah unsurlarını taşıyıp taşıyamaması temel referans olarak alınmıştır. Eserlerin incelenmesi ve mizahın işlevleri bölümlerinde mizah unsurlarının sayısal verileri çıkarılarak mizah açısından taşıdığı zenginlik ortaya konulmak istenmiştir.

4. BULGU VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde incelenen çocuk edebiyatı eserlerine ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Seçilmiş 50 edebî ve popüler çocuk edebiyatı eseri üzerinden mizah unsurları ortaya konulmuştur. Kitaplardaki mizahi metinlere/parçalara yer verilmiş ve belirlenen mizah unsurlarının işlevleri üzerinde durulmuştur. Böylelikle eserlerin mizahın kullanımı bağlamında değerlendirilmesine olanak sağlanmıştır.

4.1. Seçilmiş Edebi ve Popüler Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Kullanılan Mizah Unsurları

4.1.1. Şimdiki Çocuklar Harika

Temmuz 2020’de 87. baskısı yapılan eser, Aziz Nesin’in 214 sayfalık bir romanıdır. Kitap iki eski okul arkadaşının mektuplaşması biçiminde yazılmıştır. Zeynep ve Ahmet’in birbirlerine okulda yaşadıkları iyi kötü olayları anlatmasını konu almaktadır. Şimdiki Çocuklar Harika eserinde 12 adet mizah unsuru tespit edilmiştir. Çalışmada mizahın işlevini en iyi yansıttığını düşündüğümüz üç mizahi unsura yer verilmiştir.

Ahmet’in okula gelecek olan müfettişin sorularına vereceği cevapları ezberlemeye çalışması metinde şöyle geçer: “Ben artık içimden arka arkaya cevapları diziyordum: ‘1492. Babam. Fatih Sultan Mehmet. Mimar Sinan. 1492. Babam. Fatih Sultan Mehmet. Mimar Sinan. 1492. Bam...’ (2020: 11). Burada Ahmet’in soruların cevaplarını ezberlerken yaşadığı heyecandan sürekli yineleyerek kendi kendine konuşması mizah unsurlarından tekrar/tekrarlama bölümüne örnek olarak verilebilir.

Müfettişin okula gelmesi ve Ahmet’i kaldırıp sorular sorması şöyle anlatılır:

“Sevinçle fırladım. Sonradan arkadaşların söylediğine göre, müfettiş, - Kaç yaşındasın? Diye sormuş. Ben heyecandan soruyu anlayamadığım için, Amerika’nın keşfini soruyor sandım, - 1492 efendim! Diye bağırdım. Şaşkınlıktan gözleri büyüyen müfettiş, - Neee? Kaç yaşındasın? Diye bir daha sordu. Ben de doğru cevap verdiğimi, sanarak, - 1492 efendim! Diye daha yüksek sesle bağırdım. Müfettiş, - İstanbul’u kim fethetti? Diye sormuş. Ben ezberlediğim cevap sırasına göre, - Babam, dedim. -Senin baban kim? - Mimar Sinan.” (2020: 13-14).

Burada Ahmet, heyecanlanarak sorulara ezberden verdiği yanlış cevaplar ile uyumsuzluk oluşturarak gülünç bir durum ortaya çıkarmıştır. Aslında soruların cevaplarını bilen Ahmet, heyecan ve unutma kaygısı ile müfettişin sorularını

dinlemeden cevaplar verir. Bu durumda sınıfta uyumsuzluk ve mantıksızlık oluşturarak gülmeceyi ortaya çıkarır. Yazar burada ezberci eğitimi ve müfredatı, eğitimcilerin her yıl ve dönemde aynı konu ve içerikleri anlatıp soru sormalarını eleştirmektedir. Mizah unsurlarından saçmalama ile açıklayacağımız bu olay; yersiz, tutarsız, saçma sapan sözler söylemek, söyledikleri mantığa uymamak, birbirini tutmamak olarak ifade edilmektedir. Bu olayda da saçmalama unsuruna yer verilerek mizahi bir anlatım yakalanmıştır.

Zeynep'in sınıf arkadaşı Osman'ın tarih dersi sınavında kağıda yazdığı cevaplar eserde şöyle yer almaktadır:

“Beylerbeyi, Boğaziçi'nde bir iskeledir. Defterdar, defteri dar gelen adam demektir. Nişancı, bizim sınıftaki Çetin'in lakabıdır. Biz onunla Kör Nişancı diye alay ederiz. Çünkü top oynarken, kaleye gol atacağım diye, okulun bütün pencere camlarını kırmıştır. Acemioğlu, yine bizim sınıftan Rıza'dır. Çünkü bitürlü çattırmattı oyununu öğrenemediği için her oyunda dayak yer.” (2020: 55).

Sınav sorularının cevaplarını bilmeyen Osman, kağıdını boş vermemek için öğretmenin sorduğu kelimelerin anlamlarını mantığına uygun gelen bir biçimde, kendisinde çağrıştırdığı anlamları yorumlarak cevaplamıştır. Bu durum mizah unsurlarından geçişme ile ifade edilmektedir.

4.1.2. Anneannem Dans Kraliçesi

Eser Muzaffer İzgü tarafından yazılmıştır. Başkahramanı Hikmet Hanım ve torunu Metin'in maceralarının anlatıldığı 119 sayfa ve dört öyküden oluşan eser Ocak 2020 yılında 14. baskı olarak yayınlanmıştır. İlk öykü Anneannem Dans Kraliçesi'ni, Doğum Günüm, Anneannemle Hamama Gittik, Tekir Anneanneme Küstü öyküleri izlemektedir.

Metin'in anne ve babası düğüne gideceklerdir. Anneanesi Hikmet Hanım da gitmek ister ama hastalanacağı düşünülererek götürülmek istenmez. Hikmet Hanım da bu isteği şu şekilde dile getirir: “Anneme sormaya başlar: -Benim orada başım ağrır değil mi Nebahat?” -Evet anne... -Ağrır değil mi, hı? -Ağrır anneanne ağrır, sen evde otur. Düğün günü sabahtan başlar: -Bugünlerde başım hiç ağrıyorum, demek ki artık hiç ağrımayacak.” (İzgü, 2020: 8). Anneanne Hikmet Hanım, aklına koyduğunu yapmak ve elde etmek isteyen karakterde bir kişidir. Bu bölümde de düğüne gitmek ister ancak her düğüne gittiğinde hasta olduğu için aile fertleri onun gitmesini istemez. Hikmet Hanım aile fertleri ile inatlaşır. Aslında o da hasta olacağını bilir

ama düğüne gitme isteği, merakı ağır bastığı için bilmezlikten, anlamazıktan gelir. Bu sebeple de sürekli başının ağrımadığını, hasta olmadığını, olmayacağını dile getirir. Bu olay tecahül-ü arif unsuru ile ifade edilmiştir. Tecahül-ü arif, bir hususun bir noktaya bağlı olarak bilinmiyormuş gibi ifade edilmesidir. Hikmet Hanım, bilineni bilmez gibi görünmek için nükteli bir şekilde sorular sorarak mizah elde edilmiştir.

Yukarıdaki konuşmanın devamında şu şekilde bir mizahi durum ortaya konmuştur: “Anne sen gelme, der annem. Orası dumanlı üstelik havasız, sonra bir gürültü ki biz bile dayanamıyoruz. Kafan şişer. -Ayol benim kafam balon mu ki şişsin?” (İzgü, 2020: 9). Bu bölümde aile fertleri Hikmet Hanımın düğündeki gürültüden olumsuz etkilenip hasta olacağını söyleyerek başının ağrıyacağını dile getirir. Kızı başının ağrımamasını kafası şişmek deyimini kullanarak ifade eder. Ancak Hikmet Hanım deyimini gerçek anlamına atıfta bulunarak “Benim kafam balon mu ki şişsin” der ve başını balona benzeterек mizahta benzetme unsurunu kullanır. Böylece gitme arzusunu şakaya alarak aile fertlerine anlatmaya çalışır. Düğün günü gelir ve aile fertleri ne giyeceklerine karar vermeye çalışır. Bu şöyle anlatılır: “Cumartesi günü gelmişti ama anneannem daha düğün için üzerine giyecek bir şey bulamamıştı. Bu kez defileye sabahtan başlamıştı. -Ay çok kısa... Ay çok uzun... Ay çok dar... Ay çok geniş... Ay bu uçurtmaya benziyor... Ay bu lahanaya benziyor... Ay bohçaya benzedim ay...” (İzgü, 2020: 16-17). Bu kısımda Hikmet Hanım giysilerini dener. Denerken bir yandan da söylenir. Konuşma metninde ‘ay’ ve ‘çok’ kelimeleri çokça tekrar edilerek tekrar/yineleme; ‘çok kısa/çok uzun, çok dar/çok geniş’ ifadeleri ile tezat/karşıtlık; giydiği kıyafetleri uçurtmaya, kıyafet içinde kendini lahanaya, bohçaya benzeterек mizah unsurlarından benzetme/teşbih kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Öykünün başkahramanı anneanne Hikmet Hanım ve torunu Metin düğüne giderler ve salonda kendileri için ayrılan masaya otururlar. Masada şöyle bir diyalog geçmektedir: “Anneannem başını kuş başı gibi durmadan bir bu yana, bir o yana çeviriyor, çok insan görmeye çalışıyordu. - Aaa Dilaver Beyler de gelmişler... O kadının giydiği ne o öyle Nebahat? Çuval mı geçirmiş üzerine?...” (İzgü, 2020: 23). Bu bölümde Hikmet Hanım’ın sürekli gelen davetlileri süzmesi bir o yana bir bu yana bakması, kuşun kafasını oynatmasına benzetilmiş ve benzetme/teşbih unsuru kullanarak yapılan mizaha örnek oluşturmuştur. Ayrıca düğüne gelen davetlilerden

Nebahat'in giydiği kıyafeti beğenmemiş ve bunu 'çuval mı geçirmiş üzerine' diyerek ifade etmiştir. Amacı Nebahat'i küçümsemek ve dalgaya almaktır. Kıyafeti de alay konusu yaparak üstünlük kurup zihnen rahatlayacağını düşünür. Yukarıdaki diyalogda alay ve benzetme unsuru kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Gelin ile damat salona giriş yapmıştır ve masada şöyle bir konuşma gerçekleşmiştir: "-Ay ay yakışmışlar birbirlerine. Bir yastıkta kocasınlar. -Ne olsunlar anneanne? -Yani bir arada yaşasınlar, hiç ayrılmasınlar." (İzgü, 2020: 25). Bu konuşmada torunu Hikmet Hanım'ın kullandığı -bir yastıkta kocamak- deyimini gözünde canandıramayıp mantığına oturtamadığı yani anlayamadığı için ne demek olduğunu sormuştur. Hikmet Hanım da ne demek olduğunu torununa açıklamış ve böylece deyim kullanımı ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Kültürümüzün bir paraçası olan deyimler aynı zamanda Türkçe'nin dil zenginliğinin de en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır. Deyim kullanımı hem iletişim işlevi hem Türkçe öğretimi hem de kültür aktarımı işlevini yerine getirmektedir.

Kitabımızın ikinci öyküsü olan Doğum Günüm'de kahramanlar yeni bir maceraya atılırlar. Metin'in doğum günü partisi vardır ve anneanesi Hikmet Hanım okuluna gelip Metin'in öğretmeni ve arkadaşlarını partiye davet etmiştir. Aynı zamanda okula denetmen gelmiştir ve Metin'in sınıfını da denetlemeye gelecektir. Öğretmen ve öğrenciler heyecanlanmıştır. Metin daha önce denetmenle yaşadığı bir anısını anlatmaktadır: "-Aman sen de, aman sen de, diyerek çarpım tablosunu anımsamaya çalışmıştım. Denetmen gülmüştü: -Çocuğum aman sen de, aman sen de, diye rakamları mı söylüyorsun? Çok kızarmıştım, utanmıştım. Bir kezinde de ayağımı yere vurup; -Uf uf uf, deyince denetmen: -Ayağın mı ağrıyor çocuğum, demişti." (İzgü, 2020: 35-36). Kitabın bu kısmında Metin sınıfta yaşadığı olumsuz bir duyguyu anlatır. Burada Metin çarpım tablosunu ezbere okuyamadığı için rakamlara 'aman sen de gel aklıma, unuttum seni' diyerek kendi kendini motive etmeye çalışır. Ancak bir türlü hatırlayamaz. Bunu gören denetmen de yaşadığı durumu şaka yollu dile getirir. Sürekli aynı kelimeleri tekrar ettiği için mizahın tekrar/yineleme unsuru kullanılmıştır. Aynı zamanda Metin'in hatırlayamamasına canı sıkılmış ve uflayarak ayağını yere vurmasını da ayağının ağrmasına yormuştur. Bu durumda denetmen neden böyle yaptığını bildiği halde bilmezlikten gelerek tecahülüarif yaparak Metin'in heyecanını almaya çalışmıştır.

Metin'in anneannesi sınıfa gelmiştir. Öğretmeninden izin isteyip çocukları partiye davet edecektir. Metin'in arkadaşlarının anneannesinin gelişine verdiği tepki şöyledir: “Ah anneanne ah! Çocuklar güldüler. Arkamdaki; -Ders bitiminde çiğnenmeyessin diye elinden tutup götüreceğ seni, dedi.” (İzgü, 2020: 39). Burada çocuklar derse gelen Hikmet Hanım'ın torunu Metin'i elinden tutup eve götüreceğini söyleyerek Metin ile dalga geçmiş ve durumu şakaya almışlardır. Partiye davet için gelen Hikmet Hanım'ın durumunu bambaşka bir sebebe bağlayarak alay unsuru ile mizahi bir ortam oluşturulmuştur. Olayın devamı şöyle gelişir:

“Sınıfa döndü: -Çocuklar, dedi. A a aaa anneanneme bak, sınıfa ders verecek. Amanın... Yetiştim anneannemin yanına, elini tuttum: - Anneanne, dedim. -Yavrum benim, dedi maç muç iki yanağımdan öptü. - Aman anneanne, dedim. -Ay benim torunuuum... Maç muç iki yanağımdan yine öptü. Arkadaşlarım gülüyorlardı.” (İzgü, 2020: 39-40).

Hikmet Hanım partiye öğrencileri davet edecektir ama Metin anneannesinin ders vereceğini düşünür ve onunla konuşmak için yanına gider. Her anneanne diye seslenmesinde onu öper ve bir türlü konuşmasına izin vermez. Bu durum Metin için sinir bozucu bir durum olsa da arkadaşları için komik bir olaydır. Bu sebeple onlar da güler. Bu diyalogda kahramanlar arasında doğru ve anlamlı bir iletişim kurulamamış ve komik bir durum ortaya çıkmıştır. Mizah unsurlarından yanlış anlama ve ‘maç muç’ kelimelerinin kullanımı ile de anlamsız sözler kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Metin'in arkadaşları partiye davetli oldukları için heyecanlanmışlardır. Parti ile ilgili konuşuyor, sorular soruyorlardı: “Daha şimdiden ağızları sulananlar vardı, limonata içme öykünmesi yapanlar vardı. İçiyor; -Ohhh, diyorlardı. Olmayan pastayı yalayıp yuttuktan sonra; -Oh elinize sağlık, acaba biraz daha alabilir miyim teyzeciğim? diyenler vardı.” (İzgü, 2020: 50-51). Kitaptan alınan bu parçada Metin'in arkadaşlarının partiye gelmiş ve pasta yiyor, limonata içiyor gibi hareketler yapması taklit mizahi unsuru ile ifade edilmiştir. Çocuklar bu taklitleri partide çok eğleneceklerini düşündükleri için mutluluk göstergesi olarak yapmışlardır.

Metin arkadaşlarının yaptığı bu hareketlere şöyle bir yorum getirir: “Arkadaşlarım bu iştahla bizim eve vardıklarında, galiba o pasta bir kişiye bile yetmeyecekti. -Benim anneannem var ya öyle pasta yapar ki... dedim. -Eeee? -Odun gibi bir şey olur, kesmek için bıçak değil testere gerekir.” (İzgü, 2020: 52). Konuşmanın bu kısmında Metin arkadaşlarının iştahını kesmek için anneannesinin

yaptığı pastayı oduna benzetmiş ve ‘o kadar çok sert bir pasta yaptı ki testere ile ancak kesilir’ diyerek konuyu abartarak ifade etmiştir. Konuşmanın devamı şöyledir: “Gülüyorlardı. -Çok şakacısın Metin, diyorlardı. -Benim anneannem öyle limonata yapar ki, ekşi mi ekşi, içerken hepiniz yüzlerinizi buruşturur, gözlerinizi sımsıkı kapatırsınız. Beni dinleyen kim? -Getir beş bardak olsun, diyorlardı, ağızlarıyla şuuuur şuuuur yaparak limonataları daha şimdiden içiyorlardı.” (İzgü, 2020: 52). Eserin bu kısmında da Metin arkadaşlarının iştahını kesmek için limonatanın ekşiliğini abartarak anlatmıştır. Ancak arkadaşları onu dinlememiş ‘olsun biz yine de içerez sen doldur’ diyerek taklitlerine devam etmişlerdir.

Metin ve arkadaşları evin yolunu tutmuşlardır ve bu durum şöyle ifade edilmiştir: “İşte son ders biter bitmez, aynı fareli köyün kavalcısı gibi, ben önde, kırk dördü ardımda evin yolunu tutacağız.” (İzgü, 2020: 52). Bu kısımda bilindik bir olay hatırlanarak öyküde de benzer durum için kullanılmıştır. Mizah unsurlarından aktarım olarak bilinen bu durum mizahi bir anlatım sağlamıştır.

Eserimizin üçüncü öyküsü olan Anneannemle Hamama Gittik’te Metin ve Hikmet Hanım’ın hamam macerası mizahi bir anlatımla ele alınmıştır. Hikmet Hanım kedisi Tekir ile sohbet etmekte ve Metin de ödevlerini yapmaktadır. Evde şöyle bir konuşma geçer: “-Metin neydi onun adı? -Ne Anneanne? -Canım baban taktırdı ya geçende, hani sıcak suyu açınca yüreğim ağzıma geliyor, haaar diye yanıyor. -Şofben anneanne. -Hah işte Tekir, o hoşben de yoktu. -Hoşben değil anneanne, şofben.” (İzgü, 2020: 58). Yazarımız, bu diyalogda şofben kelimesi yerine dili sürçerek hoşben kelimesini kullanmıştır. Bu durum dil oyunlarından dil sürçmesi unsuru ile anlatılmaktadır.

Hikmet Hanım ve torunu hamama gitmiştir. Kahramanların hamamda geçen diyaloglarında anlamsız sözler ve benzetme unsuru kullanılarak mizah sağlanmıştır: “Anneannem göbek taşında ayağa kalkmaya çalışıyordu. -Uyih uyih uyih, aman... Anneannem göbek taşında yürüyordu. -Of of of aman... Anneannem yarım metre yüksekliğindeki göbek taşından iniyordu. -Poff poooff pooof... Anneannem lokomotif gibi yolu tutmuş dışarı çıkıyordu.” (İgü, 2020: 85). Bu alıntıda ‘of, uyih, pof’ kelimelerinin kullanılması anlamsız söz kullanımını, bu kelimelerin bir çok kez tekrar edilmesi de tekrar/yineleme unsurunu örneklendirmektedir. Mizah unsuru olarak tekrar ve yansıma sözcük kullanımı söz dağarcığını geliştirme ve Türkçe öğretimi işlevini yerine getirmektedir.

Dördüncü öykümüz olan Tekir Anneanneme Küstü’de ise mizahi anlatım kişileştirme kullanılarak yapılmıştır. Kişileştirme cansız varlıklara, bitki ve hayvanlara insani özellikler verilmesidir. Kahramanlarımız bu maceralarında yeni eve taşınırlar. Hikmet Hanım vefat eden eşinin fotoğrafı ile konuşur. Evin kedisi Tekir’in taşıma aracı ile fark edilmeden yolculuk etmesi Hikmet Hanım’ın üzülmeye ve Tekir’in ona küstüğünü düşünmesine sebep olur: “Anneannem resimle konuşuyor: -Duydun mu Bahri yeni evimizin karşısında bir de park varmış. Haydi tut elimden de o parka gidelim, hüüü hüüü...” (İzgü, 2020: 102). Hikmet Hanım’ın cansız bir varlık olan fotoğraf ile sohbet etmesi, ölen eşinin sanki yanındaymış gibi ‘haydi tut elimden diye seslenmesi kişileştirme unsuru ile ifade edilmiştir. Okuyucu da trajikomik bir senaryo canlandırmıştır.

Aşağıda verilen alıntıda Hikmet Hanım taşınma olayını kedisine anlatmaktadır:

“Bak Tekir buradan başka bir yere taşınıyoruz artık. Biliyorum, kediler evlerine çok bağlıdır ama artık burası senin evin olmayacak, yeni evimiz olacak. Orada da buradaki gibi, benim odamı ikimiz paylaşacağız. -Miyavvv... -Körolası dur da dinle, taşınıyoruz, taşınıyoruz. -Miyaaaav... Yani Tekir, ‘Bırak beni’ diyor, anneannem ona yeni perdeleri anlatıyor.” (İzgü, 2020: 104).

Bu parçada Hikmet Hanım’ın ‘körolası’ sözcüğünü kullanması argo terimi ile ifade edilmektedir. Konuşamayan bir canlı olan kedi ile onun anlayacağını düşünerek konuşması da kişileştirme unsurunu örneklemektedir.

4.1.3 Anneannem Cankurtaran

Muzaffer İzgü’nün Anneannem Cankurtaran adlı kitabı 130 sayfadan ve tek öyküden oluşan bir kitaptır. Anneanne Hikmet Hanım deniz kenarına tatile gitmek ister ancak kızı ve damadının maddi durumu yeterli olmadığı için gidememektedirler. Hikmet Hanım torunları için bir çadır diker ve iki torununu alıp deniz tatiline gider. Tatile gitme sürecinde yaşadıkları maceralar eğlenceli bir dille anlatılmıştır.

Hikmet Hanım kışın yazı yazın da kış mevsimini özlemektedir. Torunu Metin de anneannesine bununla ilgili şakalar yapmaktadır. Bir gün yine anneanesi kışı özlemiş, sıcak yaz gününde donma taklidi yapan Metin ile anneanesi arasında şöyle bir konuşma geçer:

“Anneannem açmaya çalışır, ben kıvırırdım. -Uf Uf işte, donmuş açılmıyor, derdi anneannem. Bir süre öyle durduktan sonra birden kolumu indirir, bacağıma açar, gözlerimle gülümser; -Yaz geldi anneanne,

diye bağırdım. Anneannem o zaman beni öper; -Amanın iyi ki yaz geldi yoksa çocuk öyle marketin donmuş pilici gibi kalacaktı, derdi.” (İzgü, 2018: 11-12).

Bu diyalogda anneannesi Metin’in donmayacağını bilmekte ama torunu ile şakalaşmak, onu güldürmek için bilmezlikten gelmektedir. Tecahülüarif sanatına örnek oluşturan bu alıntıda Metin’in yapmış olduğu donma taklidi de dondurulmuş pilice benzetilerek teşbih ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Metin anneannesi ile ilgili düşüncelerini şöyle anlatır: “Anneannem bir şeyi kafasına koydu mu hani ‘kafa kurutmak’ diye bir deyim vardır ya, aynı öyle işte, insanın kafasını kuruturdu. Anneannemin ya o istediği şey bulunacak ya da her gün onun sorularına razı olacaksın.” (İzgü, 2018: 22). Burada Metin anneannesinin bir işi yapma konusunda ısrarcı, inatçı olması durumunu ‘kafa kurutmak’ deyimini ile okuyucunun daha iyi anlaması ve abartarak ifade etmiştir. Mizahi anlatımlarda deyim kullanımı Türkçe öğretimi ve sözcük dağarcığını geliştirme işlevini yerine getirmektedir.

Hikmet Hanım tatil için çadır dikmek ister ve evdekilerin alay konusu olur:

“Ablam; -Anneannem bu yıl Avrupa piyasasını altüst edecek çünkü konfeksiyon işine giriyor, diyordu. Anneannem gülüyordu. Bir güzel gülerdi ki anneannem, pamuk gibi yüzü kırışır, çın çın öten kahkahası ortalığı yırtardı. Bazen de çok ciddileşir, hatta bana, ablama kızar; -Diktiğim zaman da ben size güleceğim, derdi. O zaman bir elimi bırakıp öteki elimi öpeceksiniz. Hele sen Metin, anneanneni dondurma diye yalayacaksın.” (İzgü, 2018: 23).

Bu konuşmada aile fertleri çadır dikmeye çalışan Hikmet Hanım ile dikemeyeceğini düşündükleri için dalga geçer. İroni yaparak diktiği çadır ile Avrupa piyasalarında çok ses getireceğini ima ederler ve ona gülerler. Anneanne Hikmet Hanım da alınganlık göstermez, o da onlarla birlikte güler ve eğlenir. Metin anneannesinin gülümserkenki yüzünü pamuğa benzetir. Çadır yapma işi bitince aile fertlerinin çok sevineceğini hatta Metin’in anneannesini ‘dondurma’ya benzeterek yalayacağını ifade ederek mizahi bir anlatıma yer verilmiştir. Çadır dikme serüveni devam eder:

“Anneannem Pazar günü oturup boş kâğıtlara bir şeyler çizdi, hesaplar yaptı ama hiçbirini bize göstermedi. Ne zaman yanına yaklaşıp kâğıtları saklıyordu. -Ne yapıyorsun anneanne, diye sorduğumda; -Hiç canım yaşıma hesaplıyorum, diyordu. -Canım anneanneciğim, sen domatesin bollaştığı zaman doğmuşsun ya. -Hıh işte, ben doğduktan bu yana çarşıda

pazarda domates kaç kez bollaştı onu hesaplamaya çalışıyorum.” (İzgü, 2018: 27).

Bu diyalogda Hikmet Hanım, çadır için kağıtlara hesaplamalar yapar. Bunu gören Metin’in anlamaması için yaşını hesapladığını söyleyerek geçiştirmek ister. Anneannesinin doğum tarihini domatesin bollaştığı zaman olarak ifade etmesi ile Metin anneannesini alaya alır. Bunun üzerine Hikmet Hanım da doğduğu zamandan bu yana domatesin kaç kez bollaştığını hesapladığını söyler. Doğum günü tarihinin alışılmamış bir biçimde tarif edildiği bu diyalogda alışılmamış bağdaştırma kullanılarak mizah yapılmıştır.

Hikmet Hanım çadır için Metin’in görüşlerini almak ister ona fark ettirmeden: “-Meeeeetiiiiin... -Buyur anneanne... -Yok dersin varsa sonra sorayım. -Hayır hayır, şimdi sor... -Ama dersin varmış gibi bakıyorsun bana. -Haa bu mu, bu ders değil anneanne, bakkal Mustafa Amca’nın hesapları... -Vay gözü çıkmayasica bakkal Mustafa, hesaplarını da mı sana yaptırıyor?” (İzgü, 2018: 30). Bu parçada torununun bakkalın kendi yapması gereken hesaplamaları da yapıyor olmasına kızar ve bakkalcıya ‘gözü çıkmayasica’ ifadesi ile argo kullanımı ile ortaya koyar. Devamında:

“Üşenmedi, anneannem yerinden kalktı, yanıma geldi, yanaklarımdan öptü, saçlarımı okşadı. -Diyorum ki acaba Metin, kare pencereyi mi sever yoksa dikdörtgen pencereyi mi? -Nereden çıktı bu anneanne, dedim. -Canım bir sorayım dedim, ne olmuş yani, seni dersinden mi alıkoyduk? -Yo yo hayır da, şimdi ne penceresi bu? Haaaaa? Bir şeyler sezinler gibi olduğumu anladı, hemen; -Ayol ben pencere mi dedim, tencere diyecektim, dedi.” (İzgü, 2018: 30-31).

Burada Hikmet Hanım çadıra pencere yapıp yapmama konusunda kararsız kalır ve torunun fikrini almak ister. Aynı zamanda torununun çadır yaptığını anlamamasını ister. Pencere sevip sevmediğini sorar. Metin’in ‘nereden çıktı bu anneanne’ demesi ile geri adam atan Hikmet Hanım ‘pencere’ mi dedim ‘tencere’ diyecektim ifadesini kullanarak dil sürçmesi ile lafı değiştirerek konuyu değiştirmeye çalışır.

Metin, anneanesi ile bankaya emekli maaşı almaya gidecektir ancak her zamankinden farklı olarak bu sefer trenle gitmeyi teklif eder ve şöyle bir konuşma meydana gelir: “-Trenle mi? Niye başka bir kente mi taşınmış banka? Tuh tuh, ben yolluk da yapmadım, dur hemen şuradan iki yumurta haşlayayım. -Anneanne banliyö trenine bineceğiz. -A oğlum, biz banyoya gitmiyoruz, bankaya gidiyoruz bankaya.” (İzgü, 2018: 40). Burada Hikmet Hanım, Metin’in ‘banliyöye bineceğiz’ sözünü

anlam sapmasına uğrayarak banyoya gitme olarak anlamıştır. Bu durumda komik bir diyalog meydana getirmiştir. Sözcüklerin ses, biçim ya da yazımları bakımından değiştirme olarak bilinen anlam sapması mizahi bir anlatım sağlamıştır.

Metin ve anneannesi maaş alıp alışveriş etmiştir. Dönüş yolunda elleri kolları dolu bir şekilde dolmuşa binmişlerdir ve dolmuş şoförü ile aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir:

“-Demek Miami’ye ha hanım teyze? -Hı hı, dedi anneannem. Miami’nin göbeğine çadır kuracağız. Oh oh oh ... Dolmuşçu, oh oh’larla birlikte arabanın vitesini değiştirip sol koluyla kapıya dayanarak yan dönünce, anneannem; -Önüme bak evladım, önüne dedi. Daha biz Miami’ye gitmeden kazada öldüreceksin. Ne o öyle, eline bir de kahve verelim bari.” (İzgü, 2018: 69).

Anneanne bu diyalogda dolmuş şoförünün tedbirsiz, rahat davranışlarından rahatsız olmuş ve kinaye ile onun daha tedbirli olmasını, kurallara uymasını, rahat davranmamasını dile getirmiştir. Böylece kinaye ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Dolmuştan inip taksi ile yola devam ederler. Taksiden incekleri sırada şoför ile aralarında şöyle bir konuşma geçer: “İndiğimizde anneannem sürücünün uzattığı torbaları sırtına bağlamaya başlayınca; -Yaşa hanım teyze, dedi. Ben Uçan Kale, sen kamyon kale... Kamyon gibi yükledin sırtına.” (İzgü, 2018: 71). Taksiden inen Hikmet Hanım, aldığı torbaları sırtına bağlayınca taksici alay ile karışık, Hikmet Hanım’ı kamyonla; kendisini de uçan kaleye benzetmiştir. Bu durum taksici için Hikmet Hanım’a karşı bir üstünlük kurma olarak ifade edilerek mizah yapılmıştır.

Anneanne ve torunları tatile çıkacaklardır. Tatil yeri olarak Kuşadası seçilmiştir. Yolculuğa çıkmak için taksi çağrılır ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“Sanki Tekir de anneannemin uzun bir süre ayrılacağını biliyormuş gibi hep taksinin yanı sıra koştu. Anneannem de taksinin penceresinden bağıırıyordu: -Ardımızdan gel, Kuşadası’na gel, orada Güzelçaml’yı sor, çadır kampı de... Arabanın sürücüsü anneanneme bir tuhaf baktı: -Bu kedi konuşmasını biliyor mu? Diye sordu. -Ühü, dedi anneannem, sayıları bile bilir, şimdi senin arabanın numarasını aldı, artık seni nerede görse, ‘Abi anneanneyi sen götürmüştün.’ der.” (İzgü, 2018: 95-96).

Eserin bu bölümünde kahramanın kedisi Tekir’i kişileştirerek ona Kuşadası’na gelmesini tembihler. Taksici de Hikmet Hanım’ın kedi ile konuşması ile alay eder. Hikmet Hanım taksicinin alay etmesine karşılık olarak ciddiyetini bozmaz. Kedisinin taksicinin numarasını bile alacağını ve kendisini her gördüğünde anneanneyi

soracağını söyler. Kedisinin çok akıllı olduğu imasında bulunur. Böylece Hikmet Hanım taksicinin alayını püskürtmüş ve üstünlük sağlamıştır.

Tatil yerine varılmış, çadır kurulmuş ve denize girilmiştir. Anneanne tatil giderlerinin karşılanması için mısır haşlayıp satmaya başlar. Mısırları şu tekerleme ile pazarlar: “Anneannem öyle bir bağırış bağırdı ki, darıcılar gibi: -Haydi darı, dişleri sarı sarı, hamama girdi kocakarı... Süt bunlar süüüüt!” (İzgü, 2018: 122). Bu bölümde Hikmet Hanım mısır satışlarını artırmak için maniler, tekerlemeler söyler. Alıntıda geçen ‘hamama girdi kocakarı’ sözü okuyarlarda, dinleyenlerde gülmeye sebep olduğu için mizahi bir anlatım ortaya çıkmıştır. Tekerlemelerin kullanılması Türkçe öğretimi ve sözcük dağarcığını geliştirme işlevini ortaya koyması açısından önemli bir örnektir.

4.1.4. Anneannemin Apartman Kuzusu/Muzaffer İzgü

İzgü’nün 129 sayfadan oluşan bu eseri Ekim 2018’de 14. baskı olarak basılmış ve dört hikayeden oluşmaktadır: İlk hikaye, kitabın ismini alan Anneannemin Apartman Kuzusu’dur, bunun haricinde Anneanneme Piyangodan Para Çıkıyor, Anneannem Çamaşır Yıkıyor ve Anneannem Hırka Örüyor adlı hikayeler de bu eserde yer almaktadır. Eserde toplam 11 mizah unsuru bulunmuştur.

İlk öykümüzde Hikmet Hanım beslemek için bir kuzu sahiplenmek istiyor ancak ev halkı apartmanda kuzunun beslenemeyeceği ve komşuların rahatsız olacağı gerekçesi ile karşı çıkıyor. Kafasına koyduğu şeyi yapan Hikmet Hanım ise gizli gizli kuzuyu alıyor ve bodrumda beslemeye başlıyorlar. İlerleyen zamanlarda kuzunun varlığı ev halkı tarafından anlaşılıyor ve çaresizce onlar da sevip kabulleniyorlar. Mahallelinin de göz bebeği oluyor.

Anneannenin kuzu besleme isteği kabul görmüyor: “-Olmaz, dedi. Sana kuzu alamam. Anneannem çocuk gibi, hani biz çocuklar olumsuz bir yanıt karşısında başlarız ya, ‘Neden, niçin, niye?’ demeye. Anneannem de tıpkı öyle ‘Neden?’i yapıştırdı.” (İzgü, 2018: 7). Hikâyenin bu bölümünde Hikmet Hanım yaşına uygun davranmamış, çocuklar gibi isteğinin kabul olması için inat etmiş ve diretmiştir. Bu durum çocuksu yetişkin tavrı ile ifade edilerek mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

“-O kilim işte, onu balkona sererim, iki de şöyle sopa dikip ona bir güzel çadır yaptım mıydı, kuzucuğumu da içine koydum muydu, yemini verip suyunu da içirdim miydi, ben onun kuzu başını okşadım mıydı? Annem öteden söylendi: -Bir güzel apartman

komşularını başıma yığdın mıydı, nedir sizin bu kuzunuzun mee mee'si, bıktık, götürün şunu verin dediler miydi, hı o zaman n'olcak anne?" (İzgü, 2018: 10).

Eserin yukarıdaki bölümünde 'yaptım mıydı, koydum muydu, içirdim miydi, okşadım mıydı, yığdım mıydı, dediler miydi' şeklinde devam eden tekrarlar karşısındakine kendinden emin olunduğu izlenimini vermek için kullanılmıştır. "Zaten üşümezmiş ki kuzu, onun öyle tüylü bir paltosu varmış ki, ühüü o paltoyu biz sırtımıza geçirsek, karın içinde leblebi leblebi terlermişiz hem de sakız leblebisi gibi..." (İzgü, 2018: 12). Burada aldıkları koyunun balkonda üşümeceğini çünkü yünlerinin bir palto gibi onu ısıttığı ifade edilmiştir. Hatta bu paltoyu insan giyse karın içinde leblebi gibi terleyeceğini abartarak kuzuyu eve getirme konusunda kararlılıklarını ifade etmiştir. Böylece benzetme ve abartma unsurları ile mizahi bir anlatım ortaya konmuştur.

Hikmet Hanım ve torunu kuzu almak için bir satıcıya giderler. Satıcı ile aralarında mizahi bir konuşma geçer: "Anneannem; -Sen bırak Yılmaz'ı da söyle bakalım ne vereceğim buna? dedi. Satıcı bir eder söyledi, anneannem; -Abooooo, dedi. Sürüyü mü satıyorsun? Bir ip bul gel bakayım." (İzgü, 2018: 33). Bu diyalogda alacakları koyunun fiyatının yüksek olmasını Hikmet Hanım 'abooov' şaşırma durumu ile ifade eder. Anlamsız söz mizah unsuru ile gülmece yapılmıştır. Satıcının istediği para ile bir kuzu değil bir sürünün alınabileceği abartma unsuru ile verilerek mizahi anlatım güçlendirilmiştir.

Kitabımızın ikinci öyküsü olan Anneanneme Piyangodan Para Çıkıyor'da Hikmet Hanım bir bilet alır ve kendisine piyango çıkacağını, çok zengin olacağı düşünün peşine takılır. Bu arada torunlarına da zengin olduğunda istedikleri her şeyi alacağı sözünü verir. Gel gör ki böyle bir para çıkmaz ve hayaller suya düşer. Hikmet Hanım ve torunu Metin toto kağıdı doldurur.

"-Anneanneciğim yaşın? -Anlamadım? -Yaşın anneanneciğim yaşın, yani burada soruyor, bu kağıdı dolduran kişi kaç yaşındadır diyor. -Aboooov, oğlum biz talih mi oynuyoruz yoksa tapudan senet mi çıkartıyoruz, mahkemede yargıç önüne mi çıkıyoruz? Niye soruyorlar ki yaşımla? Yaz işte oraya, elli falan yaz. Öksürdüm. -İyi iyi, dedi. Altmış yaz. Ablam öksürdü. Altmış beş yaz. Bu kez ablamla birlikte öksürdük. -Aaaa, dedi. Çatlasanız da patlasanız da, öksürükten boğulsanız da yaşımla altmış beşten bir yaş bile yukarı çıkarmam, o kadar..." (İzgü, 2018: 56).

Buradaki konuşmadan da anlaşılacağı üzere Hikmet Hanım, yaşını olduğundan daha küçük göstermeye çalışır. Gerçekte yaşını bilir ama bilmezden gelerek küçük söylemesi tecahülüarif sanatı ile verilmiştir. Torunlarının öksürerek karşılık vermesi herkesin yaşını bildiğini göstermektedir. Ancak Hikmet Hanım ısrarcı davranır ve söylemez. Piyangonun çekilişine az bir süre kalmıştır: “Çekilişe üç gün kala anneannem; -Ay, bir de araba mı alsak ne yapsak ha? Dedi ablama. Ablam güler; -İyi olur anneanne, dedi. -Ben kavuniçi rengini çok severim. Kavuniçi renkte bir araba alalım. Oh şöyle arkaya bir kuruldum muydu, bir yanımda sen, bir yanımda da sen... Annen önde, baban o kıvrgecin başında.” (İzgü, 2018: 74). Buradaki parçada arabayı sürerken yön belirleme görevi gören direksiyon kelimesi yerine kıvrgeç denmiş, direksiyon yerine doğrudan doğruya onu gösteren sözcükle değil; ilgili, bağlantılı olduğu bir başka göstergeyle dile getirilmesine mecaz-ı mürsel/ad aktarması denilmektedir. Böylece gülmece ortaya çıkmıştır.

Anneannenin ilk şans oyunu denemesi hüsrana ile sonuçlanınca ikinci bilet almak için parka gider. Satıcılardan bir bilet daha alır: “-Ööö, iğne battı canımı yaktı, diye başlamış adamlara parmak dokundurmaya... Bitirmiş: -Ya şundadır ya şunda, iki taşın arasında!” (İzgü, 2018: 84). Öykümüzün bu bölümünde ilk denemesi hüsrana ile sonuçlanınca ikinci bilet seçimini tekerleme ile yapması gülünç bir durum ortaya çıkarmıştır.

Kitabın üçüncü öyküsü Anneannem Çamaşır Yıkıyor’da Hikmet Hanım, fiyatı yüksek olan deterjanlardan dert yanmakta ve çareyi eskilerin yaptığı gibi küllü su ile çamaşır yıkama macerasına atılmakta bulur. Bu maceraya bütün apartman da dahil olur. “Oturur, hesaplar kitaplar yapar. -Deterjan, der parmağını yumar, elektrik parası der parmağını yumar, şusu busu... Ondan sonra öyle bir abooov çeker ki, dersiniz salonun tavanı çöktü...” (İzgü, 2018: 86). Hikmet Hanım’ın hesaplama yapması sonucunda giderlerin çok olduğunu abartılı bir dille anlatması mizahi bir anlatım oluşturmuştur. ‘Bir abooov çeker ki dersiniz salonun tavanı çöktü’ ifadesi giderlerin çokluğunun bir salonun tavanının çökmesi kadar feci olduğu anlamını taşımaktadır.

“-Anneannenin deterjanı en iyi deterjandır, kirleri söker atar, çamaşırı burcu burcu yapar! Yolun ortasında elini dizine vurarak güldü. Güliyordu, seviniyordu: -Anneannenin deterjanı yapılyooooor... Anneannenin deterjanı, kokulu deterjandır. Çamaşırlarınız portakal kokusunu alsın istiyor musunuz, öyleyse anneannenin deterjanını kullanınız.” (İzgü, 2018: 96).

Yukarıdaki parçada ürün reklamlarından esinlenerek anneannenin deterjanı övülmüş ve mizah yapılmıştır. Bir meslek grubuna ait olan tabirin gündelik yaşamda kullanılması aktarım ile ifade edilir. Yukarıdaki alıntıda da reklamlarda kullanılan ifadeler ironi yapmak için kullanılarak mizah yapılmıştır.

Öykünün aşağıda verdiğimiz bölümünde Keklik türküsünün bir bölümü değiştirilerek hikâyeye uyarlanmıştır. Böylece değiştirim yapılarak anlatıma mizah katılmıştır. “Kekliği düz ovada avlayalım/Çamaşırı çamaşırı tokaçlayalım/Şıkıdak mıkıdak oynayalım...” (İzgü, 2018: 110).

Hikâye kitabımızın son öyküsü Anneannem Hırka Örüyor, Hikmet Hanım’ın ev halkına hırka örmesini konu edinmiştir. Hikmet Hanım bir renk hırkaya başlamış, ardından onu söküp yeni bir renge karar vermiş ama onda da karar kılmayınca başka bir renk hırkayla tekrar örgüye başlamıştır. Ev halkı ise bu durumu yadırgamış ve bu hırkaların bitmeyeceği kanısına varmışlardır. Ancak durum sanıldığı gibi değildir. Tam tersi Hikmet Hanım ev halkından herkese hırka örmüş ve hediye etmiştir. “Renge şöyle bir iyice baktım, giyebilirdim. Hem sarı rengi severdim de. Razıyım giyeceğim ama anneannem; -İşte önü bitmek üzere, diyor. Haydi bakalım yine car car.. Car car... -Torunum bu kış hiç üşümeyecek. Car car...” (İzgü, 2018: 125). Örgü örülürken şiş ile ipin birbirine sürtünmesinden çıkan ‘car car’ sözcükleri yansımadır. Ayrıca bu yansıma kelimelerin birçok kez tekrar edilmesi tekrar/yineleme unsuruna örnek teşkil etmektedir.

“Hayır, anneannem sökmüyordu. Üstelik kazak ilerliyordu. İlerliyordu ama bizim de çenemiz durmuyordu: -Bin maşallah fabrika oldu anneannem. -Amman anneanne yavaş, sürat felakettir. -Acele giden, ecele gider.” (İzgü, 2018: 125). Hikmet Hanım’ın sürekli örgü örmesi fabrikaya benzetilmesine sebep olmuştur. Fabrikaya benzetilerek alay konusu edilmiştir. ayrıca sürekli ve hızlı bir şekilde örgü örüyor olması onun arabaya benzetilmesine ve araba kullananlar için söylenen tabirlerin ona da söylenmesi durumu aktarım unsuru ile mizah yapılmasına örnek olarak verilebilir.

4.1.5. Anneannemin Gramofonu

Muzaffer İzgü’nün Şubat 2018’de 14. basımının yapıldığı bu kitap 135 sayfadır. Kitapta altı öyküye yer verilmiştir: Anneannemin Gramofonu, Anneannemin Yaş günü, Anneannemi Kuma Gömdük, Anneannem Su Taşıyor,

Anneannemin Turşusu ve Anneannem Salıncağa Biniyor. Bu öykü kitabında toplam 8 mizah unsuru tespit edilmiştir.

Kitabın birinci öyküsü Anneannemin Gramofonu, Hikmet Hanım'ın ölmüş eşi Bahri Bey'in yadigarı gramofonun satılmasını konu almaktadır. Hikmet Hanım'ın kızı ve damadı ev almak için kooperatife yazılmışlardır ve her ay belli bir miktar zamla birlikte ödeme yapmaktadırlar. O ay maddi olarak biraz sıkıntıya düşerler ve ödeme gününe kadar parayı denkleştiremezler. Hikmet Hanım da bu duruma üzüldür ve gramofonu satmaya karar verir. “Anneanneme bakarım, dalar gider, bazen plağın bittiğinin ayırdında olmaz; plak azıt azıt azıt diye sesle çıkarır, o zaman gramofonun durdurma koluna bazen ben basarım; gramofonu bozulur diye telaşa kapılır.” (İzgü, 2018: 11). Öykünün bu parçasında Hikmet Hanım'ın plağının sesi ‘azırt azırt’ yansıma sözcüklerle ifade edilerek mizahi bir anlatım yapılmıştır.

Anneanne ve ev ahalisi başka bir eve taşınırken bile gramofonu elinden asla bırakmaz, kimsenin götürmesine izin vermez, kendi götürür: “-Aman hoplatma oğlum ayarı kaçır. Aman zıplatma oğlum vidası uçar, derdi.” (İzgü, 2018: 12). Gramofona çok hassas davranan anneanne bunu abartılı bir dille ifade etmiştir. Böylece abartmaya bir örnek teşkil etmiştir.

Anneannemin Yaş Günü adlı ikinci öyküde Hikmet Hanımın doğum günü kutlaması konu alınmıştır. Hikâyemiz bir tekerleme ile başlamıştır: “Ah anneannem, vah anneannem. Anneannelerin can anneannesini. En iyisi. Niye ağlarsın ki böyle, hı söylesene bize.” (İzgü, 2018: 31). Metin anneannesinin ağladığını görünce onun gönlünü yapmak için böyle seslenir. Anneannesine bu şekilde tekerleme ile seslenmesi mizahi bir anlatım oluşturmuştur.

Kitabın üçüncü öyküsü Anneannemi Kuma Gömdük, vücudundaki ağrılar için deniz kenarında kuma gömülmek isteyen Hikmet Hanım'ın kuma gömülüş macerasını konu almaktadır. Anneanne ve komşusu Müzeyyen Hanım arasındaki diyalogu, Metin şu şekilde anlatmaktadır: “-Kahve nasıl olmuş Müzeyyenciğim, diyormuş. Müzeyyen Teyze burnunu silerek, hıçkırarak başını sallıyor; “-Kızımızın eline sağlık, çok güzel olmuş, diyormuş. Kahvelerini içiyorlar, beğendiklerini; -Oh, aman! Diye her yudumda belli ediyorlar, bir yandan da ağlıyorlarmış.” (İzgü, 2018: 59). Yukarıdaki parçada iki yaşlı arkadaşın kahve içerken bir yandan eski günlere ağlaması, bir yandan da yapılan kahveye övmeleri iki tezat duruma sebep olmuş ve

mizah ortaya çıkmıştır. Ayrıca iki yaşlı arkadaşın bu durumları dışarıdan bakan birisi için komik bir durum komedisini örneklendirmektedir.

Hikmet Hanım ev halkını kendisini kuma gömdürmeye ikna etmiştir. Kuma gömüleceği gün dolmuş şoförü ile arasında şöyle bir konuşma geçmiştir: “Anneannem sık sık yanımıza aldığımız sudan içiyor; -Domates sepeti oldum, domates sepeti, diyordu. A sürücü oğlum biraz hızlı gitsene. Sürücü gülüyor: “Teyzecim bu sıcakta araba da terliyor, diyordu.” (İzgü, 2018: 67). Yukarıdaki konuşmada aile fertleri denize gitmeye karar verir. Denize gidilecek gün taksi çağrılır. Hava sıcak olduğu için taksinin içinde bunalırlar ve Hikmet Hanım, ‘domates sepeti oldum’ diyerek yaşadığı bunalımın vehametini anlatır. Abartma unsuru kullanılarak mizah yapılmıştır. Taksicinin de arabasının hızlı gidince terleyeceğini düşünmesi bir kişileştirme örneğidir. Amaç ortamı mizah yolu ile yumuşatmaktır. Devamında: “Anneannem elini yelpaze yapa yapa denize geldik. Geldik ki aman aman plaj kapısının önü ana baba günü. Anneannem; -Tututuuu, dedi. Ayol bunca insan denize girerse, deniz taşar.” (İzgü, 2018: 67). Burada plaja gelen insan kalabalığı abartma unsuru ile ‘denize bunca insan girse taşar’ sözleri ile anlatılarak mizah yapılmıştır.

Denizin çok kalabalık olduğunu gören anneanne Hikmet Hanım şu tepkiyi verir ve komik bir durum ortaya çıkar: “-Ayol deniz nerede, diyordu. -Anneanneciğim işte burası. -Ayol karpuz tarlası değil mi burası? -Yok anne deniz. -Yavrum yanlışlıkla çöplüğe gelmiş olmayalım? -Yok anneciğim, deniz. Biz biraz önce girdik.” (İzgü, 2018: 78). Bu diyalogda hikmet Hanım insanları hem karpuzla benzeterek benzetme hem de denizdeki insanları bilip bilmezlikten gelerek tecahülüarif ile mizahi bir anlatım yapılmıştır.

Yazarın bu kitaptaki dördüncü öyküsü Anneannem Su Taşıyor, mahallede suların kesilmesi ve bu süreçte yaşananlar konu edilmiştir. Anneanne torunlarına eski yaşantısını anlatmaktadır. Eskiden gelin hamamları olduğunu ve orada yıkanıp daha sonra getirdikleri yemekleri neşe içinde yediklerini anlatır: “-Buyur anneanneciğim iç bakalım, gelin hamamındaki hindi demirine benziyor mu? O hemen düzeltir: -Hindi demiri değil oğlum, demirhindi! İçmediniz ki... Ekşi desem ekşi değil, tatlı desem tatlı değil, böyle ekşi mayayla, vişne tadının arasında bir şey.” (İzgü, 2018: 92). Burada demirhindi şerbetinin dil sürçmesi ile hindidemiri şeklinde söylemesi dil sürçmesi unsuru ile ifade edilmiştir.

4.1.6. Anneannemin Anı Defteri

Muzaffer İzgü'nün Şubat 2018'de 5. baskısının yapıldığı kitap 106 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta beş öykü yer almaktadır. Bunlar; Anneannemin Anı Defteri, Ece, Miras, Anneannem Taç Giydi ve İlk Yağmur'dur. Eserde 13 mizahi unsur tespit edilmiştir.

Anneanne Hikmet Hanım gündüz torunları okula, kızı ve damadı işe gidince evde çok sıkılır ve günlük yazarak oylanmak ister. Metin'den kendisine pembe bir günlük almasını söyler ve abla da konuşulanlara şahit olur. Aralarında şöyle bir konuşma geçer. “Yaz bakalım anneanne, döktür! ‘Bugün Tekir horladı.’ Ay ay ay ne önemli anı! ‘Bugün pırasa pişirdim.’ Eh bulunmaz bir anı. ‘Bugün Naciye Hanım çocuklarına bağırmadı...’ Uf anıya bak anıya.” (İzgü, 2018: 9). Bu konuşmada aile fertleri anneannelerinin bütün gün evde olduğu için günlüğe yazacak bir şeylerinin olmayacağını ve günlüğün gereksiz olduğunu düşünür. Bundan dolayı Hikmet Hanım'ın günlük hikâyeleri ile dalga geçilerek alay unsuruna yer vermiştir. Devamında: “Ablam sunucular gibi bağırıyordu: -Anılar anılar, anneanneli anılaaaar... Otuz günlük anı... Sık dişini anneanne, yaz otuz gün... Ondan sonra ver basımevine, çıksın kitabın, ‘Anneanne Anıları...’ Liste başı, liste başı... Onluk listenin en tepesinde, haftanın en çok satan kitabı...” (İzgü, 2018: 9-10). Yukarıdaki parçada sunuculuk mesleğine ait bir kullanım örneklendirilerek aktarım ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Aile fertlerinin özellikle de büyük torununun alayına alınan Hikmet Hanım üzüldür: “Ablam gülerek bana çıkıştı: -Yaptığını gördün mü Metin? Liste başı olacak bir şairin hevesini kırdın. Ve ülke o kitaptan yoksun kaldı. Belki de anneannem aşk şiirleri yazacaktı.” (İzgü, 2018: 12). Burada Hikmet Hanım'ın yazacağı günlükler ile ünlü biri olabileceği ama hevesini kırdıkları için bir sanatçının doğmasının engellendiği ironi mizah unsuru ile dile getirilmiştir.

Kitabın ikinci öyküsü Ece, apartmana yeni taşınan Ece ve annesi ile tanışma hikâyesini konu edinir. Ece'nin babası vefat etmiştir. Bu durum Metin ve anneannesini onlara daha da yakınlaştırmıştır. “Pastamızı yerken anneannemin yaptığı limonatadan içtik. Ece; -Ay çok güzel bir meyve suyu, dedi. -Yoo, dedim. Onun adı limonata. -Markası ne, diye sordu. -Markası Hikmet Hanım, yani anneannem.” (İzgü, 2018: 35). Burada içtikleri limonataların ünlü bir meyve suyu markasının ürünü gibi anlatılması ile oluşan bir mizahi durum vardır ve bu komik durum değiştirim ile sağlanmıştır. Anneanne Hikmet Hanım yüzük çorbası yapmıştır.

Ece ile Metin arasında şöyle bir konuşma olur: “Eh artık Ece’yle birlikte yüzük çorbasını kaşıklayıp dururduk. Ece, hep; -Niçin adı yüzük çorbası, diye sorardı. Tek taş mı Hikmet Teyze, yoksa nişan yüzüğü mü? Şimdi yani biz yüzükleri yuttuk mu?” (İzgü, 2018:48-49). Diyalogun bu kısmında Ece hem çorbanın ismini merak etmekte hem de ironi yaparak sorular yöneltmektedir. Burada amaç çorbanın ismi olan yüzük ile bağlantısını ortaya çıkarmaktır. Diyalogda hem ironi hem de saçmalama unsuru ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Kitabın üçüncü hikâyesi ise Miras’tır. Bu hikâyede Hikmet Hanım’a bir mektup gelir ve miras kaldığı öğrenilir. Ancak mirasın ne olduğu belli değildir. Tabi ev halkı çok merak eder ve heyecanlanır. Hikâye miras odaklı hayaller ve umutlar üzerine kuruludur. Sonunda avukattan bir telefon gelir ve mirası almak için bankaya gidilir ancak miras bekledikleri gibi yüklü bir miktar değildir. Hayal kırıklığı yaşanır. Miras üzerine konuşulan bir günde torunları Hikmet Hanım ile alay ederler: “Ablam; -Hiç arsacık, tarlacık olur mu babacığım? Anneannem ilçenin yarısını miras olarak alıyor, dedi.” (İzgü, 2018: 52). Burada Hikmet Hanım’a yaşadıkları ilçenin yarısının miras olarak kaldığı söylenerek alay edilmektedir. Burada amaç miras konusunda fazla umutlanılmaması gerektiğidir. Mirasa kavuşacakları gün için ev halkı sabırsızlanır: “ Vah anneanneciğim vah, o tatlı uykular şimdi acı mı oldu? Elbette zor uyunur. Gözünü kapadın, yattın, hop uyandın, gözlerinin önünde bir çuval para, diyordu.” (İzgü, 2018: 55). Burada ‘acı-tatlı, uyumak-uyanmak’ zıt anlamlı kelimelerinin bir arada kullanılması yaşamlarındaki değişikliği ve zamanın hızla akıp gitmesini ifade etmek için kullanılarak tezat/karşıtlık unsuru ile mizah yapılmıştır. Miras ile alakalı hayaller kurmaya devam edilir: “Babam da söylev verir gibi konuşuyordu: -Serçedesi satarız, yerine son model bir araba alırız. Anneannem olmaz anlamında omuzlarını kaldırıyor; -Ay ben yeşil kuzu arabamızdan memnunum, diyordu. Ayaklarımızı yerden kesiyor, bizi kırlara götürüyor.” (İzgü, 2018: 56). Burada aile fertleri arabaları için ‘serçedes’ tabirini kullanarak türeme unsuru ile mizahi bir anlatım ortaya koymuştur. Dünyaca ünlü bir araba markasından esinlenerek yapılan bu türeme ile amaç maddi olarak o tür araçlara güçlerinin yetmeyeceği mesajını vermektedirler. Ayrıca arabalarına ‘yeşil kuzu’ diyerek de benzetme ile gülmece sağlanmıştır.

Eserin dördüncü öyküsü Anneannem Taç Giydi, İngiltere Kraliçesi Elizabeth ile ilgili haberleri izleyen anneannenin ona özenmesi ve ev halkının da anneanneye

kraliçe gibi davranması üzerine kurulmuştur. “Şimdi kraliçe ülkemizde ya, anneannem de hep onunla ilgili ya, sumak, nâr ekşili, nane soslu patlıcan dolması yapmış ya, biz yerken; -Oooo anneanne dolma değil bir lezzet küpü, demişiz ya, işte anneannem hemen pat diye; -Ay bir tabak da ona gönderseydim, diyor. -Kime anneanne? -Kraliçeye. Parmaklarını yedi. -Eh, diyor ablam. Parmaklı geldi, buradan parmaksız giderdi. Orada sorarlardı, ‘Parmağına ne oldu?’ ‘Hikmet Hanım’ın sumak soslu dolmasını yedim de parmaktan oldum.’ Derdi.” (İzgü, 2018: 75). Yukarıdaki konuşmada Hikmet Hanım’ın yaptığı lezzetli yemekleri Kraliçe Elizabet tarafından tadıldığı ve çok beğendiği varsayılarak ironi yapılıyor. Böylece anlatım eğlenceli hale getirilmiştir.

Muzaffer İzgü’nün yirmi kitaptan oluşan Anneannem seri kitaplarının içinden beş eseri incelenmiştir. Serideki diğer eserler de mizah unsurlarına yer vermiştir. fakat serinin beş eseri örneklem alınarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

4.1.7. Öksüz Cıvcıv

Rıfat Ilgaz’ın 2017 yılında 112 sayfa olarak basılan bu eseri, yazar olan Şenay Hanım ve kızının yaz tatili için gittikleri Cide’de yaşadıkları olayları anlatır. Yazar Şenay Hanım ile kızı, yaz mevsimini geçirmek için Ankara’dan Cide’ye gelirler. Burada Niyazi Tekinok’un evinde kiracı olarak kalmaya başlarlar. Kızı Güliz ile Niyazi Tekinok’un torunu Erdem çok iyi arkadaş olurlar. Bu eserde 7 mizah unsuru tespit edilmiştir.

Niyazi Tekinok kuluçkaya tavuk yatırır. Tavuğun kuluçkada 12 yumurtası vardır. 21 gün bu kuluçkada yatması gerekmektedir. Ancak torunu Erdem, tavuğu sürekli rahatsız eder. Yatmasını engeller. Bundan dolayı tavuğun sadece bir yumurtası cıvcıv verir. Bu cıvcıvi de yazar Şenay Hanım ve kızı Güliz beslemeye başlar. Yazar Şenay Hanım bir yandan da bu cıvcivin hikâyesini kaleme almaktadır. Yumurtalardan cıvcıv çıkması için tavuğun yumurtaları sıcak tutması gerekmektedir. Erdem ve Güliz yumurtaların üzerine hırka örtmek isteyince Niyazi Bey ile aralarında şöyle bir konuşma olur: “-Havalar sıcak. Pişiririz sonra yumurtaları. Vazgeçtim hırkadan. Bizim hatun bu kış da giysin hırka-ı şerifini!” (Ilgaz, 2017: 43). Yazar Ilgaz, burada anlatımda mizah sağlamak için bilindik bir durum olan, müslümanlar için kutsal kabul edilen, Hz. Muhammed’in hırkasını anlatan ‘hırka-ı şerif’ söz öbeğini, sıradan bir hırka için kullanarak değiştirim yapmıştır. Burada amaç hırkanın hanımı için ne kadar önemli olduğunu mizahi bir dille ortaya

koymaktır. Besledikleri civciv hakkında şunu konuşurlar: “-Tıpkı insan gibi... O kadar da cana yakın ki... -Senden bulgur istiyor, dedi Zeliha Nine. Sen ne sanıyorsun kızım, bizim Öksüz Civciv, senin ela gözlerine hayran mı oldu sanıyorsun?” (İlgaz, 2017: 65). Yukarıdaki parçada civcivin Güliz’in gözlerinin içine bakışının hayranlıktan değil sebebinin karnını doyurmak olduğu kişileştirme ve alay unsuru ile anlatılmıştır. Civcivin bakımını kimin yapması gerektiği konusunda tartışmaya düşerler ve Şenay Hanım: “Biraz büyüyünce civcivin de oyuna başvururuz, nereyi istiyorsa orada kalır. Şimdilik bizim konuğumuz olsun! Bu civcivin bakımından da eğitiminden de şimdilik biz sorumluyuz, İclal de tanık olsun!” (İlgaz, 2017: 70). Bu parçada civcivin büyüdüğü zaman kimle kalmak isterse onunla kalacağı söylenerek civcive insani özellikler yüklenmiştir ve kişileştirme kullanılmıştır.

Kuluçkadaki diğer yumurtalardan kırık olanlarının içinden civcivler çıkmasına yardım edilen bu bölümde tavuğa insani özellikler atfedilmiş ve çıkan civcivler patik ponponuna benzetilmiştir:

“Niyazi Dede, hemen çömelmiş, on birinci civcivi kabuğunun içinden çıkarmak için tavukla işbirliğine geçmişti. Tavuk gagasıyla vuruyor, Niyazi Dede vurduğu kabuğu alıp atıyordu. Kabuk atılınca, içinden, patik ponponu gibi top olmuş bir civciv çıkıvermişti ortaya. Önce ayakta biraz durmuş, çok geçmeden devrilivermişti hemen oracığa.” (İlgaz, 2017: 73-74).

Bu bölümünde kişileştirme ve benzetme kullanılarak mizah yapılmıştır. Yavruları olan tavuk ile Zeliha Nine ilgilenirken şöyle bir durum gözlemlenir: “-Sen şu içmeyi bırak da, yumurta nasıl yenir, yavrularına onu öğret, dedi Zeliha Nine. Çök şöyle ortaya, hadi bakalım!” (İlgaz, 2017: 75). Bu bölümde ise yine tavuğa insani özellikler atfedilerek kişileştirme yapılmış ve mizahi anlatım ortaya çıkmıştır.

“Elindeki çanağı orta yere koyup çekildi. Tavuk, çanağın başına geçip çağırdı yavrularını: Gut... Gut... Gut, gut! Gut, gut gut gut! Demek bu gut gutlar, yavrularını bir şey yemek için çağırıyordu. Bu sese onları alıştırmak için yavrular çevresine toplandıkları hâlde durmadan yineliyordu çağrısını: Gut, gut gut! Gut, gut, gut, gut!” (İlgaz, 2017: 75).

Tavuğun civcivlerini çağırma şeklinin örneklediği bu bölümde ‘gut gut’ ifadeleri bir yansıma sözcük kullanımına örnek oluşturmaktadır. Burada yansıma sözcük okuyanda herhangi bir duygu uyandırmamıştır ancak kişi de gülme hissinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

4.1.8. Bacaksız Paralı Atlet

Rıfat Ilgaz'ın Bacaksız Bahri ve arkadaşlarının maceralarını anlattığı beş kitaplık serinin Bacaksız Paralı Atlet adlı öykü kitabı, Ağustos 2014'te 89 sayfa olarak basılmıştır. Hikâye çeşme başında su doldururken keten helvacının yanlarına gelerek onlara keten helva satmak istemesi ile başlar. Bütün çocuklar keten helva yemiş ancak Bacaksız Bahri yiyememiştir. Parası yoktur ve annesinden istemeye de cesaret edememektedir. Bundan dolayı çareyi küçük bir yarışma yapmakta bulur. Yarışmayı kazanan keten helvayı alacaktır. Yarışmaya çok sıkı hazırlanan Bacaksız, iri yarı arkadaşlarına rağmen yarışmayı kazanır. Eserde 7 mizah unsuru tespit edilmiştir.

Kitabın başkahramanı Bahri ve diğer yardımcı kahramanların birer lakabı vardır: Bacaksız Bahri, Kırkyalan Ferit, Tomruk Hasan, Kirpi Dursun, Taşkafa Orhan, Paytak Yılmaz... Bu lakaplar daha çok argo kullanım içerdiği için mizah unsuru olarak argo kullanımına örnek gösterilebilir. Okul arkadaşları Ferit, zengin bir ailenin çocuğudur. O gün okula son model arabaları ile gelen Ferit'in annesini çocuklar şöyle karşılar: “Bir bölüm çocuk, arabanın sol yanındaki yuvarlak dikiz aynasını görmüşlerdi. Başardılar tempo tutup kadını kızdırmaya. -Şefikanımın aynası da var. Aynası da var. Şefikanımın aynası da var!” (Ilgaz, 2014: 25). Bu bölümde mahalledeki çocukların yetişkinleri kızdırarak eğlenmek için arabanın etrafında dönmesi ve tekerleme söylemeleri alay unsuru ile anlatılmıştır. Annesinin okula gelmesinden korkan Ferit altını ıslatır ve arkadaşları onunla dalga geçer: “-Ferit, sünnet mi ettiler seni, dedi Fesleğen Sokağı'ndan biri. -Ne sünneti, dedi başka biri. Havuza düşmüş. Baksana, paçasından sular akıyor. -Demek havuz derin değilmiş. Yoksa çoktan boğulurdu.--Neden boğulsun. Kazların en aptalı bile yüzme bilir.” (Ilgaz, 2014: 31). Arkadaşları Ferit'in korkudan altını ıslatması olayı ile alay ederek Ferit üzerinde üstünlük kurmuş, böylece mizah tesis edilmiştir.

Bacaksız, elleri yerde ayakları havada bir vaziyette yürümeye çalışırken aklından şu düşünceler geçmektedir: “Madem kendisine Bacaksız diyorlardı, o da bacaklarını kullanmadan elleriyle yürüyecekti. Yalnız yürümekle kalmayacak, koşacaktı da... O, yürümekle de kalmayacak, koşacaktı... Hem de at gibi dörtnala...” (Ilgaz, 2014: 35). Bahri, kendisine yakıştırılan Bacaksız lakabına istinaden koşu yarışmasında gerekirse elleri ile koşacağını abartarak, yürümenin ötesinde atlar gibi hızlı koşma isteğini benzetme unsuru ile dile getirerek kendini motive etme,

rahatlama duygusunu ortaya çıkarmıştır. Bacaksız bu düşünceler içindeyken annesi gelir ve şöyle bir konuşma geçer: “Bahriiii!.. Gene ne işler çeviriyorsun orda! Ben sana yazını yaz demedim mi? Yazıyorum anne. -Nasıl yazı yazmak bu. Ayaklarınla mı yazıyorsun patır patır! Annesi haksız da sayılmazdı. Yazı yazdığı elleriyle yürüyünce, yürüdüğü ayaklarla da yazı yazılamaz mıydı? Bir gün bunu bile denemeliydi.” (İlgaz, 2014: 36). Buradaki parçada Bahri’nin annesi oğlunun ders çalışmak için odaya geçtiğini ancak ders çalışmak yerine gürültü ile yaramazlık yaptığını iğneleme/taşlama ile anlatmıştır.

Annesi yemek olarak tarhana çorbası yapar ama Bacaksız beğenmez. Sürekli çorba yemekten şikayet eder: “Pakize Dönmez kızdı: -Hele şuna bakın, dedi. Bulduğuna şükretmiyor da... Şükür... Şükür... Şükrettikçe çorbalar su böreği olmuyor ki... Ah, Güner’in tereyağlı su börekleri!” (İlgaz, 2014: 37). Yukarıdaki diyalogda şükür edersek nimetlerin artacağı düşüncesi ironi yapılarak eleştirilmiştir. Bahri şükrettikçe çorbamız su böreği olmuyor şeklinde serzenişte bulunarak annesine eleştiride bulunmuştur.

Öğretmenlerin hafta sonları verdiği ödevleri çok bulan Bacaksız, tatil ödevlerine öğrenciler tatilde de ödev yapıyor diyerek karşı çıkar:

“Annesi: -Sus. Senin aklın ermez. -Aklım erse de ermese de bu sayfa sayfa yazıları ben yazıyorum. Madem bütün pazar yazı yazdıracak bu öğretmen, pazarları da kapatmasın okulu! -Doğru mu söylüyor yoksa bu çocuk, diye düşündü annesi. Pazar günleri okul kimin için kapatılıyordu? Kim yorgunluğunu giderecekti pazar günleri? Çocuklar mı öğretmenler mi? Herhalde yorulan, çocuklardan çok öğretmenlerdi. Onlar elli altmış çocukla uğraşıyorlardı. Oysa altmış çocuk, bir tek öğretmenle!” (İlgaz, 2014: 38).

Yukarıdaki diyalogda Bahri de annesi de hafta sonu tatillerinin amacını bilmektedir. Bahri’nin tatil günlerinde de ödev yaptığını bundan dolayı dinlenemediğini dile getirmesi, ödevlerin tatil günlerinde de verilmesi hakkında annesini düşünceye sevk etmiştir. Bu durum tecahülûarif ile anlatılmış ve bilmezlikten gelinmiştir.

Mahalleye gelen keten helvacının şiir biçiminde oluşturulmuş sözleri eserde şöyle ifade edilmiştir:

“-Vermiştim bu işe ara / Gene düştüm sokaklara / Neredesiniz yavrularım /
Yok mu kimse de para / Oy ne güzel ketenhelva!

-Çocuklar çeşme başında / Kimi oyunda kimi işinde / Parasız camdan bakar / Paralı benim peşimde / Oy ne güzel ketenhelvam!”

-Bu havanın arkası kar / Kar gibi ketenhelvalar / Elleriniz gitmez cebe / Cebinizde akrep mi var? / Vay ne güzel ketenhelvam!

-Haydi aslanlar ortaya / Kazanan yapışsın helvaya / Geride kalan yarışçı / Açsın ağzını havaya / Oy ne güzel ketenhelvam!” (Ilgaz, 2014: 42-43-51-53).

Yukarıdaki alıntıda keten helvacı çocukların dikkatini ve ilgisini çekerek onlarda keten helva alma hissi uyandırmak için ahenkli ve kafiyeli sözler söylemiştir. Bunların içinde yer alan absürt söylemlerle çocukların dikkatini çekip helva satma amaçlanmaktadır. Dil unsuru kullanılarak mizahı unsur tesis edilmek istenmiştir.

4.1.9. Bacaksız Tatil Köyünde

Rıfat Ilgaz’ın üçüncü kitabıdır. Bacaksız Bahri’nin babası Almanya’ya çalışmaya gitmiştir. Bacaksız ile annesi de babaannesinin Cide’nin Kargacak köyüne taşınmışlardır. Bir sabah köyde Fransızların çadır kurduğunu görürler. Köylüler bu yabancılara süt, ceviz gibi yiyecekler satmaya başlar. Bacaksız ile arkadaşı Tekin de bu satıcılar arasındadır. Karşı köyden Vural ve arkadaşları ile de bu satıcılık konusunda rekabet içindedirler ve anlaşılamazlar. Bacaksız arkadaşı Tekin’in evine gider: “Sabah sabah ne işin var bu evde, demiyordu ama bakışlarıyla düpedüz soruyordu Bacaksız’a. -Tekin’e bir bakayım dedim de. Büyükbaba çok şakacı bir adama benziyordu. Tekin, diye seslendi odadan yana. Bir arkadaşın geldi, sana bakacakmış. Gel de baksın.” (Ilgaz, 2014: 10-11). Burada ‘bakmak’ kelimesi birden fazla anlamda kullanılarak mizahi bir anlatım kullanılmıştır. Diyalogda geçen ‘Tekin’e bir bakayım’ ifadesi halini, hatrını sormak, muhabbet etmek anlamında; ‘Sana bakacakmış. Gel de baksın.’ ifadesi ise bakışı bir şey üzerine çevirmek anlamı ile kullanılarak okuyucuyu güldürürken düşündürme amaçlanmıştır. Sözcük dağarcığını geliştirme işlevi ile mizah yapılmıştır.

Bacaksızın karşı köyden kavgalı olduğu iki arkadaşını boğulmaktan kurtarması ve o iki çocuğun ambulanstaki sağlıkçılarla yaptığı konuşma şöyledir: “-Doktor Bey, evimiz Göcen Köyünde. -Yani yokuşun başında öyle mi? Ambulans, sizi Fener’e kadar çıkarsın. Hadi Şahin Efendi, bunlar şimdi kulaklarına kar suyu kaçmış torik gibidir, yokuşun başında silkeleyiver şunları.” (Ilgaz, 2015: 83). Burada denizde boğulmaktan kurtarılan ve sırlıklam olan çocuklar toriğe benzetilerek verilmiştir. Torik kelimesi argo bir kullanım olduğu için de burada bir mizah oluşturmuştur.

Doktorun şoföre, çocukları ‘yokuşun başında silkeleyiver’ diye söylemesi de argo kullanımına bir örnek teşkil etmektedir. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere yeni bir sözcük öğrenimi sağlayarak sözcük dağarcığını geliştirme işlevini yerine getirmiştir.

Bacaksız’ın köydeki tarlalardaki mısırlar için kullandığı tabir şöyledir: “- Tam sütlü mısır buna derler işte. İnek sütüne batırılmış gibi.” (İlgaz, 2014: 89). Burada ise Bacaksız yediği mısırın çok tatlı, yumuşak ve sulu olduğunu ifade etmek için mısırı ‘inek sütü’ne benzeterek anlatmış ve benzetme unsuru ile mizahi bir anlatım sağlamıştır.

Rıfat Ilgaz’ın 6 çocuk edebiyatı eseri incelenmiştir. Bu eserlerden ikisi Bacaksız Paralı Atlet ve Bacaksız Tatil Köyünde’dir, bunlar beş kitaplık seriden örneklem yoluyla seçilmiştir. Bir de Öksüz Cıvciv adlı kitabı çalışmaya dâhil edilmiştir. Serideki Bacaksız Kamyon Sürücüsü’nde 12, Bacaksız Sigara Kaçakçısı’nda 6 ve Bacaksız Okulda adlı eserinde 9 mizah unsuru tespit edilmiştir. Bu bağlamda Ilgaz’ın eserlerinde mizah unsurlarına mutlaka yer verdiği görülür.

4.1.10. Havva ile Kaplumbağa

Behiç Ak’ın 87 sayfadan oluşan bu Gülümseten Öyküler dizisi kitabı, Günışığı Yayınları’nın 21. baskısıdır. Anne ve babası doğal yaşamın korunması ile ilgili bir projede çalışan başkahraman Elif, evdeki günlerini bakıcısı Havva ile geçirmektedir. Havva sıra dışı bir giyime ve karaktere sahip bir kişidir. Ancak proje çalışmaları biten anne babası ile Adana’ya taşınmak zorunda kalan Elif, Havva’nın onlarla gelmemesine çok üzülür. Adana’da kaplumbağa koruma ve araştırma çalışmasına katılan Elif, yavru kaplumbağalardan birini sahiplenmek ister ve ondan ayrılmak istemez. Ailesi Havva’nın varlığının ona iyi geleceğini düşünerek Havva’yı Adana’ya getirir.

Leyleklerin göç mevsimlerinde sıcak bölgelere göç etmesini babası Erdem Bey, Elif’e şöyle anlatır: “Erdem Bey her an muziplik yapmaya hazırdı. Gülerek araya girer, ‘Mayolarını, güneş şapkalarını, deniz gözlüklerini alıp buralara geliyorlar işte,’ derdi.” (Ak, 2020: 13). Yazar burada dil oyunlarından alışılmamış bağdaştırmaya başvurmuştur. Leyleklerin göç etme şekillerini olması gerektiği gibi anlatmamış; insan yaşamında olduğu gibi tatile çıkan bir kişi gibi düşünerek şapka, mayo, deniz gözlükleri ile göç ettiklerini söylemiştir. Okuyucu bu tür

bağdaştırmalara alışık değildir. Bu tür bağdaştırmalara alışılmamış bağdaştırma denir.

Hastalanıp uçamayan bir leyleğin tedavisine şahit olan Elif, onu uçakla diğer leyleklerin yanına götürmeyi düşünmüş ve babasından şöyle bir cevap almıştır: “Sonunda Erdem Bey, Elif’in suskunluğuna dayanamamıştı. ‘Uçakla gitmesi önemli değil,’ demişti. ‘Sorumlu bir leyleğin kendi kanatlarıyla uçarak yolunu bulabilmesi lazım. Yoksa nereye gideceğini unuttur. Gelecek sefer de yolunu kaybeder. Afrika’ya gideceğim derken, Kuzey Kutbu’na gider.’” (Ak, 2020: 15). Burada leyleğe ‘sorumluluk alma’ kişilik özelliği atfedilerek leyleklerin doğal yaşamına dönüş süreci mizahi bir dille anlatılmıştır.

Eserin bu kısmında Havva ile ilgili bazı bilgiler mizahi bir dille verilmiştir: “Havva; doğum tarihi, ayakkabı numarası, kilosuna ve kocası olmayan, esmer bir şişkoydu.” (Ak, 2020: 16). Burada Havva’nın kişilik ve fiziki özellikleri betimlenirken kullanılan ‘şişko’ kelimesi argo kullanımına örnek oluşturmaktadır. Havva’nın kendi doğum tarihi ile ilgili bilgi verdiği bölüm şöyledir: “Bir seher vakti, ebeğümeciler ve ısırganotları henüz yeni yeşermişken, zeytinler yeni yeni toplanmaya başlamışken doğurmuş annem beni, derdi. Ay tutulmuş o günlerde.” (Ak, 2020: 17). Bu parçada doğum ayı söylenmeyip o ay ile alakalı kavramlarla ilişki kurulduğu için istiare/deyim aktarımı kullanılmıştır.

Havva’nın olağanüstü nitelikleri anlatılırken: “Kedi gibi miyavlayabilir, köpek gibi havlayabilir, yüzlerce kuş sesini taklit edebilirdi.” (Ak, 2020: 18). Burada mizah unsurlarından yansıma kullanılmıştır. “Havva’nın evdeki görevlerinden biri de, halıların tüylerinin dik durmasını sağlamaktır. Bir keresinde küçük Elif, yeni silinmiş bir halının üstünde yürürken, ‘Halıları öldürme!’ diye bağırmasından, halıları yaşatmak görevinin Havva’ya verildiğini anlamıştı.” (Ak, 2020: 22). Burada halılar kişileştirilerek mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Kişileştirme kullanılmıştır.

Erdem Bey, ailesi ile birlikte Adana’ya bir çalışma için gitmesi gerektiğini Elif’e anlatırken şöyle bir konuşma gerçekleşir: “İnsanlar doğdukları şehirde yaşamak zorunda değiller ki, dedi Erdem Bey. Ben Elazığ’da doğdum, İstanbul’da okudum, Samsun’da bir süre çalıştım, Antalya’da evlendim ve çocuk sahibi oldum. Şimdi de Adana’ya gidiyorum. İnsanlar sürekli sürekli oradan oraya taşınıp dururlar - göç-men kuşlar gibi.” (Ak, 2020: 29). Burada insanlar ile göçmen kuşlar arasında benzerlik kurularak benzetme yapılmıştır.

Kaplumbağaların yaşamlarını yakından takip etmek için küçük vericiler takılıyor. Elif de bu durumdan etkileniyor ve kendisine de takılmasını istiyor: “Küçük Elif bir gece yatarken, ‘Ben de başıma verici istiyorum, diye bağırdı. Ayşegül Hanım ve Erdem Bey şaşkın şaşkın ona baktılar. -Çok komik olurdun herhalde, dedi Erdem Bey. -Olsun, dedi minik Elif, ‘o zaman Havva beni bulurdu.” (Ak, 2020: 47). Kitabın bu bölümünde mizah unsurlarından imleme kullanılarak Elif Havva’nın kendisini bu verici ile bulmasını dolaylı yoldan anlatmaya çalışıyor.

Elif ve ailesi kaplumbağa yavruları için sahilde çalışmalar yapmaya başlarlar: “Aniden Mümtaz Ağabey’e dönüp, ‘Belki de, bilgisayarın tarayıcısı gibi, kumsalın bütün bilgilerini tarayıp aklına kaydediyordur, dedi.” (Ak, 2020: 67). Öykünün bu kısmında ise bilgisayarın bütün bilgileri kaydetmesi ile kaplumbağanın yumurtalarını bıraktığı yeri bilebilmesi arasında benzerlik kurularak benzetme mizah unsuru kullanılmıştır.

4.1.11. Galata’nın Tembel Martısı

Behiç Ak’ın yazarı olduğu bu eser 2021 yılında 42. baskısını yapmıştır, 91 sayfadan oluşmaktadır. Eser, Gülümseten Öyküler dizisi kitabıdır. Hülya hayvanları seven, onların dilinden anlayan ve güvercinlerle mesajlaşabilen bir kızdır. Abisi Emre, Hülya’ya nazaran internet bağımlısı, teknolojiyle vakit geçirmeyi seven bir çocuktur. Babaları Rafet Bey fizik öğretmeni, anneleri de veterinerdir. Bir gün Rafet Bey, Galata Kulesinin tamir edileceğini ve tamir esnasında kulenin çevresinin bir tül perde ile kapatılacağını söyler. Bunu duyan Hülya, kulede yuvası olan ebabil kuşları ve yavruları için endişelenir. Tülü kaldırtmanın çarelerini arar. Emre, internet aracılığı ile insanlara ulaşip kamuoyu oluşturmaya çalışır ancak bir sonuç alamaz. Hülya ve babası inşaatın başındaki mühendis ile konuşur. İlk başta karşı gelir ancak ölen yavru kuşları görünce o da bu tülü kaldırmak ister ve Hülya ile belediyeye güvercinle bir mesaj yollarlar. Sonuç olumludur ve tül kalkar.

Hülya’nın hayvan seslerinin anlamlarına dair çıkarımları şöyle verilir: “Geceleri yattığında şehrin hayvanlarıyla birlikte uyur, sabahleyin onlarla uyanırdı. Seslerden şöyle sonuçlar çıkarırdı: -Martı annesini çağırıyor! -Köpekler acıkmış! -Serçeler birbirini kısıkanıyor! -Galata’nın tembel martısı görüşüyor!” (Ak, 2021: 13-14). Öykünün bu bölümünde kuşların kendi aralarında çıkardıkları seslerin aynı insanlar gibi birbirleri ile konuşması şeklinde yorumlanarak kişileştirme unsuru ortaya çıkmıştır.

Annesinin babasının olumsuz duygu durumuna yönelik eleştirisi: “Sevgi Hanım’a göre, bu kadar çabuk bozulan moral, kötümserlik belirtisiydi. -Dünyanın en kötümser iyimserisin, derdi ona.” (Ak, 2021: 16). Bu alıntıda verilen ‘kötümser ve iyimser’ ifadeleri birbirinin zıttı olduğu için ilk okunduğunda mantıksız gibi görünür. Ancak çelişkinin sadece görünüşte olduğu, aslında cümlenin bir gerçeği dile getirdiği anlaşılmaktadır. Böyle dil oyunlarına ikilem denilmektedir.

Babasının Galata Kulesi’nin onarımını haber vermesi: “Galata Kulesi bize gülümsüyor, kırlangıçlar sevgiyle etrafında dolanıyor. Sana çok sevineceğin bir haber vereceğim. Biliyor musun, yakında kulede büyük bir onarım başlıyor.” (Ak, 2021: 17). Galata ve kırlangıçlara insana ait gülümsemek ve sevmek niteliği verilerek kişileştirme mizah unsuruna yer verilmiştir. “Güneş bir hediye gibi. Isıtıyor, ama terletmiyor.” (Ak, 2021: 18). Bu bölümde güneşli olan gökyüzüne bakıp güneşi insanlara verilmiş bir hediye benzeterek benzetme unsuru kullanılmıştır.

“Gamlı baykuş, diye fısıldadı Emre.” (Ak, 2021: 20). Burada aralarında uzak yakın ilgi bulunan iki kavram arasında benzetme yoluyla ilgi kurulmuş ve benzeyene yer verilmemiştir. Böylece mizah unsurlarına istiare/deyim aktarımı denilmektedir. “O pire torbasını çok iyi tanıyorum, dedi Emre. Telefon kablolarını ısırmış, üç gün internetimin kesilmesine yol açmıştı.” (Ak, 2021: 26). Burada fare için ‘pire torbası’ söz öbeği adlandırması ile mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

Galata Kulesi’nin bakım ve onarımı için kuleye gerilecek olan perdenin orada yuvası olan kuşların ulaşımını engelleyeceğini, kulenin yapımında görev yapan mimara anlatırlar: “Genç mimar Osman Bey’in ilk işiydi bu. Heyecandan eli ayağına dolanmış bir halde, yarım kulak onları dinledi.” (Ak, 2021: 30). Burada yarım ağız dinlemek, eli ayağına dolanmak deyimleri anlatımı etkili ve özlü hale getirmek için kullanılmıştır. Konuşmanın devamı şöyledir: “Bu tül onlarca yazışma yapılarak alındı. Kaç paraya mal olduğunu söylesem, dudaklarınız uçuklar, dedi.” (Ak, 2021: 31). Yukardaki konuşmada tülün yapım maliyetinin dudağı uçuklatacak kadar çok olduğunu mizah unsurlarından abartma ile anlatılmıştır. “Tuhaf adam hiç istifini bozmadan, ‘Kulenin onarımı süresince meydanın kullanımı yasaklanabilir,’ dedi. Biraz ilerde, bankın üstüne tünemiş olan Tembel Martı da, iki gak sesi çıkararak onu destekledi.” (Ak, 2021: 32). Yukarıdaki diyalogda kişileştirme kullanılarak mizah sağlanmıştır. “Tuhaf adam umutsuzca, ‘O zamana kadar kuşlar tahtalıköyü boylar,’ dedi.” (Ak, 2021: 32). Bu bölümde kulede kalan kuşların açlıktan öleceği gerçeğini ‘tahtalıköyü boylamak’ argo kullanımı ile ifade edilmiştir.

Kuleye gerilecek olan perdenin kaldırılması için çareler düşünülür. Sosyal medya platformlarında hem ulusal hem uluslararası destek toplama çalışmasına başlanır. Abisi ve Hülya sosyal medyadan çağrılar yapmış ve sonuçlarını beklemeye başlamışlardır: “Yarım saat... Bir saat... iki saat... geçti. Dışarıda kimsenin kılı bile kıpırdamadı. Dışarıda hayat gayet sakin, olması gerektiği gibi sürüyordu.” (Ak, 2021: 39). Yukarıdaki parçada ‘kılı kıpırdamamak’ söz öbeği kimsenin bir şey yapmadığını ifade etmek için kullanılan bir deyimdir. Amaç insanların duyarsız olduğu gerçeğini gözler önüne sermektir. Abisi şöyle bir plan yapar: “Yavruları kurtarmak için bir ordu kurmaya karar verdim. Bin kişilik bir ordu olacak; ama diğer dokuz yüz doksan dokuz kişinin biraz işi var. İnternet başından bir türlü ayrılmıyorlar. O yüzden, gelip katılamadılar. Gördüğün gibi, bu ordu şimdilik tek kişilik. Yani sadece benden oluşuyor.” (Ak, 2021: 49). Yukarıdaki parçada yavruların kurtarılması için insanları ayaklandırarak birlikte hareket etmelerinin sağlanacağı ‘ordu kurma’ fikri ile verilmiştir. Ancak kimse sosyal medyada bu çağrıya cevap vermemiştir. Ordu şimdilik tek kişiden yani abisinden oluşmaktadır. Burada ordu ve tek kişi kavramları tezatlık oluşturarak mizah yapılmıştır. İnsanların çok meşgul oldukları için sosyal medyada dikkat çekmediklerini ifade ederek gerçekte yaptığı planın bir işe yaramadığını ironi yaparak gizlemeye çalışmıştır.

İletişim için güvercinlerle haberleşebileceklerini söyleyen Hülya’ya: “Mimar Osman şüpheyle Hülya’ya baktı. -Güvercinler mi, diye mırıldandı. Alaycı bir ifade ile, ‘ İstiyorsanız, yunuslarla da iletebiliriz. Çok sıkışırsak, kirpi, fare, hamsi, istavrit gibi iletişim araçları da kullanabiliriz,’ dedi.” (Ak, 2021: 51). Burada Hülya’nın güvercinlerle haberleşme fikri küçümsenmiş, böyle bir durumun olmayacağı düşünülmüştür. Hülyanın fikri ile alay edilmiştir. Ancak güvercinle haberleşmeyi başardığında kendine güveni gelen Hülya, sadece güvercinle değil gerekirse kirpi, fare, hamsi, istavrit gibi hayvanlarla iletişim sağlayacağını ironi ile ifade ederek mizah ortaya koyarak üstünlük sağlamıştır. Diyalogun devamı şöyledir. “Vay, dedi Emre iskelenin tepesinden. Güvercinlerin fendi, interneti yendi.” (Ak, 2021: 52). Burada ise günlük hayatta yaygın olarak ‘kadının fendi erkeği yendi’ söylemi ‘güvercinlerin fendi, interneti yendi’ şeklinde değiştirilerek değiştirim yapılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Kamuoyu oluşturma konusunda başarılı olmuşlardı ancak bilgi yanlışlığı ortaya çıkmıştır: “Ne yazıyordu, diye merakla sordu Emre. -Babil Kulesi’ni yıkmayın, diye bağırın mesajlardı, dedi Sacit Bey gülerek. Burası Babil değil bir kere. Üstelik, Babil

Kulesi yıkılalı yüzyıllar oldu. Bizim, Galata Kulemiz var. Biz de onu yıkmıyoruz. Tam tersi, tamir ediyoruz... Birileri kafayı üşütmüş olmalı!” (Ak, 2021: 55). Bu parçada kuşları ve yavrularını kurtarmak için gönderdikleri mesajların elden ele değişime uğrayarak bambaşka bir konuya dönüşmesi şaşkınlıkla karşılanır. Sacit Bey bu şaşkınlığı ‘kafayı üşütmek’ argo kullanımı ile ifade ederek mizahi bir anlatım yapmıştır. “Emre’nin bunu anlaması olanaksızdı. İnternete kuş giren, fil çıkıyor demek, diye söylendi.” (Ak, 2021: 56). Burada attıkları mesajın farklı bir yöne çekilmesi eleştirilerek ‘internete kuş giren, fil çıkıyor’ sözü ile ironik ve mübalağalı bir dille anlatılmıştır.

Kitabın devamında mahallede hurda bir arabada yaşayan Oktay Bey’in Martı Murteza ile arasını düzeltme çalışmalarını konu alır. Oktay Bey, martılarla arası çok iyi olan birisidir. Sakat martıları iyileştirilir, uçamayanları uçurmaya çalışır, su verir ve besler. Ancak zaman geçtikçe martılar tepesine üşüşür. Martı Murteza da bunlardan biridir. Oktay Bey de martılar onu tanımasın diye kılıktan kılığa girer. Emre ve Hülya Oktay Bey’i bu durumdan kurtarır ve her şey yoluna girer.

Bütün martılar hatta Martı Mürteza da ortadan kaybolur: “Kim bilir neredeler, diye düşünürken, yolda bir hamal gördü. Sırtında neredeyse bir evin bütün eşyasını taşıyordu. Koltuk takımları, sandalyeler, abajurlar, komodinler ve bir küçük piyanoyu sırtlamış götürüyordu.” (Ak, 2021: 58). Bu parçada da mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır. “Tuhaf adam katıla katıla güldü. O kadar çok kıkırdadı ki, sırtındaki yükler titremeye başladı. Eşyanın birbirine değmesinden, süpürge sapının piyano tuşlarında gezinmesinden tuhaf bir müzik oluştu.” (Ak, 2021: 58). Burada sırtında dünya kadar eşya taşıyan adamın bu eşyaları yerinden oynatıp müzik ortaya çıkaracak kadar güldüğü mizah unsurlarından abartma ile anlatılmıştır.

“Aradan günler geçti. Ne martıdan ne de Oktay Bey’den bir haber vardı. Hülya, bir öğleden sonra okuldan dönerken, yolda yürüyen bir martı gördü. Bu, Tembel Martı Murteza’ydı. Hülya, eski bir dostu görmüş gibi, ‘Murteza!’ diye bağırdı. Murteza orali bile olmadı. Kaldırımında yürümeye devam etti. Hülya merakla peşine takıldı.” (Ak, 2021: 60). Yukarıdaki parçada ve kitabın geneli bakıldığında kişileştirme kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Oktay Bey neden saklandığını ve kılık değiştirdiğini anlatır: “Aynen öyle oldu, dedi Oktay Bey. Hepsi birden bombardıman uçakları gibi saldırıya geçtiler. Kimi kafama pisledi; kimi başımı, kollarımı, boynumu gagaladı. Hastanelik ettiler beni.

Uzun bir tedaviden sonra, tekrar külüstür arabama döndüğümde, kurtulduğumu sanıyordum...” (Ak, 2021: 80). Bu bölümde martıların Oktay Bey’in üzerine gelmesi bombardıman uçaklarına benzetilmiş ve abartılarak mizah yapılmıştır.

4.1.12. Alaaddin'in Geveze Su Boruları

Kitap Behiç Ak’ın Gülümseten Öyküler dizisi kitap serisindendir. Eser 75 sayfadan oluşmaktadır.

Hiç konuşmayan, ama herkesi dinleyen; sabah doğuya bakan banka oturup güneşin doğuşunu, akşam da batıya bakan banka oturup güneşin batışını izleyen Alaaddin Bey'i herkes çok merak etmektedir. Mahalledeki çocuklar onun bir uzaylı olduğunu ve casusluk yaptığını düşünmektedir. Günün birinde mahallede sular kesilir ve Alaaddin Bey’in kim olduğu ve ne iş yaptığı anlaşılır. Alaaddin Bey, Su Kaçaklarını Bulma Bölümü Şefi olarak görev yapmakta imiş. Ancak zamanla su kaçaklarını bulmak için dinlediği borulardan bütün mahallelinin gizli sırlarını da duymaya başlamış. Mahalleli bu sırları öğrenmek için Alaaddin Bey’i sürekli konuşturuyormuş. Bir süre sonra bu durum onu rahatsız etmiş ve artık su kaçaklarını dinlememeye söz vermiş, böylece çok konuşmaktan da kurtulmuş ve hiç konuşmamış. Ta ki mahalledeki sular tekrar kesilene kadar.

Alaaddin Bey’in en yakın arkadaşı ile ilgili: “Memo onun en iyi arkadaşıydı. O, küçücük bir taş parçasının üstündeki ufak bir sarı nokta için bile saatlerce konuşmayı başarabilen bir çocuktü.” (Ak, 2011: 11) denilerek aralarındaki samimiyet abartma unsuru ile ifade edilerek verilmiştir. “Ne iş yaptığını bilmeyenler, ‘Sanki o olmasa güneş doğup batmayacak!’, ‘Boş gezenin boş kalfası!’, ‘Kaldırım mühendisi, nolcak!’ deyip, onunla dalga geçerlerdi.” (Ak, 2011: 12). Burada Alaaddin Bey’in ne iş yaptığı konusunda argo terimler kullanarak fikir yürüterek alay ederler. Mizah unsurlarından argo kullanımı ve alay kullanılmıştır. “Arada bir yanına oturmayı başaran küçük Memo da, Alaaddin Bey’in kafasını şişirmeye devam ederdi.” (Ak, 2011: 14). Burada ise ‘kafayı şişirmek’ söz öbeğine yer verilerek mizah unsurlarından deyim kullanılmıştır.

Mahalleli Alaaddin Bey’in gerçek kimliğini merak etmeye başlar: “Yasemin’in içine kurt düşmüştü. Ben de kuşkulaniyorum Alaaddin Bey’den, dedi. Bana bu dünyadanmış gibi gelmiyor o.” (Ak, 2011: 17). Yukarıdaki diyalogda ‘içine kurt düşmek’ söz öbeği ile Alaaddin Bey hakkında kuşkuların arttığı; yaşam tarzı ve kimse ile konuşmamaış olması ile de aslında bu dünyadan olmadığı fikri ile

abartılarak mizah yapılmıştır. “Esra buna şiddetle karşı çıkarak, ‘Astronomi bilgin yerlerde sürünüyor senin. Merkür bir yıldız değil, bir gezegen! Hem, dünyaya en yakın yıldız da o değil, diye çıkıştı.” (Ak, 2011: 18). Yukarıdaki parça da Esra’nın karşısındakini küçümseyerek konuşması ve kendi fikrini kabul ettirme çabası mizah unsurlarından üstünlük kurma/alt etme unsuru kullanılmıştır. “-Güneş’te nasıl yaşanır? Çok sıcak olmalı, dedi Memo. -Ancak kaloriferli evlerde... diye yapıştırdı Mert. Yasemin’e göre bu fikir çok saçmaydı. ‘Deli misin, orası zaten yeteri kadar sıcaktır! İnsanlar kaloriferi ne yapsın, diyerek Mert’i susturdu. -Akıllım, Güneş’teki kalorifer borularında soğuk su dolaşıyor, diye cevap verdi Mert.” (Ak, 2011: 20). Yukarıdaki parçada Alaaddin Bey’in kim olduğuna dair gerçekliği olamayacak fikirler öne sürülmüştür. Burada mizah unsurlarından saçmalama kullanılmıştır.

Hiç konuşmayan Alaaddin Bey’i konuşturmayı başarırlar: “Alaaddin Bey’in arka arkaya iki cümle kurmasını sağlamıştı. İşin bundan sonrası çorap söküğü gibi gelecekti.” (Ak, 2011: 24). Yukarıdaki bölümde ‘çorap söküğü’ söz öbeği işlerin daha kolay halledileceği anlamı ile verilmiş ve deyim kullanımı anlatıma mizah katmıştır. Suyun olmadığı bir dünyanın olması durumu ile ilgili fikirler şöyledir: “Çok korkutucu! -Her yanı mikroplar sarabilir! -Pislikten hasta olabiliriz! Susuzluk, salgın hastalığa bile neden olabilir! -Bahçelerimizde gül yerine kaktüs yetiştirmek zorunda kalabiliriz. -Suböreği yerine kuru pasta yapacağız.” (Ak, 2011: 36). Eserin yukarıdaki parçasında suyun olmaması durumunda bahçelerde gül değil kaktüs yetiştirileceği; adından dolayı su böreğini bile yiyemeyip kuru pasta yemek zorunda kalacağımız ironi ile anlatılarak mizah yapılmıştır.

Alaaddin Bey’in bozulan su borularını yapamayacağını düşünen mahalleliye Semiha Hanım şu cevabı verir:

“Utangaç Semiha Hanım bu kadarına dayanamazdı. ‘Olur mu öyle şey?’ diye bağırды. ‘Alaaddin Bey, bu ülkenin, hatta bu dünyanın en iyi su kaçağı bulucularından biridir. Siz onun hiçbir şey yapmadığını sanıyordunuz ama o her gün hepimizden çok daha fazla çalışıyordu. - Çalışıyor muydu? Ne yapıyordu yani? Bekliyordu bugünün gelmesini bekliyordu.” (Ak, 2011: 39).

Eserin bu parçasında ironi kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Alaaddin Bey boruların içinden gelen sesleri dinlerken kendini şöyle tanımlar: “Yıldızların ışığını görebilen yılanlar gibiyim. Ya da kilometrelerce uzaktaki köfte kokusunu duyabilen köpekler gibi.” (Ak, 2011: 41). Burada su kaçaklarını bulma konusunda usta olduğunu benzetme ögelerini kullanarak ifade etmiş ve mizahi bir dil

kullanmıştır. Alaaddin Bey su kaçaklarının sesini dinleme cihazı için şunları söyler: “Ses dinleme aletim, kaymakamlıkta bir odaya kitlenmiştir. Kendisi cezalıdır.” (Ak, 2011: 42). Bu parçada ses dinleme aletinin ceza aldığını bundan dolayı kaymakamlıkta bir odada bekletildiği kişileştirme mizah unsuru ile dile getirilmiştir.

“Su boruları ne gevezedir bilemezsiniz siz. Kim kimle ilgili ne konuşuyor, hangi planları yapıyor, hangi sırları kime nasıl anlatıyor, hangi çocuk ne tür hıznırlık düşünüyor? Aklınıza gelebilecek her şeyi duymaya başladım. Sırları dedikoduları, fesatlıkları, gizli hazinelerin yerlerini, imtihan sorularını, çikolataların saklandığı yerleri, sürpriz hediyelerin neler olduğunu, hırsızların planlarını...” (Ak, 2011: 45-46).

Yukarıdaki parçada Alaaddin Bey’in ses dinleme aleti ile sadece su seslerini değil aslında duymaması gereken sesleri de duyduğunu mizah unsurlarından kişileştirme ve abartma ile anlatmıştır. Kimin su kaçak sesini dinlemek istese insanların gizli bilgilerini de öğrendiğini ifade etmiştir. Kaymakamlık da bundan dolayı ceza vermiştir.

Su dinleyen Alaaddin Bey’in durumuna çocukların yorumu şöyledir: “Çocuklar suspus olmuşlardı. Alaaddin Bey, dünyanın iç organlarından gelen sesleri dinliyor, diye fısıldaşırlar.” (Ak, 2011: 65). Burada su boruları dünyanın iç organlarına benzetilerek teşbih/benzetme mizah unsuru ile ifade edilmiştir. Alaaddin Bey borulardan gelen tuhaf bir ses duyunca bayılır. Doktor Zihni Bey Alaaddin Bey’in tuhaf dinleme aleti ile kalbini dinler. Kalbinin küt küt attığını ama damarlarında anlaşılmayan bir melodi geldiğini söyler: “Daha önceleri hiç rastlamadım, diye cevap verdi, ama kanın damarlarda şarkı söyleyerek dolaşması iyi bir şey olmalı.” (Ak, 2011: 69). Burada ise Alaaddin Bey’in damarlarındaki kanın şarkı söyleyerek neşe içerisinde dolaştığı mizah unsurlarından teşhis/kişileştirme sanatı ile ifade edilmiştir.

4.1.13. Çatıdaki Gezegen

Behiç Ak’ın bu romanı, 2021 yılında yirminci baskısını yapmış 179 sayfalık bir eserdir. Eser, oyun oynamak için sokağa hiç çıkmamış, top oynamayı, arkadaşları ile gezip tozmayı bilmeyen Serdar isminde kentli bir çocuğun yaşamını anlatmaktadır. Serdar ev interneti dışında bir dünya hayal dahi edemez. Ta ki apartman arkadaşı Ceren ile çatı katında bambaşka bir dünya, gezegen ile karşılaşana dek. Çatı katında yepyeni maceralara atılmış hatta bir gün tek başına sokağa çıkmış, top oynayıp koşup eğlenmiştir.

Serdar'ın anne babası pazar günleri temizlik yapmaktadır ve onun ayakaltında bulunmasını istemezler:

“Çaresizlikten elim ayağıma dolanır, ne yapacağımı şaşırırım. Kıpırdamadan durmaya çalışırım. Kendini eşya gibi hissetmekten kurtulmanın tek yolu, eşya taklidi yapmaktır. Sonuç getirmeyen bir çabadır bu. Tek ayaklı salon lambası taklidi yapmak, on dakikalık rahatlama sağlayabilir. Palto askısı ya da duvara dayanmış merdivense, en fazla on beş dakika... Ama çözüm değildir. Elektrikli süpürgeyle dürtülmem an meselesidir. Belli ki, iki ayağı aynı anda havaya kaldırmam istenmektedir.” (Ak, 2021: 10).

Eserin yukarıda verilmiş konuşma bölümünde Serdar'ın temizlik yapan anne ve babasının ayağına bağ olmamak için kılıktan kılığa, şekilden şekle girmesi taklit mizah unsuru ile ifade edilmiştir.

Serdar annesinin temizlik kıyafeti için şöyle bir yorum yapar:

“Böyle giyinmiş olanlardan her şey beklenir. Sanki amacı, kirleri temizleyerek yok etmek değil de, korkutarak kaçırmaktır. Kirler onun karşısında varlığını koruyamaz. Camlardaki pislikler, annemi görür görmez, orada uzun süre kalamayacaklarını anlar. Halının üstündeki tozlar, saltanatlarının sonunun geldiğini hissedip, tir tir titrer. Odanın köşelerine saklanmış küçük kâğıt parçaları son dualarını etmeye hazırlanır.” (Ak, 2021: 18).

Kitabın bu parçasında temizlik yapmak için öncelikle temizlik kıyafetlerini giyen annesinin evdeki kirlere, bakterilere savaş açtığını ve bunu gören pisliklerin korkudan titrediklerini ironi ile anlatarak etkili bir betimleme yapmıştır. Pisliklerin annesinden korkacaklarını düşünmesi de bu varlıkları kişileştirerek ifade ettiği anlamına gelmektedir.

Serdar'ın mevsimler hakkındaki yorumu şöyledir:

“Sonbahar gelip yapraklar dökülmeye başlasa... ‘Aman ne olacak, aptal rüzgâr esip duruyor, yaprakların kimisi utancından kıpkırmızı oldu; kimisi de sarılık oldu, kendini yere attı. Yolda dolaşırken saygısız yapraklar insanlara çelme takıp duruyor. İnsanlar da kafayı üşütmüş; işi gücü bırakmış, yaprak topluyor! Ama babamın işyerindeki çınar ağacı öyle cimri ki, yapraklarını bırakamıyor. Deli mi ne! Böyle davranmaya devam ederse, ilkbahar geldiğinde, yeni yapraklar dallarda kendilerine yer bulamayacak. Bence uzun bir süpürge sapıyla dövülmeyi hak ediyor, gibi şeyler yazıp duruyor.” (Ak, 2021: 28).

Yukarıdaki parçada sonbahar mevsiminde yaprakların sararıp dökülmesi, kendini yere atması; çınar ağacının yapraklarını dökmemesi cimrilik yapması ile ifade ederek bu varlıkları kişileştirmiştir.

Serdar sosyal medyada platformlarında anlamını bilmeden ya da gerçekte benimsemedikleri sözleri, deyimleri ve atasözlerini paylaşan kişiler için şöyle düşünür: “İnsanların ilişki kurmak yerine iletişim kurmaları çağımızın vebası... Kendilerini atasözlerini aktarma memuru yapmışlar. Bu görev herkes tarafından öyle benimsenmiş ki, ne deseniz önemli sanılıyor.” (Ak, 2021: 31). Burada sosyal medyada bilinçsiz paylaşım yapan kişileri ironi ile eleştirmiştir. “Geçen gün Facebook sayfama, ‘Sarı sarıdır, kırmızı da kırmızı!’ yazdım. Altına da Picasso'nun imzasını yapıştırdım. İki gün içinde bin beş yüz beğeni aldı. Ah Salakbook arkadaşlarım benim.” (Ak, 2021: 31). Kitabın bu parçasında ‘facebook’ adındaki sosyal medya kuruluşunun insanların bilinçsiz ve bilgisiz kullanımı sebebi ile ‘salakbook’ şeklinde türeme unsuru ile ifade edilmesi mizah sağlamıştır.

Ceren, Serdar’a ilgilenmekte olduğu alanları ve projelerini anlatır. Serdar bazı durumları yanlış anlar: “Ceren güldü. ‘Projemin tam ismi Çatıdan Şiir Atma Projesi. Çatıdan aşağı şiir atma bölümünde çalışıyorum, dediğimde herkes çok şaşırıyor. Böyle bir bölüm mü var? Nereye bağlı’ diye hayretle soruyorlar. Ben de onlara ciddi ciddi, ‘Sürekli biçim ve fikir değiştiren bulutlar cumhuriyetine’ diyorum.” (Ak, 2021: 49). Burada projesinin insanlar tarafından farklı görülmesine alışan Ceren bu durumu artık şakaya vurur ve mizah unsurlarından ironi yapar.

“Mançalı Yaratıcı Asilzade Şövalye Dön Kişot, masanın üstündeki düşmanlara saldırma teklifinizi kabul ediyor hanımefendi. Ömür boyu köleniz olarak şunu söyleyebilirim ki, peynir kılığına girmiş alçak düşmanın ve tereyağına dönüşmüş sefil büyücünün iki hamlelik işi var. Kılıcım karabüyücüler tarafından kahvaltı bıçağına dönüştürülmüş olsa da bu yoldan geri adım atmam mümkün değil. Tehlikeyi göze alıyor, ekmek dilimi biçimine girmiş kadırgaları ellerimle kavrayıp, o sefil peyniri ve alçak tereyağını ekmeğimin üstüne sürüyorum.” (Ak, 2021: 80).

Bu parçada ise dünyaca ünlü Don Kişot eserine atıfta bulunarak geçişme sanatına yer verilmiştir. Masayı savaş alanına, masanın üzerindeki yiyecekleri düşman ve savaşçılara benzeterek betimleme yapılmıştır. Kahvaltı masasındaki yiyecekler kişileştirilerek mizahi bir anlatım yapılmıştır. Ekmek dilimlerini de kadırgalara benzeterek benzetme unsurunu kullanmıştır. mizah unsurlarından benzetme, kişileştirme, geçişme kullanılmıştır.

Serdar, hayatında yaşadığı değişimleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Rahatladım. Evet, bugün benim doğum günümdü! Gülümseyerek yatağıma uzandım. On birden on ikiye geçiyordum. Muthiş aşamalar

kaydetmiştim. Çatılardan çatılara atlamış, ilk defa sokağa çıkmış, biri kendi kalemize olmak üzere iki gol atmış ve dizimi kanatmışım. Üstelik bütün bu maceraları yaşamama rağmen hâlâ çift böbrekliydim.” (Ak, 2021: 119).

Eserin yukarıda verilmiş bölümünde ailesi tarafından dışarı çıkarılmayan, hayatı sosyal medyadan ibaret olan Serdar’ın Ceren ile tanışması, sokağa çıkması ile değişim göstermiştir. Yaşadığı bu değişimi ironik bir dille ifade ederek mizah unsurlarından abartma ve ironi kullanmıştır.

4.1.14. Postayla Gelen Deniz Kabuğu

Behiç Ak, 160 sayfadan oluşan 27. baskısını 2020’de yapan bu eserinde Sude ismindeki bir kızın kendini internete çok kaptırması ile başlayan olayları konu edinir. Sude annesi ve babası ile çekirdek bir ailede yaşamaktadır. Babası pandomim sanatçısı, annesi avukattır. Sude annesi ve babasının yoğun çalışma saatlerinden dolayı evde yalnız kalmaktadır. Ailesi bu durumun farkına varır ve ona kendilerini affetmesi için tablet bilgisayar alır. Artık bütün gününü bu tabletle geçiren Sude, kendini gerçek hayattan tamamen soyutlamıştır.

Annesi kızını kurtarma operasyonuna girer. İnternette severek oynadığı ve üçüncü olduğu oyunu oynamaya başlar. Oyunun sahibi olan şirket Sevda Hanım’dan oyunlarının şifresini çalan oyuncuları bulması için yardım ister. Sevda Hanım, hem hackeri bulmaya hem de kızını bu oyundan kurtarmaya çalışır.

Ailesi ve kendisi hakkındaki bilgiler şöyle anlatılır: “Babası kapalı kutuydu. Ağzını günlerce bıçak açmadığı olurdu. Sessiz tiyatro yapması, babasının hayatını yönlendiriyordu sanki.” (Ak, 2021: 11). Burada babasının hiç konuşmaması kapalı kutuya benzetilerek mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. Sude’nin kendisine bilgisayar alındıktan sonraki değişimi şöyle ifade edilir: “Sıkıldığında, sahilde dalgaların sesini dinleyerek koşturmak yerine, bilgisayarının başına çörekleniyordu artık.” (Ak, 2021: 22). Bu bölümde ‘Çöreklenmek’ sözcüğü ile anlatım etkili hale getirilerek mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmüştür.

Sude sanal dünyada doğru olmayan bilgiler paylaşıyor, olduğundan çok farklı bir kişilik özelliği sergiliyordu. Bu durum şöyle anlatılır: “Kılıktan kılığa giriyor, yeni tanıştığı insanlara her türlü palavrayı sıkmaktan çekinmiyordu.” (Ak, 2021: 23). Burada ise sosyal medyada çoğu insanın kendisi hakkında doğru ve güvenilir bilgiler vermediği; Sude’nin de kendisi hakkında yalanlar söylemesi ‘palavra sıkmak’ argo

ifadesi verilmiştir. “Sağda solda konuşulan ekran bağımlılarından biri olup çıkmıştı. Bunu ilk fark eden de kendisiydi. Bilgisayar ekranı olmadan yaşamayı düşünemiyordu artık. Bilgisayarı kısa sürede, kafası, gözü, dili gibi bedeninin uzuvlarından biri haline gelmişti.” (Ak, 2021: 27). Sude, ekran bağımlısı haline gelir. Hatta bu durum öyle bir hal alır ki kendini ekrandan ayıramaz; ekran eli, kolu gibi bedeni ile bir bütünlük oluşturmuştu. Burada mizah unsuru olarak abartma sanatı ile mizah yapılmış ve günümüz genç ve çocuklarının ekran bağımlılığı eleştirilmiştir.

Babası Rıfkı Bey ise ekran bağımlısı olan kızının bu durumuna olumlu yönlerden bakmaya çalışır ve bu durum Sevda Hanım’ı huzursuz eder: “Sevda Hanım, Rıfkı Bey’in olumsuz şeylerden olumlu sonuçlar çıkarma alışkanlığına alıştı.” (Ak, 2021: 39). Yukarıdaki parçada Sude’nin babası olumlu tarafından bakmaya çalışır ancak kızı için endişelenen Sevda Hanım bu duruma sinir olur. Çünkü eşi oldukça iyimser bir insandır ve her konuda olumsuz bir durumdan olumlu sonuçlar çıkarmak ister. Bu durum da mizah unsurlarından ikilem ile ifade edilerek mizah yapılmıştır.

Sanal ortamda hızlı yazışmak için dil bilgisi kurallarını hiçe sayan Sude’nin durumu, Sevda Hanım’ı endişelendirir: “İnternet ortamında kestirme yazışmaktan, Sude’nin giderek dili de bozulmaya başladı. Zaman zaman harfleri yutuyor; -oçğın üzrnde ki çydnlkt çay vr. -balıklırdn en çk hmsyi svrm. -ayva mrmltına bylrm, gibi tuhaf cümleler kuruyordu.” (Ak, 2021: 43). Bu parçada kelimelerdeki harflerin eksik yazılmasından dolayı mizah unsurlarından sözcük sapması/ses sapması kullanılmıştır.

Annesi Sude’yi ekrandan kurtarmak için onun olduğu sanal âleme kaydolar. Sude’nin arkadaş çevresi yabancı uyruklu kişilerden oluştuğu için Sevda Hanım da takma ad ile Sude ile arkadaşlık yapabileceğini düşünür: “Sude’nin beğenisini kazanmak için başka bir milletten olmak gerektiğini düşündü. Aniden, Kanadalı olmaya karar verdi! Kanadalı kıvrıcık saçlı bir... Evet evet, oğlan olmalıydı. Bir oğlan çocuğu! Kılıktan kılığa girebilen, her ortama uyum sağlayabilen bukalemun ruhlu bir oğlan çocuğu!” (Ak, 2021: 49). Yukarıdaki parçada Sevda Hanım, takma ad ile kaydolduğu kişiliği her kılığa giren bukalemuna benzeterek mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

21. yüzyılın en önemli iletişim aracı olan bilgisayar için Sevda Hanım şöyle bir görüş bildirir: “Sadece bilgisayar değil, geçmişe ya da geleceğe yolculuk yapmasına

olanak tanıyan zaman makinesiydi. Dünyadaki herkesle iletişim kurduran oyuncak, her şeyi bilen bilgi küpü, en zor matematik problemlerini şıp diye çözeabilen süper bir alimdi.” (Ak, 2021: 50). Kitabın bu parçasında insanlar tarafından bilginin kaynağı olarak görülen bir makineye benzetilen bilgisayar kullanımı benzetme, kişileştirme unsurları kullanılarak eleştirilmiştir.

Sevda Hanım, sosyal medyada kaydolduğu kişilikten eşine bahseder ve bu sanal kişinin bazı özelliklerini anlatır. Rıfkı Bey, eşi ile dalga geçer: “Rıfkı Bey yine kahkahayı patlattı. -Tarator mu? Sen konuşan, bilgisayar kullanan ve avukatlık yapan midye sosu musun yani?” (Ak, 2021: 52). Burada ise mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır. Rıfkı Bey’in gerçeklikle hiçbir alakası olmayan sanal kişilikler hakkındaki görüşü şu şekildedir: “-Gerçek hayatta doğruyu söyleyeni dokuz köyden kovuyorlar. Sanal dünyada dokuz köye dokuz ayrı yalanla mı girmek gerekiyor o zaman?” (Ak, 2021: 52). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından değiştirim kullanılmıştır. Rıfkı Bey kızı Sude hakkında da çıkarımlarda bulunur: “Rıfkı Bey, ‘Sude de kim bilir kendini nasıl tanıtıyor! Dünya koşu şampiyonu patlıcan ezmesi ya da matematik profesörü kızılık şurubu mu acaba, diye sordu.” (Ak, 2021: 52). Burada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır. Sude’nin sanal âlemdeki durumu: “Gerçekte iş yapmak için kırk dereden şu getiren bir hazırlopçuyken, sanal dünyada arı gibi çalışkandı.” (Ak, 2021: 54). Yukarıda mizah unsurlarından türeme kullanılmıştır. “Sanki bilgisayarı onu mıknatıs gibi kendisine çekiyor. ‘Hadi ne işin var orada? Buraya gel!’ diye içeriden sesleniyordu.” (Ak, 2021: 59). Buradaki parçada mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

Oyunun sahibi olan firmanın bir hacker tarafından başı beladadır. Oyunun şifrelerini kırmaktadır. Sevda Hanım’dan yardım istemişlerdir. “Bu korsanın şimdiye kadar yakalanmaması ne acı, diye mırıldandı. Teknolojinin bu kadar gelişmesine rağmen, üfürükten bir korsanın kim olduğu ortaya çıkarılamıyor.” (Ak, 2021: 135). Kitabın bu parçasında alay görülmektedir. Hacker yakalanmış, Sude eski güzel günlerine geri dönmüştür ve artık bilgisayar oyunu oynamak istememektedir: “O modası geçmiş, küf kokulu oyuna beni hiç kimse geri döndüremez.” (Ak, 2021: 151). Burada ise mizah unsurlarından alay kullanılmıştır.

4.1.15. Vapurları Seven Çocuk

Behiç Ak’ın kırk dördüncü baskısını 2021’de yapan bu eseri 94 sayfadan oluşmaktadır. Gülümseten Öyküler dizisi içerisinde yer alır. Fırat, kardeşi Emre ve

annesi Aysel Hanım ile birlikte Boğaziçi mahallesinde yaşamaktadır. Tatil günlerinde Boğaz vapuruna binip karşıya geçer ve balon satardı. Mahallede yüz yıllık ahşap bir yalıda oturan Meliha Hanım, komşularını yalıda misafir eder ve hep birlikte eğlenirlerdi. Bir gün Meliha Hanım'ın yalıdan taşınmak zorunda kalmasıyla işler kötüye gider. Mahallenin eski neşesi kalmaz. Fırat ise yaptıkları ile mahalleyi eski günlerine geri getirir. Boğaz vapuru hakkında bilgi verilmiştir:

“Minik Boğaz vapuru sabahları, mavi sulara beyaz danteller oluşturarak dolana dolana gelir, iskeleden yolcularını alır giderdi. Bazen kıyıya öyle yaklaşırdı ki, pencereleri neredeyse yalıların pencerelerine değerdı. Yolcuların nefesi, yalı pencerelerini buğulandırırđı. Çay içen yolcular aniden bir yalının kahvaltđ masasına ortak olurlardı. Simit, peynir ve zeytinlerini birbirleriyle paylaşırlardı.” (Ak, 2021: 10).

Kitabın yukarıdaki parçasında deniz üzerinde giden vapur beyaz dantele benzetilmiştir. Vapurun boğazdan geçerken kıyıdaki yalılara çok yaklaşması, yolcuların yalıdaki kahvaltılara eşlik edebilecek kadar yaklaştığını abartarak vermiş ve mizah yapılmıştır. “Martılar vapurun peşini hiç bırakmaz, beyaz kağıtlar gibi uçuşurlar, yolcuların attığı simitleri havada kapıp afiyetle mideye indirirlerdi.” (Ak, 2021: 12). Parçada vapurun peşini bırakmayan martılar beyaz kağıtlara benzetilerek betimlenmiş ve mizahi bir anlatım sağlanmıştır. “Balıklar ise vapurun yarattığı köpüklü, bol oksijenli sulara sarhoş olurlardı.” (Ak, 2021: 12). Yukarıdaki cümlede mizah unsurlarından teşhis/kişileştirme kullanılmıştır.

Yalının çatısında yaşayan kargaların yalıyı sahiplenmesi şöyle anlatılır: “Doğrusu, evin çatısında yaşayan karga çift de çok memnundu bundan. Yetmiş yıldır ne birbirlerini, ne de yalıyı terk etmişlerdi. Yalnızca ‘gak’ sesiyle bütün dertlerini kolayca anlatabiliyorlardı. -Gaak gaaaaak? Gak gaaak, gak GAAAAAAAAAAK? Gaaaaaaaaaaaaaaaaaak gaaak!” (Ak, 2021: 17). Yukarıdaki martıların gak sesi ile konuşup dertlerini anlatması kişileştirme sanatı ile, ‘gak’ ifadesi ile de yansıma sözcüğü kullanılarak mizah yapılmıştır.

Fırat, mahalledeki yalı ile ilgili sürekli hikâyeler anlatır, ama pek kimse inanmaz: “Mahalleli Fırat'a pek inanmazdı. ‘Baloncu Fırat’ın balonları bunlar, diye gülüp geçerlerdi. ‘Ne de olsa, masalcı Aysel Hanım’ın oğlu!’” (Ak, 2021: 22). Kitabın bu parçasında ise mizah unsurlarından alay kullanılmıştır. “Fırat için mahalle bir oyun bahçesi gibiydi.” (Ak, 2021: 30). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. “Fırat'a göre, denizin dibindeki bu eşya kıtalar arası yolculuğa çıkmıştı. Bütün dünyayı dolaşıp duruyordu.” (Ak, 2021: 31). Burada ise teşhis ve

kişileştirme kullanılmıştır. “Tebeşir, diğer kedilerle birlikte acı acı miyavladı. Itır, adaçayı, fesleğen, biberiye ve hanımeli bir anda kokularını bırakıverdiler. İskeledeki minik vapur kederli kederli öttü.” (Ak, 2021: 36). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

Çalışmada Behiç Ak’ın altı eseri incelenmiştir. Behiç Ak’ın mizah unsurlarının kullanımında oldukça başarılı olduğu ve farklı mizah türlerini kullanarak eserlerini oluşturduğu görülmektedir.

4.1.16. Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa

Canan Tan’ın 110 sayfadan oluşan ve 8. Basımı 2013’te yapılan bu kitabı, iki bölümden oluşmaktadır. Beşiktaş Beslemesi bölümünde beş öykü yer almaktadır. Annesi Fenerbahçeli, babası Galatasaraylı iki kardeşin dayılarının çabası ile Beşiktaşlı olmaları konu alınır. Dayıları Ömer ile gittikleri ilk maç deneyimlerini ve bilet bulamayınca rakip takımın tribününden izlemek zorunda kalmaları onları bu takımdan vazgeçirmez.

Beşiktaşlı olma serüvenini anlatan kahraman, kız kardeşi İlayda’nın da Beşiktaşlı olması için dayısı ile işbirliği yapar: “Annesi Fenerbahçeli, babası Galatasaraylı olan ben, tüm engelleri aşarak Beşiktaş sularında yelken açmayı başaramışsam; bunu, biricik dayıma borçluyum.” (Tan, 2013: 11). Kitabın ilk paragrafı olan yukarıdaki bölümde mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. “Minişimin yanına koyduk. Bir lokmacık çocuk nasıl dikkatle bakıyor, göreceksiniz...” (Tan, 2013: 16). Bu parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır. “Siz ne dersiniz deyin, benim gönlüm sarı kanaryada, dedi İlayda. -Şu minik kuş ha... diye güldüm. Tuttuğun futbol takımının gücüyle övünebilirsin. Benim alaycı halim İlayda’yı kızdırmıştı. Öfkeyle baktı bana.” (Tan, 2013: 26). Bu parçada mizah unsurlarından alay kullanılmıştır. “Bir anda yüzünde güller açıverdi sanki İlayda’nın. Gözlerinin içine kadar işlemişti sevinci...” (Tan, 2013: 28). Bu bölümde mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmektedir.

Dayıları ile ilk kez tuttıkları takımın maçına gideceklerdir: “Sayısal güç bizdeydi ama bakalım bu durum, annemle babamın karşısında ne kadar geçerli olacaktı? İlayda da ben de çok heyecanlıydık. Biz, çiçeği burnunda Beşiktaşlıların büyük bir sınav bekliyordu.” (Tan, 2013: 29). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. “Dayım bombayı patlatmak için, babamın en

keyifli olduğu zamanı seçmişti.” (Tan, 2013: 30). Bu cümlede mizah unsurlarından deyim kullanımı görölmektedir.

Babaları çocuklarının Beşiktaşlı olmasını olumlu karşılar: “Dünyanın sonu değil ya, dedi babam. Hükümetler bile çok partili koalisyon yapıyor. Biz de evimizde çok takımlı bir koalisyon kurar, gül gibi geçinir gideriz.” (Tan, 2013: 35). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından aktarım kullanılmıştır.

Dayı ve iki yeğeni maça giderler ancak bilet bulamazlar: “Bilet bulmak için kuyruğa girdi. Ama çok geçmeden, yüzü asılmış bir halde yanımıza döndü. Bilet yok, dedi. Eline verilen en güzel oyuncağını yitirmiş çocuklar gibi, boynumuzu büküverdik.” (Tan, 2013: 37). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. “Üçümüzün de kolu kanadı kırılmış gibiydi. Yanımızdakilerin çılgınca sevinci ise üzüntümüzün üzerine tuz biber ekiyordu.” (Tan, 2013: 40). Burada ise mizah unsurlarından benzetme ve deyim kullanımı görölmektedir.

Maç için karşı taraftarın locasından bilet bulmuş ve zor da olsa maçı izleyebilmişlerdi: “Tüh ya, dedi. Çocuklar ilk kez geldikleri maçtan yenilgiyle çıkıyorlar. Neyse, hepimizin başı sağ olsun! Bir bilseydi; içimizde ne düğünler, ne bayramlar yaşıyorduk.” (Tan, 2013: 43). Kitabın bu parçasında imleme ve abartma kullanılmıştır.

Kitabın ikinci öyküsü Yazlık Serüvenleri, Emre ve ailesinin yazlıkta geçirdikleri günleri konu almaktadır. Emre'nin sitedeki yaramaz Efecan'ı alt etmesi, arkadaşları ile yaptıkları bisiklet yarışları, sapanlarla yaptıkları atışları konu edinmektedir. Yaşadıkları ev ile ilgili görüşlerini şöyle anlatır: “Küçüktü evimiz, fazla bir lüksü yoktu. Olsun, yeşille mavinin kucaklaştığı, cennet gibi bir siteydi burası...” (Tan, 2013: 48). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. Evden izinsiz çıkan Emre geri döndüğünde girebilmek için açık bıraktığı camın kapalı olduğunu görür ve dışarıda kalır: “Cascavlak ortada kalmıştım. Ne yapacaktım şimdi ben?” (Tan, 2013: 64). Bu bölümde mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır. “Sivrisinekler için bulunmaz bir ziyafet, diye güldü annem.” (Tan, 2013: 65). Bu bölümde ise mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır. “Birden, kafamda şimşekler çakmaya başladı. Haklıydı annem. Yaptığım, kendi ellerimle hırsızlara davetiye çıkarmak gibi bir şeydi.” (Tan, 2013: 67). Burada mizah unsurlarından deyim kullanımı görölmektedir. “Ne kadar acımasız davranıyordu annem. Söylediği her söz, yumruk gibi oturuyordu boğazıma.” (Tan, 2013: 67).

Burada ise mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. Komşuları Melahat ile ilgili şöyle bir benzetme geçer: “Cırcır Melahat değil misiniz siz? Hani şu cırcır böcekleri gibi durmadan konuşan...” (Tan, 2013: 71). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından alay ve benzetme kullanılmıştır.

4.1.17. Fanatik Galatasaraylı

Canan Tan’ın 2012 yılında 126 sayfa olarak basılan bu kitabında on bir öykü bulunmaktadır. Bunlar: Fanatik Galatasaraylı, Anneannem İnternette, Hırsıza Rica, 23 Nisan Belediye Başkanı, Titiz Oğlan, Ailece Yarışıyoruz, Aziz Nesin’in Veliahdı, Düşünce Üretim Merkezi, Canlı Yayın Adamı Vezir de Eder Rezil de, Bu Kız Bu Yaz Evlenecek, Salatalık Bile Dört Taksitle.

Güçlü Kuvvetli Taşımacılık adıyla taşımacılık yapan Rıfkı Bey, koyu bir Fenerlidir. O günde 8. kattan yatak indirir, 8. kata çekyat çıkarır: “Fil ölüsü ağırlığındaki sandıklı yatağı, sekiz kat aşağıya indirip düldüle yüklediğimde, tuzu unutulmuş turşuya dönmüştüm.” (Tan, 2012: 10). Kitabın ilk öyküsünden alınan yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma ve benzetme kullanılmıştır. “Eve dönerken acı acı düşündüm: Güçlü Kuvvetli Taşımacılık, ne güçlüydü ne de kuvvetli... Cüce, adamı kendi yağında bile kavurtmayan, uyduruk bir iş bozuntusuydu yalnızca...” (Tan, 2012: 10). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından tezat ve argo kullanımı görülmektedir.

Galatasaray’ın UEFA kupası maçının olduğu gün sokaklarda insan kalabalığı ve sevinci vardır: “Aman ki aman! Sanırsınız Fatih, İstanbul’u bu gece fethetmiş! (Yalan da değil; soyadı Terim olan, ikinci Fatih’i düşünürseniz....)” (Tan, 2012: 16). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır. Şampiyonluk kutlaması için tur atmak isteyen taraftarları taşımacılık yaptığı arabası ile gezdirir, gelir: “Benim düldülün kasası, göz açıp kapayıncaya kadar boşalıverdi. Aşağı atlayan, tanısın tanımasın, önüne geleni öpüyor... Ben de birkaç sulu öpücükten payımı aldım haliyle...” (Tan, 2012: 16). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır. “Ey ahali, duyduk duymadık demeyin; ben, Fanatik Galatasaraylı Rıfkı abiniz! Fenerbahçe’nin zafer gecelerinde, hepiniz bendensiniz! Turlarımız bedava...” (Tan, 2012: 22). Burada mizah unsurlarından ikilem kullanılmıştır.

Kitabın ikinci öyküsü Anneannem İnternette adını taşımaktadır. Eve alınan bilgisayarın anneannesini tarafından daha çok kullanılmasını konu alan bu öyküde,

anneanne ilk başlarda bilgisayarın alınmasından hoşnut olmaz ve sürekli söylenir: “Yalnız, eve bilgisayar geldiğinden beri biraz huzursuz... Devamlı söylenip duruyor. ‘Aldınız bilgileri sayan bu ekranı, soğuttunuz derslerinden oğlanı.’ Türünden şiirsel yakınmalarda...” (Tan, 2012: 24). Bu parçada mizah unsurlarından ironi ve koşuk uydurma yapılarak mizah sağlanmıştır. “Anneanneciğim, bilgisayar derslerim için de yararlı; yalnızca boş zamanlarımda oyun oynuyorum, desem de yararı yok. Düşman gibi bakıyor -onun dilinde- bilgileri sayanıma...” (Tan, 2012: 24). Burada mizah unsurlarından türeme kullanılmıştır.

Ancak zamanla bilgisayar alınmasına karşı olan anneanne de bilgisayar kullanmaya başlar hatta evdeki herkesten daha iyi kullanır: “Bugün anneannemi çet yaparken suçüstü yakaladım! Yok; çetleşmek, bilgisayar başına geçen herkes kadar onun da hakkı... Benim yadırgadığım, kullanıcı adı olarak Çıtır Kız'ı alması!” (Tan, 2012: 28). Burada ise mizah unsurlarından çocuksu yetişkin kullanılmıştır. “Ne yapayım a güzel oğlum, diye içini çekti. Yaşımı söylesem kim söyleşir benimle? Ardından hemen ekledi: Zaten benim ‘çet çet çedene’ diye uzun uzun türkü söyleyecek zamanım yok! Öylesine takılmıştım...” (Tan, 2012: 29). Bu bölümde mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır. “Böyle bir anneanne de bir bende, bir de Kafdağı'nın ardında...” (Tan, 2012: 32). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Kitabın üçüncü hikâyesi Hırsıza Rica'dır. Hikaye, bir hırsızın kendi gibi olan arkadaşına yazdığı mektupla başlar. Mektupta günden güne hırsızlık işinin yozlaştığını, arkadaşlarının bu işin raconuna uymadığını ironi ile anlatır: “Meslek ettiğimiz yerlerde sürünüyor!” (Tan, 2012: 33). Bu cümlede mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmektedir.

“Biz, yol kesen değiliz; asla da olmamalıyız! Son günlerde saygınlığımıza leke düşüren garip olaylar çalındı kulağıma. Aranızdan bazılarına -onlar kendilerini bilirler- söylenecek bir çift sözüm var: Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde, hanım hanımcık yürüyen kadıncağızın çantasına yapışan arkadaş! Baktın ki kurban uyandı, çantayı vermemek için direniyor; yüzüne jilet atmanın anlamı var mı? Hemen iş ortamını terk edeceksin!” (Tan, 2012: 34).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Mektup devam eder: “Çağımızın hızlı temposu içinde, birer uyurgezer hâline gelen dalgın insanlarımıza insafli davranmak zorundayız... Yoluna yoluna tüyü

dökük kaza dönmüş çıplak vatandaşın derisini yüzmeye kalkmak, bize yakışmaz!” (Tan, 2012: 35). Burada hırsızların halka saygılı olması gerektiği mizah unsurlarından alay ve benzetme kullanılarak mizahi bir dille anlatılmıştır.

Kitabın beşinci öyküsü Titiz Oğlan’da yeni doğmuş bir bebeği olan ailenin onunla yaşama tecrübesini anlatır. Babası bebeğin ağlamasını şöyle anlatır: “Ama bak, gıcırdayan kağıt tekerleği gibi inliyor...” (Tan, 2012: 55). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Bu bebeğin büyüüp çok titiz ve temiz olması aileyi şaşırtır. Soluğu doktora alırlar. Doktora neden bu kadar temiz ve titiz olduğunu sorarlar: “Yanımıza geldiğinde, ‘Bu çocuk, yaşamı boyunca alması gereken tüm temizlik ve titizlik kurallarını fazlasıyla almış!’ dedi. -Nereden almış, diye feryat ettim. Biz bu konuda bir şey vermedik ona! -Genleriyle gelmiş diyelim, diye güldü doktor. -Yani, piyangodan bize böylesi çıktı, dedim umarsızca.” (Tan, 2012: 56). Burada bizim şansımıza bu düştü manasında kullanılan piyangodan çıkmak kelime grubu kullanılarak mizah unsurlarından argo kullanımına yer verilmiştir. Babasının oğlu hakkındaki tanımlaması şöyledir: “Bir akşam karımla bu genleri bozuk oğlanla ne yapacağımızı tartışıyorduk ki telefon çaldı: Bizimki!” (Tan, 2012: 59). Yukarıdaki parçada olması gerektiği gibi davranmayan manasına gelen mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

Kitabın altıncı öyküsü Ailece Yarışıyoruz’da emekli olan bir ailenin evine sabah bir yarışma programından ekip gelir ve onlara yarıştıracaklarını, karşılığında da çeşitli hediyeler vereceklerini söylerler. Öykü kadının serzenişisi ile başlar: “Keşke emekli olmasaydın Hüsnü, diye içini çekti karım. Hiç değilse üç beş kuruş para giriyordu eve... Ah benim, dilinin ucuna her gelene geçiş izni veren sultanım! Kahvaltı masasında söylenecek sözler miydi bunlar?” (Tan, 2012: 65). Yukarıdaki parçada geçiş izni tabiri ile bir meslek grubuna ait olan kullanıma yer verilerek mizah unsurlarından aktarım kullanılmıştır.

Program ekibin sabah habersiz geldikleri için giyimlerinin pek uygun olmadığını ifade ederler: “Biz ZTV televizyonundan geliyoruz, dedi oğlan. Ailecek Yarışıyoruz programı için buradayız. İyi de böyle pat diye birdenbire... Üstümüz başımız çarşamba pazarı gibiymiş...” (Tan, 2012: 68). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Kameralar kayıt etmeye başlayınca program görevlilerinin tabirleri değişir: “Biz ZTV'den, Ailece Yarışıyoruz programı için geldik, dedi mikrofonlu kız. Girebilir miyiz? Aman efendim, bu ne kibarlık böyle? Biraz önce, babalarının bostanına girer gibi, hop diye evimize dalıverenler kendileri değil sanki!” (Tan, 2012: 69). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir. Yarışma ödülllerinden biri arabadır. Ev sahibinin hiç arabası olmamıştır. Ödüle çok sevinir: “O güne kadar hiç arabam olmamıştı. Ehliyetim bile yoktu. Maçın uzatma dakikalarında oyuna alınıp ilk kez milli olmuş bir futbolcu gibi, yabansı bir sevinç duydum içimde.” (Tan, 2012: 70). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. Diğer ödüller ise salon takımı çamaşır makinesi gibi ödüllerdir. Aile bu ödüllere çok sevinir, bunu şöyle ifade eder baba: “Ali Baba'nın Kırk Haramileri, ayaklarımızın önüne serilen bu serveti görselerdi, kıskançlıklarından çatır çatır çatırlardı herhalde...” (Tan, 2012: 70). Burada mizah unsurlarından ironi ve abartma kullanılmıştır.

Kitabın yedinci öyküsü Düşünce Üretim Merkezi metninde yeni fikirler ve projeler üreterek kendisine ve insanlığa yararlı olma hayalleri kuran bir kişinin ürettiği fikirleri konu alır. Kendisini şöyle tanıtır:

“Ben Fikri Parlak! DÜM'ün, (Düşünce Üretim Merkezi oluyor!) kurucusuyum. Yalnız kurucusu mu; başkanı, sekreteri, tek çalışanı, etkili ve yetkili biricik sorumlusu... Sakın yanlış anlamayın! Bu durumdan yakınıyor falan değilim. Bu, bir kafa işi... Bedenini çalıştırıp beynini tatile çıkarmış insanlarla çalışmam ben! Ancak; kapım, benimle aynı kafa yapısını ve yaratıcılığı paylaşacak insanlara her zaman açıktır. Gelin DÜM'e el ele verelim; ülkemize, dünyamıza, insanlığa yararlı düşünceler üretilim...” (Tan, 2012: 88-89).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Bir gazete haberinde en uzun isimli göl adı yazısını görür ve ilgisini çeker: “Okuyun da göreyim, diyordu haberci. Amerika'nın Massachusetts eyaletindeki bir gölün adı, chaggaggagoggmanchauggagoggchaubunagungamaugg'mış.” (Tan, 2012: 90). Burada mizah unsurlarından sözcük oyunu kullanılmıştır. Bu gazete yazısındaki durumu ülkemize uyarlama fikri doğar ve bu fikrin gelme sürecini şöyle anlatır: “Beynim hemen, taze pil konulmuş saat gibi tıkır tıkır işlemeye başladı. Neden bizim de böyle bir gölümüz ya da ilimiz, ilçemiz, köyümüz, bağımız bahçemiz... olmasını?” (Tan, 2012: 90). Burada beynini saate benzeterek mizah unsurlarından benzetme kullanılmış ve mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Fikir üretme sürecini argo

terimler kullanarak tanımlar: “Saatlerce kafa patlattım. (İnsanlık uğruna feda olsun!)” (Tan, 2012: 90). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir. Kendi adını değiştirip uzun bir isim koymak için nüfus müdürlüğüne gider ve ret cevabı alır: “Yeniliklere kapılarını kapatmış insanlardan bir şey beklemek; ölünün gözünde yaş, timsahın yüzünde kaş aramaya benziyordu.” (Tan, 2012: 94). Burada mizah unsurlarından benzetme ve abartma birlikte kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Kitabın sekizinci öyküsü Canlı Yayın Adamı Vezir de Eder Rezil de: Bu öyküde şiir yarışmasında birinci olan şair Lütfullah Bey’in bir TV programına katılması ile yaşanan durumları konu alır: “Lütfullah Bey, Öğleden Sonramız Sizinle Güzel programına konuk olmanızı rica ediyoruz, dediler. Aman da aman! Yazın hayatımın önüne zümrüt yeşili, samur bir halı sermişler, bana da, ‘Gel, üstünde yürü.’ diyorlar... Ağır ve oturaklı bir şair olmasam, sevincimden şıkır şıkır oynayacağım!” (Tan, 2012: 98). Burada kendisini ve yazdığı şiirleri tanıtmaya fırsatı yakaladığını düşündüğü için programı zümrüt yeşili, samur halıya benzetmiş; yaşadığı sevinci de alaya alarak mizah unsurlarından benzetme ve alay kullanılmıştır.

TV programına katılma teklifi sevinci karısının onu küçümsemesi ile hevesi kursağında kalır: “Ancak karım, çanıma ot tıkamakta gecikmedi. Paraşüt Lütfi, dedi. Paraşüt! Ne zaman bulutların üzerine çıkıp kulaç atmaya kalksam, ‘Fazla uçma, paraşütü devreye sok; ayakların yere bassın!’ anlamına gelen bu uyarıyı alırım karımdan. Bu kadarla da kalmadı. Dikkatli ol Lütfiş, diye sürdürdü öğütlerini. Öğleden sonra programları neşeli ve hareketli olur. O ağır dizelerinle insanların içini karartma!” (Tan, 2012: 98). Kitabın yukarıdaki parçasında birçok mizah unsuru yer almaktadır. Bunlar karısının Lütfullah Bey ile dalga geçmesi alay, mutluluktan, sevincinden havalara uçmasını da abartılı bulup ayağın yere bassın diyerek abartma ve canına ot tıkmak, ayakların yere basmaması söz gruplarına yer verilmesi de deyim kullanımıdır.

Programda bir şiir okuması istenir ve şiir okunduktan sonra seyirciler tarafından alkışlanır: “Sustuğum anda öyle bir alkış koptu ki sanırsınız Nobel Edebiyat Ödülü’nü bu yıl şiir dalında vermişler, o dalın bülbülü de ben olmuşum!” (Tan, 2012: 105). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma ve benzetme kullanılmıştır. Programın diğer davetlisi olan Küçük Süleyman isimli şarkıcı Lütfullah Bey’in okuduğu şiiri şarkı yapacağını söyleyip sahneye kalkarlar:

“Orkestra elemanları da, ‘şen ola düğün şen ola’ diye oynak bir girişle ‘söz kesme’ tablosunu tamamlayıverdiler. Süleyman elime yapıştı, zorla ayağa kaldırdı beni. Başladık mı kıvrta kıvrta, karşılıklı oynamaya... Tutabilene aşk olsun!” (Tan, 2012: 106). Burada mizah unsurlarından durum komedisi bulunmaktadır. Yaşanılan durum kişiye uygun bir biçimde gelişmeyince durum komik bir hal almıştır. Burada uygunsuz durum unsuru görülmektedir.

Kitabın son öyküsü Salatalık Bile Dört Taksitle: Bu öyküde pazar sabahı elinde gazete okuyan Rüştü’nün bir haber yazısı görmesi ile başlar. Bu yazı şöyledir: “Sayfalar arasında gezinirken bir reklam ilişti gözüme: Salatalık Bile Dört Taksitle!” (Tan, 2012: 120). Burada artık her türden alışverişin kredi kartı ve taksit seçeneği ile yapılabiliyor olması, mizah unsurlarından sözcük oyunu kullanılarak verilmiştir.

4.1.18. İster Mor İster Mavi

Canan Tan’ın 1996 Aziz Nesin Gülmece Öykü Ödülü alan bu hikâye kitabı, 122 sayfadan oluşmaktadır. Baskısı 2016’da yapılmış kitap, 12 mizah içeren kısa hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyeler şunlardır: İster Mor İster Mavi, Kiralık Kurban, Dedektiflik Bürosu, Hızır Gibi Çocuk, Nazım Hikmet’in Soyadı, Gazeteci Dediğin Biraz Yırtıcı Olmalı, Etliye Sütlye Karışmadan, Gazetekolik, Yönetici Adayı Osman, Cımbız Şako, Temizlik Suçlusu, Örgüt Şifresi, Varoşların Feministi, İki Ayaklı Hayvanlar. Kitabın ismini aldığı ilk hikâyede 5 mizah unsuruna yer verilmiştir.

Kitabın ilk öyküsü, İster Mor İster Mavi’dir. Adamın biri arabası ile zincirleme kazaya karışır ve bu arabanın ona uğursuzluk getirdiğine inanır. Bundan dolayı da arabayı bir an önce satmak ister. Eserin ilk cümlesi şöyledir: “Kafamın içi hallaç pamuğu gibi...” (Tan, 2016: 13). Burada öykü kahramanı arabası ile kaza geçirir ve kendine gelince ruh durumunu mizah unsurlarından benzetme kullanarak anlatır. Kaza sonrası arabasının durumunu betimlerken şu tabirleri kullanır: “Benim arabam da artık kırmızı bir akordeon görünümünde... Arkadan, önden adil darbelerle oluklu levha haline dönüşmüş. İki yandaki kapıları, bir de tavanı dışında ‘haşat’ anlayacağınız...” (Tan, 2016: 14). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme ve argo kullanımı görülmektedir.

Kaza sonrası arabasını tamire verir. Tamir işi biter arabası ilk günkü gibi sapasağlam olmuştur: “Neyse, sonunda, ‘Arabanız hazır, gelin alın!’ dediler. Koşarak

değil, uçarak gittim... Gerçekten ilk günkü gibi gıcır gıcır, yepyeni, dipdiri olmuştu bizim düldül. Bilmeyen biri fabrikadan yeni çıktığını sanabilirdi.” (Tan, 2016: 15). Burada mizah unsurlarından benzetme ve abartma kullanılmıştır.

Arabanın satışını vermeye gittikleri noterdeki görevlinin dış görünüşünü şöyle betimler: “Adamın suratı, attan düşmüş kristal sürahi paketi gibi. Dıştan sağlam, ama içi tuzla buz; dokunsan ortalığa saçılverecek sanki... Bakışları hamamböceğinin antenlerini çağrıştıran çabuklukla, bir alıcının vekiline, bir bana gidip gidip geliyor.” (Tan, 2016: 16). Kitabın yukarıdaki parçasında noterdeki görevlinin suratı sürahiye benzetilerek mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Araba karısının üzerine olduğu için notere onun da gelmesi gerekir. Adam gider, karısını getirir ancak noter evlilik cüzdanındaki kadın fotoğrafı ile karşısındaki kadının saç renginin aynı olmadığını söyler. Bu duruma çok sinirlenen adam krize girer: “Bir yandan da, o anda oluşturaverdiğim oynak bestenin eşliğinde, ufak ufak kıvırmaya başlıyorum: -İster mor ister mavi... (amanın yandan) İster mor İster mavi... Boyatırım ben abi...” (Tan, 2016: 18). Kitabın final bölümünde bir durum komedisi bulunmaktadır. Kahraman ortamına uygun davranışlar sergilenmemektedir. Bu durumda mizahı ortaya çıkarmıştır. Bu bölümde uygunsuz durum/davranış bulunmaktadır.

Canan Tan’ın üç eseri incelenmiştir. Bu üç eserde mizah unsurlarına yer verilmesi kitabın okunabilirliğini artırmıştır.

4.1.19. Kepçe ve Arkadaşları(Profesör Çorapsöküğü)

Yusuf Asal tarafından yazılan bu kitap 118 sayfadır ve 17. baskısını Mayıs 2021’de yapmıştır. Eserde Kepçe, Berkay ve Efe’nin apartmanlarında yaşadıkları gizemli kişi ve olayları çözümleme hikâyeleri anlatılmaktadır.

Apartmana yeni taşınan gizemli kişinin kim olduğunu öğrenmeye çalışan çocuklar kargocunun gizemli adamın dairesini sorması ile bu adamın ismini öğrenirler: “-Adı Profesör Çorapsöküğü’ymüş, dedi Berkay. Efe gülmekten yerlere yatıyordu. Kahkahalarını tüm apartman duymuştu. Berkay’a da çok komik gelmişti gizemli adamın ismi. Efe: -Profesör Çorapsöküğü’ymüş. Bence bu adamın çorapları söküktür, dedi.” (Asal, 2021: 9). Yukarıdaki parçada adamın ismi ile dalga geçilerek mizah unsurlarından alay kullanılmıştır.

Profesörün oturduğu daireden bir patlama sesi gelir. Apartman sakinleri telaşlanır ve kapısını çalmaya giderler: “Herkes şaşkın şaşkın Profesör Çorapsököğü’ne bakıyordu. Apartmanın en şişman kadını Tonton teyze seslendi: -Sizin patladığınızı sanmıştık. Profesör, kadının gözlerinin içine baktıktan sonra yöneticiye döndü: -Bahçeyi ağaçlandırmayı düşünüyor musunuz? Herkes şaşırmıştı.” (2019: 13). Yukarıdaki parçada komşular patlamanın sebebini öğrenmek isterken profesörün bahçenin ağaçlandırılmasını sorması mizah unsurlarından iletişimsizlik, yanlış anlamadan kaynaklı mizaha örnektir.

Profesörün gizemini çözmek isteyen çocuklar, dairesinin önüne teneke kutular koyup giriş ve çıkışlarda ses çıkarmasını ve bu sesle adamın eve giriş çıkış saatini öğrenmeyi planlarlar. Ancak plan işe yaramaz: “Çocukların planları suya düşmüştü. Berkay alaycı bir şekilde Kepçe’ye dönerek: -Planın işe yaramadı. Bu planla kuş bile yakalanmaz.” (2021: 31). Yukarıdaki parçada Kepçeye ait olan planın işe yaramamasından dolayı çocukların dalga geçmesi ile mizah unsurlarından alay kullanılmıştır. Çocuklar profesör ile ilgili ilginç fikirler yürütür: “Kepçe gülerек cevap verdi arkadaşına: -Bence o bir baz istasyonu. Bu yüzden apartman sakinleriyle konuşup baz istasyonunu kapattırabiliriz. Gerekirse eylem bile yaparız.” (2021: 32). Yukarıdaki parçada saçmalama ile anlatımda mizah sağlanmıştır.

Kepçe’nin okuduğu kitaptan örnek vermesi ve arkadaşı Berkay’ın alaya alma durumu şöyle geçer:

“Kepçe yeniden söze girdi: -Nasıl da güven vermiş sana. Bir kitapta okumuştum. Uzaydan gelen bir adam vardı. İnsan kılığına girip, çevresindekilerin güvenini kazanıyordu. Sonra bütün insanları bedava tatil var diye, kendi gezegenine taşıdı. Bu sözler Berkay’ı kahkahalara boğdu: -Onun gezegeninde ev kiralari ucuz muymuş bari, dedi.” (2021: 34).

Burada ise mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Mahalleye iki kişi daha taşınır: “Efe, ertesi günü arkadaşlarına ballandıra ballandıra yeni gelen komşularını anlatıyordu. -Görseniz, süper ağabeyler ikisi de. Bir tanesi eski futbolcuymuş. Hemen bir takım kuralım dedi bana.” (2021: 36). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır. Kepçe’nin okuduğu kitaptan örnekler vererek fikirler yürütmesini dâhice bulan arkadaşı Efe, Kepçe’yi över:

“Efe hayranlıkla baktı Kepçe’ye. Ardından şöyle dedi: -Sen bir dâhisin Kepçe. Bu zekâ Sherlock Holmes’da bile yoktur. Kepçe bir şey

anlamamıştı: -Bu Şarlak Ölmez iyi bir adam mıdır? Ne iş yapar? Berkay gülmeye başladı: -İyi biridir iyi. Kendisi seyyar simitçidir. Hayvanları çok sever. Evinde yılan, timsah ve aslan gibi hayvanlar besler.” (2021: 53).

Kitabın yukarıdaki parçasında Sherlock Holmes ismini farklı kelimelerle telaffuz etmeye çalışarak mizah unsurlarından dil sürçmesi, arkadaşının bu ismi yanlış telaffuz etmesi ile dalga geçmesi de alay olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Kepçe arkadaşına cevap verdi: -Bir Çin atasözü ‘Sabredenکو dervişinko muradinko ermişinko’ demiş. Berkay cevap vermekte gecikmedi: -Çin atasözleri de, Çin malları gibi kalitesiymiş, dedi.” (2021: 63). Yukarıdaki parçada başka bir dile ait konuşma şekli taklit edilmeye çalışılarak mizah unsurlarından atasözü kullanımı ve türeme kullanımıdır.

Kepçe, profesörün gizemini ve sakladığı şeyleri ortaya çıkaracağını söylemiştir. Arkadaşları da onu cesaretlendirmek ve dalga geçmek için: “Efe hayranlıkla baktı arkadaşına: Süpersin. Bu işi bir hallet, senin heykelini dikeceğim apartmanın önüne, dedi. Berkay gülerken söze girdi: -Yok yok, heykel yetmez. Onun adına pilav günleri, şiir yarışmaları, hatta roman yarışmaları düzenlemeliyiz.” (2021: 76). Burada ise mizah unsurlarından alay kullanımıdır.

4.1.20. Patates Spor 3 (Dananın Kuyruğu Kopuyor)

Eser, Yusuf Asal’ın Patates Spor kitap serisinin üçüncü kitabıdır. Ocak 2016’da 25. Baskısı yapılan kitap 155 sayfadan oluşmaktadır. Cumali, Ferhat, Mehmet ve Köfteci’nin başından geçen macera dolu bir öykü kitabıdır.

Mahalleye, Köfteci’nin evinin karşısına sarı saçlı kırmızı tenli bir adam taşınır. Bu adam kahramanların dikkatini çeker. Onlara göre bu adamda anlamadıkları bir gizem vardır. Adamın gizemini ortaya çıkarmak için dedektif gibi iz sürerler. Tüm bunlar olurken Köfteci de şiir ve romanlarını arkadaşlarının beğenisine sunar. Öykünün sonunda adamın gizemi ortaya çıkar ve okulda yapılacak olan futbol turnuvası için heyecanlanmaya başlarlar.

Patates Spor takımı okul maçlarında yenilgiye uğramıştır, sadece son iki maçta kazanmışlardır: “Okulda düzenlenen turnuvada, son iki maçı saymazsak resmen dökülmüşlerdi. Son iki maçıysa deyim yerindeyse destan yazmışlardı.” (Asal, 2016: 8). Burada mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmektedir.

Mahalleye yeni taşınan adamın etrafını çocuklar sarar ve soru yağmuruna tutarlar. Adam bu kalabalıktan hoşlanmaz ve çocukları dağıtır: “Çocuklar, çil yavrusu gibi dağılıverdi bir anda.” (Asal, 2016: 13).

Burada ise mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmektedir.

Mahalleye taşınan esrarengiz adam ile ilgili çocuklar arasında konuşulanlar şöyledir: “Cumali kendinden emindi: -Söylemedi deme! Benim yedinci hırsım kuvvetlidir. Bu adamda var bir iş! Bu cevap üzerine Mehmet: -Yedinci bir değil o akıllım, altıncı his, dedi gülerek. Cumali önce kızdı: -Niye gülüyorsun ya! N'olmuş yani! Ha altıncı, ha yedinci; ne fark eder ki, diye söylendi.” (Asal, 2016: 15). Burada altıncı his kelime grubu değiştirilerek yedinci his olarak verilmiş ve mizah unsurlarından değiştirim kullanılmıştır. Arkadaşlarının yedinci his demesini çok komik bulmuşlardır hatta Cumali de kendi söylediğine, hatırladıkça gülmüştür: “İki arkadaş, ayrılana kadar da hatırladıkça katıla katıla güldüler buna.” (Asal, 2016: 15). Burada ise mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Köfteci arkadaşlarına mahalledeki gizemli olayları çözme işini üstlendiğini söyler. Arkadaşları onu ciddiye almazlar: “Cumali en ciddi hâlini takındı: -Neden olacak? Bu mahallede artık sadece Köfteci yol tarif edebilir. Her kim bu kurala uymazsa padişahımız Köfteci'nin fermanıyla, tez kellesi vurula, dedi.” (Asal, 2016: 28). Burada mizah unsurlarından saçmalama kullanılmıştır.

Esrarengiz adamı mahalledeki terk edilmiş farika binasının yanında görürler. Cumali adamın yanına gider ve adamla konuşur: “Adam iyice dalmıştı ki, birinin kendisine seslendiğini duydu: -İlginç bir fabrika! Orta Çağdan kalma bir şatoya benziyor, değil mi?” (Asal, 2016: 31). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. “Karanlıkta eski fabrika daha bir ürkütücü görünüyordu. İçeriye girmek için, mangal gibi yüreğe sahip olmak gerekirdi. Köfteci'de mangal vardı ama evinin bahçesindeydi. Üstelik o mangal, başka mangal!!!” (Asal, 2016: 35). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır

Okullar açılır. Çocuklar okula gider ilk ders Türkçedir. Öğretmen tatilde Edirnekapı'ya gittiğini söyler çocuklar söylenenleri ciddiye almaz dalga geçerler:

“Türkçe öğretmeni kızgın kızgın başını salladı: -İşte böyle ilgisiz bir nesil yetişiyor. Size, Maykıl Ceksın'ın mezarı nerede, desem hemen cevap verirsiniz değil mi, dedi. -Kays parmağını kaldırarak: -O da kim hocam? Fenerbahçe'nin yeni transferi mi, diye sordu. Öğretmen umursamadan

devam etti: -Edirnekapı'ya, Mehmet Akif Ersoy'un mezarını ziyarete gittim.” (Asal,2016: 60).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından alay kullanılmıştır.

Köfteci çocuklara roman yazmak istediğini söyler. Çocuklar Türkçe öğretmenlerinin numarasını verir. Ona yardımcı olabileceğini söylerler. Köfteci öğretmeni arar, kendisini tanıyıp tanımadığını sorar:

“Öğretmen, birkaç saniye düşündükten sonra cevap verdi: -Şu sanata aşık aile! Dedeniz sarayda padişahın özel kalem şairiydi. Siz de şiir yazıyordunuz. Ablanız, flütle piyanoyu aynı anda çalıyordu. Eniştemiz heykeltıraştı. Abiniz ayaklarıyla resim yapıyordu. Hatta boya olarak salça, çimen, kan ve kömür kullanıyordu. Böyle bir aile unutulur mu hiç?” (Asal, 2016: 69).

Kitabın bu parçasında ironi kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Cumali terk edilmiş fabrika binasında esrarengiz adamı gördüğünü anlatır: “Mehmet sordu: -Yanlış görmeyesin? -Yok be! Gözlerimle gördüm. Köfteci gülerek: -İnsanlar zaten gözleriyle görür, dedi. Cumali kızdı: Senin gözlerin midende Köfteci. Geçen beş duyu organımızı sayarken söyledin.” (Asal, 2016: 82). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından kaydırma kullanılmıştır.

Daha çok galibiyet alma temennisinde bulunan arkadaşına: “Cumali müdahale etti: -Ettik ya Mehmet. Son iki maçta destan yazmadık mı okulda? Biz yılki atları gibiyiz. Koştukça hızlanıyoruz.” (Asal, 2016: 85). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Köfteci esrarengiz adamı yine o boş fabrika binasında görmüş ve Cumali'ye haber vermeye gelmiştir. Cumali emin olup olmadığını sormuştur: “Cumali'nin aklına bir fikir gelmişti: -Yüzde yüz emin misin? -Yüzde bin, dedi Köfteci.” (Asal, 2016: 88). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Köfteci yazmak istediği romanı ilgili bir konu bulmuş ve fikrini almak için Türkçe öğretmeninin yanına gelir. Öğretmeni roman yazamadığı için küçümser. Öğretmen bozulur: “Öğretmen bozuldu. Ama bir şey deyip de meseleyi uzatmak istemedi. Tek istediği karşısındaki yapışkan heriften bir an önce kurtulmaktı. - Haklısınız beyefendi. Vermeyince Mabut, neylesin Sultan Mahmut? Allah vergisi sizdeki bu yetenek.” (Asal, 2016: 93). Bu parçada mizah unsurlarından argo kullanımı ve ironi kullanılmıştır. Konuşmanın devamı şöyle gelişir: “Türkçe öğretmeni iyice sinirlendi. Ama belli etmedi. Derse döndü: -Konumuz yapılarına

göre sözcükler. Yapılarına göre sözcükler kaç'a ayrılır, bilen var mı? Öğrencilerden biri parmak kaldırıp söz aldı: -Üçe ayrılır hocam. -Bravo delikanlı! Say bakalım. -İri yapılılar, şişman yapılılar ve son olarak da ince uzun yapılılar.” (Asal, 2016: 100). Burada ise mizah unsurlarından saçmalama kullanılmıştır. Konuşma devam eder: “-Yapılarına göre sözcükler; basit sözcükler, türemiş ve birleşik sözcükler olmak üzere üçe ayrılır. Mehmet gayet ciddi bir şekilde sordu: Türemişle üremiş arasında bir ilgi var mı hocam? Yani kuşlar ürüyor ya, öyle bir şey mi?” (Asal, 2016: 101). Burada ise mizah unsurlarından sözcük oyunu kullanılmıştır.

Köfteci'nin yazacağı romanı alaya alan arkadaşları, yazarlık konusunda Agatha Christie'nin kemiklerini sızlatacak nitelikte olduğunu söylerler: “Köfteci merakla sordu: -O da kim? Fabrikatörün hizmetçisi mi? Cumali'yle Mehmet uzun uzun güldüler. -Aşk olsun Köfteci sana! Agatha Christie'yi nasıl tanımazsın, dedi Cumali. Köfteci iyice meraklanmıştı: -Meraktan çatlatmayın beni çocuklar! Kim bu? Akata derken gelmeyelim sakata!” (Asal, 2016: 109). Kitabın bu parçasında benzeşleme yapılarak mizah sağlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmeni dersini anlatır ve sınıfa döner. Anlattıklarını kim özetleyecek diye sorar. Bütün sınıf parmak kaldırır ve öğretmen Ferhat'ı seçer. Ona tahtaya çıkıp konuyu anlatmasını söyler. Ferhat ise işi şakaya vurur: “Sonra muzip muzip gülerек cevap verdi: -Hocam, benim yükseklik korkum var. Tahtaya çıkmasam olmaz mı? Öğretmen anlamadı: -Nasıl yani? Ferhat gevrek gevrek gülerек: -Hocam, şu çıkma işi diyorum. Düşebilirim de, Allah korusun. Çıkmayayım diyorum tahtaya.” (Asal, 2016: 119). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından kelime oyunu kullanılmıştır. “Ferhat, kurtuluşunun olmadığını anlayınca çıktı tahtaya. Başladı lafları gevelemeye: -Mmmmm, şeyyyyyyyy, immmmmmm..... Sosyal bilgiler öğretmeni seslendi: -Kelimeleri yorma Ferhat. Ferhat yine devam etti: -Mmmm, şeyyy, immmmm... -Anlamadın mı oğlum? -Anladım hocam. -E anlat öyleyse.” (Asal, 2016: 119). Burada mizah unsurlarından anlamsız sözler kullanılmıştır.

Matematik dersine girer çocuklar. Yazılı sınav yapılmış ve öğretmen sınavları okumuştur: “Bir öğrenci dayanamadı, sordu: -Hocam çok sinirlisiniz bugün, notlarımız kötü mü yoksa? -Neriman Hanım imalı imalı gülümsedi: -Hayır kızım, hatta bazılarınızın notları fazla yüksek!” (Asal, 2016: 142). Yazar burada mizah unsurlarından alışılmamış bağdaştırmaya başvurmuştur. Cumali matematik

sınavından beş almıştır. Neriman Hanım onun beş alabileceğine inanmaz ve tahtaya kaldırır. Sorular sorar: “Neriman Hanım bir boksör gibi yumruk sallıyordu ama her defasında Cumali, o yumruğu boşa çıkarıyordu.” (Asal, 2016: 151). Burada ise mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

4.1.21. Kırmızı Otobüs

Tarık Dursun'un kaleme aldığı 2016 yılında 8. baskısı yapılan bu kitap 96 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta, hurda araçların sağlam parçaları ile yapılan 919 adlı otobüsün öyküsü anlatılmaktadır. 919, şehir içi dolmuş otobüsü olarak çalışmaktadır. Şoför koltuğunda Eminağa oturmakta, muavin ise Hasan'dır. Yaşanılanlar otobüs 919'un gözünden anlatılmaktadır. Bir gün bilet sistemine geçilince Hasan işinden olur. Ayrılık zor olur ama yapılacak bir şey kalmaz.

Kırmızı Otobüs eserinin genelinde birinci kişili anlatım kullanılmıştır. Anlatım 919 adlı otobüs tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu da bize eserin tamamında teşhis ve kişileştirme unsuruna götürür.

“Çırak, bir ustanın eli ayağıdır, bilir misiniz? Gözü, kulağıdır da.” (Dursun K. 2013: 8). Kitabın yukarıdaki parçasında mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

“-Beyim, demiş Rıfkı Usta, ‘bir denesek ne yitiririz? Nasıl olsa hepsinin hayhayı geçmiş, vayvayı kalmış. İzin verin bana, mahcup olmam!’” (Dursun K. 2013: 9). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

“İrikıyım Man: -Bu da kim böyle, diye hamurdandı. Eski Skoda: -Benim gözüm bir yerden ısıyor ama... dedi.” (Dursun K. 2013: 11). Burada mizah unsurlarından deyişim kullanılmıştır.

“Aynı anda marşım bastı, motorum ateşlendi, damarlarımda dolaşan benzin, motorun haznesine saldırdı. Bujiler, dişliler birbirini komutladı. Vantilatör kayışım döndü; rölantideki motorum tekdüze bir ses vermeye başladı.” (Dursun K. 2013: 14).

Burada ise mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

“Rıfkı Usta direksiyonu çevirdi, hemen vitesi ikinciye attı, rahatlatı beni. Yürüdüm: Leyland'ın, iri Man'ın, eski Skoda'nın, Bussing'in, Mercedes'le burnu havadaki yeni körüklü İkarus'un yanından süzülür gibi geçtim, garajın dışına çıktım.” (Dursun K. 2013: 14). Burada mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

“Ama tavşan gibidir. En küçük bir çıtırtı olsun, hemen açar gözlerini. Kulaklarını diker. Hiçbir şeyi kaçırmaz. Haberi olmadan bir sinek bile uçamaz garajda.” (Dursun K. 2013: 21). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme ve abartma kullanılmıştır.

“Kimin kimle, hangi otobüste, hangi semte çalışacağı hareket odasınca saptandığından, oda arı kovarı gibi uğuldar, giren çıkanın hesabı tutulmazdı.” (Dursun K. 2013: 22). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

“Evlerin damları uykuludur. Pencereleler kapalıdır. Bacalar suskun, tütmez.” (Dursun K. 2013: 27). Burada mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

“Hızlı, dursuz duraksız varacağımız yere varıyoruz. Bir boşalış boşalıyorlar, çil yavruları gibi. Her biri koşar adımlarla bir yana seğırtiyor; bir anda dağılıyorlar.” (Dursun K. 2013: 29). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

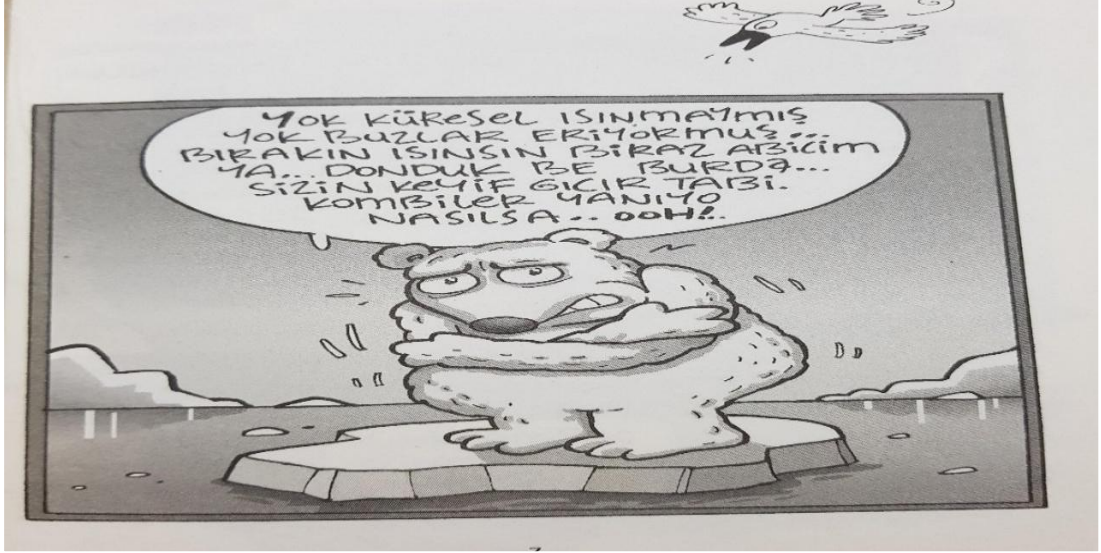
“Durakta iğne atılsa yere düşmeyecek bir kalabalık gördüm. Yanaştık, kapıları açıldı, millet bineceğim diye saldırdı bana. Başıma yeni geldiğinden ürkmedim desem, yalandır. Doldukça doldular, doldukça doldular... İçim şişti, ağırlıklarından tekerleklerim yana doğru açıldılar.” (Dursun K. 2013: 29). Burada ise mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

“Ben de kestiremedim, dedi. Sabahları sanki evden kaçıyorlar. Hadi, onu anladık diyelim. Peki, akşamları o kaçtıkları eve geri dönmek için ne diye o kadar aceleciler?” (Dursun K. 2013: 38). Burada mizah unsurlarından tecahülüarif kullanılarak mizah sağlanmışır.

“Eminağa'nın yapacağı bir şey yoktu. İçim tıklım tıklım doluydu. Herkes üst üste yığılmıştı. Kimse kıpırdayamıyordu.” (Dursun K. 2013: 39). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

4.1.22. Korkma Isırmaz/En Komik Hayvan Karikatürleri

Erdoğan Oğultekin'e ait olan bu eser 2017 yılında basılmıştır. 127 sayfadan oluşan bir karikatür kitabıdır. Eserde hayvanlarla ilgili karikatürler yer almaktadır. Eserden altı görsele yer verilerek mizahi unsurlar yönünden incelenmiştir.

Şekil 4.1. Korkma Isırmaz adlı kitabın 7. sayfasındaki karikatür

Yukarıdaki Şekil 4.1.'de bir kutup ayısı buz kütesinin üzerinde üşüyor vaziyette resimlenmiştir. Kutup ayısı üşüdüğünü hatta donduğunu dile getirir. Burada tezat kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Hiçbir kutup ayısı soğuktan şikayet etmez. Çünkü bu hayvanların yaşam alanları kutuplardır ve vücut yapıları soğuğa dayanıklı yaratılmışlardır.

Şekil 4.2. Korkma Isırmaz adlı kitabın 36. sayfasındaki karikatür

Şekil 4.2.'deki görselde detektif kılığındaki bir inek kayıp olan arkadaşlarını aramak için soruşturma yapmaktadır. Sorguladığı koyun ona arkadaşını en son bayram sabahı kasapta gördüğünü söyler. Aslında koyun işin aslını bilmektedir ancak söylememektedir. Arkadaşı kurban edilmiştir. Bu durum için kullanılan mizah unsuru imlemedir.

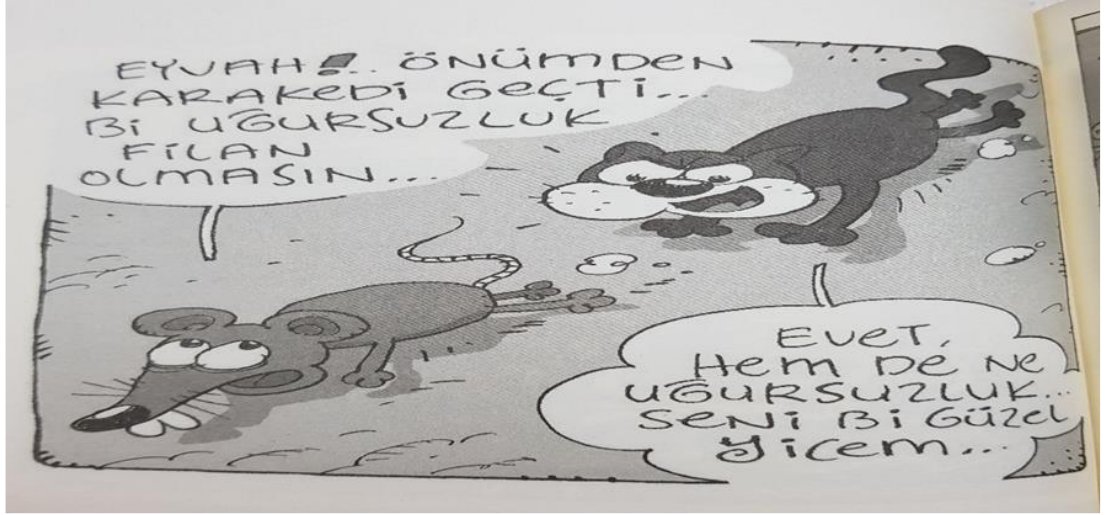
Şekil 4.3. Korkma Isırmaz adlı kitabın 58. sayfasındaki karikatür

Yukarıdaki Şekil 4.3'te iki karganın konuşması resmedilmiştir. Kargalardan biri uçuyor diğeri yerde yürüyor. Kargalar doğası gereği uçma yetileri ile dünyaya gelirler ancak resimdeki karga doktorun tansiyonunun yüksek olmasından dolayı uçmayı yasakladığını söyler. Doğada böyle bir durumun olması imkansızdır. Burada mizah unsuru olarak alay kullanılmıştır.

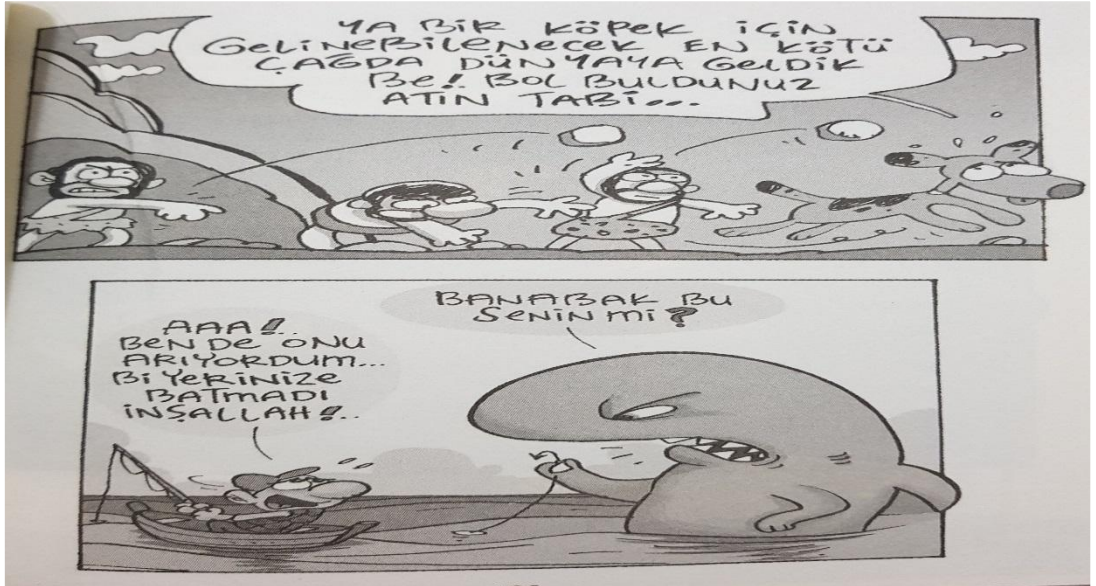
Şekil 4.4. Korkma Isırmaz adlı kitabın 66.sayfasındaki karikatür

Yukarıdaki Şekil 4.4.'teki karikatürde köpeğin sahibi evin giriş duvarına “Dikkat Köpek Var!” yazısı yazarak bu evde köpek olduğunu ve dikkat edilmesi gerektiğini belirtir. Evin köpeği ise sahibini ispiyonlamak ile suçlar. Sır saklayamadığı ve herkese söylediği için tepki verir. Bu durumu en iyi açıklayan mizah unsuru tersine çevirmedir.

Şekil 4.5. Korkma Isırmaz adlı kitabın 76. sayfasındaki karikatür

Kediler fare yiyerek beslenen hayvanlardır. Şekil 4.5'teki karikatürde bir kedi fareyi kovalamaktadır. Bu doğanın kanununda böyledir zaten. Ancak fare kedinin onu yakalamaya çalışmasını başka bir sebebe kara kedinin önünden geçme durumuna bağlar. Kedi de fareyi onaylar ve uğursuzluğun onu yiyeceği gerçeği olduğunu söyler. Buradaki mizahi durumu açıklayan unsurumuz alışılmamış bağdaştırma kullanımıdır.

Şekil 4.6. Korkma Isırmaz adlı kitabın 103. sayfasındaki karikatür

Yukarıda Şekil 4.6'da iki adet karikatürden ilkinde Taş Devri insanların köpekleri taşıdığı resmedilmiştir. Köpek taşlanması'nın sebebinin bu devirde taşın fazla olmasına bağlamaktadır. Burada geçişme mizah unsuru kullanılmıştır. İkinci

karikatürde ise balık tutmaya çalışan balıkçı ve köpek balığının oltayı tutup çıkarması resimlenmiştir. Balıkçı oltayı kayıpken aramaya çalıştığını anlatmaya çalışır. Burada kullanılan mizah unsuru tecahülüriftir.

4.1.23. Hışırtı Avcısı

Abdullah Harmancı tarafından Şubat 2021’de basılan Hışırtı Avcısı, 95 sayfadan oluşmaktadır. Eser, Şebnem, abisi ve apartman komşuları Ramiz amca ile dostluklarını konu almaktadır. Şebnem, abisi ve apartmandaki birçok çocuğun çatık kaşlı olduğu için korktuğu Ramiz amca, bir anda onların en sevdiği, vakit geçirmekten hoşlandığı ve sohbetlerinin dört gözle beklendiği bir Haran Kafa oluvermişti. Haran Kafa, Şebnem, abisi ve diğer çocuklara hikâyeler, masallar anlatıyor ve anlattıklarıyla onları sürekli şaşırtıyordu.

Çocukların Ramiz’den korktukları ilk zamanlardaki onun dış görünüşü hakkındaki betimlemeleri:

“Ramiz amca hayatta en korktuğum adamdı. Aynı zamanda çıplak gözle gördüğüm en uzun adamdı. O kadar uzundu ki iskeleti tam da omuzlarına yaklaşırken öne doğru kamburlaşmaktaydı. Kaşları alnının ortasına kadar uzuyordu. Tersine kıvrılmış bir kılıç gibi. Orak gibi ya da. Alnı kat kat olmuş, çizgiler adeta yarıklara dönüşmüştü. Arkaya doğru taradığı saçları ona bazen bir Amerikan aktörü havası verirdi.” (Harmancı, 2021: 9).

Kitabın bu parçasında Ramiz’in kaşlarını orağa ve kılıca benzeterek mizah unsurlarından benzetme ve en çok korktukları, en uzun buldukları ve alnındaki çizgilerin yarıklar kadar derin olduğu ifade edilerek abartma kullanılmıştır.

Bir gün bir misafirlikte Ramiz’in kötü bir insan olmadığı, aksine kibar ve saygılı olduğunu görürler:

“Nalan teyze kapıyı kapatır kapatmaz abimle bakıştık. Çünkü bu söylenenler ikimizi de şaşırtmıştı. Açıkçası söylenenlere inanamamıştık: Ramiz amca bizi seviyor. Balkonda otururken bahçede bizi görünce ayağa kalkıyor. Üstelik bize isim takmış. Bunların hepsine birden inanmamız için başımızı bir kamyonu çarpmış olmamız gerekiyordu.” (Harmancı, 2021: 10).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Burada kelimelerin yerleri değiştirilerek anlatım daha ilginç ve gizemli hale getirilmek istenmiş: “Millet ‘Yıkıldı gitti caanım Sümbül ağa!’ diye ağıt yakmaya başlamış. Ne yapsak da şu adamı kurtarsak, diye yanıp yakılmaya başlamış. Herkes

sanmış ki her şey bitti. Her şey sanmış ki herkes gitti. Işıklar söndü. Renkler bitti.” (Harmancı, 2021: 20). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından sözcük oyunu kullanılmıştır.

Buradaki betimlemede, çok heyecanlı olmasını olduğundan daha fazla göstermek için mübalağa yapılmış ve şöyle ifade edilmiş: “Evet, bir geceydi. Çok tuhaf hislere kapılmıştım. İçim içime sığmıyordu. İçim içimden çıkacak gibi oluyordu. Bir türlü gözümü uyku tutmuyordu.” (Harmancı, 2021: 28). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Mahalleye hırsız dadanması ile ilgili bir sürü fikir öne sürülür:

“Karartının görüntüsü ile ilgili herkes bir başka şey söylüyordu. Yok efendim baştan aşağı bembeyaz bir çarşaf varmış üzerinde. Yok efendim çırılçıplak dolaşıyormuş sokaklarda. Yok efendim elinde kocaman bir silah varmış. Yok efendim sadece kayısı ağaçlarının üzerinde dolaşmaktaymış. Yok efendim sadece bahçelere değil evlere de girmekteymiş. Ama romantik bir hırsızmış bu.” (Harmancı, 2021: 47).

Burada ise mizah unsurlarından yineleme (tekrar) kullanılmıştır. Anlattığı öykünün kahramanını betimleme şekli şöyledir: “Kemal’in aklında bin tilki oradan oraya atlar dururmuş çünkü. Hiçbirinin kuyrukları da birbirine değmezmiş.” (Harmancı, 2021: 58). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Ramiz ile ilgili bir betimleme de şöyledir: “Elini kulağının arkasına götürüp kulağını neredeyse küçük bir kırmızılahana yaprağı kadar büyüttü. Hep diyorum ya. Haran Kafa amca kocaman bir adamdı. Dev gibiydi.” (2021: 76). Burada mizah unsurlarından benzetme ve abartma kullanılmıştır.

Başka bir hikâye ile ilgili olarak: “Sizlere bir gün, ayda yaşayan bir örümcek keşfettiğimi söylesem ne dersiniz? Hem de devasa bir örümcekti bu. Bir adımıyla ayın bir sahrasını, tarlasını, sokaklarını, caddelerini geride bırakıyordu. Düşünün. Öyle bir örümcek düşünün. Sekiz ayağının her biri İstanbul'un başka bir caddesinde olsun.” (2021: 76). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Bu hikâyede ise kapıya vurularak çıkarılan ses ile gizemli ve merak uyandırarak betimleme yapılmıştır:

“Aykız ve Turuncu kasabanın unutulmuş bir evinde böyle böyle yaşamaya devam ederlerken, bir gün kapıları güm güm vurulmuş.

Güm güm!

De güm güm!
Ne güm güm!
Ve güm güm!
İlle de güm güm!
Ha güm güm!
De güm güm!” (2021: 92).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından yansıma kullanılmıştır.

4.1.24. Çiko'nun Seçimi

Fusun Çetinel tarafından yazılan eser, 2017 yılında basılmış ve 119 sayfadan oluşmaktadır. Sirkleri ve hayvanları çok seven Seren ve ailesini konu almaktadır. Seren'in babası uzun yol kaptanıdır. Seferden her dönüşünde onlara çeşitli hediyeler getirir. Bu sefer İtalya dönüşü yanında simsiyah tüylü bir köpek de getirmiştir. Köpeğin adını Çiko koyarlar. Seren'in annesi öğretmendir. Babasına nazaran çeşitli kurallar çerçevesinde yaşamaya çalışan birisidir. Köpeği başta istemez ancak daha sonra ses çıkarmaz. Seren, sirkleri ve sirk gösterilerini çok sever. O sene de doğum gününde babası ile sirke gitmeyi ister. Ablası ise sirkelere karşıdır çünkü hayvanlara bu sirklerde kötü davranıldığını düşünmektedir. Doğum günü babası Seren ve arkadaşı Cemo'yu sirke götürür. Çiko da onlarla gelir. Sonradan anlaşılır ki Çiko aslında bu şirkteki şov köpeklerinden biridir. Ancak Çiko sirkte kalmak yerine Seren ve ailesi ile kalmayı tercih eder.

Babasını kaptanlık rolü ile ünlenen aktöre benzeten Şebnem: “Yük gemilerinde aylar boyunca, yola gelmez gemicilerle yolculuk ettiği için biraz da küfürağız. Daha önceki gelişinde annemin tepesi atınca, Kaptan Sparrow acayip komik bir çözüm buldu: Sebzeli küfürler! Yüz bin bakla adına bahse girerim ki, bu küfürlere artık kızmayacak anneniz, dedi.” (Çetinel, 2017: 10). Kitabın yukarıdaki parçasında küfür ağız ve tepesi atmak gibi söz öbekleri ile mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir. Babasının çocukları ile şakalaşma biçimi şöyle örneklendirilir: “Sizi kereviz sapları sürüsü sizi, çabuk yatağa! diye hep gıdıklar ablamla beni. Milyonlarca bezelye adına, bulun şu dürbünümü, diye gözlüğünü arayıp durur evin içinde.” (Çetinel, 2017: 10). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.

Çiko'yu evde istemeyen anne: “Annem gözlerini araba farı gibi açtı. -Evcil hayvan istemiyorum bu evde, kaç kere söyledim hayatım.” (Çetinel, 2017: 12). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. Babalarının şapkası için Şebnem ve ablası didişmeden Şebnem kapar şapkayı: “Babamın kaptan şapkasını açığözlülük edip ben kaptım. Bayan Mükemmel havasını aldı. Sona kalan dona kaldı.” (Çetinel, 2017: 15). Burada mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmektedir.

Şebnem'in Çiko'ya bakamayacağını düşünür ablası: “Ona göre beceriksiz cücenin tekiyim ben. O da bana göre, her şeye karışan ukala bir cadı. -Kimsenin onu gezdirmesine gerek yok, mercimek taneleri, diye araya girdi Kaptan.” (Çetinel, 2017: 21). Burada mizah unsurlarından benzetme ve alay kullanılmıştır.

Babasının ablasına getirdiği hediye için: “Ablamınki tam prenses işi; inci kolyelerle, yalancı pırlantalarla, parlak taşlarla süslü. Bence, hazine sandığından çok, Safinaz'ın çeyiz sandığına benziyor.” (Çetinel, 2017: 23). Burada mizah unsurlarından alay kullanılmıştır.

Çiko'nun evde kalması için abla kardeş birlikte hareket etmeye karar verirler: “Çiko'nun bizimle kalmasını istiyor musun, istemiyor musun? -Tabii ki, istiyorum. Hem de nasıl! -O zaman, sökül bakalım mangırları ufaklık. Annem, mükemmel kızının dediklerini duysaydı çok şaşardı.” (Çetinel, 2017: 23). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

Babalarının okula geldiği bir gün sınıfı karıştırmaları: “Öğretmen, ‘Kızınız bu sınıfta değil’ deyince, sebzeli küfürlerinden birini savuruvermiş. -Bin milyar kere bin patlıcan!” (Çetinel, 2017: 29). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

Annesinin Şebnem'in odası ile ilgili düşünceleri: “Yatağım hep savaş alanı gibiymiş. Masamda yumurta kabukları, ipler, boş süt kutuları varmış. Tişörtlerim çekmecelerden fişkırıyormuş. Benim tarafım tam bir ahırmış.” (Çetinel, 2017: 41). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir. Şebnem'in kitapları için annesinin tabiri: “Benimkilerse akordeon gibiymiş, üstündeki lekelerle yemek listesine benziyormuş, onlardan ancak kese kağıdı olurmuş. Ama ben kitaplarımı bir kere değil defalarca okuyorum. Nasıl yepyeni kalabilirler ki!” (Çetinel, 2017: 42). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından alay kullanılmıştır.

Ablasının kendisi için kullandığı tabir: “Tok evin aç kedisi bu, demişti Bayan Mükemmel.” (Çetinel, 2017: 65). Burada mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmektedir.

En yakın arkadaşı Cemolar’a gitmesi yasak olduğu için Cemo onlara gelir: “Ben Cemolar'a gidemiyorum, ama bıktırıncaya kadar canım sıkılıyor, canım sıkılıyor, canım sıkılıyor dersem, onu bize çağırmama izin veriyorlar. İnsanları bezdirmekte üstüme yok gerçekten de!” (Çetinel, 2017: 65). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından tekrar kullanılmıştır.

Anneanneleri ile Çiko hakkında konuşmaları şöyledir:

“Bunun memleketi neresi, diye sordu Safnaz bir gün. -İtalya. -İtalyanlar ne yer, ne içer? -Pizza yerler. Spagetti yerler. Bir de dondurmayı çok severler. -Sıpa nereye gitti, diye sormaz mı anneannem. Ablamla gülmekten öldük. -Sıpa gitti değil anneanne, spagetti, yani makarna işte, diye açıkladım. Sizler alay edin bakalım! Kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş.” (Çetinel, 2017: 72).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından anlam sapması ve atasözü kullanımı görülmektedir.

Şebnem’in doğum günü yapılmış ve herkes eğlenmiştir: “Hepi börtdey tu yuuu, mandalina suyuuuu! diye şarkı söyledik pastayı keserken.” (Çetinel, 2017: 90). Burada mizah unsurlarından benzeşleme kullanılmıştır.

4.1.25. Ayasofya Konuştu

Fusun Çetinel tarafından yazılan ve Aralık 2017’de basılan eser, 123 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta, annesi ve babası olmayan dayısı ve yengesi ile yaşayan Veli’nin yaşantısı anlatılmaktadır. Öğretmeninin verdiği proje ödevi ile Ayasofya’da yeni bir dehliz bulan Veli hem en iyi ödevi yapmış olacak hem de Almanya’ya geziye gitme şansı elde edecektir. Veli Ayasofya’nın tadilatı olduğu süreçte içeri girip çıkmasına karışılmayan bir çocuktur. O gün yine Ayasofya’nın içinde dolanırken onarım için kurulan iskelelerin birine asılı kalır: “Çocuk iskelenin tepesinde sallandığında, Herbert’in yüzünü görmeliydin. Ölü gibi bembeyaz oldu adam. Tamam dedik, bu sefer kesin kalpten gidiyor. Müdür de, yumurtasını arayan tavuk gibi çırpınıp duruyordu.” (2017: 87). Burada Herbert’in yüzünün korkudan ölüye, müdürün ise çocuğa bir şey olursa diye korkudan çırpınması tavuğa

benzetilerek mizah unsurlarından benzetme kullanılarak mizahi bir anlatım yapılmıştır.

4.1.26. Hatalıysam Söyle

Süleyman Ezber'e ait 94 sayfadan oluşan bu eserin Nisan 2018'de basımı yapılmıştır. Eserde Prof. Âlim Bilgin ve torunu Etem arasında geçen Türkçe dilbilgisi yanlışlarını düzeltme durumları anlatılmaktadır. Olaylar Türkçenin dil bilgisi kuralları, imlâ hataları üzerine kurulmuştur. Âlim Bilgin, çevresindeki insanların imlâ hatalarını düzeltip onlara doğru yazımları öğretmeye çalışmaktadır.

Etem dedesini okuyuculara şöyle tanıtır: “-Dedemin en önemli özelliğinden bahsetmedim sana daha. Merak ediyorsun değil mi? Söyleyeyim o zaman: Kendisi Türkçeye kafayı takmıştır.” (Ezber, 2018: 6). Burada kafayı takmıştır söz öbeği kullanılarak mizah unsurlarından deyim kullanımı görülmektedir. Dedesinin çok konuştuğunu belirtmek için şöyle anlatır: “-Eyvah! Dedem bir şey anlatmaya başlayınca yanına erzak falan al. Yiyecek, içecek ne bulursan topla. Hatta çadır bile kurabilirsin! Kırk gün kırk gece sürebilir artık.” (Ezber, 2018: 7). Burada dedenin çok konuştuğu mizah unsurlarından abartma kullanılarak anlatılmıştır.

Dedesi ile yolda yürürken bir dükkânın önünde yazım yanlışı olan yazıyı görürler ve Etem dedesine doğrusunu söyler. Dedesi tebrik eder ve hafızasının çok kuvvetli olduğunu belirtir. Etem de: “-Balık yiyorum ben dede. Hafızayı kuvvetlendiriyormuş. -Bazılarını alabalık tesisine soksan anca açılır zihinleri.” (2018: 10). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

İnsanlara ait olan konuşma niteliği matbaa makinesine verilerek şöyle konuşturulmuştur:

“-Selam dostum! Ben matbaa makinesi... Şu an okuduğun kitabın sayfaları tek tek benim içimden geçerek basıldı. O dokunduğun kâğıtları kelimelerle buluşturan ve kelimelerin zihninde dolaşmasına aracı olan benim yani. Tamam, kabul ediyorum bunda yazarın payı da büyük. Allah aşkına söyle, ben bu yazılanları çoğaltmasam yazarın seni bulup tüm bunları anlatması kaç sene sürer?” (2018: 23).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

Aynı şekilde kapıya da konuşma özelliği verilmiş: “-Merhaba, ben Etemlerin evinin kapısıyım. Öyle bir kapıyım ki her Allah'ın günü üzerimdeki tokmağı hunharca göğsüme vurup içeri giren misafirin haddi hesabı yok. Bugüne kadar ne

olaylar gördüm ne olaylar...” (2018: 37). Burada mizah unsurlarından abartma ve kişileştirme kullanılmıştır.

Yeni bir bilgisayar aldirmek isteyen Etem eski bilgisayarını şöyle betimler: “-Dede ama benimki bilgisayardan çok traktöre benziyor. Çalışırken o kadar titreyip sallanıyor ki bizim köye götürsek tarla sürerler o bilgisayarla. Hem yeni programları da açamıyorum.” (2018: 46). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Buradaki konuşmada kişinin yaşlanmasının nüfus kâğıdının yaşlanması gibi gösterilmiş: “-Teşekkür ederim komşum. Nüfus kâğıdımızın biraz yaşlandığı doğru ama vücudumuz hâlâ gençtir Allah’a şükür!” (2018: 48). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından mecaz-ı mürsel kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Buradaki konuşmada Etem Erman amcanın herkez diye yanlış kullandığı kelimeyi düzeltiyor ve onu alaya alıyor: “Bak, senin az önce yanlış kullandığın kelimenin de doğrusunu söylemiş oldum böylece. -Hangisi o? -'Herkes' kelimesi Erman amca. Sen 'herkez' dedin ya... -Allah Allah bir yaşma daha girdim. -Bugün senin doğum günün o zaman Erman amca, he he.” (2018: 65). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından alay kullanılmıştır.

4.1.27. Çaylak Yazar İş Başında

Fatma Çağdaş Börekçi tarafından yazılan ve Kasım 2019’da 15. baskısını yapmış olan kitap, 152 sayfadan oluşan bir hikâyedir. Erdem; ailesi, dayısı, ninesi, teyzesi, kuzeni Bilge ve Tarçın teyze ile birlikte bir aile apartmanında yaşamaktadır. Okul çıkışında gününün çoğunu kuzeni Bilge ile geçirmektedir. Bir gün okulda bir hikâye yarışması düzenlenir ve beklenmedik bir şey olur. Erdem bu yarışmanın birincisi seçilir. Böylece yazma serüveni başlar.

Erdem dayısı ile ilgili olarak şu bilgileri komik bir dille verir: “Süper biridir dayım. Ailede en iyi onunla anlaştığımı söyleyebilirim. Açıktan işletme okuyor. Okuduğu okulda kendi gibi süper! Çünkü bir sabah bile kalkıp okula gittiğini görmedim. Arada bir sınavlara giriyor, onları da okula gitmediği için olacak bir türlü geçemiyor. Bazen onun için üzülüyorum.” (Çağdaş Börekçi, 2019: 8). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Dayısının okuduğu işletme bölümünün neyi işlettiği ve neden okula gitmediğini sorgular: “Zaten bu işletme okulunda neyi işlediklerini bir türlü anlayamadım. ‘İşletmek için de okula mı gidilir demeyin, zaten dayım da gitmiyor.

Üç yıldır birinci sınıfta. Açıktan okumak böyle bir şey işte.” (2019: 8). Burada mizah unsurlarından tecahülüarîf kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Lise sınavlarına hazırlanan ablasını rahatsız etmemek için babası evdeki herkesin sessiz olmasını ister. Erdem bunu şöyle anlatır: “Babam da elinden gelse sesimizi kısar kumandayla. Ahhh! Şu dünyada benim kadar dertli bir çocuk daha var mıdır?” (2019: 10). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Apartman sakinlerinden olan Tarçın teyzeye kitap okuyan Erdem’i yine çağırır ve kurabiye de getirmiştir:

“-Birazdan gelirim Tarçın teyze. Önce şu nefis kurabiyelerin üzerinde küçük bir laboratuvar çalışması yapayım. -Ne çalışması, ne çalışması, diye sordu annem. Laboratuvar anne. Kurabiyeler kaliteli olmuş mu, sağlıklı mı, tadı, tuzu, tarçını yerinde mi? Bunların hepsini tek tek kontrol etmem lazım. -Eee, nasıl yapacaksın? Benim dilim laboratuvar gibidir anneciğim, dedim bir taraftan kurabiyeleri mideye yuvarlarken.” (2019: 15).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Doğum günü için babasının almadığı bilgisayar dayısının almasını isteyen Erdem, dayısına ufak mesajlar verir:

“Bu kadar gizli mesajı dayımın fark etmemiş olması mümkün değildi. Nasıl da heyecanlıydım. Ama işte o talihsiz doğum günümde dayımın uzattığı turuncu renkli hediye paketinin içinden çıka çıka bir kitap çıkmaz mı? İnanın bana, ninemin diliyle anlatmam gerekirse damdan düşmüşe döndüm. Hem de beş katlı bir dam düşünün. Dam nedir bilmiyorsanız ninenize sorun, o kesin bilir.” (2019: 19).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma ve deyim kullanımı görülmektedir.

Dayısının doğum gününde hediye ettiği kitabı okumaya başlar: “Kitabı okuduğumda, sanki uzaya füze fırlatacakmışız gibi herkes bundan bahsetmeye başladı. Fakat beni etkiler mi hiç bu ısrarlar? Doğrusu etkilemez demeyi çok isterdim ama ne yazık ki herkesin bir zaafı vardır.” (2019: 20). Bu parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Kuzeni Bilge de kitabı okumak ister ama Erdem vermek istemez. Çünkü Bilge okur da Erdem okumazsa peşini bırakmayacaklarını düşünür: “Hiç işime gelmedi tabii. Çünkü kitabı verirsem başıma neler geleceğini çok iyi biliyordum: Bilge

okudu, Erdem okumadı! Artık bir milyon yıl apartmanımızda bu konu konuşulur!” (2019: 21). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Ninesi ile ilgili şöyle bir benzetme de bulunur: “Ninesi olanlar bilir, canı sıkılan bir nine patlamaya hazır bomba gibidir. Bana kalırsa bu çok tehlikeli bir durum.” (2019: 26). Burada ise mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır. Ninesinin canı sıkılmasını diye ona bilgisayar kullanmasını öğretir: “Ninem kahvaltı saatine kadar bilgisayarımı bırakmadı. Kahvaltıya giderken de: -Kapatmayın oyun penceremi, geliyorum. Hava girsin içeri biraz, dedi kıs kıs güler.” (2019: 43). Burada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Ödev yapmak için kuzeni Bilgenin yanına gider: “Ablam sabah sabah içime bir kurt ordusu düşürmeyi başardı doğrusu. Şu ödevleri yapmanın bir yolunu bulmalıyım. Bilge'ye gideyim en iyisi. Sonuçta ne demiş dedelerimiz: Akıl akıldan, kuzen kuzenden üstündür.” (2019: 69). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Evlerinde kedi ya da köpek beslemeye izin vermeyen ilesine karınca beslemek istediğini söyler. Planını yapar ve karıncalar için ekmek kırıntıları koyduğu kutuyla beklemeye başlar. Karıncalar gelmeyince onları güzel sözle getirebileceğini düşünür ve başlar; canım karıncalarım, güzel karıncalarım demeye. Bunu duyan ablası onunla dalga geçer: “Ablam karıncalarım için söylediğim her şeyi duydu ve şimdi de beni taklit ediyor! -Hayatımın anlamı, sevgili karıncalarım... Burnu kaşınan bir penguen kadar çaresizdim. Ablam duyduklarını başkalarına anlatırsa esas o zaman pilim biter demekti. Bir daha bu karizmayı hayatta kurtaramam.” (2019: 107). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme ve argo kullanımı görülmektedir.

4.1.28. Patlak Zekâ Cem Can (Okul Fena Karıştı)

Birsen Ekim Özen'in yazdığı Eylül 2020'de 11. baskısını yaptığı bu eser, Cem Can isminde bir öğrencinin yaşadığı maceraları konu almaktadır. Cem Can, ders yapmak yerine bilimsel deneyler yapmayı daha çok sevmektedir. Aynı zamanda sınıf arkadaşları ile gelecekte seçecekleri meslekleri de tanımaya çalışırlar. Bilim insanı olmak isteyen Cem Can'a öğretmeni doktorlar da bilim insanıdır, diye bilgi verir. Cem Can bu konuyla ilgili şöyle düşünür: “Hastaların boğazına bakarak bilim dünyasında iki kilobaytlık yol bile alamam.” (Ekim Özen, 2020: 12). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzeşleme kullanılmıştır.

Derste hoşgörü konusu işlenir. Cem Can'ın aklına hoşgörü ile ilgili şu gelir: “Çok düşündüm ama aklıma sadece babamın uyurkenki hâli geldi. Babam uyurken gerçekten çok hoşgörülüdür ama uyanırken çok nahosgörülüdür. Anladınız siz onu.” (2020: 16). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından türeme kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Sınıf arkadaşı Alara'nın jetlag ile ilgili görüşlerini belirtmesi üzerine Erdem: “Jetlag, uçakla uzun mesafe gidenlerde görülen bir rahatsızlık. Saat farkları yüzünden oluyormuş. Alara bu sözü sık sık kullandığı için sınıfça jetlag denilen uyuzluğun ne olduğunu çoktandır biliyorduk.” (2020: 17). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

Çeşitli meslek çalışanları ile röportaj ödevi için öğretmeni ile röportaj yapmayı düşünen Erdem, öğretmenine sorduğu soru karşısında şöyle bir cevap alacağını umar: “-Sınıfınızın bu sınavdaki başarısızlığı için ne diyeceksiniz? -Ne yapalım, kalem ucu yuvarlaktır. Bu sınav geçti, önümüzdeki sınavlara bakacağız.” (2020: 24). Burada mizah unsurlarından aktarım kullanılmıştır.

Okulun bahçesine kamyon gelir ve herkes niye geldiğini merak edip etrafına toplanır: “Uzaklaşsalar ben de kamyonu rahat rahat inceleyeceğim ama kimsenin söz dinlediği yok ki! Taş devrindeki insanların önüne kamyon bıraksanız nasıl merakla incelerse bizim okul da kamyonu o merak derecesinde inceleme derdinde.” (2020: 27). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Sınıf arkadaşı Ayşegül için şöyle bir benzetmede bulunur: “O gün sınıfımızın en çaçaron kızı Ayşegül huzurlu sabah uykumu dehşetli sesiyle yarıda kesen saat gibi bağırarak beni geri püskürtmüştü.” (2020: 30). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Beden dersinde boy uzunluğuna göre sıra oldukları bir gün Cem Can şöyle bir düşünce içine girer: “Yeri gelmişken boy sıralarını da çok antidemokratik bulduğunu belirtmek isterim. Hepimizin boyu aynı uzunlukta olmayabilir ama beğenilme isteği aynı uzunlukta.” (2020: 36). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından söz oyunu kullanılmıştır.

Elinden geleni yap, sonra başarılı olursun ve mutlu olursun, diye konuşma yapan öğretmenin söylediğine karşı yorumu şöyledir: “Öğretmenimizin ne dediğinden bir şey anlamadık. Mutlu ol ama öyle de mutlu olma gibi bir şey sanırım.

Bu ne karışıklık ya.” (2020: 55). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından paradoks kullanılmıştır.

Yazdığı kedi şiirini derste okuyan İlayda’nın şiiri şöyledir: “İlayda çantasından bir kağıt çıkardı. Demek ki kedi şiirini yanında taşıyor.

Miyaaaaav miyaaaaav miyaaaaav

Mır mır mır

Miyaaaaav miyaaaaav miyaaaaav

Mır mır mır” (2020: 62). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından yansıma kullanılmıştır.

Galata Kulesi’ni mahalle turizmi için kullanma planı olan Cem Can: “Eğer kulenin kenarlarına ufak bir balkoncu yaparsak Dümbelekli Kulesi olarak hayata geçirebilir ve mahallemizi zengin edebilirdik. Herkes evini otele çevirir, annelerimiz lokanta gibi yemek pişirir paraya para kuleye kule demezdik.” (2020: 79). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Ödevini yapmayan öğrencilere karşı tavrından dolayı öğretmeni için şöyle söyler: “Öğretmenimiz hoşgörünün ne kadar önemli olduğunu söyleyip duruyor ama kendisinde gramı yok.” (2020: 94). Burada ise mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

Mevlana’yı anlatan tiyatro gösterisi için seçmeler vardır. Şems’in kim olduğuna dair konuşmalar geçer: “Sonra aniden durdu. -Ya gerçekten şu Şeyş kim? - Şeyş değil Şems. Mevlana’nın en yakın arkadaşı.” (2020: 101). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından dil sürçmesi kullanılmıştır.

Meslek seçimi hayalleri suya düşen Cem Can’ın morali bozuktur: “Akşam eve dönerken hepimizin suratı çok asıktı. Birkaç gün içinde birkaç darbe birden almıştık. Hem ustalar yüzünden kurduğumuz kısa yoldan meslek edinme işi fos çıkmış hem de gazetecilikte çuvallamıştık. Hayat bizi neden hep acımasızca çalılıp sonra da bize gol atıyordu.” (2020: 119). Buradaki parçada mizah unsurlarından argo ve kişileştirme kullanılmıştır.

Meslek seçimi fikirlerine devam eder ve şöyle bir meslek bulur: “Daha sokağın diğer başına geçmeden sınıfça seçeceğimiz yeni ve kısa yoldan meslek edinmemizi sağlayacak iş bulmuştum. Dert dinleyicisi olacak ve uzun uzun okullara gitmekten

kurtulacaktık. Fikrim yine büyük bir sevinç dalgasına yol açtı.” (2020: 122). Burada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Yeni mesleği için kartona şöyle sloganlar yazar: “Dert dinlenir, sorunlara çare bulunur, akıl fikir verilir. Ağlanacak omuz, beraber gülünecek kişi arayanlar için buradayız. Taş taşırız laf taşımayız. Yer: Toplantı salonu.” (2020: 123). Burada ise mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Arkadaşlarının dertlerini dinleyip onlara akıllar veren Cem Can’ı veliler şikâyete gelir. O sabah onun için kötü geçer: “Her şey ne zaman bu kadar kötüleşti? Sabah hayat tıkr tıkırdı.” (2020: 179). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir. Rehberlik öğretmeni ile konuşup yaptığı hatayı anlayan Cem Can, arkadaşlarına kafasına göre fikirler vermemesi gerektiğini anlamıştır: “Yoksa rehber öğretmenin aynen dediği şekliyle söylersem, verilen akıllar, akla ziyan olabiliyormuş.” (2020: 181). Burada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

4.1.29. Ekosemelek Kuklaları İşbaşında

Saliha Nilüfer tarafından yazılmıştır. Şukufe ve Şerafettin, iki kukla kardeştir. Onlara kısaca Şuko ve Şero derlerdi. Bu iki kardeş çocukları eğlendirmekle geçimlerini sağlamaktadırlar. Ancak artık çocuklar tablet ve bilgisayar ile vakit geçirdiği için kukla ile eğlenmek çok eskilerde kalmaya başlamıştır. Ancak bir gün Mucitler Şehri'nden bir mucit gelerek bu iki kardeşin hayatını değiştirir. Bu mucit herkesin teknolojiye, mucitliğe ve eğlenceye bakışını değiştirir.

Şero, erik dalına oturmuş gitarını kurcalıyor: “Erik ağacının alt dallarına tünemiş, gitarını kurcalayanın adı Şerafettin. Çalgının gövdesine yapıştırdığı bantları gören de üstünde beş deve tepindi sanır!” (Nilüfer, 2017: 10). Burada gitarındaki kırıkların çok olmasını abartılı anlatarak mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

İki kardeş prova yapmakta hep zorlanırlar. Çünkü didişmekten, kavga etmekten bir türlü prova yapamazlar. O gün yine kavga ederler:

“Şukufe de altta kalmayıp derhal karşılık verince kavga kıyamet kopuyordu. İşte başlamışlardı yine.

-Sen önce kendi zampiri gitarını akort et! Parlak hoparlör cızırtılı ne olacak!

-Seni geveze saksağan!

-Sensin o gıcirtılı kunduz!

-Çangır çungur tencere kapağı!

-Gacır gucur menteşe sen de!

-Hakaretler yine havada uçuşuyordu.” (2017: 14).

Yukarıdaki parçada üstünlük kurma durumu söz konusudur. Kardeşler birbirleri ile dalga geçerek üste çıkmaya çalışırlar. Burada mizah unsurlarından alay kullanılmıştır.

Mahalleye yabancı biri gelir. Yabancı, ikiz kardeşlere seslenir: “Merhabayylar millet! Diye bağırdı yabancı. Şero, Salyangoz Suat’ı elinden düşürdü korkudan. O nasıl bir sesti öyle amanın! Foşuurrrt! Coscosss! Adeta balkondan tepelerine bir kova şu boca edilmişti. Yok, yok, on üç balon vojt diye aynı anda hava kaçırmıştı.” (2017: 19). Burada gelen yabancının sesinin tonunu abartarak vermiştir. Abartma yaparken yansıma seslerden kullanmıştır. Böylece mizah unsurlarından abartma ve yansıma ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Gelen yabancıya Şuko kim olduğunu sorar: “Sen de kimsin? Şapşiko Karamella Sütübaş efeyyindim! Şapşı deseniz yeter. Komik Kuklalar Şehri’den, uzun bir yoldan, cebimde selayymmlar, kalbimde sevgiymle geldim! Emirlerinize amayydeyim!” (2017: 19). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ağız ve kesimsel dil kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Mahalleye Mucit Sacit gelir. Bu adamın büyük bir paltosu vardır ve o paltonun içinde her şey bulunur:

“GİYMATİK onun adı, dükkân değil, dedi Saçaklı gülümseyerek. Matiklerim çoktur ama bu GİYMATİK acil durumlarda her zaman imdatiktir. DEPOMATİK’imi her yere götüremem çünkü. Bunu söylerken eliyle ufak aracını işaret etti. Sonra Şapşı’nin ayağına bakarak, ‘Hımmm, görüyorum ki tabanpatığın yok, bunu halledelim hemen,’ dedi.” (2017: 90).

Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından türeme kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Şuko uyanır ve dışarıdan gelen sesleri dinler: “Bahçeden Saçaklı ve Şerafettin’in sesi geliyordu. Çoktan uyanmışlardı. çatır çutur çat çat! Tak tak! Tak tak!” (2017: 119). Burada ise mizah unsurlarından yansıma sözcük kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Bahçenin bozuk iki lambasını tamir eden Şeraffetin ve Saçaklı ile Şapşı arasında şöyle bir konuşma geçer:

“Günaydın! Lambanın kabloları yanmış, efendim, kablolar yanmış, diye yanıtladı Saçaklı onu. Damda bir şeyler mi yanmış, diye mırıldandı Şapşı. Şukufe’yi bulmak için koşturdu. Bir yandan unutmamak için kendi kendine tekrarlıyordu. Paltosunu yakmış, yok, şey olmuş, tablosu paytakmış, damda bir şey varmış, ne demişti yahu? Şukufe kalk, kalk! Hımmm... Bu gürültü de ne?” (2017: 120).

Yukarıdaki parçada kişiler arasında iletişimsizlik söz konusudur. Birbirlerini yanlış anlamış hatta anlayamamışlardır. Bu durum da bizi mizah unsurlarından iletişimsizlik unsuruna götürür.

Uykusundan uyanıp yanlarına gelen Şukufe’ye Saçaklı, ilk geldiği günkü gibi sürekli günaydın der: “Evvvet, günaydınlar, günaydınlar efendim... Günaydınlar, günaydınlar, günaydınlar!” (2017: 121). Burada ise mizah unsurlarından tekrar kullanılmıştır. “Bahçenin bozuk iki lambasını da tamir etmişti Saçaklı. Üstelik lambalar artık el çırpınca yanıyordu. Kulakları mı var bu lambaların, diye sordu Şapşı. Sanki ben alkış çakınca göz kırpmıyor!” (2017: 121). Yukarıdaki parçada lambalara insana ait göz kırpmaya özelliği verilerek mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmış ve mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

4.1.30. Mahalle Sineması

Sevim Ak tarafından yazılmıştır. 2020’de 35.baskısı yapılan eser, 95 sayfadan oluşmaktadır. Eserde küçük bir kızın gözünden yaşadığı mahallenin sakinleri anlatılmaktadır. Annesi pantolonunun dizlerini yamamak için küçük kızını deri alması için çarşıya gönderir. Ayakkabı tamircisi Hasan Usta ile tanışan küçük kız onunla biraz sohbet eder. Kendi torunundan ve ona yaptığı oyuncaklardan bahseden Hasan Usta, küçük kıza hiç görmediği torununa yaptığı ayakkabıları gösterir: “Kapıyı açtım. Soğuk karanlığa attım kendimi. Eve yürürken gözlerim hep bulutlardaydı. Hasan Usta bulutlarda torununun ayak izlerini nasıl görüyordu acaba? Ben de bulutlara baksam öğretmenin sınavda soracağı soruları görebilir miydim?” (Ak, 2020: 28). Kitabın yukarıdaki parçasında küçük kız aslında soruları bulutlarda göremeyeceğini bilir ancak görmeyi umut eder. Mizah unsurlarından tecahülârif kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Küçük kız saçlarını kuaförde kestirir. Saçları çok hoşuna gider ancak çarşıda gezerken rüzgârda önüne gelip görmesini engellediği için bir türlü rahat edemez.

Annesi de dükkânın birinden tokalar alır ve saçlarını bağlar. “O gün hep tepemde bir avuç tokayla dolaştım.” (2020: 56). Yukarıdaki parçada annesinin saçlarını tokalarla bağlaması abartılarak anlatılmış ve mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Mahallede Çiçekli Kadın lakaplı bir kadın yaşıyordu. Kedi besleyen Çiçekli Kadın, küçük kızıdan kasaptan kediler için ciğer almasını rica eder. Küçük kız ciğerleri alır gelir: “Kediler, paketteki ciğerin kokusunu alınca gözlerini fal taşı gibi açtılar. Pakete saldıracakmış gibi bakıyorlardı.” (2020: 69). Buradaki parçada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Küçük kız balkonda erik yerken arkadaşı Burcu’yu görür: “O sırada Burcu terliklerimi şaklata şaklata geçti önümden. Cehennem sıcaklığında topukları pamuk attığına göre eğlence hiç de uzak değildi. Eee... Eğlence neredeyse oradadır Burcu.” (2020: 72). Kitabın yukarıdaki parçasında mizah unsurlarından yansıma ve benzetme kullanılarak mizah sağlanmıştır.

4.1.31. Sakız Kızın Günleri

Ağustos 2020’de 35. baskısı yapılan ve 125 sayfadan oluşan eser Sevim Ak tarafından yazılmıştır. Eserde Sakız isimli küçük bir kızın ailesi ile geçirdiği neşe dolu günler anlatılmaktadır. Kitabın ilk sayfasından alınan bu bölümde, Sakız isminin nereden geldiği anlatılmaktadır: “Sakız’ın adını dedesinin dedesi koymuş. Dede, o zamanlar tam yüz yaşındaymış. Bir sözcüğü diline dolamayagörsün, bırakmazmış kolay kolay. Torununun torunu doğduğu gün sakız sözünü diline dolamış. Sakız da sakız... Sakız da sakız... Demiş durmuş.” (Ak, 2020: 9). Kitabın bu parçasında mizah unsurlarından tekrar ve deyim kullanımı görülmektedir.

Sakız’ın odasına açık pencereden giren rüzgârın odadaki eşyaları havalandırması şöyle anlatılmıştır:

“Sakız uyanmadan güneş çoktan odasına girmiş, açık dolabındaki giysilerini karıştırmaya başlamıştı bile. Tomruk köyün güneşi bu, başka güneşlere benzemez. Eli çabuk, meraklı, uyku avcısıdır. Işıklarını çok erkenden yakar. Uykucunun birini yakalamasın, hemen burnunu, gözkapaklarını, yorganın altından fırlamış ayaklarını gıdıklar, uyandırır.” (2020: 51).

Yukarıdaki parçada rüzgâra insana ait özellikler atfedilerek kişileştirilmiş ve mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

Babaannesinin ziyarete Tomruk köyüne giden Sakız, şöyle bir fikre kapılır: “Sakız buna pek anlam veremedi. -İşte bu da bir bilmece, dedi. Beni çok şey istiyorum diye köye gönderiyorlar. Babaannem ise artık çok şey istemediği için köyde.” (2020: 54). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından tezat kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Sakız’ın babaannesi iyi bir balıkçıdır. O gün balık tutmaya gider. Sakız onu bekler ve gelişini şöyle anlatır: “İki öksürük, üç pat pat... Babaannemin motoru! Dönüyor!” (2020: 54). Burada ise mizah unsurlarından yansıma ve benzetme kullanılmıştır.

Sakız sürekli işten kovulan, bir işte dikiş tutturamayan Tepetaklak lakaplı adamla karşılaşır. Onunla ilgili betimlemesi şöyledir: “Gülerken otuz iki dişi yüzüne yayılıyordu. Dişleriyle ciğer kırmızısı dişetlerinden başka her şey siliniyordu yüzünden.” (2020: 68). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

Denize inmek için hazırlanan babaannesi ile arasında şöyle bir konuşma geçer: “Köyde çok dolaşıp duruyorsun. Geldin geleli birçok insan tanıdın. Muhtar seçimlerine mi hazırlanıyorsun yoksa?” (2020: 83). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Babası Sakız’a bir top almıştı. Bu topla ödev yaptığında 5 aldığı için bu topu uğurlu sayıyordu: “Hemen masanın başına gitti. Babasının yeni aldığı basket topunun üstüne oturdu. -Şimdi daha rahat palavra atabilirim, diye söylendi.” (2020: 95). Eserin yukarıda verilen bölümünde mizah unsurlarından argo kullanımı görülmektedir.

Kendisine yazacağı öykülerde kullanmak için bir takma ad bulur: “Üfürükten bir öykü yazacağı için midir nedir, aklına gelen isim ‘Üfürük’tü. İlk yalandan sonra gerisi çorap söküğü gibi geldi.” (2020: 96). Burada aynı kökten türemiş kelimelerin kullanılması ile ortaya çıkan bir mizah unsuru vardır. Üfür- kelimesinden üfürük türetilerek mizah unsurlarından iştikak kullanılmıştır.

4.1.32. Dedemin Bakkalı Çırak

Şubat 2021’de basılan kitap, 160 sayfadan oluşmaktadır. Yazarı Şermin Yaşar’dır. Dedesinin bakkalında çıraklık yapan bir çocuğun girişimcilik hikâyesini konu almaktadır. Ancak bu girişimcilik çalışmaları çoğu zaman işe yaramamaktadır.

Çocuğun dedesini övüp kendisini yediği bölüm şöyle anlatılır: “Bakkal Dedem adeta bir süper dedeydi. Bense bütün kusurları üzerinde toplamış bir zavallı...” (2021: 44). Kitabın bu parçasında mizah unsurlarından tezatlık kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Bakkalın önüne Necati Amca sebze ve meyve tezgahı açar. Çocuk bu durumdan rahatsız olur ama dedesi karşı çıkmaz. Yine bir gün gelen Necati Amca çocuğa camiye gideceğini, tezgahına bakmasını tembihler. Çocuk istemez ama dedesi de beklemesini söyler: “Ama emir büyük yerden geldi. Dedem de camiye giderken, ‘Nöcotu'nun tözgahı böklö’ dedi. İyi dedim, bekleriz. Manavın ya ben, beklerim!” (2021: 53). Yukarıdaki parçada çocuk dedesinin konuşmasını taklit ederek sinirini hafifletmeye çalışır. Burada mizah unsurlarından taklit kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Çocuk arkadaşları ile otururken aklına şöyle bir fikir gelir: “Bir gün arkadaşlarımla otururken aklıma harika bir fikir geldi ve Tersten Okuyanlar Kulübü’nü kurdum. Kulübümüze de Netsret Ralnayuko Übüluk adını verdim. Birbirimizin isimlerini tersten söylüyor ve öyle sesleniyorduk. Nimreş, Nanis, Aylüh, Temhem falan.” (2021: 58). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından anlamsız sözcük kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Bakkalın önündeki ağacın dalları budanır. Çocuk da budanmış ağaçtan yararlanmak ister: “Hazır budanmış ağacımız var, nasıl olsa gölge de yapmıyor artık, ona bir görev vereyim diye düşündüm. Ağaç da olsa boş durmaması lazım. Bakkalın önündeki budanmış ağacı, şahane bir dilek ağacına çevirdim.” (2021: 61). Yukarıdaki parçada mizah unsurlarından kişileştirme kullanılarak mizah sağlanmıştır.

Çocuk yetişkinlerde gördüğü yalan yanlış davranışları bir deftere not eder. Bu yanlışlardan bir tanesini şudur: “Yetişkinlerin çocuklara yaptıkları haksızlıkları, hataları görebilirsin. Yine de yüzlerine vurma. İnanmazlar. Çocuksun, görmezden gel. Bırak kendilerini dünyanın en zeki insanları sansınlar...” (2021: 84). Burada mizah unsurlarından ironi kullanılmış ve anlatım eğlenceli hale getirilmiştir.

Dedesini bir gün bakkalı çocuğa bırakıp pazara gider. Çocuk bırakmamasını ister ama dedesi dinlemez: “O gidince soruyu kendime çeşitli şekillerde tekrar sordum. Bakkal mı daha önemli, piknik mi? Piknik bakkaldan daha mı önemli? Önemli olan

bakkal mı, piknik mi? Bakkal piknikten daha mı önemli?” (2021: 95). Burada ise çocuk aynı anlama gelen soruyu farklı şekillerde tekrar tekrar sorarak mizah yapmıştır. Mizah unsurlarından tekrar kullanılmıştır. Dedesi bırakır gider ancak çocuk da pikniğe gideceği için kapıyı kilitler ve piknik yolunu tutar: “Saatlerce ip atladım, top oynadım, sırtını pire basmış köpek gibi yerlerde yuvarlandım.” (2021: 95). Burada ise mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır

Çocuğun bakkala hırsız gelir diye yaptığı plan şöyledir: “Planıma göre hırsızlarla karşılaşınca onlara ‘Hoş geldiniiiiizz, buyrun, bir gazoz açayım, dinlenin, sonra gidersiniz’ diyecektim. Sonuçta tatlı dil yılanı deliğinden çıkartıyorsa, hırsızı da bakkaldan çıkartırdı. Yani bana göre güzel plandı ama hırsız ben yokken geldi!” (2021: 100). Burada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır

Bakkalın önünde gördüğü çantayı bomba ihbarı yapar. Çanta askere gidecek olan Hüseyin Abi’ye aittir. Ortılığı velveleye veren çocuk kendini şöyle savunur: “Tedbirli olmak suç olmuş bu hayatta... Ne yapsaydım, şüpheli paket var, ohhhhhh ne güzel deyip yanında gazoz mu uçsaydım?” (2021: 115). Burada ise mizah unsurlarından alay söz konusudur.

4.1.33. Fikri Bol Fikri 1 (Acayip Kaçış Planı)

Nehir Aydın Gökdoğan tarafından yazılmıştır. 2021 yılında 6. baskısı yapılan eser, 125 sayfadan oluşmaktadır. Fikri ile en yakın arkadaşı Fahri’nin maceralarını anlatmaktadır. Fikri kendisini ve arkadaşı Fahri’yi okurlarına şöyle tanımlar: “Benim fikirlerim aklımdan taşar, Fahri’nin yaramazlıkları kıtaları aşar. Ben biraz yemek seçerim, Fahri ise bulduğunu mideye indirir. Yani ben fikirologum, o bir yemekologtur.” (2021: 8). Burada mizah unsurlarından mübalağa ve türeme yapılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Fikri betimlemeye devam eder: “Benim saçlarım kıvrırcık marul gibidir. Fahri’nin ise saç tıpkı mantara benzer.” (2021: 8). Burada mizah unsurlarından benzetmeye yer verilmiştir.

Fikri ile Fahri internette yeni bir oyun keşfedip oynamaya başlarlar: “Fahri arabasıyla denizde sörf yaparken, ‘Fujiii fuji fuuji!’ diye bağıırıyormuş.” (2021: 14). Burada mizah unsurlarından anlamsız sözcük kullanımı vardır.

İnternette haber sitesinde gezinirken bir haber sitesine dikkat kesilirler: “İşte karşımıza çıkan ilk haber sitesi: ‘sımsıcak haberler burada, soğumadan gel oku’” (2021: 16). Burada fırıncıların yeni pişirdikleri ekmekler için kullandığı tabirler

haber sitesinin önemli haberlerini anlatırken kullanıldığı için mizah unsurlarından aktarım ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının sitesinde de şöyle bir habere dikkat kesilirler: “Dünyamızın ateşi çıkmış! Haberiniz yok mu? Her an yangın çıkabilir. Söndürmek için derhal itfaiye gönderin. Yoksa kova kova su alıp sokağa dökülürüz.” (2021: 22). Burada iklim değişikliği sebebi ile sıcaklıkların arttığı abartılarak verilmiş ve bu konu ile dalga geçilmiştir. Mizah unsuru olarak abartma ve ironi kullanılmıştır.

Fahri büyüdüğünü kanıtlamak için yetişkin kıyafetleri giyer ve Fikri’nin yanına gelir:

“-O boynundaki şey de ne dostum? -Fular Fikriciğim, fular. -Yaaa! Peki, bu fular neye yarar? -Bunu boynuna takınca büyük adam gibi görünürsün. -Hmm, peki başındaki bu tuhaf şapka, gözündeki gözlük? - Onlar da fularımı tamamlayan aksesuarlar. -Ne suar, ne suar? -Aksesuar Fikriciğim, aksesuar. Ohoo, dünyadan haberin yok senin!” (2021: 47).

Burada dil sürçmesi kullanılarak mizahi bir anlatım yapılmıştır.

Fikri ve Fahri, Breman Mızıkacıları gibi yolda gördükleri arkadaşlarını da yanlarına alarak şarkıcı olmak hayali ile yola koyulurlar: “ Aiiiii, hav, miyav, ku ku ri kuuuuu! Ku ku ri ku, miyav, hav, aiiiii! Arada hayvan olduğumuzu unutup insan sesleri ile devam ediyorduk. ‘Kimse yaşalnınca değersiz değildiir!/Herkes her yaşta değerlidirrrr./Değer vermezsen her kime çeker gider masaldaki Bremen’e!” (2021: 64). Burada mizah unsurlarından yansıma ve koşuk (beyit) uydurma kullanılmıştır

4.1.34. Fikri Bol Fikri 2 (Matematiğin Olmadığı Yer)

Nehir Aydın Gökdoğan tarafından yazılmıştır. 2021 yılında 5. baskısı yapılan eser, 125 sayfadan oluşmaktadır. Fikri ve Fahri’nin maceraları devam etmektedir.

Fikri ve Fahri teneffüste kantine giderler ve Fahri şöyle bir serzenişte bulunur: “Beş duyu organım, kantin kuyruğuna geçmek istiyor, diye sızlandı.” (2021: 9). Burada mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

Sınıf arkadaşları Nuri, Fikri ile Fahri’ye şaka yapar. Fikri ile Fahri bu duruma çok bozulur: “Nuri’yi bir yakalasak, portakal gibi suyunu sıkacaktık.” (2021: 25). Burada mizah unsurlarından benzetmeye yer verilmiştir.

Fikri müzik derslerinden pek hoşlanmaz ve bu durumu şöyle betimler: “Bu sefer dersimiz müzik. Doğrusu bunu sevmem. Müzikte bütün fikirlerim bir köşeye saklanır. Çünkü gürültüden hoşlanmazlar.” (2021: 27). Mizah unsurlarından kişileştirmeye yer verilerek mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Fahri  devlerini Fikri ile yapmak istemektedir ancak Fikri onun sorumsuz davranmasından dolayı buna karşı çıkar ve arkadaşlıklarını bir süre askıya alır. Bu durumu şöyle betimler: “Bu arada Fahri ile dostluğumuzu dondurdum. Yok, dondurucuya koymadım. Sadece masaldaki karınca gibi davranıyorum.” (2021: 39). Kitabın bu bölümünde Ağustos Böceği ile Karınca Masalına gönderme yapılarak mizah unsurlarından istiare/deyim aktarması kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Fahri yeni bir senaryo yazma derdindedir. Fikri ile senaryo hakkında konuşurlar. Fikri senaryoyu çok ilginç bulur: “Pes doğrusu. Fahri’nin senaryosuyla bir değil, iki değil, üç değil, beş yaşıma bastım.” (2021: 76). Burada ise mübalağa yapılarak mizah yapılmıştır.

Fikri’nin ablasının bir mektup arkadaşı vardır ve bu arkadaşı Japonya’da yaşar. Bir gün Türkiye’ye ziyarette gelecek olan bu kızı sosyal medyadan ulaşırlar. Fahri’nin telefonu banyoda suya düştüğü için bozulmuştur ve yeni telefon almak ister. Japonya’da telefon fiyatlarının ucuz olduğunu düşünen ikili Fuyumi’den telefon ister. Fahri sosyal medyadan şöyle bir mesaj atar:

“Herkesin başına gelmiyor Fuyumi. Herkesin başına gelmiyor! Mesela Fikri’nin telefonu kupkuru... Babamınki de... Bilge ablanınki de... Senin telefonun da ıslanmıştır eminim! Benimkinden hala sular damlıyor. Balık olmak zorunda değildi! Telefonluğunu bilse yeter! Hadi, sana iyi kitap okumalar!  h h    !” (2021: 115).

Bu bölümde mizah unsurlarından tersine çevirme kullanılmıştır.

4.1.35. Benim Babam  m r Adam

Ömer Açık tarafından yazılmıştır. Roman, Fiko isimli hayalperest bir çocuğun babasının fırınına komşu olan kitapçı şair Amca ile olan ilişkilerini konu almaktadır. Yaz tatilinde yaşayacağı maceralardan ve dünyaya gelecek olan kardeşinin ailede yarattığı heyecanı anlatan bir eserdir. Eserde Fiko şöyle anlatılır: “ b r çocuklardan ne eksiği ne fazlası var Fiko’nun. İki gözü iki kulağı, bir de burnu var. Burnu biraz büyük, patlıcan gibi, diliyse uzun mu uzun.” (2018: 10). Eserin bu parçasında

Fiko'nun burnunun patlıcana benzediği ifade edilerek abartılmıştır. Böylece mizah unsurlarından abartma ve benzetme kullanılmıştır.

Derste yazı yazmak zor geldiği için sürekli kaleme olmadığı bahanesini bulan Fiko ile öğretmeni arasında şöyle bir konuşma geçer: “Kalemimi kaybettim yine bulamıyorum. Sana hemen yenir bir kalem vereyim, Fiko’cuğum. Fiko, Kayıp Kalemler Kralı’mız.” (2018: 12). Burada ironi kullanılarak mizahi bir anlatım yapılmıştır. Konuşmanın devamında Fiko kalem açıyor. Kalemni o kadar çok açıyor ki bu durum şöyle anlatılıyor: “Dilinin ucunu, ağzının köşesine yerleştirip, hırsla açıyor, açıyor, açıyor... Canlarına okuyor her birinin. Zavallı kurşun kalemlerin dili olsa, ‘Kurtarın bizi bu çocuktan!’ diye yalvarırlardı herhalde.” (2018: 12). Burada ise Fiko'nun kalemlerini hunharca kullanması eleştirilerek kalemlerin dili olsa ondan kurtulmak için yalvaracağı ifadesi ile verilmiştir. Mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

Fiko bir gün evde çorapsız gezer. Annesi çorapsız gezmesini istemez. Üşütmesinden korkar ve bunu şöyle dile getirir: “Zehra Hanım kitabı sandalyeye bırakıp kalktı. Oğlunu kucakladı. –Günaydın, çorapsız kertenkele.” (2018: 58). Bu konuşmada Fiko kertenkeleye benzetilerek mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Mizah unsuru olarak benzetme kullanılmıştır.

4.1.36. LataŞiba (İki Kentin Arasında)

İrem Uşar tarafından yazılmıştır. 2020 Ağustos'ta basılan eser 134 sayfadan oluşmaktadır. Genişler'in kenti Lata'da yaşayan Şlopgen ile Darlar'ın Kenti Şiba'da yaşayan Dara'nın tanışıp yaşadıkları şehirlerin duvarlarının dışında bambaşka bir dünya ile tanışmalarını konu almıştır.

Dara, sürekli aynı şeyleri dinlemekten ve yapmaktan sıkılmıştır. Bu durumu şöyle bir örnekle anlatır: “Aynı kelimeyi üst üste defalarca söyleyince anlamsızlaşıyor: O v a o v a o v a o v a o v a o v a o v a. Söylediğine yabancılaşıyor insan.” (2020: 13). Burada yineleme mizah unsuruna yer verilmiştir.

Şlopgen'in yaşadığı Lata'da ise her şey serbesttir. Bu şöyle anlatılır: “Herkes rahatça rahat esner, yeri göğü inleterek hapsirir, hart hurt kaşınır, uzun uzun geçirir ve tahmin edebileceğiniz gibi bazen daha fazlası da olur.” (2020: 76). Burada ‘hapsirme, hart hurt, geçirme’ kelimeleri ile yankı/yansıma mizah unsuru

kullanılmıştır. Lata’da her şey serbest olduğu için bu durum ile ilgili bazı lakaplar verilmiştir. Bunlar şöyledir:

“Çok uyuyanlara (öldü diye cenazesi hazırlanan Gümgen), çok esneyenlere (aşırı oksijenden bayılan Hımgen), çok yiyenlere (ağzında sürekli yemek olduğundan, yıllardır dilsiz sanılan Şıpgen), çok dans edenlere (topaç gibi döne döne uzaklaşan ve bir daha kendinden haber alınamayan Firgen)” (2020: 77).

Burada kitabın geneline de hakim olan kelime türetme unsuruna yer verilmiştir. Böylece anlatılanlara yeni, farklı bir üslup getirilmiştir. Yeni kelimelerin türetilmesi ve kullanılması okurların dikkatini çeker ve okuma isteği oluşturur. Türeme unsuru ile mizah yapılmıştır. Aynı zamanda yeni kelimeler türetilmesi okuma isteğine etki edeceği için okuma alışkanlığı kazandırma işlevini de görmektedir.

Dara’nın yaşadığı Şiba’da öğrenciler okul çıkışlarında kütüphanelere gidip kitap okurlar. Dara da kütüphanede geçirir günlerini:

“Son birkaç gündür kütüphane modülüne kapandım. Kah S’nin kıvrımlarında, kah E’nin katlarında bir aşağı bir yukarı dolanıp vakit öldürdüm, kah ünsüz yumuşamasına uğrayan T’den başka bir harfe dönüşmenin zorluğunu dinledim, kah üç nokta’da durup düşündüm, kah pek sık kullanılmayan Ğ’nin yanına kaçıp biraz kestirdim.” (2020: 107-108).

Burada iseDara’nın kütüphanede geçirdiği sürede birçok kitap karıştırıp yeni bilgiler öğrenmeye çalışması ironi mizah unsuru ile ifade edilerek anlatımda gülmece sağlanmıştır.

4.1.37. İstanbul’u Çalıyorlar (Ömer Hepçözer Dedektiflik Bürosu 1)

Gülsevin Kıral tarafından yazılmıştır. Ekim 2019’da basılan kitap, Çalınan Kent adlı kitap ile birlikte iki diziden oluşmaktadır. Kitap toplam 152 sayfadan oluşan polisiye türünde bir çocuk romanıdır. Dedektif olma hayali kuran Mustafa’nın yaz tatilinde babasının arkadaşı dedektif Ömer Hepçözer’in yanında çıraklık yapmaya başlaması ve kentin çalınan mimari anıtlarının izini sürmesi konu edinmiştir. Dedektif Ömer Hepçözer’in yabancı arkadaşı James, Türkiye’ye gelir. Ömer ve Mustafa da ona İstanbul’un tarihi mekânlarını gezdirirler. Yerebatan Sarayı’na giderler ve su kemerlerini ilk defa gören Mustafa bu ismin verilmesine hayret eder: “Su kemeri de ne? Kemer dediğin, düşmesin diye pantolonu tutar, suyla ne ilgisi var” (2019: 32). Burada mizah unsuru olarak çok anlamlılık kullanılmıştır.

İstanbul'un tarihi mekânları tek tek ortadan kaybolmaya başlar. Süleymaniye Camisi'nin kubbesinin olmadığını söyleyen Ömer'e, Mustafa'nın tepkisi şöyle olur: "Yok deve diye geçirdim içimden. Tamam, benim boyum kısa olduğu için ben göremiyordum, sırık gibi boyuyla Ömer Abi görebilirdi- Bildiğim kadarıyla gözlerinden yana bir derdi yoktu. Ama bir caminin kubbesi ortadan toz olsun! Kim inanırdı buna!" (2019: 44-45). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı, benzetme ve deyim kullanımı vardır.

Mustafa bir rüya görür. Rüyasında, Elif ve teyzesinin kubbeyi temizlediğini ama kötü adam Veli'nin engel olmaya çalıştığını görür. Bu sırada Elif'in kubbeden düşerken ondan e posta adresini istemesi mizahi bir dille anlatılır: "E posta adresini söyle bari diye seslendim. Elif et nereye nokta kom, diye bağırdı. Veli'nin sesi yankılanarak geldi: Nereye nokta kom... Nerede nokta kom... Arama nokta kom... Bulmazsın nokta kom... Bulamazsın, ha ha ha! Bulamazsın nokta kom!" (2019: 85-86). Burada koşuk (beyit) uydurma kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

4.1.38. Gizli Formül Hangi Zarfta

Gülsevin Kırıl tarafından yazılmıştır. Nisan 2019 tarihinde 19. baskısı yapılan kitap, 112 sayfadan oluşan bir dedektiflik romanıdır. Romanın başkahramanı Engin, Fen öğretmeni Formül Hasan'ın sınıftan çıkarken düşürdüğü zarfı bulur. Üstünde 'Çok Özel' yazan zarfı, sosyal öğretmeni Ayna Mualla'ya kaptırınca, Engin ve arkadaşı Emir bu zarf ve öğretmenleri hakkında çok farklı bir senaryo üretirler. Sekizinci sınıfa hazırlık için yazıldıkları dershanede bir başka esrarengiz zarfla karşılaşır. Artık işler iyice sarp sarmaya başlar. Haberlerde sekizinci sınıf sorularının çalındığı haberlerini de duyan Engin, dersane müdürünün odasından gizemli zarfı alır ve gerçeklerle yüzleşir.

Dersten çıkarken fen öğretmeni Formül Hasan dosyasını düşürür. Engin dosyayı öğretmenine vermek için alır ancak öğretmeni ondan hızlı davranıp dosyayı almak için geri gelir. Engin öğretmeni hakkında şöyle düşünür: "Hem derste bu kadar kafa ütölesin, hem de ders arasında sınıfta kalmamıza izin vermesin. En iyisi gelmesini beklemeden dosyayı ona götürmekti. Tam dosyayı almış çıkıyordum ki, Formül Hasan yıldırım gibi daldı içeri. Masanın üstüne baktı, sonra dosyayı benim elimde gördü. Hiddetle sordu: 'N'apıyorsun sen onunla?'" (2019: 11). Burada mizah unsuru olarak argo kullanımı ve benzetme kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Dosyayı alan öğretmen içinden çok özel yazılı olan bir zarf düşürür. Sosyal öğretmeni Ayna Mualla da bu zarfı ondan alır. Durumu Formül Hasan’a anlatmak için koşan Engin, hoşlandığı Elif’e çarpar ve heyecandan nasıl konuşacağını bilemez:

“Afersin! –Hı? –Şey yani, pırdon. Elif gülümsedi, Gülümseyince her zaman olduğu gibi sol yanağındaki gamzesi ortaya çıktı. Çok çok güzel oldu. –Önemli değil, dedi. Arkasını döndü, yürüdü gitti. Pırdon mu? Ne pırdonu be! Oğlum Engin, dilini eşekarısı soksun senin. Soksun davul gibi şişsin de bir daha böyle abuk sabuk laflar edeme.” (2019: 14).

Burada ise mizah unsuru olarak dil sürçmesi ve alay kullanılmıştır.

Engin ile Emir teneffüste şakalaşarak birbirlerine sataşırlar. Emir sırasına geçerken öğretmenleri Ayna Mualla’nın taklidini yapar ve ikisi de güler: “Emir sırasına geçerken, Mualla Öğretmen’in sesini taklit ederek, ‘Çatlak ayna, çatlak ayna, söyle bana, kime takacağım bu sınıfta?’ dedi. Kızmış gibi yapacaktım, ama çok komikti. Güldüm yerime oturdum.” (2019: 16). Burada ise mizah unsuru olarak bir masal kahramanının repliği kullanılarak aktarım ve alay mizah unsurları kullanılmıştır.

Engin ile Emir dershaneye gittikleri ilk gün orada Elif ve arkadaşı ile karşılaşırlar. Engin Elif’i görünce heyecanlanır ve sesi cırlak çıkar: “Evet. Sesim çok ayarsız, çok cırlak çıkmıştı. Ablamın deyişiyle çatlak zurna gibi. Gıcık şey. Sanki zurnanın çatlağının nasıl ses çıkardığını biliyor da...” (2019: 34). Burada mizah unsuru olarak benzetme kullanılmıştır.

4.1.39. Eskimus Serüvenleri 1 (Üç Kişilik Ordu)

Aslı Tohumcu tarafından yazılmıştır. Kitap Eylül 2017’de basılmıştır. 119 sayfadandır. Yalancı Cennet ve Her Çocuğun Hayali adlı üç adet fantastik macera romanı serisinden oluşmaktadır. Çalışmada birinci ve ikinci kitap incelemesine yer verilmiştir. Romanda deyim kullanımı ve argo kullanımı içeren 2 mizah unsuru tespit edilmiştir. İkiz kardeşler Umay ve Kutlu, bir sabah uyanırlar ve anne babalarının gizemli bir şekilde evden ayrıldığını fark ederler. Evin kâhyası olarak bildikleri kişinin dedeleri olduğunu öğrenir ve birlikte anne babalarını aramaya başlarlar. Anne ile babasının, dedesinin hatta dayılarının bile gizli güçleri olduğunu öğrenirler. On üç yaşına geldiklerinde Umay ve Kutlu’nun da gizli güçleri açığa çıkmaya başlayacaktır ve on üçüncü yaş gününe az kalmıştır.

Umay ile Kutlu bir sabah uyanırlar ve anne babaları evde yoktur. Evin de altı üstüne getirilmiştir. Sadece bir not ve evin kâhyası ile kalakalırlar. Üstelik kâhya olarak bildikleri kişi de dedeleri olduğunu ve gizlenmek için bunu sakladıklarını söyler: “Dedem misin bilmem, ama pek nadir görülen bu hazırcevaplığından, akraba olduğumuza kalıbımı basarım, dedi sırtarak.” (2017: 35). Burada mizah unsurlarından deyim kullanımı ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Umay ve Kutlu, on üç yaşına girecekleri doğum gününe çok az bir süre kaldığını söyleyince dedeleri Akif Bey gizli güçlerinin de ortaya çıkacağı gerçeği ile baygınlık geçirir. Bunun üzerine Umay şöyle tepki verir: “Hoppala, dedi Umay, ama canının sıkıldığı belliydi. Bizdeki de şans! Galiba bu dede olayı kafamızda patladı.” (2017: 59). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı vardır.

4.1.40. Eskimus Serüvenleri 2 (Yalancı Cennet)

Aslı Tohumcu tarafından yazılan eser, 129 sayfadan oluşmaktadır ve Ekim 2014 yılında basılmıştır. Umay ve Kutlu’nun anne ve babasını bulma serüveni devam eder. Umay da annesi ve babasını kaçırılanlar tarafından kaçırılmıştır. Kutlu ve dedesi onları kurtarmak için uğraşırlar. Kutlu dedesinin yardımı ile evin çatısındaki gizli odaya saklanır. Yaşadıkları ev akıllı ev olduğu için Kutlu’yu bu tekinsiz odadan çıkarmak için çabalarlar. Bu çaba şöyle anlatır: “Evin dört bir yanından yükselen gıcırta ve tıkırtılara kulak kabartan Kutlu kendi kendine, ‘Hah, bir evin başımıza geçmediği kalmıştı!’ diyerek acı acı gülümsedi.” (2014: 11). Burada mizah unsurlarından deyim kullanımı ve tezat vardır.

Kaçırılan Umay tanımadığı ve onun gibi gizli yetenekleri olan çocuklar ile birlikte bir uçağa bindirilir. Uçaktaki çocukların düşüncelerini okuyabilen Umay, çocukların düşüncelerini dinlememek için şöyle bir tekerleme söyler.

“Umay, babasından öğrendiği bir tekerlemeyi içinden defalarca tekrarlayarak uçuş boyunca yol arkadaşlarının düşüncelerini dinlemekten kaçındı: Üstü üç taşlı taç saplı üç tunç taşı çaldıran mı çabuk çıldırır, yoksa iç içe yüz ton saç kaplı çanı kaldıran mı çabuk çıldırır. Üstü üç taşlı taç saplı üç tunç taşı çaldıran mı çabuk çıldırır.” (2014: 48).

Bu bölümde mizah unsurlarından tekerleme ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Kutlu’nun gizli gücü ise zamanda yolculuk yapabilmedir. Bunu keşfeden Kutlu, Umay’ın yanına gider. Uçaktan indirilip bir tekneye bindirilirler. Bu arada Kutlu tekneyle gidecekleri yerin son yer olmasını düşünür. Umay kardeşinin

düşüncelerini duyar: “İkizinin umarım burası son duraktır, diye düşündüğünü duydu. Yani bu kaçırılma hikâyesinin son durağı... Uuuu, su buz gibi, hatta buz bile sıcak kalır bunun yanında.” (2014: 50). Burada abartma kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

4.1.41. Karadankaçanlar

Aslı Tohumcu tarafından yazılma kitap, Kasım 2015 yılında basılmıştır ve 107 sayfadan oluşmaktadır. Eser, Tomris adlı bir kız ile annesinin kendilerine ait olan gemi ile çıktıkları yolculuklarda yaşadıkları maceraları anlatmaktadır. Eserde on adet mizah unsuru bulgulanmıştır.

Eser, tekerleme ile başlar. Bu tekerleme aslından değiştirilerek verilir: “Evvel balık içinde, kalbur deniz dibinde...” (2015: 9). Burada her masalın başında söylenen tekerleme değiştirilerek verilmiştir. Bu durum mizah unsurlarından değiştirim ile adlandırılır.

Yazar annesi ve Tomris’i betimleyerek anlatır. “Annesinin de kısa ve kıvrıkcıkmış horozibiği kırmızısı saçları.” (2015: 9). Burada mizah unsurlarından benzetme kullanılmıştır.

Aile yine bir geziye çıkacaktır. Nereye gidileceği konusunda heyecan yaşanır. Annesi sabırsızlanır: “Ve sabırsızlandığında hep yaptığı gibi, başlamış yürümeye bir ileri bir geri, bir ileri bir geri, bir ileri bir geri...” (2015: 13). Bu bölümde ise tekrare yer verilmiştir.

Annesi kış mevsiminin bu yolculukla uzun geçeceğini söyler. Tomris annesinin yanlışını düzeltir. Yaz mevsiminin daha yeni başladığını belirtir ve annesinden şu cevabı alır: “Amaaan demiş annesi de dalgınlıkla, yaz ya da kış ne fark eder; hepi topu dört kardeş değil mi bu mevsimler?” (2015: 15). Burada ise mizah unsurlarından kişileştirme kullanılmıştır.

Yazar masal tadında yazdığı bu eserinde olay örgüsü devam ederken dil oyunları yapmaya devam eder. Bunlardan bir tanesinin örneği şöyledir:

“Neyse, ne diyorduk? Rüzgâra, bulutlara ve geminin her bir yanına bakıp da bir sorun göremeyince Tomris, yanlış alarm diye düşünmüş haliyle. Düşünmüş böyle düşünmesine ama kendi de inanmamış düşündüğüne. Bilirsin. Ne kötüdür insanın inanmaması kendi düşündüğüne; çünkü inanmayınca düşündüğüne, insan pişman olur düşündüğüne düşüneceğine.” (2015: 17).

Burada aynı kökten gelen kelimeler türetilerek türeme, bir eylemin yanına değişik kelimeler eklenerek tekrar edilmesi sonucu oluşan müşakele mizah unsuru kullanılmıştır.

Aile debekuşu adlı bir kuşu haberleşme aracı olarak kullanır. Ancak çevrelerindeki herkes ismini devekuşu ile karıştırır: “Sabahtan, densizin biri yine karıştırdığından türünün adını milyonuncu defa devekuşuyla, azıcık tepesindeymiş debekuşunun sinirleri.” (2015: 21). Burada abartma ve kişileştirme kullanılarak mizahi bir anlatıma yer verilmiştir.

Okurcanına cadısı adlı kötü kalpli bir kadın aileye hakaret içerikli bir mektup yollar. Mektupta yazılanlara annesi şöyle tepki gösterir: “Kabul edilemez yelkenime böyle bir hakaret! Edememeli kimse yelkenime dandık demeye cüret.” (2015: 23). Burada mizah unsurlarından argo kullanımı vardır.

Tomris anneannesinden şöyle bahseder: “Hani az önce bahsettiğim anneannem vardı ya büyük büyük en bir büyük; hiçbir öğünü atlamadan pek feci geçirirdi hürk hürk!” (2015: 27). Burada mizah unsuru olarak yansıma sözcük ve abartma vardır.

4.1.42.Seke Seke Uçtu Öyküler

Gürsen Özen’in on bir öyküden oluşan kitabıdır. Üçüncü baskısı Eylül 2016 yılında basılmış olup 180 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın ilk öyküsü olan Okyanusta Denizi Özlemek’te şu mizah unsurlarına yer verilmiştir:

Tarihi harabelerin bulunduğu bir köye turistler yaz aylarında gezmeye gelirler. Köylü de o bölgenin tanıtımını yapar. Köy Ege bölgesinde bulunduğu için konuşma tarzları o yöreye aittir: “Ee, zamanı geldi, dedi Muhittin. Artık her gün biree, ikişee dökülüü bunlaa.” (2016: 9). Burada ağız ve kesimsel dil kullanımı vardır.

Köye harabeleri görmeye gelenlerin arasında yaşlı insanlarda vardır. Köylü onlarla alay ederek gülüşür: “Hade anam, gençleri ağnadık. Ya şu yaşlı başlı adamlar... Bastonlular bile var. Golay mı onca yolu çalı çırpı arasından yürümek. Ne işleri va, goca goca tepeleede? -Ben biliyon arkideş, mezar modeli beğenecekler. E ahir ömür yakleşmiş. Ölüp kalılsa oracıkta, hazır mezar da var.” (2016: 10). Burada yaşlı turistlerin köye gelme amaçlarının gezi değil de mezar taşı beğenmek için olduğu düşünülerek eğlenilir. Böylece mizah unsuru olarak geçişme ve ağız ve kesimsel dil kullanımı vardır.

Eserin ikinci öyküsü Tavşan Çetesi’nde şu mizah unsurları belirlenmiştir: Okul çıkışı parka gelen gençler arasında şöyle bir konuşma geçer. Atakan pek konuşkan bir çocuk değildir ancak söz hakkı verildiğinde konuşur. Konuştuğunda ise lafı dinlenirdi. O günde sözlerine Evliya Çelebi’nin yazdıklarından ilâştirmişti: “Dediğine göre, Erzurum öyle soğuk öyle soğukmuş ki, bir kedi damdan dama atlarken donmuş da, baharda çözülüp karşı dama geçmiş.” (2016: 29). Burada mizah unsurlarından mübalağa vardır.

Mahalleye yeni taşınan Kerem ile tanışan gençler heyecandan hep bir ağızdan konuşmuş ve isimleri anlaşılmamıştır: “Hep bir ağızdan kendi adlarını söylemeye kalkıştılar Kerem’e. Hepsinin harfleri, heceleri birbirine karıştı. Uzun bir ad çıktı, Elyafyallayökül gibi. Hani şu İzlanda’da patlayan yanardağ adı gibi. Kerem’le birlikte güldüler.” (2016: 36). Burada türeme ve benzetme kullanılmıştır.

Kitabın dokuzuncu öyküsü olan Yıldız Taşıyan Çocuklar’da şu unsurlar belirlenmiştir. Bu öyküde güneş tutulmasını izlemek için okul bahçesine çıkan öğrencilerin durumu anlatılır. Öğrenciler gözlerinde siyah filmler ile gökyüzüne nefes almadan bakarlar. Ancak bir süre sonra sabırsızlananlar çıkar. Bu durum şöyle anlatılır: “Yavaş yavaş kırırdanma başladı. Ee, bu kadar büyümlü atmosfer birkaç Harry Potter (Heri Potır) gerekir artık. Çocukluk, güneşin tutulma oyununa karşı hazırlıklarına başladı.” (2016: 110). Mizah unsuru olarak aktarıma yer verilmiştir.

4.1.43. Neydik N’olduk Ailesi

Neslihan Acu tarafından yazılan bir eserdir. Lüks bir hayat yaşayan bir ailenin, bir gün iflas etmesi ve bu sebepten köye yerleşip geçinmeye çalışmasını konu edinen eser; Ekim 2019 yılında basılmıştır. 283 sayfadan oluşmaktadır. Ailenin şehir hayatı ve kırsal hayat arasında bocalaması, bazı lüks ihtiyaç ve isteklerin karşılanmaması gerçeği ile Z kuşağının günümüz durumunu konu edinmektedir.

Ailenin en küçük üyesi köyde Elfin köyde yaşayanlar ile yavaş yavaş tanışmaya başlar. Bunlardan biri de Sezen Hanım ve torunu Bulut’tur. Elfin yanlarından ayrılırken Sezen Hanım onunla alay eder: “Gerçekten iyi bir çocuksan yine görüşürüz. Ve gerçekten iyi bir çocuksan, mantar cücelerini bile görürsün bir gün. Tabi ki Gargamel’i de! Kıs kıs güldü sonra. -Gargamel kim? -Onu da mı bilmiyorsun? Yavrucum, sen nerde büyüdün? Laboratuvarı mı?” (2019: 123). Burada mizah unsurlarından ironi kullanılmıştır.

Bulut'un babası yoktu. Annesi ise Kanada'da yaşıyordu. Ailesi ile ilgili konuşmayı pek sevmeyen Bulut'a bu soruları soran Elfin pişman olur ancak dönüşü olmaz: "Elfin yanlış bir şey sorduğunu anlamış, pişman olmuştu. Ama çok geçti. Gerçek hayatta sorular delete tuşuna basıp silinemiyordu." (2019: 123). Burada ise değişim unsuru kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

4.1.44. Daha Karpuz Kесеcektik

Fatih Cöngel tarafından yazılmıştır. 2022 yılında 160 sayfa olarak basılan kitap, aslını bildiğimiz bazı durum ve olayları bir uzaylının gözünden anlatmıştır.

Deterjan reklamlarını ve satış için ortaya konulan argümanları eleştiren bölümde durum şöyle anlatılmıştır: "Halınızda görmediğiniz canlılar yaşıyor. Sizi yiyip bitiriyorlar, üstelik tek kuruş kira vermiyorlar... Alın şu deterjanı dökün üstlerine, analarından emdikleri süt burunlarından gelsin. Sürekli bilmem nelere karşı savaş açın sloganı var ortada... Hep bir şeylerle savaşmak zorunda mıyız acaba?" (2022: 29). Burada mizah unsurlarından ironi, kişileştirme, aktarım kullanılarak mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Hayvanat bahçesine giden kişilerin hayvanlar için ayrılmış barınakların üstünde asılı olan bilgilendirme yazılarını okuyup bunun üzerine uzun uzun konuşmalarını eleştirir: "Bak ana vatanı Hindistan'mış... Hımm... Ne yapacaksın ana vatanını? Yatiya kalmaya mı gideceksin, avlanmaya mı?" (2022: 76). Burada mizah unsurlarından tersine çevirme vardır.

4.1.45. Sessiz Sakin'in Gürültülü Maceraları 5/Hazineyi Kim Sakladı?/

Melih Tuğtağ tarafından yazılmıştır. 2022 yılında 17. baskısı yapılan eser, Tuğtağ'ın on serilik mizahi anlatımı kullandığı kitaplarının beşincisidir. Eser, 171 sayfadan oluşmaktadır. Sessiz Sakin isimli bir çocuğun okul gezisinde karşılaştığı Aynalı Baba lakaplı adam ile gizli hazinenin peşine düşmesini konu edinmiştir.

Sessiz okul gezisi için Civildek Kuş Cenneti'ne giderler. Orada rehberin kuş türleri ile ilgili anlattıkları dikkatini çeker: "Kuşlar alemi hakikaten çok enteresanmış. Mesela penguenler ve tavuklar da kuşmuş, onların da kanatları varmış ama uçamıyorlarmış. Ben de kuş olsam kesin penguen ya da tavuk olurum. Hiç uğraşamam öyle sabah akşam, oraya buraya uçmakla." (2022: 19). Burada mizah unsuru olarak ironi kullanılmıştır.

Kuş Cenneti gezisinden sonraki hafta Minyatür Park’a gidilir. Orada rehberlik eden kişi herkese bir parkın haritasını dağıtır. Aynalı Baba’nın kendisine verdiği hazine haritası ile rehberin dağıttığı haritayı karşılaştırır ve bazı yerlerin işaretli olduğunu görür: “Rehber Abi, bir yandan Peri Bacaları’nın geçmişini ve oluşumunu anlatırken diğer yandan da Minyatür Park haritası dağıtıyordu bize. Haritayı açtığım gibi, bir aydınlanma yaşadım. Hatta içimden suyun kaldırma kuvvetini bulan hamamcı Arşimet Abi gibi ‘Evreka’ yani buldum, diye bağırasım geldi.” (2022: 37). Burada tarihi bir şahsiyete ait olan ‘evreka’ kelimesine atıfta bulunularak aktarım unsuru kullanılarak mizahi bir anlatım yapılmıştır.

Sessiz elindeki hazine haritası ile gezi grubundan uzaklaştığını fark eder. Kaybolduğunu düşünmesinler diye yanlarına gitmeyi düşünür ancak çok yorulmuştur: “Aslında onların yanına gidip kaybolduğumu düşünmemeleri için onlara görünmem gerekiyordu. Ama adeta benzinim bitmişti.” (2022: 81). Burada çok yorulmak anlamında kullanılan ‘benzinim bitti’ ifadesi argo kullanımına örnek teşkil etmektedir.

Elindeki haritaya göre sandık Boğaziçi Köprüsü minyatürünün ordaydı. Boğaziçi Köprüsü’nü dayısına giderken kullandığını aklına getiren Sessiz, köprü trafiği ile ilgili şöyle bir düşünceye dalar: “Sahi, trafikte canı sıkılan şoför abiler neden hep burnunu karıştırıyor. Onlar da mı hazine arıyor yoksa?” (2022: 122). Burada ise trafikte burnunu karıştıran kişiler ironi kullanılarak mizah tesis edilmiştir.

4.1.46. Kim Güldüye Gittim Gelicem

Mine Sota tarafından kaleme alınmıştır. 2017 yılında 158 sayfa olarak basılan kitap, yirmi bölümden oluşan bir mizah kitabıdır. Eser, popüler kültüre hitap edecek tarzda ve konuşma dili ile yazılmıştır. Gündelik hayatta karşılaştığımız durumlar, olaylar ve hayatımızda var olan eğlenceli haller anlatılmıştır. Eser mizah kitabı olduğu için bütün mizahi unsurlara yerilmeyip rastgele seçim ile sadece on iki tanesine yer verilmiştir. İnsanların normal karşılaşması gereken bazı durumları olağanüstü karşılaşmasına yönelik düşüncelerini şöyle açıklar: “Fakat artık ne yazık ki anormalliğin normal olduğu bu dünyada, insana yakışan haller karşısında hayrete düşüp bir değil, iki değil, tam beş yaşımıza birden girebiliyoruz.” (2017: 9). Burada mizah unsurlarından abartma ve ikilem kullanılmıştır.

Beklenmedik anlarda insanların birbirlerine iyilikle muamele etmesine yönelik düşüncelerini şöyle anlatır: “Abi bugün yüksek dozda insani muameleye maruz kaldım. Çok iyi hissettim. İnanılmaz mutlu oldum. Berbat durumdayım.” (2017: 14). Burada insanların iyi davranmaları ve kendisinin berbat bir durumda olması tezatlık oluşturduğu için mizah unsurlarından tezat kullanılarak mizahi bir anlatım yapılmıştır.

Apartman yöneticilerinin düzenlediği toplantıya çalıştığı için gelemeyen apartman sakinlerinden birinin tepkisi şöyledir: “Ha ben çalışmıyorum yani Turgay Bey. Akşama kadar apartmanın eşiğinde oturup dantel örüyorum, bir yandan da çekirdek çitliyorum öyle mi?” (2017: 34). Burada ise iş yoğunluğu sebebi ile çok yorulan apartman sakini yöneticiye tepki göstermiş ve mizah unsurlarından ironi kullanılarak çok çalıştığını diğer sakinler gibi kapı önünde oturup çekirdek çitlemediğini dile getirmiştir. Toplantıda aidat vermemek için tartışma çıkar ve apartman sakinlerinden biri şu konuşmayı yapar:

“Şu saat itibariyle bu apartman dediğiniz çöp bidonundan taşınıyorum. Ve hiçbirinizi tanımıyorum. Bir anda hepinizi sildim. Sahi sizlerde kimsiniz, tanıştırıyor muyuz? Şimdi burdan çıkar çıkmaz Mars’ta arsa almanın bir yolunu bulacam. Oraya ayak basar basmaz yere kapanıp toprağı öpen ilk insan olucam. Ve başka insan ayağı basmaması için de gezegenler arası savaş vericem.” (2017: 44).

Burada kinaye yapılarak, öyle olduğuna inanarak davranışta bulunma durumu ile ironi, saçma ifadeler kullanıldığı için saçmalama unsurları ile mizahi bir anlatım sağlanmıştır.

Bir kız çocuğu babasından uyurken masal anlatmasını ister. Babası masalı anlatmaya başlar: “-Bir varmış, bir yokmuş! Evvel zaman içinde ülkelerden birinde, aynı böyle benim gibi çok yakışıklı, sevecen bir prens varmış. - Senin gibi mi? -Niye beğenemedin mi? -Beğenemem mi hiç! Bi’ imza lütfen!” (2017: 56). Burada söylenmek istenen doğrudan değil dolaylı bir şekilde ifade edilmiş ve mizah unsurlarından imleme kullanılmıştır.

İnsanların sosyal medya ile hemhal olmasından yakınan yazar, konuya esprili bir şekilde yaklaşır. Bir aile gezmelere gider gelir ancak kadın fotoğraf çekip sosyal medyada paylaşmayı unuttur: “-Ayyii! Kahretmesin yaa. -N’oooldı? -Eve geldiğimizi haber vermeyi unuttum. -Kime? -Foursquer’e. -Ne ne? Forsuk mu, kim o? -Kim

değil o. Bir şey. Ben de tam bilmiyorum. Nerde olduğunu biliyorsun.” (2017: 66). Burada mizah unsurlarından dil sürçmesi kullanılmıştır.

Hiçbir şeyden bir türlü mutlu olamayan insanları eleştiren yazar, şöyle konuşma kurgular:

“-Akşam ne yiyecek Huysuzus? –Yenmeyelim de boş ver sen yemeği falan! –O ne demek şimdi? –Sabah kalkan kaç kişi akşam bir dinazorun midesinde yatıyor sen biliyon mu? –Nasıl yani? Çok şükür kaç yıldır hayattayız. Daha hiçbir şey olmadı. –Olmayacağı anlamına gelmez bu. –Sen Pırtıus’u diyosun diy mi? yav o da dangalak gibi sapanla dinazor avlamaya çıkmıştı. Kendisi arandı. Hem binde bir olmuş bi’şey bu. –Ay senin şu iyimserliğinden de bıktım Güteryus. Sonuçta böyle bir şey oldu diy mi? Bizim başımıza gelmeyeceğini nereden biliyon?” (2017: 72).

Burada parçada yeni kelimeler türeterek türeme, tarihi bir olaya gönderme yapılarak aktarım ve argo kullanımı vardır.

Eserde gündelik hayatta çokça sorduğumuz bazı soruların cevabının olmadığını ancak ısrarla böyle sorular sormaya devam edildiğini anlatır:

“-Geldin mi? –Gelmedim. Gelmediğimi haber vermek için burdayım. Bak şimdi, sen beni evde görünce doğal olarak eve geldiğimi sanabilirsin. Bu yüzden aslında daha eve gelmemiş olduğumu anlayamazsın. Şimdi ‘İşe geri dönüyorum.’ Demiycem. Çünkü daha gelmedim. Bak izle. Beş saniye içinde dumanlar içerisinde yok olucam.” (2017: 79-80).

Burada öylesine sorulmuş cevabı zaten ortada olan bir sorunun temel anlamı vurgulanmıştır ve mizah unsurlarından kaydırma kullanılmıştır.

Eserden alınan bu bölümde de yine çokça duyduğumuz ve cevabının aslında önemli olmadığı ya da cevabın zaten bilindiği bir soru irdelenmiştir: “Düğünde karşınıza geçip sorarlar. -Ayy evleniyon mu kız senn? -Hayır banka soyuyorum. Gelinlik giyersem kimse şüphelenmez diye düşündüm.” (2017: 84). Burada ise mantıklı bir cevap vermek yerine alışık olunmayan bir cevap vererek alışılmamış bağdaştırma ile mizahi bir anlatım yapmıştır.

4.1.47. Sen Gül Ben Onları Oyalarım

Mine Sota tarafından Mart 2020 yılında basılan eser, 144 sayfadan oluşmaktadır. Sota’nın mizahi unsurları çokça kullandığı bir diğer yapıtıdır. Eserde Ruhi adındaki bir çocuğun gündelik yaşamda karşılaştığı durumları ve olayları muzip bir biçimde yorumlaması konu edinilmiştir. İncelediğimiz eser bir mizah kitabı

olduğu için muhteva olarak bütün mizah unsurlarına yer verilmemiştir. Rastgele seçim yöntemi ile mizah unsurları seçilmiş ve bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Ruhi sabah saat on birde uyanır. Uyanma sebebi ise üst kat komşunun çocuğunun ağlama sesidir: “Üst kattaki komşunun çocuğu her gün tam bu saatte, HD telefon alarmı gibi ağlıyor. Annesi çocuğu on bire kurmuş. Çalar çalmaz bir tokatta erteledi.” (2020: 7). Ağlayan çocuk telefon alarmına benzetilerek mizah unsuru olarak benzetme kullanılmıştır.

Ruhi vapurla yolculuk yapar. Martılara simit atmak ister ama parası yoktur. Bu durumu alaya alarak şöyle der: “Martılara atmak için simit alacak param yoktu. Belki bu sefer acıyıp onlar bana simit atabilirlerdi. ‘Al bunu at hadi, bunu at. Bozma moralini. Gakk!’” (2020: 8). Burada vapurda martılara simit atacak parası olmadığı için onların kendisine simit atması esprili bir dille, tersine çevirme ve yankı unsurları ile ifade edilmiştir.

Bir gün yine dışarı çıkar. Otobüs durağında otobüs bekler: “İşlerini bitirip bir an önce eve kapağı atmak için bir yerlere gitmeye çalışan bezgin insanlarla dolu. Otobüs geliyor. Savul bre Bizans, hücuuumm! Kendimi akıntıya bırakıp otobüsün içine akıyorum.” (2020: 13). Burada ise yine tarihi bir devlete gönderme yapılmış ve aktarım unsuru kullanılmıştır.

Otobüse güç bela biner ve cam kenarında oturmak için yer bularak oturur: “Burası yeminle çok fena! Cam kenarı diye yanlışlıkla gam kenarı’na mı oturdum n’aptım!” (2020: 20). Burada mizah unsurlarından değiştirim kullanılmıştır.

Ruhi okulun bando takımına girmek ister ama takıma girmek biraz masraflıdır. Babasına söylemeye de çekinir. Annesi söylemesi için ısrar eder ve söyleyince de korkudan saçmalar: “Aha, ‘De.’ Dedi. Diyeyim mi gerçekten? Ama bana böyle ne dersem diyeyim dinleyecekmişsin gibi aniden söz hakkı verme. Alışık değilim. Bocalıyorum. Panikliyorum. Derin bir nefes aldım. Davul okuluna girip bando kıyafeti çalmak istiyorum.” (2020: 25). Burada mizah unsuru olarak saçmalama kullanılmıştır.

Ruhi kız arkadaşı ile yemeğe çıkar. Heyecanlanır ve yanlışlıkla çatalı düşürür, utanır. Aslı’ya rezil olduğunu düşünür ve çeşitli fikirler yürütür aklından. Hatta arabanın önüne atlayıp ölmeyi diler ve insanlığa seslenir: “Ey insan! Göze gireceğim

derken, kalplerden çıkıyorsun! Çığrından çıkıyorsun! İnsanlıktan çıkıyorsun! Çıkma!” (2020: 51). Burada mizah unsuru olarak müşakele kullanılmıştır.

Aklındaki düşüncelere devam eder. “Omuzlarında da ağır bir ben’feksiyon var! Bencil insanlar omuzlarına dünyanın bütün yükünü yüklemişler bunun. Bildiğin çökertmişler adamı. Dünyanın yükünü taşıma kapasitesini düşürmüşler. Hatta sıfırlamışlar.” (2020: 55). Burada türeme kullanılarak mizahi bir anlatım yapılmıştır. “Damarlarında hala akan kahrı görüyorsunuz değil mi? Kan grubu Rh kahr bu adamın...” (2020: 55). Burada ise değiştirim unsuru kullanılmıştır.

Apartmanın giriş katındaki teyzeye selam verir. Aldığı cevap çok hoşuna gider: “Selamün aleyküm teyze./İncecik ve yorgun bir sesle: Aleyküm selam evladım. Aman Allahım! O nasıl bir ‘Evladım’dı öyle. İçimi öyle bir sıcaklık kapladı ki, bunu kışın dese, bütün bir kış bir gram üşümem.” (2020: 110). Burada kendisine samimi bir şekilde yaklaşan kişiye karşı duyduğu sevinç abartılı bir dille ifade ederek mizah unsurlarından abartma kullanılmıştır.

4.1.48. Kendimden Geçiyordum Uğradım

Mine Sota tarafından yazılmıştır. Mayıs 2018 yılında 189 sayfa olarak basılan eser, Mine Sota’nın incelemeye aldığımız üçüncü mizah içerikli eseridir. Eserde Sota’nın kendine özgü mizahi bir anlatım kullandığı ve güncel konulara değinerek okurları güldürmeyi hedeflediği görülmektedir. Bu eserde mizah kitabı olduğu için rastgele seçim yapılarak mizah unsurlarına bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Yazar, Orhan Veli’nin Anlatamıyorum adlı şiirini değiştirerek kendine özgü bir tarzda yeniden yazmıştır: “Ağlasam sesimi duyar mısınız Mısırlılarla. Dokunabilir misiniz gözyaşlarıma neyle isterseniz. Silebilir misiniz burnumu selpak mendilinizle he? Bilmezdim kelimelerin bu kadar kabiliyetsiz olduğunu. Bu dertten üşütmeden önce.” (2018: 9). Burada herkes tarafından bilinen bir şiir eserde farklı bir şekilde yeniden uyarlanarak verilmiş ve mizah yapılmıştır. Mizah unsuru olarak koşuk/beyit uydurma kullanılmıştır.

Hastanede muayene için sıra bekleyen insanların çok ses yapmasından yakınır: “Muayene sırası beklenen koridorda öyle bir ses kalabalığı vardı ki, sanki gürültüden bir hortum döne döne hastanenin içinde bir o yana bir bu yana harala gürele volta atıyordu.” (2018: 18). Burada muayene sırasındaki kişilerin konuşma seslerinin çok

olması ve yüksek olmasını ‘hortum’ kelimesi ile anlatmıştır. Mizah unsuru olarak abartma kullanılmıştır.

Sırada bekleyen iki kadın konuşuyorlardır. Kadın kocasından dert yanar: “Yav daha akşam harp çıktı evde. Sen sabah gene gitmiş, arkadaşına bankadan kredi çekmiş. Ulan neyi ipotek ettirdin söyle neyi? Delik çoraplarını mı dümbükk?” (2018: 19). Burada ‘ulan, dümbükk’ sözcükleri ile karşısındaki kişiyi alt etme, üstünlük sağlama duyguları ile ise argo kullanımı vardır.

Çok konuşan, her fırsatta lafı hep uzatan bir kadından bahseden yazar. Kadını şöyle betimler: “Kendisine bu nahoş ismin takılması onu zerre kadar ırgalamadığı gibi, kelime daralcığına binlercesini eklemiş, yanılıp da bir ‘Merhaba’ denildiğinde, son cümlesiyle beraber dinleyenin ömrünü de bitiren bir kariyer yapmıştı.” (2018: 35). Burada bahsedilen kişiyi selam verenin buna pişman olacağı, burnundan geleceği ifade edilerek mizah yapılmıştır. Mizah unsuru olarak alışılmamış bağdaştırma ve mübalağa yer verilmiştir.

Arkadaşı tarafından telefon zil sesi değiştirilen kızın isyanını şöyle anlatır: “Bili geh bili gehh bilibilibi geh geehh! Telefonum çalıyordu. Ama melodim ‘Zırr!’lı bir şeydi. Yalnız bir saniye. Off! Gene mi ya. Anlaşılmamıştı. Melodim yine muzip arkadaşım Naciye tarafından değiştirilmiş, afiyetle başı yenmişti iyi mi.” (2018: 69). Burada mizah unsuru olarak anlamsız söz kullanılmıştır.

Telefonda arayan numara kredi vermeye çalışan bir bankaya aittir. Bu durumu şöyle hicveder: “Maaşınız sizi ay sonuna kadar götürmeyip yarı yolda cascavlak bıraktığında, cebinizde beş kuruş para bile kalmadığını hiç umursamadan, aklınızı kaçırmışçasına gidip araba kredisi alıp, sonra da geri ödeyemeyerek köprüye çıkmak istiyorsanız 1’i” (2018: 71). Burada bankaların insanları tuzaklarına düşürmek için gerçekleri söylemek yerine albenili tekliflerle kredi çekmeye teşvik etmesi eleştirilmiştir. Burada eleştiri imleme kullanılarak yapılmıştır.

Yağmurun yağma sebebini başka olaylara bağlayan yazar, bunu şöyle anlatır: “Kolum kanadım kırılmıştı sanki. Ay acaba bugün yağmur boşaltan bulutlar, bir yerlerde patlatılan biyolojik bir silahın gümlemesinden oluşan bulutlardı da, yağmaya başladıkları anda insanları yolun ortasında yere çömeltilip ağlatacak bir ruh halina sokan deneye mi maruz bırakıyorlardı.” (2018: 159). Burada yağmur yağacağı zaman gökyüzünde koyu renkli bulutlar olduğundan farklı bir bağdaştırma ile

‘yağmur boşaltan’ tabiri ile verilmiştir. Mizah unsuru olarak alışılmamış bağdaştırma kullanılmıştır.

4.1.49. Yeniden Deniz Olmak

Anıl Mert Özsoy tarafından yazılmıştır. Ocak 2019’da basılan ve Gece adlı bir kızın hamile annesinin yaşadığı bunalımı anlamlandırmaya çalışması ve bir zamanlar kaptan olan dedesi ile yaptığı geçmişe ve geleceğe dönük konuşmaları anlatan 102 sayfalık bir romandır. Eserde aktarım ve alay mizah unsuru içeren 2 durum tespit edilmiştir.

Dedesinin hazırladığı kahvaltı sofrasına oturmamak için nazlanan Gece’ye dedesinin ısrarla kahvaltı yapması için ikna etmeye çalışmasını şöyle dile getirir: “Gece, sağ kulvardan atağa kalkmış bir İngiliz atı gibi gittikçe daha da kudretli görünüyor sayın seyirciler!” (2019: 60). Burada at yarışlarında kullanılan bir tabire yer verilerek mizahi bir anlatım sağlanmıştır. Mizah unsurlarından aktarım kullanılmıştır.

Annesinin doğumu yaklaşmıştır ancak annesi bazı sıkıntılar yaşamaktadır. Bu sebeple yaşadıkları Fethiye’den annesinin yattığı hastaneye deniz yolu ile gitmesi gerekir. Annesi hastaneye gidince onu çok özleyen Gece, dedesinin eski yelkenlisini çalıştırıp hastaneye ulaşmak isterler. Motoru çalıştırmak için dedesinin en yakın arkadaşından yardım isterler. Dedesinin arkadaşı o motorun çok eski olduğu ile dalga geçer ve şöyle der: “Dur dur dur! Ne motoru? Şu taa fi tarihinden kalma motoru mu çalıştıracakmış dede?” (2019: 82). Burada dedesi ile arkadaşı arasında samimi bir şakalaşma olan ironi ile mizah yapılarak anlatım etkili hale getirilmiştir.

4.1.50. Üşengeçler

Mavisel Yener tarafından yazılmıştır. Ekim 2018’de 16. basımı yapılan ve 157 sayfadan oluşan çocuk öyküleri kitabıdır. İçerisinde on sekiz adet öykü bulunmaktadır. Kitap çocuk öyküleri mizah ödülüne sahiptir. Eserin tamamı mizah öykülerinden oluştuğu için mizah unsurları rastgele seçim ile tespit edilerek çalışmaya alınmıştır.

Eserin ilk öyküsü Gün Doğumu’nda Ali Rıza Bey ilk defa bir araba alır ve çok sevinir. Kutlamak için bir horoz alır, kasaba gider. Kasap akşam olduğu için kesemeyeceğini söyler. Balkona bağladığı horoz yüzünden başına gelmedik kalmayan Ali Rıza Bey’in durumu mizahi bir dille kaleme alınmıştır.

Balkona bağıladığı horoz öterken dengesini kaybeder ve alt komşunun balkonundaki salçanın içine düşer. Salçanın içinden çıkmak için çırpınırken de kenardaki turşu kavanozunu Ali Rıza Bey'in arabasının üstüne düşürür: “Tepesine turşu kavanozu düşen araba can havliyle bağırmaya başlamaz mı... Horoz ötüyor kukurikuuuuu... araba bağılıyor naninaninaniiii...” (2018: 10-11). Burada zincirleme meydana gelen kaza sonucu arabanın üstüne kavanoz düştüğü için alarminin ötmesi ‘can havliyle’ ifadesi ile kişileştirilerek verilmiştir. Horozun da korkudan ötmesi trajikomik bir durum ortaya çıkarmıştır. Horozun çıkardığı ‘kukurikuuuuu’ sesi anlamsız sözcük kullanımına örnek teşkil etmektedir.

Eserin dördüncü öyküsü Emek’in Konukları’nda Huriye Öğretmen’in evine misafir gelecektir. Okul çıkışı çarşıdan alışverişini yapar ancak eve gelince kızı ve arkadaşları aldığı yiyecekleri yer bitirir. Zaten yorgun olan kadın yatağına yatar ve çayın yanına bir şey koymamanın gerekmediğini söyler.

Huriye Hanım evden çıkar okuluna gider: “Huriye Öğretmen, gün daha ısımadan evden çıkıp ona göre ‘taa cehennem dibi’ olan okuluna gitti.” (2018: 33). Burada okul ile ev arasındaki mesafenin uzaklığı ‘cehennem dibi’ argo kullanımı ile abartılarak verilmiştir. Abartma ve argo kullanımı ile mizah sağlanmıştır.

Beşinci öykü Flüt Kazan Batu Kepçe’de ise müzik öğretmeni sözlü için Batu’yu tahtaya kaldırır ve flütle en iyi bildiği melodiyi çalmasını ister: “O anda flüt, Batu’nun elinden kurtulup yere düşüvermez mi... olacağı buydu diye düşündü Batu. Sınıftan sesler yükseldi: Flütün canı acıdı mı? Flüt strese girdi öğretmenim. Flüt bile Batu’nun yeteneğine dayanamadı, attı kendini yere! Geçmiş olsun, cankurtaran çağırılım mı?” (2018: 44-45). Burada ise flüte insani özellikler verilerek Batu ile alay edilmiştir. Mizah unsuru olarak kişileştirme ve alay vardır.

Onuncu öykü Et Kafalı Sivilce’de ergenlik çağındaki bir kızın burnundaki sivilceden rahatsızlık duyması konu edinilir. Herkesin onun sivilcesi ile alay ettiğini düşünür. Kardeşi de alay eder: “Abla, gazeteye bakmak ister misin? –Ne varmış gazetede? –Hiiiç... Sivilceniz ve siz köşesini okumak istersin diye düşünmüştüm.” (2018: 82). Burada ironi ile mizah yapılmıştır.

Eserin on beşinci öyküsü Dondurma Tarifi’nde fertlerinin her biri çok kilolu olan ve birbirine çok benzeyen aile şöyle betimlenir:

“Bıcırıkhan’dan sadece birkaç santim uzun olan annesi Farihe, tam bir Sumo güreşçisi olan babası Tombik ve on üç yaşında olup en az on sekiz yaşında gösteren ablası Fındık ile birbirlerine bir su damlası kadar benziyorlardı. En uyumlu aile yarışması düzenlense birinciliği kimseye kaptırmazlardı.” (2018: 123).

Burada aile fertlerinin birbirlerine olan benzerlikleri ‘bir su damlası’ ifadesi ile abartılarak verilmiş ve mizah yapılmıştır.

4.2. Seçilmiş Edebi ve Popüler Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Kullanılan Mizah Unsurlarının İşlevleri

Çalışma, Türkiye’de edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizah unsurlarının çocuk gelişimi ve eğitim öğretim faaliyetlerindeki işlevlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Türkiye’de edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizah unsurlarının çocuk gelişimindeki işlevleri şu başlıklar altında ele alınmıştır: mizah gelişimindeki işlevleri, toplumsallaşma işlevi, kültür aktarımı, iletişim işlevi, eğlence ihtiyacına yönelik işlevi.

Türkiye’de edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan mizah unsurlarının eğitim öğretim faaliyetlerindeki işlevleri ise şu başlıklar altında ele alınmıştır: türkçe öğretimindeki işlevi, okuma alışkanlığı kazandırma işlevi, sözcük dağarcığını geliştirme işlevi.

4.2.1 Çocuk Gelişimi

“Okul çağındaki (ortaokul 5., 6., 7. ve 8.sınıf öğrenci) çocukların düşünme, öğrenme, problem çözme yetenekleri hızla gelişme göstermeye başlar. Mantıksal düşünme, sayı, mekân, zaman kavramları gelişir.” (Temizyürek, 2016; 3). Mizahın çocuk gelişimindeki en önemli işlevinin zihin gelişimine yaptığı katkıdır. Olaylara farklı bakış açısı geliştirmeyi ve zekâyı etkili kullanmayı sağlamaktadır. Mizah içeren kitaplar, çocukta estetik bir duyarlılık oluşturur. Öğrencilerde sanata, edebiyata karşı ilgi uyandırarak çocuğun kendisini bu yönlerde geliştirmesini sağlar.

4.2.1.1. Mizah Gelişimindeki İşlevi

Mizahın olumlu duyguları ortaya çıkarma, rahatlatma işlevinin önemli olduğu ortak kanıdır. Çocuk eğitimi için kullanıldığında çocukta pozitif duygular çıkarma işlevi en önemli kazanımdır. Olumsuz duygu, durum ve düşüncelere karşı olumlu duygular yaşatma işlevinde önemli rol oynar. Çocuğun kendi eksik yönleri ile yüzleşmesini ve bu yönleri ile barışık olmasına katkı sağlar. Hata yapmaktan

korkmayan, karşısındakinin hatasını olgunlukla karşılayabilen bireyler olmalarında önemli bir işleve sahiptir.

4.2.1.2. Toplumsallaşma İşlevi

Çocukların toplumun birer ferdi olma yolunda büyük adımlar attığı çocukluk döneminde birçok toplumsal bilgiyi öğrenip içselleştirmesi ve hayata geçirmesi beklenir.

Bakkalın önüne Necati Amca sebze ve meyve tezgahı açar. Çocuk bu durumdan rahatsız olur ama dedesi karşı çıkmaz. Yine bir gün gelen Necati Amca çocuğa camiye gideceğini tezgahına bakmasını tembihler. Çocuk istemez ama dedesi de beklemesini söyler: “Ama emir büyük yerden geldi. Dedem de camiye giderken, ‘Nöcotu'nun tözgahı böklö' dedi. İyi dedim, bekleriz. Manavın ya ben, beklerim!” (Yaşar, 2021: 53). Dedemin Bakkalı Çırak adlı eserde iki esnafın birbirine yardım etmesi mesajı verilmektedir. Tıpkı komşuluk ilişkisi gibi esnaflar arasında da komşuluk ilişkisi önemlidir. Birbirlerine yardım etmeyi önemser ve bu Türk kültüründe yazısız bir kural olarak yıllarca bütün esnaflar arasında geçerliliğini korumuştur.

Mizah içeren eserler vasıtasıyla öğrenci farklı karakterler ile tanışır. Onların deneyimlerinden faydalanır. Çevresinde daha önce karşılaşmadığı karakterler ile deneyim elde etme fırsatını yakalar.

Mizahi anlatımlı çocuk kitapları, eleştirmek, eleştirilmek, kendi düşüncelerini özgürce ifade etme gibi becerileri teşvik eder. Toplum tarafından onaylanan ya da yapıldığında toplumun onay vermeyeceği durumlar kitaplar aracılığıyla aktarılır. Edebiyat yapıtları, yaratıldığı toplumun kültürel ve toplumsal değerlerini de yansıtarak gelecek nesillere yön gösterir.

4.2.1.3. Kültür Aktarımı

Edebi eserler dil aracılığıyla kültür aktarımının en önemli aracıdır. Kültür aktarımı, çocukların doğup büyüdüğü toplumun maddi ve manevi değerlerini öğrenip benimsemeleri adına önem arz etmektedir. Edebi eserler yazıldığı dönemin zihniyetini, yaşayış biçimini, toplumsal normlarını da içinde barındırır. Edebi eserlerle içli dışlı olan çocuklar da bu değerleri öğrenip özümser. Yusuf Asal'ın Patates Spor 3 adlı eserinden alınan bu bölüm kültür aktarımı işlevine örnektir: “Türkçe öğretmeni kızgın kızgın başını salladı: -İşte böyle ilgisiz bir nesil yetişiyor.

Size, Maykıl Ceksin'in mezarı nerede, desem hemen cevap verirsiniz değil mi, dedi. - Kays parmağını kaldırarak: -O da kim hocam? Fenerbahçe'nin yeni transferi mi, diye sordu. Öğretmen umursamadan devam etti: -Edirnekapı'ya, Mehmet Akif Ersoy'un mezarını ziyarete gittim.” (Asal, 2016: 60). Burada istiklal şairi olarak tanınan ve İstiklal Marşı'nın yazarı Mehmet Akif Ersoy'a atıfta bulunarak Türkler için önemli bir kültür ögesi mizahi bir anlatım ile okuyucuya sunulmuştur. Bu tür atıflar çocukların bu şahsiyet ve eserlerini tanıması ve koruması açısından önem taşımaktadır.

Mevlana'yı anlatan tiyatro gösterisi için seçmeler vardır. Şems'in kim olduğuna dair konuşmalar geçer: “Sonra aniden durdu. -Ya gerçekten şu Şeys kim? - Şeys değil Şems. Mevlana'nın en yakın arkadaşı.” (Ekim Özen, 2020: 101). Parlak Zeka Cem Can adlı eserde Mevlana ve Şems'e atıfta bulunulmuştur. Böylece Türk kültürüne ait önemli şahsiyetlerin tanıtımı yapılmış ve gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmış olacaktır.

Kültürel unsurların birleştirici, bütünleştirici bir işlevi vardır. Millet olma bilinci dil ile sağlanır. Küresel dünyada milli ve manevi değerler yozlaşmaya başlamıştır. Bu nedenle kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarımı zorunludur. Bu aktarımı da en iyi çocuk edebiyatı eserleri yapar.

Mizah içeren edebi eserlerde kültürel öğelere yer verilmesi, çocukların bu öğelerle tanışmalarını ve benimsemelerini sağlama işlevine sahiptir. Eğlenceli bir dil ile verilen kültür unsurları çocukların zevk ve beğenilerine hitap ederek kültürlerini sahiplenmelerine katkı sağlayacaktır.

4.2.1.4. İletişim İşlevi

Mizah, yapıcı şekilde kullanıldığında çocuklar arasında pozitif duygular ortaya çıkarır ve böylece birbirlerini dinleme, anlama kapasiteleri artar. Mizah insanlar arasında samimi bir ortam oluşturarak kişilerin birbirleriyle etkileşimini artırır. Kişilerin aynı mizaha gülmesi duygudaşlık yaşamalarına vesile olur. Okuduğu eserler aracılığıyla herkesin hata yapabileceği ve bunun insan yaşamı için çok normal olduğunu öğrenen öğrenci, hata yapmaktan korkmayacaktır. Hatalarını düzeltme yoluna gidecektir. Bu durumda insanlar arasındaki iletişimi olumlu etkiler.

Ortaokul düzeyindeki öğrenciler, iç denetim kurmaya başladıkları bir dönemdedirler. Bu dönemde çocuklar birbirlerine kötü sözler, küfürler söyleme

eğilimi gösterir. Bu durumda iletişimi olumsuz etkiler çünkü küfür onur kırıcı sözlerden oluşmaktadır ve insanlar arasındaki iletişimde kullanılmamalıdır. Babasını kaptanlık rolü ile ünlenen aktöre benzeten Şebnem: “Yük gemilerinde aylar boyunca, yola gelmez gemicilerle yolculuk ettiği için biraz da küfürağız. Daha önceki gelişinde annemin tepesi atınca, Kaptan Sparrow acayip komik bir çözüm buldu: Sebzeli küfürler! Yüz bin bakla adına bahse girerim ki, bu küfürlere artık kızmayacak anneniz, dedi.” (Çetinel, 2017: 10). Füsün Çetinel’in kitabından alınan bu alıntıda verilmek istenen mesaj şudur: Küfür etmeyin, sinirlerinize hakim olun, küfür etmek yerine öfkenizi farklı kelime ve kelime grupları ile ifade ederek rahatlayın. Böylece insan ilişkilerinde iletişim sekteye uğramaz ve çatışmalar önlenir.

4.2.1.5. Eğlence İşlevi

Mizah, kişide moral ve motivasyonu arttırarak pozitif bir kişiliğe sahip olmasını sağlar. Mizah içeren kitaplar, çocukların zevk alarak hoşça vakit geçirecekleri bir zaman sunar. Zamanlarının kalitelisini arttırır. Kitaplara olan olumsuz algıları ortadan kaldırır. Çocukların kitaplara karşı olumlu duygular beslemesine vesile olur. Kitap okurken mutlu olan çocuk, çevresine de bu pozitif duyguları yansıtır ve yayar. Canan Tan’ın Fanatik Galatasaraylı adlı eserinden alınan bu bölümde: “Orkestra elemanları da, ‘şen ola düğün şen ola’ diye oynak bir girişle ‘söz kesme’ tablosunu tamamlayıverdiler. Süleyman elime yapıştı, zorla ayağa kaldırdı beni. Başladık mı kıvırtta kıvırtta, karşılıklı oynamaya... Tutabilene aşk olsun!” (Tan, 2012: 106) mizah unsurlarından durum komedisi bulunmaktadır. Okurken gözlerinde böyle bir olay canlandıran çocuklar da gülme isteği uyandırarak kitap okumayı daha akıcı hale getirecektir. Aynı zamanda hoşça vakit geçirip eğlenecektir. Böylece eğlence işlevini yerine getirmiştir.

Eğlenceli bir aktiviteye dönüştürülen kitap okuma, çocuğun hayatına olumlu bir şekilde yön verir. Mutlu, geleceğe umutla bakan, kendini seven, kendi ile barışık, hayatın olumsuz yönlerini değil olumlu taraflarını görebilen, sorunlarına akılcı çözümler bulan ve mizahı yer yer kimseyi kırmadan kullanabilen bireyler olarak yetişmelerine aracı olur.

4.2.2. Eğitim Öğretim Faaliyetleri

Mizahın ortaokul (5., 6., 7. ve 8. sınıf) öğrencilerinin Türkçe öğretimi, okuma alışkanlığı edinme ve sözcük dağarcığının gelişmesinde olumlu işlevleri vardır.

Eğitim öğretimin yapıldığı her alanda kullanım olanağına sahip olan mizah, eğitimin en etkili aracı olma işlevine sahiptir. Çocukların okula, öğretmenlerine, derslerine olan ön yargılarını kırma, okula ve derslere karşı sevgiyi güdüleme, arkadaşlık ortamlarını daha çekici hale getirme işlevine sahiptir. Metabilişsel öğrenme yetisini arttırarak çocukların bilinçli ve isteyerek öğrenme ortamına katılımına katkı sağlar.

4.2.2.1. Türkçe Öğretimindeki İşlevi

Ana dil eğitimi, bebeklik ile başlar, çocuğun çevresi ile etkilemişi ile devam eder. Okul çağına gelindiğinde ise ciddi bir eğitim süreci içine girer. Okulda ana dilinin kurallarını ve yapısını öğrenir ve dilini daha yakından tanımaya başlar.

Dil öğretimi, sadece iletişim kurma aracı olarak düşünülmemelidir. Dil, düşünce, toplum ve kültürle sıkı bir bağ içinde olduğu görülerek dil öğretimine daha fazla önem verilmelidir. Türkçe öğretiminde en büyük sorumluluk çocuk edebiyatı eserlerine düşmektedir. Türkçenin zengin içerikleri, deyimleri, atasözleri, kalıplaşmış ifadeleri çocuk edebiyatı eserlerinin ana malzemesidir. Bu malzemeleri en iyi şekilde kullanan mizahın Türkçe öğretimine yaptığı katkılar ortadadır. “Anneannem öyle bir bağırış bağırdı ki, darıcılar gibi: -Haydi darı, dişleri sarı sarı, hamama girdi kocakarı... Süt bunlar süüüüt!” (İzgü, 2018: 122). Yukarıdaki alıntıda tekerlemeye örnek verilmiştir. Tekerlemeler, uyaklarla elde edilen ses ve söz oyunları ve çeşitli çağrışımlarla birbirine bağlanmış söz öbekleridir. Türkçe’nin zenginliğinin en güzel örneklerinin çocuk eserlerinde verilmesi çocukların bu söz öbeklerini öğrenmesini sağlamaktadır. “Taşdıklarından birkaç hafta sonra kapı çalınmış, içeriye elinde bir buket çiçekle, Umut adında genç bir üniversite öğrencisi girmişti. Küçük Elif’in bu sıcak insana hemencecik kanı kaynamıştı.” (Ak, 2020: 44). Burada ‘kanı kaynamak’ deyimini kullanılarak söz öbeklerinin öğrenimine yönelik bir işlev üstlenmiştir.

Behiç Ak’ın Postayla Gelen Deniz Kabuğu adlı eserinde Türkçe’nin dil bilgisi kurallarının doğru kullanımına yönelik bir eleştiriye yer verilmiştir: “İnternet ortamında kestirme yazışmaktan, Sude’nin giderek dili de bozulmaya başladı. Zaman zaman harfleri yutuyor; -ocğın üzrndeki çydnlkt çay vr. -balıklırdn en çk hmsyi svrm. -ayva mrmltına bylrm, gibi tuhaf cümleler kuruyordu.” (Ak, 2021: 43). Okurlara günümüz dünyasında dil kurallarının önemsenmediği mesajı verilerek bu konuda hassasiyet gösterilmesi gerektiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle Türkçe öğretimi işlevine katkıda bulunulmuştur.

Okullarda Türkçe öğretimine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Dil kullanma becerisi ve çocuk edebiyatının Türkçe öğretimine yaptığı katkılar çok önemlidir. Türkçe öğretimi dört temel dil becerisinden oluşmaktadır: Okuma, dinleme, konuşma ve yazma. Okuma ve dinleme dilin anlama yönünü, konuşma ve yazma ise anlatma yönünü ifade etmektedir. Türkçe öğretimi bu dört dil becerisinin geliştirilmesi temeline göre şekillendirilmiştir.

4.2.2.2. Okuma Alışkanlığı Kazandırma İşlevi

Çocuk kitaplarında kullanılan mizahi unsurlar, çocukları kitaplarla daha fazla vakit geçirmeye yöneltecektir. Çocuk edebiyatı eserlerinin birincil işlevi çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk kitapları nitelikli ve mizahi bir üslûpla kaleme alındıysa çocuklarda okuma kültürü edinimine büyük bir katkı sağlar. Mizahi bir anlatımla kaleme alınmış eserler, çocukların bilişsel ve duyuşsal davranışlar kazanabileceği ve bunları uygulayabileceği olanaklar sunar.

Çocukların her gün gördüğü yaşantılar, sıradan ve kalıplaşmış sözler, olaylar ve durumlar çocuğun dikkatini çekmez. Ancak mizahın ilgi çekici, çocuğu özgürleştirici yönünü kullanan, özgün ve yaratıcı fikirler ortaya koyan ve koymasına temel oluşturan, yaşadığı çevrenin çok ötesinde, çağın gereklerine uygun, sıradanlığın dışına çıkabilen, çığır eserler okuma alışkanlığı kazandırır.

Hızla gelişen ve değişen küresel dünyaya ayak uyduramamış kitaplar okunmaz. Mizahın her döneme ve zihniyete ayak uydurabilen yapısı ve mizahın kendini geliştirmesi ile kitaplar popülerliğini her dönemde korur. Mizah içeren eserler, çocukların kavramsal gelişim sürecine ve anlama becerilerine katkı da bulunur.

4.2.2.3. Sözcük Dağarcığı Geliştirme İşlevi

Çocuklar okul öncesi dönemde dili ailesinden öğrenir, okul döneminde ise öğrendiği dili geliştirme olanağı elde ederler. Bu süreçte en önemli yardımcı çocuk edebiyatı eserleri olur. Kitap okumanın bir çok yeni bilgi edinme ile doğru orantılı olduğu bir gerçektir. Toplumsal hayattan tutun da sağlık, eğitim, hukuk, tarih, spora kadar bir çok disiplin ile ilgili bilgiye ulaşmamızı sağlar. Böylece kitap okuyarak yeni bilgiler edinir, sözcük dağarcığımız da zenginleşmiş olur. Günlük hayatta kullandığımız kelime sayıları artar. Kendimizi daha iyi ifade etme olanağı bulmuş oluruz. Ne kadar çok kitap okunursa o kadar çok sözcük öğrenilebileceği gerçeğinden yola çıkıldığında mizahın bu konudaki rolü göz ardı edilemez. Her

konudan mizah yapılabilir. Kavram alanı bu kadar geniş olan mizahın önemli bir işlevinin de sözcük dağarcığımıza yaptığı katkılardır. Yusuf Asal'ın, *Kepçe ve Arkadaşları* adlı eserdeki alıntı sözcük dağarcığını geliştirme işlevine örnektir: “Kepçe arkadaşına cevap verdi: -Bir Çin atasözü ‘Sabredenkeno dervişinko muradinko ermişinko’ demiş. Berkay cevap vermekte gecikmedi: -Çin atasözleri de, Çin malları gibi kalitesiymiş, dedi.” (Asal, 2021: 63). Yukarıdaki parçada başka bir dile ait konuşma şekli taklit edilerek Türk atasözü olan ‘Sabreden derviş muradına ermiş.’ kullanılarak mizah yapılmıştır. Burada çocukların Türk diline ait atasözlerini öğrenerek sözcük dağarcıklarını genişletmesi işlevi ile mizah kullanılmıştır. Rıfat Ilgaz'ın *Bacaksız Tatil Köyünde* adlı eserdeki yine sözcük dağarcığını geliştirme işlevi ve çok anlamlılık konusuna bir örnektir. Bacaksız arkadaşı Tekin'in evine gider: “Sabah sabah ne işin var bu evde, demiyordu ama bakışlarıyla düpedüz soruyordu Bacaksız'a. -Tekin'e bir bakayım dedim de. Büyükbaba çok şakacı bir adama benziyordu. Tekin, diye seslendi odadan yana. Bir arkadaşın geldi, sana bakacaktı. Gel de baksın.” (Ilgaz, 2014: 10-11). Burada ‘bakmak’ fiili cümle içerisinde birden fazla anlama gelmiş, bir kelimenin farklı cümlelerde farklı anlamlarda olacağı kuralının sezilmesine katkı sağlamıştır.

Edebî eserlerde mizahtan yararlanılırken çeşitli sözcük ve sözcük gruplarına, deyim ve atasözlerine, özdeyişlere, yabancı dillere ait ifadelere, yöresel kelimelere vb. yer verilir. Çocuk, mizah içeren bu eserler vasıtasıyla sadece kendi çevresine ait olan dilsel ifadeler dışında yeni sözcükler öğrenir. Sözcük dağarcığı gelişmiş bir öğrenci de kendini hem sözlü hem de yazılı olarak etkili bir şekilde ifade eder.

Öğrencilerin somut ve soyut kavramları öğrenmeleri ile zihinleri ve düşünce evrenleri genişler. Anlama ve anlatma becerilerini etkin kullanırlar. Kendilerini daha doğru bir şekilde ifade etme olanağı elde etmiş olurlar.

5. SONUÇ VE ÖNERİ

5.1. Sonuç

Sonuç olarak görüleceği gibi çocuk edebiyatında mizah kullanımı çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmasından tutun kendini yazı ile ifade edebilme, etkili iletişim kurma ve kendi benliğini oluşturmaya değin çok geniş bir etki alanına sahiptir. Mizahın kabul etmeme, karşı çıkma, kalıpları yıkma, karşılaştırma ve sorgulama becerileri kazandırması çocuğun ufkunu genişletmektedir. Küresel dünya, evrensel kültür odaklı bir perspektif kazanan edebiyatın, mizahın, yaratıcı ve özgür tarzı ile yıllar öncesinin birikimi ile yeni tarz edebi metinler oluşturulmasına zemin hazırlayacağı aşikârdır. Popüler yazın metinlerinin odağında olan mizahın; eğitim ve edebiyat dünyasına üslup açısından yeni tarzlar kazandırmaya devam ettiği görülmektedir. Çocuk edebi eserlerdeki kahraman/karakter ile özdeşim kurarak duygusal gelişimine katkı sağlar. Okuma kültürü, kendi kütüphanesini oluşturma, seçici okuma/iyi kitap kavramına yönelik becerilerin kazandırılmasına katkı sağladığı görülmüştür. Bu müşterek sonuçlara koşut olarak mizahi unsurların kullanımının edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerindeki işlevlerine ait sonuçlar şöyledir:

Çalışmada yirmi sekiz yazar incelemeye tabi tutulmuştur. Bu yazarlara ait elli eserde mizah unsurları ve bunların işlevleri ortaya konmuştur. Araştırmaya konu olan eserlerde tekrarlama mizah unsuruna 8, saçmalama unsuruna 8, geçişme unsuruna 4, tecahülüarif unsuruna 7, yineleme unsuruna 4, benzetme unsuruna 81, tezatlık unsuruna 10, deyim kullanımı unsuruna 28, anlamsız söz unsuruna 9, alay unsuruna 31, yanlış anlama/iletişimsizlik unsuruna 3, taklit unsuruna 5, yansıma unsuruna 19, aktarım unsuruna 15, dil sürçmesi unsuruna 7, kişileştirme unsuruna 45, argo kullanımına 33, ironi unsuruna 39, alışılmamış bağdaştırma unsuruna 8, kaydırma unsuruna 1, anlam sapması unsuruna 2, tekerleme unsuruna 5, çocuksu yetişkin unsuruna 2, müşakale unsuruna 3, abartma unsuruna 66, mecaz-ı mürsel unsuruna 2, değiştirim unsuruna 11, türeme unsuruna 10, iğneleme unsuruna 1, imleme unsuruna 7, çok anlamlılık unsuruna 2, istiare unsuruna 2, ikilem/ paradoks unsuruna 5, üstünlük/alt etme unsuruna 1, sözcük sapması/ses sapması unsuruna 1, koşuk uydurma unsuruna 4, sözcük oyunu unsuruna 6, uygunsuz durum/davranış unsuruna 1, atasözü kullanımı unsuruna 2, kaydırma unsuruna 2, benzeşleme unsuruna 3, kıyasmus unsuruna 4, Ağız, lehçe ve kesinsel dil unsuruna 3, ıstıkak unsuruna 1 ve

durum komedisi unsuruna 3 alıntıda yer verilmiştir. Buradan hareketle çocuk edebiyatı eserlerinde mizah unsuru olarak en çok alay, yansıma, kişileştirme, argo, ironi ve abartmaya yer verildiği tespit edilmiştir. Argoyu kenarda tutarsak diğer mizah unsurlarının çocuk dünyasına uygun olduğunu söylemek mümkündür. Argo ise ilgi çekici dil yapıları olması bağlamında dikkat çekicidir. Ayrıca argonun edebî eserlerde değil, son dönem popüler eserlerde daha çok yer alması bu eserlerin niteliği konusunda bize bir fikir vermektedir.

Yukarıda ismi geçen bütün mizah unsurları; anlatımda sıradışı ve eğlenceli olması, güldürmesi, düşündürmesi, az sözle çok şeyi anlatması açısından çocuk gelişiminde eğlence işlevini, mizah gelişimi işlevini; eğitim-öğretim faaliyetleri açısından kitap okumaya başlama, sürdürme ve bilinçli bir şekilde okuma becerisini geliştirmeye katkıda bulunur. Mizahi eserler okumak, öğrencinin zevk alarak, hoşça vakit geçirmesine katkı sağlar. Öğrencilerin, ebeveynlerin ve eğitimcilerin moral ve motivasyonunu artırır. Kaliteli ve verimli bir zaman geçirilmesine katkı sağlar.

Benzetme, abartma, kişileştirme, tezat, deyim aktarımı, ad aktarması ve alışılmamış bağdaştırma unsurları Türkçe dersi konularından söz sanatları içeriğine ait örnekler olması Türkçe öğretimi işlevini ortaya koymaktadır. Söz sanatları bir dilin estetik yapısını ortaya koyması açısından önemlidir. Böylece Türk dilinin etkili ve güzel kullanım alanları da okurlar için Türkçe'nin güzelliklerini göstermesi işlevini yerine getirmektedir.

Cinas, çok anlamlılık, argo kullanımı, yansıma sözcük ve söz öbeklerinin kullanımı kelime dağarcığını geliştirme işlevini yerine getirmektedir. Okur yeni kelimeler öğrenir, bilmediği kelimenin anlamını bağlamdan çıkarır, söz öbeklerinin kullanım alanlarını öğrenerek günlük hayatında kullanma işlevini yerine getirir.

Mizah içeren eserlerde kültürel değerlere yer verilmesi ile toplumun kültürel birikiminin benimsenmesi ve kuşaklar arasında aktarımına katkı sağlar. Kültürel değerlerin geliştirilmesine yönelik bilinç kazandırır. Türk toplum yapısının hoşgörüyeye dayalı kültür birikimini içselleştirme ve hoşgörüyeye dayalı bir zihin modeli oluşturur. Kültürel birikimlerin bütünsel bir bakış açısı ile irdelenmesini ve sahiplenilmesine katkı sağlar. Popüler kültür, evrensel kültür ve millî kültürel değerlerin farkına varmasına ve bilinçli olarak seçimler yapabilmesine zemin hazırlar. Anadili eğitimi ile birlikte kültürel birikimin de artmasına ve gelişmesine yardımcı olur. Mizah unsurlarının Türk kültürüne ait şahsiyet, eser, yapı, mekan gibi

öğelerle iç içe verilmesi kültür aktarımı ve kültür taşıyıcılığı işlevini yerine getirecektir.

Düğün, bayram, komşuluk ilişkileri gibi topluma ait olan değerlerin, yazılı ve sözlü kuralların mizahi anlatım ile kaleme alınması toplumsallaşma işlevini yerine getirmektedir. Toplumun norm ve değerlerinin öğrenip benimsenmesi çocuğa toplumun bir parçası olduğu duygusunu uyandıracaktır. Öğrencilerin topluma ait yazılı ve sözlü kurallar bütününe öğrenmesini sağlar. Yaşıtları ile iletişimi gelişen bireyin sosyalleşmesine ve yeni beceriler edinmesine katkı sağlar. Öğrencilerin yaşam çevreleri genişler, hayatı ve insan ilişkilerini tanıma fırsatı elde ederler. Topluma ait değer yargılarının (saygı, hoşgörü vb.) benimsenmesini ve bunların davranışlarına da yansıtmasına katkı sağlar.

Çocuksu yetişkin, iletişimsizlik, anlamsız sözler, argo kullanımı, dil sürçmesi gibi mizah unsurları, kişiler arasındaki iletişimi olumsuz etkileyen unsurları barındırması ve okuyana iletişimsizliğin sonuçlarını göstermesi açısından önemlidir. Çünkü bu unsurlar iletişimi olumsuz etkilemekte ve kesintiye uğratarak bireylerin birbirlerini anlamamasına sebep olmaktadır. Okuduğu kitapta bu unsurları gören okur iletişimi olumsuz etkileyen durumlar hakkında bilgi sahibi olur ve doğru iletişimin niteliklerini kavramasına katkı sağlar. Jest ve mimikler gibi sözsüz iletişimin ne şekilde gerçekleşeceği konusunda da bilgi sahibi olacaktır. Öğrenci çevresiyle daha rahat iletişim kurar. Çevresindeki kişilerin farklı fikirlerine saygılı olmayı öğrenir. Vücut dili gibi sözel olmayan iletişim becerilerini kullanma, bu becerileri anlamlandırabilme yetisi kazanır. Bağlama uygun kullanılması gereken konuşma üslubunu öğrenir. Etkili bir konuşma için vurgulama, tonlama, zamanlama ve duraklamaya dikkat etme becerileri kazanır.

Mizahi eserler öğrencilerde pozitif duyguları ortaya çıkarır. Olay ve durumlara karşı olumsuz algılarla baş edebilme becerisi kazandırır. Öğrencinin kendi ile barışık bir kişilik/karakter kazanmasına yardımcı olur. Sorunlara akılcı çözümler bulma yetilerini geliştirir. Öğrencilerin iç denetim kurmalarına katkı sağlar. Gelişime, yeniliklere açık bir zihniyet yapısına sahip olmasına yardımcı olur. Öğrencinin öğrenmeye güdülenmesine, istek ve şevkinin artmasına katkı sağlar. Kitap yazarının kullandığı dili yorumlama, düşünce biçimini sorgulamaya dönük bilişsel becerileri gelişir. Akıl yürütme, analiz ve sentez gibi üst düzey zihinsel becerilerini geliştirir ve günlük hayatta aktif kullanımına katkı sağlar.

Türk diline ait kurallar bütünüü sezerek öğrenir. Okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin edinimini sağlar. Görsel okuma ve yazma yetisi gelişir. Okuduğunu anlama sürecine katkı sağlar ve geliştirir. Ana fikir/ana düşünce, yardımcı fikir bulma, özetleme ve yorumlama, değerlendirmede bulunma becerisine katkı sağlar. Türkçeye ait ağız, lehçe ve kesimsel dil kullanımına yönelik bilgi ve sezgisi artar. Anadili sevgisini besler ve anadilini geliştirme inancını pekiştirir. Etkili ve hızlı okuma becerisi edinir. Metinler arası okuma yetisi edinir. Okuduğu metindeki fikirlerin; kabul edilebilirliği, uygunluğu ve metnin değerine dönük çıkarımlarda bulunarak okuma yapma yetisi kazanır.

Sözcük dağarcığının gelişmesine katkı sağlar. Deyim, atasözü, ikileme kullanımını arttırır. Kelime tanıma ve yeni kelimeleri konuşma ve yazmada kullanabilme becerisi edinir. Öğrendiği yeni kelimelerle kendini daha doğru ve etkili ifade edebilme becerisi kazanır. Kelimelerin anlamını sözün gelişinden, metnin bağlamından kestirip bulma yetisi kazanır. Betimleme, örneklendirebilme, karşılaştırabilme becerilerine yönelik söz dağarcığını etkili kullanabilir. Az sözle çok şey anlatabilme becerisi edinir.

Günümüz eğitim anlayışı, bilgiyi olduğu gibi kabul eden değil; bilginin hızla yenilenerek üretildiği, sorgulandığı, kıyaslandığı, kategorilendirildiği, yaşama uygunluğu ön planda olduğu bir sistem üzerine kuruludur. Bu sebeple Türkçe dersleri dil bilgisi kurallarının öğrenildiği bir dersten öte, yaşama yakınlık ilkesi ile hareket edilmesi gereken bir derstir. “Türkçe dersinin amaçlarının gerçekleştirilmesi için de fonksiyonel olarak, yeni işe yarar, günlük hayatta kullanılabilir bir tarzda öğretilmesi gerekir.” (Öz, 2006: 4)

Okumayı yaşam biçimi haline getirir. Kitap ile amaçlı ve bilinçli etkileşim kurar. Etkili ve hızlı okuma becerisi edinir. Metinler arası okuma yetisi edinir. Okuduğu metindeki fikirlerin; kabul edilebilirliği, uygunluğu ve metnin değerine dönük çıkarımlarda bulunarak okuma yapma yetisi kazanır.

5.2. Öneri

Yapılan araştırmanın bulgu ve sonuçlarından yola çıkarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin mizah içeren daha fazla çocuk edebiyatı eseri ile karşılaşması sağlanmalıdır. Karikatür, mizahi fıkra, mizahi öykü gibi türler

tanıtılmalı ve sevdirmelidir. Eğitimci ve ebeveynlerin de mizah içeren eserler konusunda bilgi sahibi olması sağlanmalıdır. Böylece öğrencilere gerekli yönlendirmeyi yapabilmelidirler.

Çocuk edebiyatı yazarları eserlerinde mizaha daha çok yer vermelidir. Mizahın zengin içerik ve anlatım gücünü kullanarak estetik zevk verecek ve okuma alışkanlığı kazandıracak kitaplar yazmaya özen göstermelidir. Yazarlar mizah içeren eserleri maddi ve manevi kültür unsurları ile harmanlayarak yazmalıdır. Mizahı edebiyatın birçok türüne uyarlayarak öğrencilerin daha fazla tür ile buluşmaları sağlanmalıdır.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında verilen okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerinde mizah içeren edebi ve popüler çocuk edebiyatı eserlerine daha fazla yer verilmelidir. Çocukta mizah duygusunun gelişmesi adına kendi duygu ve düşünce dünyasını yansıtan, çocuğu anlatan, kendini bulabileceği konu ve karakterlere hayat verilmelidir.

Eğitimci ve yazarlar, mizahın gün yüzüne çıkarılmamış niteliklerini bulmak ve mizahı işlevsel hale getirmek için daha fazla araştırmaya önayak olmalıdır.

Çocuk edebiyatına atfedilen değer göz önüne alındığında günümüz çocuklarının problemleri ve çözümleri mizahın yaratıcı yönü ile çözüme kavuşturulmalıdır.

Teknoloji çağının süper zekâ çocuğunu bilgisayar başından alıp kitap başına oturtacak olan edebiyat, mizahın toplumsallaşma, iletişim becerilerine sağladığı katkı ile birlikte düşünülmelidir. Sadece kitaplarda değil derslerde de mizah kullanımı konusunda öğretmenler eğitilmelidir. Mizahi kitaplarda kullanılacak olan sözcük ve sözcük grupları, Türkçe'nin dil zenginliğini gösterecek nitelikte seçilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acu, N. (2019). *Neydik n'olduk ailesi*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Açık, Ö. (2018). *Benim babam ömür adam*. İstanbul: günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, B. (2020). *Postayla gelen deniz kabuğu*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, B. (2021). *Çatıdaki gezegen*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, B. (2021). *Galata'nın tembel martısı*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, B. (2011). *Alaaddin'in geveze su boruları*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, B. (2020). *Havva ile kaplumbağa*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, B. (2021). *Vapurları seven çocuk*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Ak, S. (2020). *Sakız kızın günleri*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Ak, S. (2020). *Mahalle sineması*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Arık, B. (2007). *Türkiye'de karikatür, çizgi roman ve çizgi film*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arık, M. B., (2002). *Postmodern bir dünyada değişen mizah anlayışı: Simsiyah bir tebessüm ve absürdün kaçınılmazlığı*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, no.13, 81-103.
- Arslan, D. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde ASİS ile ölçülen zeka ve mizah üretme yeteneği ilişkisi* (Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Asal, Y. (2016). *Patates spor 3 dananın kuyruğu kopuyor*. İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları.
- Asal, Y. (2021). *Kepçe ve arkadaşları 1*. İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları.
- Aslanyürek, D. (2021). *Resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin çocukların mizahi gelişimine uygunluğu açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Aydın Gökdoğan, N. (2021). *Fikri bol Fikri 1/Acayip kaçış planı*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Aydın Gökdoğan, N. (2021). *Fikri bol Fikri 2/Matematiğin olmadığı yer*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Aydoğmuş, M. (2017). *İlkokul Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarının mizahi öğeler bakımından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bergson, H. (2020). *Gülme*, Çev. Devrim Çetinkasap. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş., Demirel F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cöngel, F. (2022). *Daha karpuz kesecektik*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Critchley, S. (2020). *Mizah üzerine*. İstanbul: Monokl Yayınları.
- Çağdaş Börekçi, F. (2019). *Çaylak yazar iş başında*. İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları.
- Çetinel, F. (2017). *Çiko'nun seçimi*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Çetinel, F. (2017). *Ayasofya konuştu*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Dağlı, A. (2022). “Âşık Atışmalarında Mizahın Oluşumu: Kul Mustafa-Feymani Örneği”, *Klasik Türk Edebiyatında Gülmece ve Mizah*, Ankara: İKSAD Global Yayıncılık, 122-145.

- Dereli, K. (2017). *Rıfat Ilgaz'ın çocuk romanlarındaki mizah unsurlarının çocuk edebiyatı açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Eroğlu, E. (2008). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının mizah unsurları yönüyle incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Ezber, S. (2018). *Hatalıysam söyle*. Ankara: Nesil Çocuk Yayınları.
- Göker, C. (1993). *Gülme ve güldüren sanat türleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güler, Ç., Güler B. U. (2010). *Mizah, gülme ve gülme bilimi*. Ankara: Yazıt Yayıncılık.
- Gültekin, A. (2011). *Çocuk ve gençlik edebiyatı yazıları*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Haines, Wesley N. (1987). *Laugh more, live longer: You're only old once*. WHIMSY V.Arizona State University. USA.
- Harmancı, A. (2020). *Hışırta avcısı*. Konya: Loras Yayıncılık.
- Hançerlioğlu, O. (1993). *Felsefe ansiklopedisi*, C.1. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İlgaz, R. (2014). *Bacaksız paralı atlet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İlgaz, R. (1993). *Bacaksız tatil köyünde*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- İlgaz, R. (2020). *Öksüz civciv*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- İzgü, M. (2020). *Anneannemin anı defteri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- İzgü, M. (2018). *Anneannem apartman kuzusu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- İzgü, M. (2018). *Anneannem cankurtaran*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- İzgü, M. (2018). *Anneannem dans kraliçesi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- İzgü, M. (2018). *Anneannemin gramofonu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- K. Dursun, T. (2018). *Kırmızı otobüs*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Kahya, Y. Edt. (2019). *Mizah kitabı*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları.
- Karatay, H. (2011). *Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler: Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. (Ed. Şimşek, Tacettin). Ankara: Grafiker Yayınevi.
- Kavcar, Ç. (2017). *Edebiyat ve eğitim*. (Gözden Geçirilmiş 4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaynaköz, A. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde mizahi unsurlardan yararlanma* (Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kılıç, E. C. (2019). *Roald Dahl'ın çocuk edebiyatı eserlerinde mizah unsurları*. (Yüksek lisans Tezi).
- Kıral, G. (2019). *Gizli formül hangi zarfta*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Kıral, G. (2019). *İstanbul'u çalışıyorlar/Ömer Hepçözer dedektiflik bürosu 1*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Koestler, A. (1997). *Mizah yaratma eylemi* (Çev. Sevin Kabakçıoğlu-Özcan Kabakçıoğlu). İstanbul: Iris Yayıncılık.
- Lukens, R. J., Smith, J. J. ve Coffel, C. M. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış* (Çev. C. Pamay). İstanbul: Erdem Yayınları.

- Lyons, J. (1977). *Semantics. Vol.1 Cambridge University Press. Cambridge. England.*
- Morreall, J. (1997). *Gülmeyi ciddiye almak*, Çev. Kubilay Ayseven-Şenay Soyer, 1. Baskı. İstanbul: İris Mizah Kültürü Yayınları.
- Nar, A. (2016). *Mizah edebiyatı*. İstanbul: Elif Yayınları.
- Nesin, A. (1973). *Cumhuriyet dönemi türk mizahı*. İstanbul: Akbaba Yayınları.
- Nesin, A. (2020). *Şimdiki çocuklar harika*. İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Neydim, N. (2020). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Bilgiyolu Yayıncılık.
- Nilüfer, S. (2017). *Ekosemelek kuklaları işbaşında*. İstanbul: Beyaz Balina Yayınları.
- Oğultekin, E. (2017). *Korkma ısırılmaz*. İstanbul: AZ Kitap Yayınları.
- Öğüt Eker, Ü. (2014). *İnsan kültür mizah* (2. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Öngören, F. (1983). *Cumhuriyet dönemi Türk mizahı ve hicvi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öngören, F. (1998). *Cumhuriyet'in 75. yılında Türk mizahı ve hicvi*, 6. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Öz, F. (2006). *Uygulamalı Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özen, B. E. (2020). *Patlak zekâ Cem Can okul fena karıştı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özen, G. (2016). *Seke seke uçtu öyküler*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Özer, A. (2007). *Karikatür ve eğitim*. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 84. 19-25.
- Özsoy, A. M. (2019). *Yeniden deniz olmak*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Özünlü, Ü. (1999). *Gülmecenin dilleri*, 1. Baskı. Ankara: Doruk Yayınları.
- Recepoğlu, E. (2011). *Öğretmen algılarına göre okul müdürlerinin mizah tarzları ile öğretim liderliği davranışları ve okulun örgütsel sağlığı arasındaki ilişki* (Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü)
- Sanders, B. (2001). *Kahkahanın zaferi*. Çev. Kemal Atakay, 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Savaş, S. (2014). "ilköğretim 7. Sınıf Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Derse Yönelik Öğrenci Tutumuna Etkisi", *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2 (1), 73-88.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2021). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Smadja, E. (2013). *Gülmek*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Sota, M. (2018). *Kendimden geçiyordum uğradım*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Sota, M. (2017). *Kim güldüye gittim gelicem*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Sota, M. (2020). *Sen gül ben onları oyalarım*. İstanbul: Hayygrup Yayıncılık.
- Şahin, A. (2018). *Eğitim kurumlarında mizah*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şakiroğlu, Y. (2017). *Mizah temelli etkinliklerin 7.sınıf öğrencilerinin anlatma becerilerine etkisi* (Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler)
- Şimşek, T. Edt. (2016). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2019). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. İstanbul: Uçan At Yayınları.

- Tan, C. (2013). *Beşiktaş'ım sen çok yaşa*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Tan, C. (2012). *Fanatik Galatasaraylı*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Tan, C. (2016). *İster mor ister mavi*. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- Tanç, N. (2020). *Klasik Türk edebiyatında mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Taşçılar, M. Ve Babaoğlu, E. (2023). “Çocuk Kütüphanelerinde Yer Alan Kitapların Mizahî Açısından İncelenmesi”, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, C. 8, S. 1, 1-14.
- Türk Dil Kurumu (2012). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Temizyürek F. Şahbaz N.K. Gürel Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tohumcu, A. (2017). *Eskimus serüvenleri 1/ Üç kişilik ordu*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Tohumcu, A. (2017). *Eskimus serüvenleri 2/ Yalancı cennet*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Tohumcu, A. (2015). *Karadankaçanlar*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Tuğtaş, M. (2022). *Sessiz sakin'in gürültülü maceraları 5/Hazineyi kim sakladı?*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Uğurlular, Ş. (2019). *Lise öğrencilerinin yaşadıkları aile sorunlarının duygusal zeka ve mizah tarzına etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Usta, Ç. (2009). *Mizah dilinin gizemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uz, E. ve Çakmak, F. (2018). “Din Öğretiminde Mizah Yönetiminin Kullanımı”, *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, S.10, 75-110.
- Uşar, İ. (2020). *Lataşiba/İki kentin arasında*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayıncılık.
- Yakar, F. (2013). *Mizahın gücü: Başlangıçtan günümüze Türk ve dünya edebiyatında mizah*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Yardımcı, İ. (2010). *Mizah kavramı ve sanattaki yeri*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3/2, 1-41.
- Yaşar, Ş. (2021). *Dedemin bakkalı*. İstanbul: Taze Kitap Yayıncılık.
- Yener, M. (2018). *Üşengeçler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yerlikaya, E. E. (2009). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılama, stres, kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yücebaş, H. (1958). *Türk mizahçıları nüktedanlar ve şairler*. İstanbul

ÖZ GEÇMİŞ

Havva BULUT GÖKÇE, Samsun/Vezirköprü Anadolu Lisesi’ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği bölümünden 10.06.2015 tarihinde mezun oldu. 2018 yılında OMÜ LEE Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi. Mezuniyetinden bu yana Gaziantep ve Tokat illerinde Türkçe öğretmeni olarak görev yapan Havva BULUT GÖKÇE, mesleğine Tokat/Almus Cumhuriyet Yatılı Bölge Ortaokulu’nda devam etmektedir.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0002-5739-4720.

Yayınlar:

1. Bulut Gökçe, H. (2023). *Çocuk kitaplarında bir iletişim aracı olarak mizah kullanımı*. 4. Uluslararası Acharaka Fen Sosyal ve Sağlık Bilimleri Kongreleri, BZT Academy.